

Statystyka dla polityki spójności 2016–2018

Statystyka dla polityki spójności 2016–2018

Warszawa 2018

100^{lat} GUS

Program „Statystyka dla polityki spójności 2016–2018”

Dyrektor programu

Dominika Rogalińska

Realizacja prac badawczych

Centrum Badań i Edukacji Statystycznej GUS

Publikację opracowano na podstawie raportów prac badawczych

Departament Badań Przestrzennych i Środowiska, Główny Urząd Statystyczny

Opracowanie graficzne

Robert Chmielewski, Lidia Motrenko-Makuch

Skład komputerowy

Michał Moskalewicz

Publikacja dostępna na stronie

stat.gov.pl

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

**Druk publikacji współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020**

Zakład Wydawnictw
Statystycznych

00-925 WARSZAWA, AL. NIEPODLEGŁOŚCI 208.
Zam. 635/2018

Przedmowa

Polityka spójności, realizowana w latach 2014–2020 przez państwa członkowskie Unii Europejskiej, ma na celu zwiększenie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Implementowane działania powinny być oparte na faktach (evidence-based policy) oraz ukierunkowane terytorialnie (place-based policy). Uwzględnienie potencjałów regionalnych ma coraz większe znaczenie dla skuteczności interwencji publicznej. Oznacza to, że możliwe jest uzyskanie dodatkowych efektów społecznych, gospodarczych, środowiskowych, kulturowych i innych dla Wspólnoty jako całości, jej państw członkowskich oraz poszczególnych regionów. W związku z powyższym, wyłania się potrzeba posiadania twardych danych na jak najniższym poziomie agregacji przestrzennej.

Mając na uwadze ww. uwarunkowania i potrzeby informacyjne, Główny Urząd Statystyczny prowadzi działania zmierzające do zwiększenia potencjału informacyjnego zasobów statystyki publicznej, umożliwiającego monitoring polityk publicznych. Są one prowadzone w ramach prac statutowych GUS, ale również w ramach m.in. grantów naukowych oraz projektów, finansowanych ze środków zewnętrznych.

Obecnie zakończyła się, realizowana w latach 2016–2018, kolejna edycja projektu pn. „Statystyka dla polityki spójności. Wsparcie systemu monitorowania polityki spójności w perspektywie finansowej 2014–2020 oraz programowania i monitorowania polityki spójności po 2020 roku”, finansowana ze środków europejskich w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020. Jednym z głównych zadań tego przedsięwzięcia było prowadzenie prac eksperymentalnych, które pozwolą na monitorowanie efektów interwencji wdrażanych w ramach polityki spójności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, oraz uzupełnią zidentyfikowane luki informacyjne. W wielu obszarach konieczna i możliwa będzie kontynuacja prac, w niektórych – uzyskane wyniki pozwalają na wdrożenie stosownych zmian do stałej praktyki statystycznej.

Opracowanie „Statystyka dla polityki spójności 2016–2018” uzupełnia cykl dotychczas zorganizowanych seminariów, poświęconych popularyzacji wyników Projektu wśród głównych użytkowników informacji statystycznych w zakresie monitorowania polityki spójności. Pełniąc rolę przewodnika po 28 pracach badawczych zrealizowanych w latach 2016–2018, syntetycznie opisuje cele tych przedsięwzięć, przyjętą metodykę oraz ważniejsze pozyskane wyniki. Raporty, wyniki prac badawczych oraz prezentacje z seminariów są dostępne na stronie GUS: <http://stat.gov.pl/statystyka-regionalna/statystyka-dla-polityki-spojnosci/>.

Część raportów zostanie dodatkowo wydrukowana w ramach serii statystycznej „Prace studialne”. W publikacjach o tym charakterze prezentowane są wyniki prac badawczych, które wykraczają poza standardową praktykę prac statystycznych przyjętych w systemie statystyki publicznej i są opracowywane w nowatorski sposób, z wykorzystaniem zaawansowanych narzędzi analitycznych i statystycznych; mogą również zawierać wyniki badań znajdujących się w fazie rozwoju, dopracowywania metodologii lub przeprowadzone w nowatorski sposób, czy z zastosowaniem eksperymentalnej metody.

Przekazując niniejsze opracowanie, pragniemy złożyć podziękowanie wszystkim osobom zaangażowanym w realizację powyższego projektu, instytucjom współpracującym oraz zespołom badawczym.

Dyrektor Departamentu
Badań Przestrzennych i Środowiska

Dominika Rogalińska

Prezes
Głównego Urzędu Statystycznego

dr Dominik Rozkrut

Warszawa, grudzień 2018 r.

Spis treści

Str.

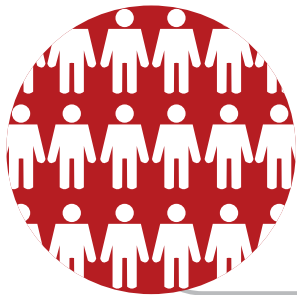
Przedmowa	3
I. Monitorowanie obszaru rynku pracy i wykluczenia społecznego	7
Rozszerzenie Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności	8
Cudzoziemcy na krajowym rynku pracy w ujęciu regionalnym	10
Opracowanie metodologii i oszacowanie liczby pracujących w gospodarce narodowej według głównego miejsca pracy i miejsca zamieszkania na poziomie powiatów, stopy bezrobocia rejestrowanego na poziomie gmin oraz miar wynagrodzeń brutto na poziomie powiatów	14
Zapotrzebowanie rynku pracy na zawody z systemu szkolnictwa zawodowego	18
Spółdzielczość sprzyjająca włączeniu społecznemu i zawodowemu	22
Gospodarka senioralna w Polsce – stan i metody pomiaru	26
II. Rachunki narodowe i regionalne	31
Regionalne rachunki publiczne – system informacji o dochodach i wydatkach publicznych na poziomie województw	32
Identyfikacja źródeł zróżnicowania regionalnego Polski przy wykorzystaniu metod dekompozycji wzrostu i różnic Produktu Krajowego Brutto (PKB) oraz Wartości Dodanej Brutto (WDB) per capita	34
Eksport towarów i usług na poziomie podregionów	38
III. Monitorowanie efektywności energetycznej	41
Badanie zmian efektywności energetycznej i emisyjności budynków służby zdrowia	42
Opracowanie metodologii i prowadzenia badania skali działań termomodernizacyjnych budynków mieszkalnych wielomieszkańczych w celu poprawy ich energochłonności oraz ocena potrzeb i planowanych działań w tym kierunku	46
IV. Badania i rozwój, innowacyjność, społeczeństwo informacyjne	53
Wyniki finansowe przedsiębiorstw według sektorów intensywności B+R	54
Poprawa precyzji badań i oszacowania wskaźników rozwoju społeczeństwa informacyjnego poprzez zwiększenie próby badawczej oraz wykorzystanie technik CAWI/CAII	60

Str.

Badanie innowacji w wybranych jednostkach administracji publicznej	64
Badanie przedsiębiorstw nieinnowacyjnych	68
Pozyskanie wskaźników z zakresu e-administracji w celu wsparcia systemu programowania i monitorowania polityki spójności w perspektywie finansowej 2014-2020	72
Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości w sektorze MŚP	76
V. Monitorowanie obszaru usług publicznych oraz transportu	83
Usługi integracji społeczno-zawodowej na poziomie powiatów	84
Usługi publiczne w zakresie ochrony zdrowia	88
Usługi publiczne w obszarze kultury finansowane przez jednostki samorządu terytorialnego	92
Ankietowe badanie mobilności transportowej ludności na poziomie lokalnym	94
Opracowanie metodyki i oszacowanie kosztów zewnętrznych emisji zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego ze środków transportu drogowego na poziomie kraju	98
Pozyskiwanie danych dotyczących technologii niskoemisyjnego transportu miejskiego	100
VI. Monitorowanie obszarów funkcjonalnych oraz dostępności terytorialnej	105
Dane statystyczne z zakresu rewitalizacji na poziomie gmin	106
Opracowanie wskaźników w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi na poziomie gmin i regionów gospodarki odpadami komunalnymi (RGOK)	110
Opracowanie i wdrożenie metodologii pogłębionych badań ruchu budowlanego na poziomie gmin oraz na obszarach funkcjonalnych objętych ZIT	114
Wskaźnik dostępności terytorialnej mieszkańców Polski do wybranych obiektów użyteczności publicznej	118
Dojazdy uczniów do szkół zlokalizowanych w miastach wojewódzkich	126
Ważniejsze skróty	130

I

Monitorowanie obszaru rynku pracy i wykluczenia społecznego

CEL PRACY

Badanie podzielone zostało na dwa moduły. Głównym celem projektu w ramach modułu I było opracowanie wybranych wskaźników z zakresu rynku pracy i edukacji z badania BAEL na poziomie miast wojewódzkich oraz obszarów województw z wyłączeniem miast wojewódzkich wraz z oszacowaniami precyzji (rzutującymi na możliwość wykorzystania wyników). W tym obszarze projekt był kontynuacją prac realizowanych podczas projektu „Statystyka dla polityki spójności” realizowanego w latach 2014-2015.

Ponadto, konieczne było dokonanie oszacowań wskaźników i ich precyzji w związku z wejściem w życie od I kw. 2018 r. rewizji NUTS 2016, tj. Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych wprowadzającej nowy podział statystyczny województwa mazowieckiego.

Głównym celem modułu II było oszacowanie najważniejszych charakterystyk rynku pracy na poziomie podregionów z wykorzystaniem metod jakie oferuje statystyka małych obszarów. W szczególności dokonano oszacowania liczby pracujących, bezrobotnych, biernych zawodowo, aktywnych zawodowo, wskaźnika zatrudnienia oraz stopy bezrobocia ogółem (w ujęciu rocznym i kwartalnym) oraz dla tych samych zmiennych (w ujęciu rocznym) przekroje: płeć, miejsce zamieszkania, grupy wieku.

METODYKA BADANIA

Moduł I – Oszacowano dane roczne za 2016 r. oraz dane kwartalne i roczne za 2017 r., jak również dane symulowane zakładające pełne wdrożenie nowej metodologii w oparciu o dane rzeczywiste.

W ramach projektu ustalono syntetyczne oceny wskaźników, określające m.in. możliwości ich publikowania i późniejszego wykorzystania, pozwalające na podzielenie wskaźników na 4 następujące główne grupy:

- wskaźniki **akceptowalne (kod A)** – oszacowane wartości wskaźnika mogą być publikowane i wykorzystywane bez większych ograniczeń;

- wskaźniki **akceptowalne warunkowo (kod B)** – oszacowane wartości wskaźnika w danym przekroju mogą być wykorzystywane do niektórych zastosowań, ale trzeba je traktować z ostrożnością;
- wskaźniki **nieakceptowalne (kod C)** – oszacowane wartości wskaźnika dla pełnego zestawu danych nie są akceptowalne z punktu widzenia precyzji i nie nadają się obecnie do wykorzystania, a możliwości ich publikacji są ograniczone, jednakże dane dla znaczącej części domen (np. dla wybranych miast wojewódzkich) spełniają warunki akceptowalności lub warunkowej akceptowalności i nadają się do wykorzystania;
- wskaźniki **zupełnie nieakceptowalne (kod D: D1 oraz D2)** – oszacowane wartości wskaźnika w danym przekroju nie spełniają wymogów akceptowalności i jest bardzo mało prawdopodobne, by spełniły te wymogi w przyszłości.

Moduł II - W ramach prac projektowych zbadano źródła danych, przeprowadzono ocenę kluczowych oraz dodatkowych zmiennych pomocniczych, dokonano analizy zastosowań metodologii estymacji pośredniej w obszarze rynku pracy zarówno w odniesieniu do polskich jak i zagranicznych doświadczeń, opisano estymatory i narzędzia informatyczne jakie oferuje statystyka małych obszarów, opracowano wyniki estymacji pośredniej i statystycznej ewaluacji jakości zastosowanych estymatorów pośrednich z punktu widzenia precyzji szacunku. Następnie dokonano estymacji wybranych wskaźników w ujęciu kwartalnym w latach 2010-2015 i przeprowadzono ocenę możliwości włączenia wyników badania do statystyki publicznej.

WYNIKI BADANIA

Moduł I – Wśród 41 wskaźników wyliczonych dla roku 2016, tj. po częściowym wdrożeniu nowej metodyki, 25 z nich uzyskało dla przekroju miasta wojewódzkie dobre oceny precyzji: 3 wskaźnikom nadano ocenę jakości estymacji „A”, zaś 22 wskaźnikom przypisano ocenę „B”. Wśród 58 wskaźników naliczonych dla roku 2017 r. (tj. po blisko całkowitym wdrożeniu wcześniej wspomnianych zmian w metodologii do BAEL) 29 z nich uzyskało dobre oceny precyzji, w tym 11 oceny „A”, a 18

ocenę „B”. Odsetek wskaźników, który otrzymał w miarę satysfakcjonujące oszacowania precyzji wyniósł 71% w 2017 r.

W przypadku wskaźników dla obszarów poza miastami wojewódzkimi dla 2016 roku – 37 wskaźników z 41 posiadało dobre oceny precyzji, w tym 29 z nich oceny „A”, a 8 oceny „B”. Dla analogicznych danych obliczonych dla 2017 roku 32 z 57 wskaźników posiadało dobrą precyzję – w tym 26 otrzymało ocenę „A”, a 6 ocenę „B”. Zatem po blisko pełnym wdrożeniu nowej metodologii odsetek wskaźników, który uzyskał dobrą precyzję wyniósł 78% w 2017 r.

Natomiast dane kwartalne obliczone dla 2017 r. nie dały satysfakcjonujących rezultatów.

Rozpatrując uzyskane wyniki dla miast wojewódzkich oraz obszarów poza miastami wojewódzkimi dla roku 2017 dobre wskaźniki precyzji udało się uzyskać dla większości wskaźników dotyczących zatrudnienia, pracujących i biernych zawodowo. Nie udało się otrzymać poprawy precyzji oszacowań prawie wszystkich wskaźników dotyczących bezrobocia według wieku i stopy bezrobocia w podziale na wiek oraz poziom wykształcenia. Wprowadzenie zmian metodologicznych nie poprawiły istotnie jakości tych uogólnień, co związane było z specyfiką analizowanych wskaźników dotyczących bezrobocia, które obecnie stale się zmniejsza, a rzadkość występowania danej cechy wśród badanej zbiorowości wyklucza możliwość uzyskania satysfakcjonujących oszacowań.

Nie udało się także otrzymać satysfakcjonujących oszacowań m.in. dla pracujących z najmłodszej i najstarszej grupy wiekowej, tj. osób w wieku 15-25 oraz 65 lat i więcej, wskaźnika zatrudnienia dla grupy 15-24 lata oraz dla pracujących wg wykształcenia zasadniczego zawodowego, gimnazjalnego i niższego, a także dla pracujących kobiet w sektorze przemysłowym. Najgorsze oszacowania precyzji (z kodem D2 otrzymały wskaźniki dla pracujących w sektorze rolniczym ogółem i wg płci. Specyfika tych wskaźników, tj. rzadkość występowania cechy wśród mieszkańców dużych miast, wyklucza możliwość uzyskania uogólnień o dobrej jakości.

Moduł II – Przeprowadzone analizy empiryczne wykazały, że przy pomocy estymacji pośredniej można uzyskać wyraźnie lepsze rezultaty oszacowań charakterystyk rynku pracy aniżeli w oparciu o estymację bezpośrednią. Warunkiem powodze-

nia jest dobór zmiennych pomocniczych oraz postaci modelu. Uzyskane rezultaty wskazują, że estymatory pośrednie dają na ogół oszacowania dobrej jakości, lepszej niż osiągnięte przy użyciu estymatorów: bezpośredniego i kalibracyjnego. Stąd modele te można rekomendować do praktycznego użytku. Należy jednak podkreślić, że zastosowanie prezentowanej metody w oficjalnych statystykach GUS wymaga dalszych prac optymalizacyjnych zmierzających do wyeliminowania nadmiernych obciążeń i niedostatecznej precyzji oszacowań w niektórych przekrojach.

W pracy badawczej dokonano oceny wyników estymacji pośredniej charakterystyk rynku pracy z uwzględnieniem średnich błędów szacunku. Ze względu na uzyskane wyniki zastosowane modele mogą zostać użyte w estymacji danych z badania BAEL. Wyraźnie należy zaznaczyć, że na potrzeby kalibracji niezbędne jest posiadanie znanych struktur ludnościowych w założonych domenach, tj. co najmniej na poziomie podregionów, zgodnie z określoną populacją w BAEL. Obecnie dostępne dane w Banku Danych Lokalnych nie umożliwiają uwzględnienia ich w charakterze wartości globalnych w procesie kalibracji ze względu na odmienną definicję. Warto również podkreślić, że wdrożenie rekomendowanej metodologii do programu badań statystycznych realizowanych przez GUS wymagać będzie przygotowania zbiorów jednostkowych z rejestrów administracyjnych w odpowiednich układach celem poprawy procesu kalibracji i estymacji dla rozważanych domen, zarówno w ujęciu kwartalnym, jak i rocznym. Co więcej, w przypadku wdrożenia prezentowanej metody estymacji opartej na modelach do praktyki badań realizowanych przez GUS należałoby zapewnić spójność szacunków pośrednich z szacunkami bezpośrednimi na wyższym poziomie agregacji przestrzennej.

Koordynatorzy badania:

Hanna Strzelecka

E-mail: h.strzelecka@stat.gov.pl

Marcin Szymkowiak

E-mail: m.szymkowiak@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było opracowanie metody szacunku zasobów cudzoziemców przebywających w Polsce czasowo, ze szczególnym uwzględnieniem cudzoziemców pracujących w 2015 i 2016 r. oraz zaprezentowanie wyników badania w podziale terytorialnym do poziomu podregionów.

Cele szczegółowe pracy obejmowały opracowanie metody szacowania zasobu cudzoziemców przebywających w Polsce czasowo (poziom: Polska ogółem, województwo, podregiony) w podziale na: płeć, ekonomiczne grupy wieku (przedprodukcyjny, produkcyjny, poprodukcyjny), poziom wykształcenia (wyższe, średnie, zawodowe, podstawowe, bez wykształcenia), kraj poprzedniego zamieszkania (podstawowe grupowania: kraje UE, EFTA, kraje trzecie – znaczące kraje imigracji: w tym: Ukraina, Białoruś, Mołdawia, Rosja, Armenia, Wietnam), kraj obywatelstwa, status na runku pracy (pracujący, bezrobotny, bierny zawodowo), okres pobytu czasowego cudzoziemców w Polsce (3-12 miesięcy, 12 miesięcy i więcej).

METODYKA BADANIA

Jednostką obserwacji w badaniu był cudzoziemiec. Według definicji przyjętej na potrzeby badania: cudzoziemiec to osoba nieposiadająca obywatelstwa polskiego lub bezpaństwo-wiec (podstawa prawna – ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz.U. z 2016 r. poz. 1990 z późn. zm.).

Dodatkowo podjęto działania mające na celu rozpoznanie możliwości opracowania metody rozszacowania populacji cudzoziemców w podziale na miasto, wieś; z uwzględnieniem sekcji PKD dla pracujących oraz z uwzględnieniem cudzoziemców przebywających w Polsce do 3 miesięcy.

Wyniki pracy badawczej uzyskano dla cudzoziemców w wieku 18 lat i więcej przebywających w Polsce (bez wyraźnego wyodrębnienia cudzoziemców przebywających czasowo). Większość danych nt. cudzoziemców opracowano dla Polski ogółem, dla województw zaprezentowano dane w podziale na płeć, grupy wieku i kraje obywatelstwa, natomiast na poziomie podregionów i regionów warszawskie-

go stołecznego i mazowieckiego regionalnego - uzyskano dane ogólne tj. statystyki dotyczące zasobu cudzoziemców. Dane o cudzoziemcach pracujących zostały opracowane dla Polski ogółem według sekcji PKD i dla województw.

Główne źródła administracyjne wykorzystane w badaniu pochodziły z Urzędu do Spraw Cudzoziemców - system „Po-byt”, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwa Cyfryzacji – rejestr PESEL, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – Centralny Rejestr Ubezpieczonych, Centralnego Rejestru Podmiotów – Krajowa Ewidencja Podatników (CRP KEP). Źródło uzupełniające stanowiły zasoby statystyki publicznej pochodzące z NSP 2011 i badanie BAEL.

Dla oszacowania wielkości zasobów cudzoziemców przebywających w Polsce w latach 2015 i 2016 wykorzystano metodę capture-recapture, bazującą na modelach log-liniowych, dla której przyjęto następujące założenia: jednako-wa definicja populacji we wszystkich źródłach, niezależne źródła danych, stała wielkość populacji w badanym okresie, źródła pozbawione błędów nadreprezentacji tj. źródła zawierają wyłącznie jednostki z badanej populacji oraz zostały zdeduplikowane, każda jednostka ma szansę znalezienia się w każdym z rozpatrywanych źródeł danych, każdą jednostkę będzie można zidentyfikować i połączyć między źródłami bez błędów – w tym celu zastosowano jedynie integrację danych za pomocą identyfikatora PESEL (łączenie deterministyczne).

WYNIKI BADANIA

Prezentowane wyniki są eksperymentalne, ponieważ uzyskano je na podstawie modelu log-liniowego. Należy je traktować z ostrożnością, jako przybliżające prawdziwą wielkość populacji cudzoziemców. Sugeruje się, aby wyniki interpretować w kontekście przedziałów ufności, a nie oszacowań punktowych.

Liczebność populacji cudzoziemców

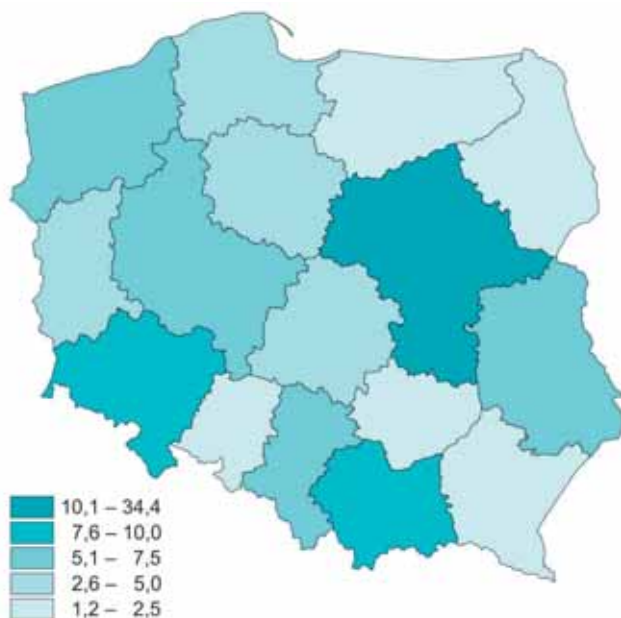
Według oszacowania punktowego zbiorowość cudzoziemców w wieku 18 lat i więcej przebywających w Polsce w końcu 2015 r. liczyła 507,7 tys., a w końcu 2016 r. – 743,7 tys. osób. W kategoriach estymacji przedziałowej,

przy założeniu 95% poziomu ufności, liczbę pełnoletnich cudzoziemców w Polsce na koniec 2015 r. pokrywa przedział od 369,1 tys. do 724,4 tys., zaś na koniec 2016 r. od 600,8 tys. do 943,1 tys.

Rozmieszczenie cudzoziemców według województw

Rozmieszczenie cudzoziemców na terenie kraju nie jest równomierne. Najwięcej przebywa ich i pracuje na terenie województwa mazowieckiego (w 2015 r. przebywało w nim prawie 33%, a w 2016 r. ponad 34% ogółu cudzoziemców). Co dziesiąty cudzoziemiec mieszkał na terenie województwa małopolskiego, a podobny odsetek odnotowano na terenie województwa dolnośląskiego. Czwarte miejsce w rankingu województw zajmuje woj. wielkopolskie (w 2015 r. – 6,0% a w 2016 r. – 6,7%). Najmniej cudzoziemców przebywa na terenie woj. świętokrzyskiego (odpowiednio: 1,1 oraz 1,2%). Rzadko wybierane jest również woj. warmińsko-mazurskie (1,3 i 1,4%) i podlaskie (1,7 i 1,6%).

Cudzoziemcy w wieku 18 lat i więcej przebywający w Polsce w 2016 r.

Charakterystyka cudzoziemców

Płeć i wiek

Wśród cudzoziemców dominowali mężczyźni. W 2015 r. oszacowano ich liczebność na 342,2 tys., tj. 67,4% ogółu szacowanej populacji (95% przedziału ufności: 245,9 tys. – 488,7 tys.), w 2016 r. – 491,7 tys. tj. 66,1% cudzoziemców w Polsce (95% przedziału ufności: 393,6 tys. – 627,8 tys.). Mężczyźni przeważali we wszystkich województwach, chociaż wielkość ich odsetka była zróżnicowana i w 2016 r. wahała się od 60,8% do 76,5% (w 2015 r. od 62,8% do 78,2%). Największa przewaga mężczyzn występowała w woj. lubuskim, najmniejsza w woj. podlaskim.

Zdecydowanie przeważały osoby w wieku produkcyjnym – w 2015 r. 488,4 tys. (95% przedziału ufności: 354,5 tys. – 699,0 tys.), w 2016 r. – 720,2 tys. (95% przedziału ufności: 580,3 tys. – 915,1 tys.), co w 2015 r. stanowiło 96,2%, a w 2016 r. – 96,8% całej badanej populacji pełnoletnich cudzoziemców. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym był niewielki – w 2016 r. wahał się od 2,2% (w woj. małopolskim) do 5,7% (w woj. świętokrzyskim), w 2015 r. od 2,9% do 7,5%.

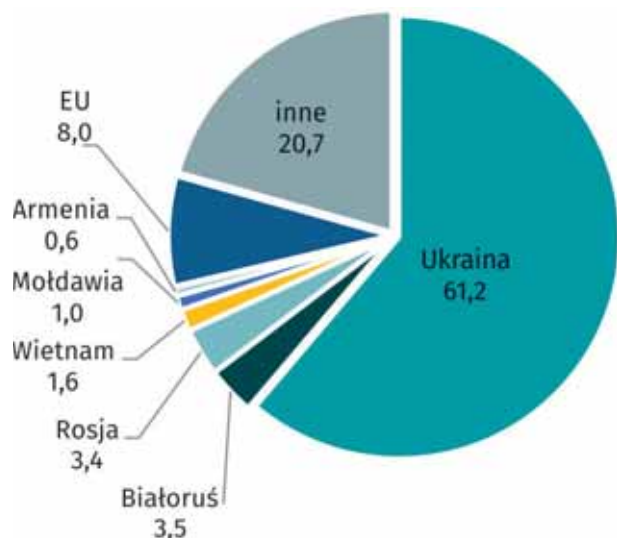
Kraj obywatelstwa

Wśród cudzoziemców przebywających w Polsce zdecydowanie przeważają obywatele krajów trzecich¹, przy czym obywatele Ukrainy stanowią największą zbiorowość; w 2015 r. przebywało ich 283,7 tys. (95% przedział ufności: 203,9 tys. – 415,7 tys.), a w 2016 r. 455,0 tys. (95% przedział ufności: 361,5 tys. – 584,7 tys.).

Zasób cudzoziemców przebywających w poszczególnych województwach jest zróżnicowany pod względem kraju obywatelstwa. Wprawdzie we wszystkich województwach – poza woj. podlaskim – przeważają obywatele Ukrainy, ale ich odsetek jest różny. Największy odsetek obywateli Ukrainy jest w woj. opolskim (w 2015 r. prawie 79%, w 2016 r. ponad 83%), a następnie w woj. podkarpackim (odpowiednio: ponad 72% i prawie 77%) oraz w woj. lubelskim (71,5% i 72,5%).

¹ Według rozporządzenia (WE) nr 862/2007 PE i Rady z dn. 11 lipca 2007 r. ws. statystyk wspólnoty z zakresu migracji i ochrony międzynarodowej „obywatel kraju trzeciego” oznacza każdą osobę, która nie jest obywatelem Unii Europejskiej w rozumieniu art. 17 ust. 1 Traktatu, w tym bezpaństwowców.

Cudzoziemcy w wieku 18 lat i więcej przebywający w Polsce według kraju obywatelstwa w 2016 r. (w %)

Najbardziej zróżnicowana grupa cudzoziemców przebywa na terenie woj. mazowieckiego. Tu największy jest odsetek cudzoziemców z obywatelstwem innym niż te, które zostały indywidualnie wyodrębnione w niniejszej pracy badawczej. Podczas, gdy dla Polski obywatelstwa „inne” stanowiły w 2016 r. prawie 21%, to w woj. mazowieckim odsetek ten był o 10 punktów proc. większy.

W strukturze obywatelstw, cudzoziemcy z krajów UE najbardziej widoczni są w woj. zachodniopomorskim i lubuskim, czyli województwach sąsiadujących z Niemcami (w 2016 r. stanowili powyżej 18% ogółu cudzoziemców zamieszkujących na tych terenach).

Status na rynku pracy

Ponieważ obecnie nie ma miarodajnego i bezpośredniego źródła danych, które dostarczałoby wiarygodnych informacji o aktywności ekonomicznej cudzoziemców w Polsce, do oszacowania statusu na rynku pracy przyjęto strukturę według

BAEL (najbardziej odpowiednia dla cudzoziemców przebywających przez okres co najmniej 12 miesięcy).

Większość cudzoziemców przebywających w Polsce pracuje. W 2015 r. pracowało 2/3 ogółu, w 2016 r. – odsetek pracujących był niewiele mniejszy. Szacuje się, że w 2015 r. pracowało w Polsce przeszło 338 tys., a w 2016 r. ponad 473 tys. cudzoziemców.

Sekcje PKD

Struktura sekcji PKD została ustalona na podstawie informacji zawartych w rejestrach MRPiPS dotyczących zezwoleń na pracę cudzoziemców w Polsce oraz oświadczeń pracodawców o powierzenie pracy cudzoziemcowi. Z informacji tych wynika znacząca rola sekcji „Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca”. Do sekcji tej należą agencje pracy tymczasowej, które często pośredniczą w zatrudnieniu cudzoziemców. Oznacza to, że większość cudzoziemców, którym przypisano tę sekcję nie pracuje w niej, ale u innych pracodawców – w innych sekcjach.

Najpopularniejsze sekcje PKD wśród cudzoziemców to: „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo”, „Przetwórstwo przemysłowe” i „Budownictwo”. Ponadto, cudzoziemcy pracują w sekcjach: „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle”, „Transport i gospodarka magazynowa” i „Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi”.

Cudzoziemcy w wieku 18 lat i więcej przebywający w Polsce według sekcji PKD

Rozmieszczenie terytorialne cudzoziemców pracujących w Polsce

Najwięcej cudzoziemców pracowało – zarówno w 2015, jak i 2016 r. – w woj. mazowieckim, jednakże odsetek cudzoziemców pracujących w tym województwie w ogólnej liczbie cudzoziemców pracujących w Polsce zmniejszył się w ciągu 2016 r. o prawie 6 punktów proc. Oznacza to, że rynki pracy innych województw coraz częściej potrzebują i stają się atrakcyjne dla cudzoziemców.

W 2016 r. liczba cudzoziemców pracujących w każdym województwie – podobnie jak ogólna liczba cudzoziemców – wzrosła w stosunku do 2015 r. Największy wzrost (prawie o 86%) odnotowano w woj. śląskim. Znaczna dynamika wzrostu wystąpiła również w woj. zachodniopomorskim, wielkopolskim i łódzkim. Najmniejszy procentowy wzrost odnotowano w woj. mazowieckim (17,5%), mimo iż wzrost liczby cudzoziemców, co do bezwzględnej wartości, był największy – na rynku pracy woj. mazowieckiego przybyło prawie 22 tys. cudzoziemców. W woj. śląskim, gdzie procentowy wzrost był największy, pracowało o około 15 tys. cudzoziemców więcej niż w roku poprzednim.

Z powodu braku miarodajnego źródła danych liczby pracujących cudzoziemców, dane zarówno dla Polski, jak i dla województw, zostały wyszacowane, stąd przytoczone powyżej dane należy traktować jako przybliżone. Rozszacowanie ogólnej liczby pracujących cudzoziemców na województwa dokonano na podstawie struktury, która powstała jako wypadkowa z uśrednienia dwóch rozkładów według województw, tj. tego, jaki uzyskano z oszacowania zasobu cudzoziemców oraz tego, jaki ustalono w zbiorach rejestrowych MRPIPS.

Okres przebywania w Polsce

Na podstawie danych MRPIPS – oszacowano, że zdecydowana większość (ponad 71%) cudzoziemców przebywa w Polsce krócej niż rok. Najliczniejsza jest grupa, która przebywa od 3 do 12 miesięcy (ok. 70%). Szacuje się, że w 2015 r. prawie 143 tys. cudzoziemców, a w 2016 r. prawie 209 tys. przebywało w Polsce co najmniej rok.

Poziom wykształcenia

Struktura wykształcenia została ustalona na podstawie wyników z NSP 2011, według których wśród cudzoziemców domi-

nują osoby z wykształceniem średnim (ponad 43%), ale znaczącą grupę stanowią również osoby posiadające wykształcenie wyższe (ponad 36%). W przełożeniu na populację cudzoziemców w 2016 r. daje to odpowiednio – 590 tys. i 270 tys. osób.

Charakter miejsca zamieszkania

Zdecydowana większość cudzoziemców mieszka w miastach. Struktura miejsca zamieszkania została ustalona na podstawie wyników z NSP 2011.

Cudzoziemcy w podregionach

Należy podkreślić, że do oszacowania wielkości populacji cudzoziemców na poziomie podregionów wykorzystano inny model niż ten dla pozostałych zmiennych, dlatego uzyskane wyniki dla podregionów i pozostałych cech nie są w pełni zgodne – w tym również na poziomie Polski ogółem.

Najczęściej wybieranym przez przybyszów z zagranicy podregionem jest miasto Warszawa, na który w 2015 r. przypadało 20,5%, a w 2016 – przeszło 22% z ogólnej liczby cudzoziemców w wieku 18 lat i więcej. Wysoko plasują się również podregiony otaczające Warszawę – warszawski zachodni (odpowiednio: 5,7 i 6,4%) i warszawski wschodni (2,6% i 2,7%). Cudzoziemcy najczęściej przebywają w miastach. Poza Warszawą znacząca liczba cudzoziemców przebywa w Krakowie (7,7 i 7,0%), we Wrocławiu (5,7 i 5,8%), w podregionie trójmiejskim (3,2 i 2,6%), Szczecinie (2,5 i 2,4%), Łodzi (2,1 i 2,2%) i Poznaniu (2,2 i 2,1%). Dość wyraźnie odznacza się na tle kraju również podregion lubelski (3,0 i 3,3%).

Niewielu cudzoziemców przebywa na terenie podregionów: wrocławskiego, chojnickiego, suwalskiego, krośnieńskiego i grudziądzkiego. W każdym z tych podregionów przebywa po ok. 0,2% ogółu cudzoziemców.

Doskonalenie metody badawczej będzie realizowane w trybie ciągłym aż do spisu ludności i mieszkań 2021, którego wyniki pozwolą na ocenę jakości uzyskanych oszacowań. Planuje się, że po roku 2022 metoda szacowania zasobu cudzoziemców na krajowym rynku pracy według pożądanych cech demograficzno-społecznych i ekonomicznych zostanie wdrożona do ciągłej produkcji statystycznej.

*Koordynator badania: Dorota Szaltys
E-mail: d.szaltys@stat.gov.pl*

OPRACOWANIE METODOLOGII I OSZACOWANIE LICZBY PRACUJĄCYCH W GOSPODARCE NARODOWEJ WEDŁUG GŁÓWNEGO MIEJSCA PRACY I MIEJSCA ZAMIESZKANIA NA POZIOMIE POWIATÓW, STOPY BEZROBOCIA REJESTROWANEGO NA POZIOMIE GMIN ORAZ MIAR WYNAGRODZEŃ BRUTTO NA POZIOMIE POWIATÓW

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było wypracowanie rozwiązań metodologicznych, które pozwoliły na uzyskanie danych statystycznych dotyczących:

- liczby pracujących w gospodarce narodowej według głównego miejsca pracy i miejsca zamieszkania na poziomie powiatów (w podziale na płeć i grupy sekcji PKD);
- stopy bezrobocia rejestrowanego na poziomie gmin (w podziale na płeć)
- wynagrodzeń brutto w gospodarce narodowej na poziomie powiatów (w podziale na płeć i grupy sekcji PKD).

Praca badawcza miała na celu również rozpoznanie możliwości opracowania metodologii i naliczenia wymienionych wyżej wskaźników w innych agregacjach, tj. w podziale na grupy wieku 15-24, 25-54, 55-64, 65 lat i więcej, w podziale na miasto i wieś oraz w sektorze przemysłowym i usługowym.

METODYKA BADANIA

Jednostką obserwacji w badaniu był zbiór osób ubezpieczonych w KRUS lub w ZUS, które według stanu na ostatni dzień każdego z okresów referencyjnych uznano za pracujące bądź zarejestrowane jako bezrobotne.

Źródłami danych dla potrzeb oszacowania badanych wskaźników były zbiory danych z systemów informacyjnych:

- Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego - nowy System Informatyczny Ubezpieczeń;
- Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - Kompleksowy System Informatyczny (KSI ZUS); Centralny Rejestr Płatników Składek – CRPS, Centralny Rejestr Ubezpieczonych – CRU;
- Ministerstwa Finansów - Centralny Rejestr Podmiotów Krajowa Ewidencja Podatników (CRP KEP).

Osiągnięcie celu wymagało przeprowadzenia szeregu działań m.in. zbadanie zgodności metodologicznej definicji stosowanych w rejestrach administracyjnych oraz w systemie badań statystycznych. Rejestry administracyjne poddano procesom czyszczenia, imputacji brakujących danych, integracji z rejestrami statystycznymi. Według wypracowanych rozwiązań metodologicznych naliczono dane.

Opracowana metodologia i przedstawione na jej podstawie wyniki badań dotyczą pełnej zbiorowości (cała gospodarka narodowa),

i odnoszą się do miejsca zamieszkania pracujących (w badaniach statystycznych – do faktycznego miejsca pracy). Ponadto, dane uzyskane na podstawie rejestrów administracyjnych prezentują informacje na niższych niż dotychczas poziomach agregacji terytorialnych oraz według nowych przekrojów (grupy wieku, płeć, sektory działalności, podział na miasto i wieś).

WYNIKI BADANIA

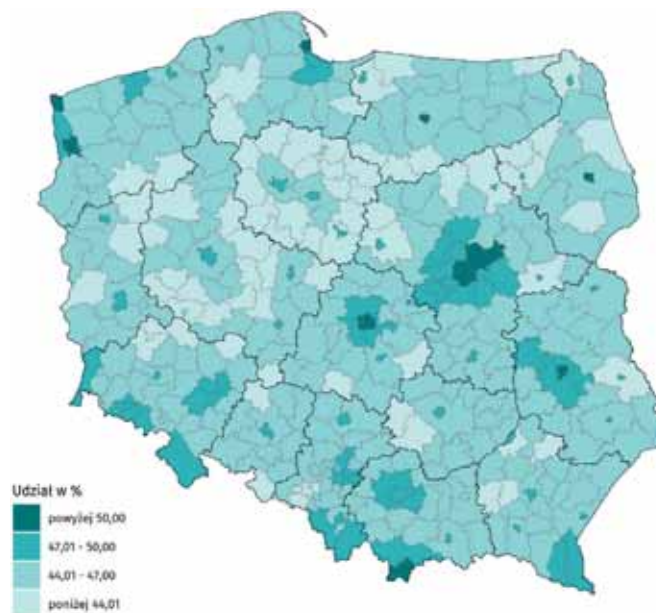
Pracujący

Wyniki badania nt. pracujących dotyczą trzeciego (wrzesień) i czwartego (grudzień) kwartału 2016 r. oraz pierwszego (marzec) i drugiego (czerwiec) kwartału 2017 r.

Ogólna liczba pracujących w głównym miejscu pracy dla podanych kwartałów w latach 2016 i 2017 kształtowała się na poziomie pomiędzy 14,1 mln a 14,4 mln osób.

Udział pracujących kobiet w ogólnej liczbie pracujących dla analizowanych okresów oscylował wokół poziomu 47%. W przekroju powiatów udział ten był najwyższy dla miast na prawach powiatu.

Udział pracujących kobiet w ogólnej liczbie pracujących w czerwcu 2017 r.

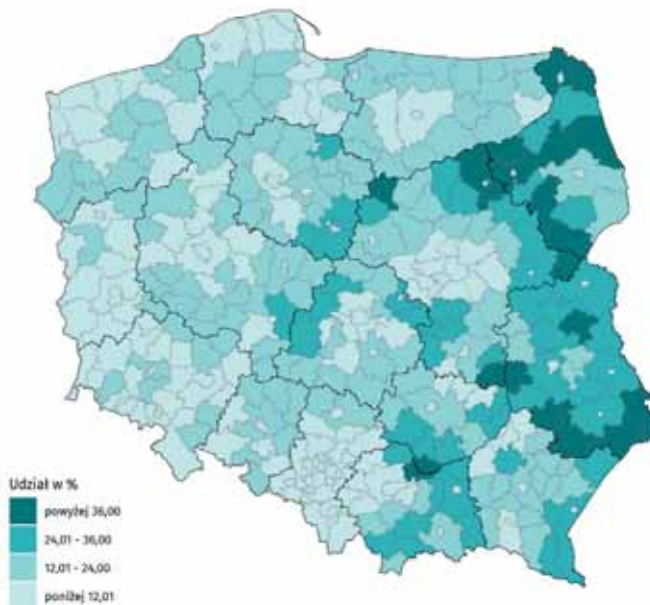

Udział osób pracujących w wieku 15-24 lata w ogólnej liczbie pracujących w wymienionych kwartałach kształtował się na poziomie 6%, przy czym udział ten był najwyższy dla powiatów Polski centralnej, północnej i południowej. Ponadto, warto zauważyć, że udział ten był w wielu przypadkach wyższy w powiatach otaczających największe miasta niż w samych miastach.

Udział osób pracujących w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie pracujących kształtował się na poziomie 2,5%. Najwyższe wartości wskaźnik osiągał w powiatach Polski zachodniej. Ponadto, udział ten, w przeciwieństwie do udziału pracujących w wieku 15-24 lata, był wyższy w miastach, a największy wskaźnik odnotowano w Sopocie (blisko 7%).

Udział osób pracujących w rolnictwie w ogólnej liczbie pracujących dla naliczonych okresów kształtował się na poziomie 10,5%, a najwyższy był w powiatach Polski wschodniej (w powiatach województwa lubelskiego i podlaskiego wskaźnik przekraczał 40%).

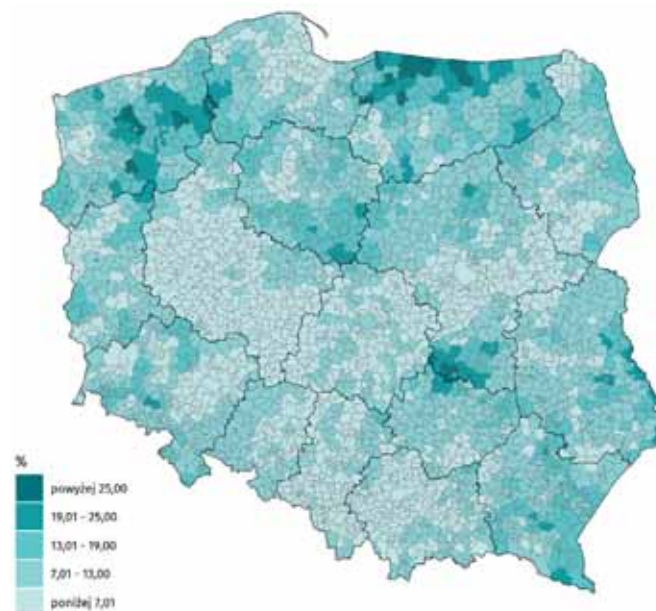
Udział pracujących w rolnictwie w ogólnej liczbie pracujących w czerwcu 2017 r.

Stopa bezrobocia rejestrowanego

Stopa bezrobocia rejestrowanego ogółem dla Polski według stanu na czerwiec 2017 r. wyniosła 7,5% i była wyższa wśród kobiet (8,6% wobec 6,5% dla mężczyzn). Najniższą stopę bezrobocia rejestrowanego według grup wieku (15-24 lata, 25-54 lata, 55-64 lata oraz 65 lat i więcej) odnotowano dla osób w wieku 65 lat i więcej (2,9%), co mogło być związane z osiągnięciem wieku emerytalnego i możliwością przechodzenia na emeryturę. Stopa bezrobocia rejestrowanego osób w grupie wieku 55-64 lata wyniosła 9,0% (7,5% – dla kobiet; 10,0% – dla mężczyzn).

Stopa bezrobocia rejestrowanego w czerwcu 2017 r.

W grupie osób w wieku 25-54 lata wskaźnik ukształtował się na poziomie równym 6,7%. Najwyższa stopa bezrobocia dotyczyła osób do 24 lat i wyniosła 14,0% (10,1% dla mężczyzn i 19% dla kobiet).

Gminą o najwyższej stopie bezrobocia rejestrowanego wśród mężczyzn była gmina Chlewiska (27,6%; woj. mazowieckie, pow. szydłowiecki), natomiast wśród kobiet była to gmina Frombork (40,7%; woj. warmińsko-mazurskie, pow.

OPRACOWANIE METODOLOGII I OSZACOWANIE LICZBY PRACUJĄCYCH W GOSPODARCE NARODOWEJ WEDŁUG GŁÓWNEGO MIEJSCA PRACY I MIEJSCA ZAMIESZKANIA NA POZIOMIE POWIATÓW, STOPY BEZROBOCIA REJESTROWANEGO NA POZIOMIE GMIN ORAZ MIAR WYNAGRODZEŃ BRUTTO NA POZIOMIE POWIATÓW

braniewski). Z kolei najniższe bezrobocie wśród mężczyzn było w gminie Buk (0,8%; woj. wielkopolskie, pow. poznański), a wśród kobiet – w gminie Belsk Duży (1,6%; woj. mazowieckie, pow. grójceki).

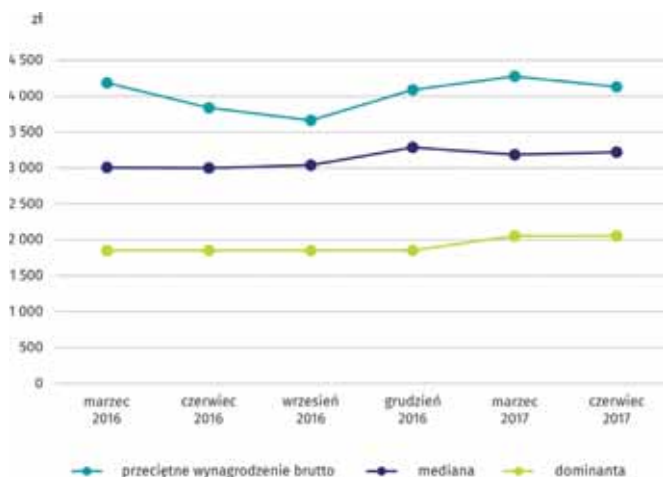
Wynagrodzenia brutto

W zbiorach ZUS nie występuje informacja o wynagrodzeniach, dlatego oszacowania miar wynagrodzeń dokonano w oparciu o wysokość podstawy wymiaru składki emerytalno-rentowej.

Wartości średniej arytmetycznej wynagrodzeń brutto, mediana i dominanta wskazywały na typową cechę rozkładów wynagrodzeń, tj. na prawostronną asymetrię. Relacja miar w rozkładach prawostronnie asymetrycznych oznacza, że najniższe wartości przyjmuje dominanta, druga w kolejności jest mediana, a najwyższą wartość spośród tych trzech miar ma średnia arytmetyczna.

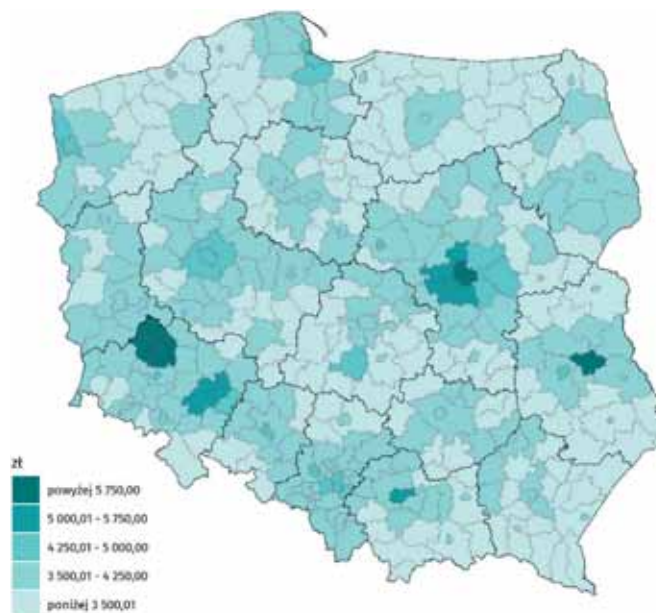
Dominanta wykazywała niewielką zmienność, w 2017 roku jej wartość była o ponad 50 zł wyższa od płacy minimalnej, która w tym czasie wyniosła 1850 zł, co oznacza, że najczęściej osiągnięty poziom wynagrodzenia przekraczał o ok. 50 zł płacę minimalną.

Wybrane miary wynagrodzeń brutto

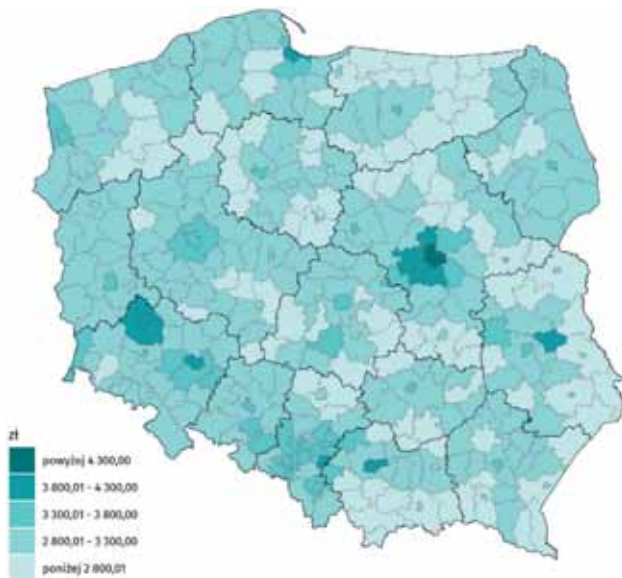
Średnie wynagrodzenia brutto w powiatach były zróżnicowane. Najczęściej mieściły się w przedziale do 4000 zł brutto, ale występowały również wartości osiągające ok. 10000 zł brutto (powiat łęczyński i lubiński – wartości dla mężczyzn). Powiaty, dla których najczęściej uzyskano wysokie wartości średniej arytmetycznej charakteryzują się wysokim stopniem uprzemysłowienia i zurbanizowania. Minimalne wartości przeciętnych wynagrodzeń brutto oscylowały wokół 3000 zł, a najniższe odnotowano w powiecie węgorszewskim i kępińskim.

Przeciętne wynagrodzenie brutto w czerwcu 2017 r.

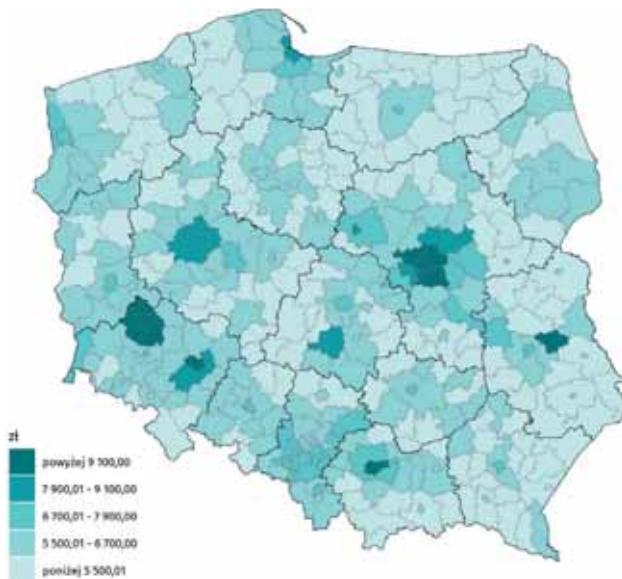

Na potrzeby pracy badawczej oszacowano decyl 1, decyl 5 (mediana, kwartył 2) oraz decyl 9. Wartości decyla pierwszego były praktycznie stałe i wynosiły tyle, ile płaca minimalna w danym roku kalendarzowym. Oznacza to, że 10% zatrudnionych osiągało wynagrodzenie co najwyżej równe minimalnemu. W każdym przypadku mediana była niższa od wartości średniej i jednocześnie znacznie wyższa od dominanty wynagrodzeń.

Mediana wynagrodzeń brutto w czerwcu 2017 r.

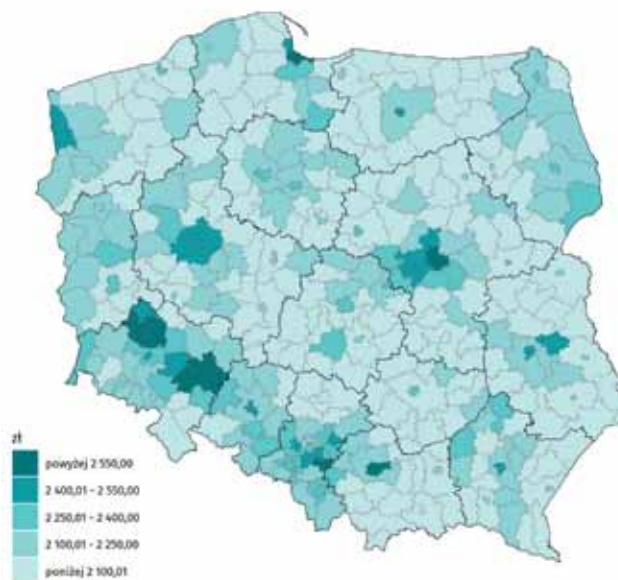
Decyl 9 wynagrodzeń brutto w czerwcu 2017 r.

Decyl 9 z kolei opisuje wysokość wynagrodzenia, które jest osiągnięte przez 10% najlepiej zarabiających.

Kwartył 1 oraz kwartył 3 wynagrodzeń brutto przedstawiają takie poziomy wynagrodzeń, które są osiągnięte przez co najwyżej odpowiednio 25% i 75% zatrudnionych. Kwartył 1 w niektórych powiatach nie różnił się znacznie od wynagrodzenia minimalnego, co wyraźnie świadczyło o występowaniu na terenie danego powiatu relatywnie niskiego poziomu wynagrodzeń. Kwartył trzeci natomiast wynosił co najmniej 3200 zł.

Kwartył 1 wynagrodzeń brutto w czerwcu 2017 r.

Koordinatorzy badania:
Dominik Śliwicki, Maciej Ryczkowski
E-mail: m.ryczkowski@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było uzyskanie informacji na temat zapotrzebowania pracodawców na zawody z systemu szkolnictwa zawodowego oraz te zdobywane w ramach form kształcenia ustawicznego, np. na kwalifikacyjnych kursach zawodowych. Osiągnięcie celu wymagało przeprowadzenia szeregu działań dotyczących między innymi zbadania możliwości pozyskania wiedzy z istniejących źródeł, co zrodziło potrzebę przeprowadzenia inwentaryzacji istniejących źródeł danych, w tym dostępnych w informacyjnych systemach administracyjnych oraz poza administracyjnych. Dokonana inwentaryzacja wykazała, iż pomimo dużej liczby potencjalnych źródeł, trudno zidentyfikować takie, które w sposób prosty i jasny wskazywałyby rzeczywiste zapotrzebowanie rynku pracy na określone zawody. Dokonana analiza potwierdziła potrzebę przeprowadzenia badania dostarczającego informacji o faktycznych potrzebach pracodawców w zakresie kwalifikacji wyodrębnionych w zawodach uzyskiwanych w systemie szkolnictwa zawodowego.

METODYKA BADANIA

Przygotowanie badania polegało na opracowaniu schematu badania, formularza sprawozdawczego, aplikacji do gromadzenia i przetwarzania pozyskanych danych, założeń do uogólnia wyników i kontroli logiczno-rachunkowej oraz przygotowanie we współpracy z Instytutem Badań Edukacyjnych oraz Ministerstwem Edukacji Narodowej słownika wyboru określonego zawodu szkolnictwa zawodowego.

Przygotowaną metodologię i narzędzia badawcze przetestowano podczas badania pilotażowego zrealizowanego na podpróbie 1044 podmiotów. Wyniki badania pilotażowego potwierdziły poprawność opracowanych rozwiązań dotyczących formularza i przyjętych założeń, dzięki czemu nie było konieczności modyfikacji metodyki badania. W związku z powyższym przeprowadzono badanie właściwe na pełnej próbie podmiotów, które zobowiązane były do złożenia sprawozdania o symbolu Z-05

„Badanie popytu na pracę” w ramach badania „Popyt na pracę” (oznaczonego w Programie Badań Statystycznych Statystyki Publicznej symbolem 1.23.07).

Dane dotyczące badania przekazywane były przez sprawozdawców przede wszystkim za pomocą formularza elektronicznego zamieszczonego na Portalu Sprawozdawczym GUS.

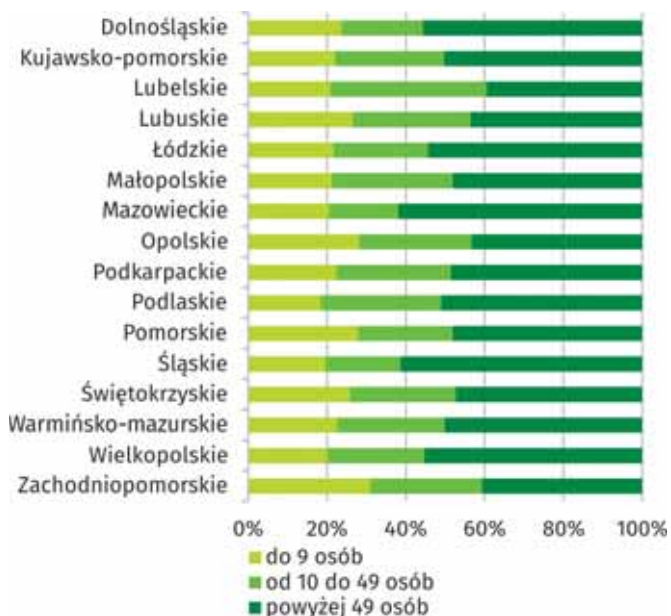
WYNIKI BADANIA

W Polsce w zawodach zgodnych z Klasyfikacją Zawodów Szkolnictwa Zawodowego (KZSZ) zatrudnionych było 5,4 mln osób (stan na 31 maja 2018 r.). Najwięcej z nich pracowało jako sprzedawcy 930,8 tys. osób (17,2% ogólnej liczby zatrudnionych w zawodach zgodnych z KZSZ). Dość licznie wykazywane były również osoby wykonujące zawód: kierowcy mechanika – 422,7 tys. osób (7,8%), technika prac biurowych – 191,9 tys. osób (3,5%), magazyniera-logistyka – 183,3 tys. osób (3,4%), technika administracji – 176,7 tys. osób (3,3%).

Co druga osoba wykonująca zawód zgodny z KZSZ pracowała w jednostkach zatrudniających powyżej 49 osób (2,9 mln osób, czyli 53,6%). Niezależnie od wielkości przedsiębiorstwa dominującą grupę stanowili sprzedawcy. W podmiotach zatrudniających powyżej 49 osób odsetek ten wyniósł 15,2% (441,7 tys. osób). W tych podmiotach na kolejnych miejscach pod względem liczby zatrudnionych znalazły się zawody: kierowcy mechanika – 163,9 tys. osób (5,6%), magazyniera-logistyka – 122,4 tys. osób (4,2%), technika administracji – 106,5 tys. osób (3,7%), ślusarza – 102,5 tys. osób (3,5%).

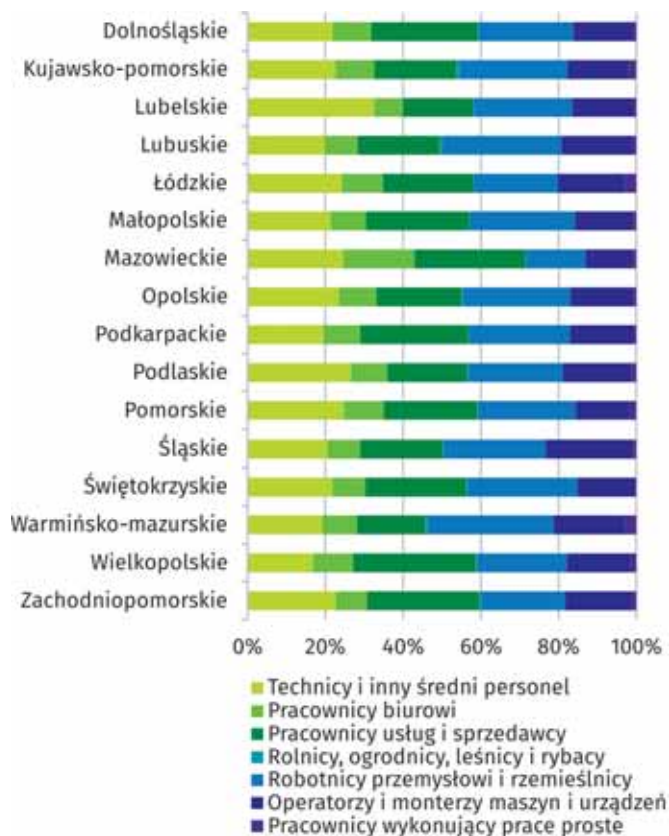
W grupie podmiotów zatrudniających od 10 do 49 osób odsetek sprzedawców wyniósł 17,6% (231,2 tys. osób). W tych podmiotach pracodawcy często zatrudniali również kierowców mechaników (9,9%), murarzy-tylnarzy (4,2%), techników prac biurowych (3,6%) oraz ślusarzy (3,5%). W jednostkach małych, o liczbie pracujących do 9 osób, co piąta osoba wykonywała zawód sprzedawcy (21,5%). Duża liczba zatrudnionych w tych jednostkach była również wśród kierowców mechaników – 128,7 tys. osób (10,8%), techników prac biurowych – 53,3 tys. osób (4,5%), kucharzy – 39,9 tys. osób (3,3%) oraz murarzy-tylnarzy – 37,8 tys. osób (3,2%).

Struktura zatrudnionych w zawodach zgodnych z KZSZ według wielkości jednostek

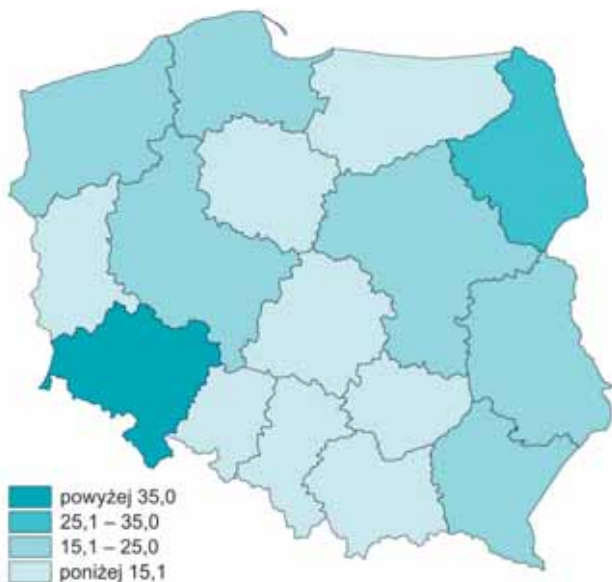
Wiodącą grupą zawodów w jednostkach prowadzących działalność w Polsce była grupa pracownicy usług i sprzedawcy – zawody tej grupy stanowiły 25,4% wszystkich zawodów. Wśród tej grupy zawodów najwięcej osób pracowało jako sprzedawcy (930,8 tys. osób). Na kolejnych miejscach pod względem liczby zatrudnionych znalazły się zawody: kierowca mechanik (422,7 tys. osób) oraz technik prac biurowych (191,9 tys. osób). Dość licznie reprezentowane były również zawody z grupy robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy (23,6%) oraz technicy i inny średni personel (22,2%). Najmniej liczną grupą zawodów była grupa rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy (0,3%). W Polsce w okresie od 1 grudnia 2017 r. do 31 maja 2018 r. poszukiwano 479,2 tys. osób do pracy w zawodach zgodnych z KZSZ. Z tego co piąta oferta pracy kierowana była do osób chcących podjąć pracę na umowę zlecenie lub umowę

Struktura zatrudnionych w zawodach zgodnych z KZSZ według grup zawodów

o dzieło (91,2 tys. wakatów). W podmiotach najczęściej wolnych miejsc pracy przeznaczonych było dla sprzedawców (67,0 tys. ofert pracy, czyli 14,0% poszukiwanych pracowników). Pracodawcy zgłaszali duże zapotrzebowanie również na: murarzy-tylnarzy (37,4 tys. wakatów, 7,8%), kierowców-mechaników (35,9 tys. wakatów, 7,5%), techników ochrony fizycznej osób i mienia (28,9 wakatów, 6,0%), magazynierów-logistyków (17,3 tys. wakatów, 3,6%).

Udział % poszukiwanych pracowników na umowę zlecenie lub umowę o dzieło w ogólnej liczbie poszukiwanych pracowników w zawodach zgodnych z KZSZ w okresie od 1 grudnia 2017 r. do 31 maja 2018 r.

W Polsce w perspektywie 1 roku pracodawcy planują zwiększyć zatrudnienie w zawodach zgodnych z KZSZ o 5,5% (o 297,6 tys. osób). Co szósta oferta będzie skierowana do sprzedawców (15,0% ogólnej liczby ofert). Duże zapotrzebowanie jest zgłaszane przez podmioty na techników usług pocztowych i finansowych (7,4%), kierowców mechaników (6,6%) i murarzy-tylnkarzy (4,6%).

Podmioty małe, o liczbie pracujących do 9 osób, będą kierowały najwięcej ofert pracy do murarzy-tylnkarzy (11,3%). Duża liczba ofert w tych jednostkach będzie przeznaczona dla sprzedawców (10,3%) oraz kierowców-mechaników (9,6%).

W grupie podmiotów zatrudniających od 10 do 49 osób najbardziej poszukiwanym zawodem będzie sprzedawca (10,7%). Pracodawcy w tych podmiotach planują również zwiększyć zatrudnienie wśród kierowców-mechaników (8,7%) oraz murarzy-tylnkarzy (5,7%).

W grupie podmiotów zatrudniających powyżej 49 osób najbardziej poszukiwanym zawodem będzie również sprzedawca

(19,1%). Ponadto, w tych jednostkach zatrudnienie znajdą również technicy usług pocztowych i finansowych (14,1%) oraz magazynierzy-logistycy (4,7%).

W perspektywie 3-letniej w zawodach zgodnych z KZSZ pracodawcy zamierzają zwiększyć zatrudnienie o 415,0 tys. osób (wzrost o 7,7% ogólnej liczby zatrudnionych w zawodach KZSZ). Zawody, w których planowane jest zatrudnienie największej liczby osób, po części pokrywają się z wykazanymi w perspektywie rocznej. W perspektywie 3 lat największe zapotrzebowanie będzie na techników usług pocztowych i finansowych (15,9% planowanych przyjęć). W mniejszym stopniu podmioty zainteresowane będą zatrudnieniem sprzedawców (15,5%). Duża liczba ofert będzie kierowana również do kierowców mechaników (5,2%), murarzy-tylnkarzy (4,4%) oraz techników ochrony fizycznej osób i mienia (4,0%).

W Polsce w perspektywie roku pracodawcy zamierzają zwolnić 35,3 tys. osób pracujących w zawodach zgodnych z KZSZ (0,7% ogólnej liczby zatrudnionych w zawodach KZSZ). Najwięcej zwolnień planowanych jest wśród sprzedawców – co piąty pracownik zostanie zwolniony (7,3 tys. osób). Duża liczba zwolnień przewidywana jest również wśród kierowców-mechaników – 3,0 tys. osób (8,4%), techników handlowców – 1,6 tys. osób (4,4%) i techników ekonomistów – 1,3 tys. osób (3,7%).

Planowana liczba zwolnień pracowników zatrudnionych w zawodach zgodnych z KZSZ w perspektywie roku

Wyniki badania wykazały niewielkie przestrzenne zróżnicowanie zapotrzebowania na zawody z systemu szkolnictwa zawodowego. Pracodawcy ze wszystkich województw w okresie od 1 grudnia 2017 r. do 31 maja 2018 r. zgłaszali zapotrzebowanie na sprzedawców i kierowców-mechaników. W województwie kujawsko-pomorskim, małopolskim, podlaskim i warmińsko-mazurskim najbardziej poszukiwanym pracownikiem była osoba wykonująca zawód murarza-tynkacza, a w województwie świętokrzyskim – monter izolacji budowlanych. W województwie dolnośląskim duża liczba wolnych miejsc pracy czekała na techników ochrony fizycznej osób i mienia, w województwie mazowieckim na techników usług pocztowych i finansowych, w województwie opolskim na techników automatyków, a pracodawcy z województwa pomorskiego poszukiwali kucharzy.

W ciągu najbliższego roku sprawozdawcy planują zatrudnić 580,5 tys. osób, natomiast plany dotyczące zwolnień w tym samym okresie czasu to 95,3 tys. osób. Wśród osób zwalnianych dominować będą osoby posiadające zawód sprzedawcy oraz kierowcy-mechanika.

Zapotrzebowanie pracodawców na zawody w perspektywie najbliższego roku wykazuje nieco większe zróżnicowanie przestrzenne. W województwach: kujawsko-pomorskim, lubelskim, łódzkim, mazowieckim i wielkopolskim pokrywa się z zapotrzebowaniem zgłaszanym przez sprawozdawców w terminie od 1 grudnia 2017 r. do 31 maja 2018 r., natomiast w pozostałych województwach pracodawcy planują zatrudnić również osoby posiadające zawody, które nie były najbardziej pożądanymi zawodami w ciągu półrocznej poprzedzającej termin badania. W województwie dolnośląskim często wskazywano zapotrzebowanie na technika mechanika, w województwie lubuskim – na magazyniera-logistyka, w województwie opolskim – na dekarza i monter konstrukcji budowlanych, w województwie podkarpackim – na technika robót wykończeniowych w budownictwie, w województwie podlaskim – na monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, w województwie śląskim – na mechanika-montera maszyn i urządzeń, w Świętokrzyskiem – na mechanika pojazdów samochodowych, w Warmińsko-Mazurskiem – na operatora maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego, natomiast pracodawcy z województwa zachodniopomorskiego poszukiwać będą kucharzy.

Kompletność badania wyniosła 58,1%, co oznacza, że niewiele ponad połowa objętych badaniem respondentów wzięła w nim udział. O dość niskiej realizacji badania zdecydował jego nieobowiązkowy charakter. Na kompletność badania w dużym stopniu wpłynął również termin realizacji badania, który przypadał na okres urlopowy.

Najwięcej problemów w trakcie realizacji badania przysporzył, zarówno sprawozdawcom, jak i statystykom, słownik zawodów szkolnych i ich synonimów. Zwracali oni uwagę na niewystarczającą ilość synonimów oraz objaśnień do poszczególnych zawodów występujących w klasyfikacji. Badanie wykazało, iż pracodawcy nie tyle zainteresowani są pracownikami posiadającymi konkretne zawody, co pracownikami posiadającymi konkretne kwalifikacje. Okazało się, że często poszukują kwalifikacji, które nie są przypisane do żadnego zawodu lub zawodów, które według nich powinny „składać się” z wielu kwalifikacji. Dlatego dla ewentualnej kontynuacji badania zapotrzebowania na zawody z systemu szkolnictwa zawodowego w przyszłości niezbędne jest opracowanie nowego słownika w oparciu o symbole zawodów z Klasyfikacji Zawodów i Specjalności na potrzeby rynku pracy, poszerzenie jego zakresu o kompetencje i umiejętności oraz stworzenie klucza powiązań między tym słownikiem a Klasyfikacją Zawodów Szkolnictwa Zawodowego.

Praca badawcza miała dostarczyć danych na potrzeby rzetelnej i miarodajnej oceny bieżącego oraz przyszłego zapotrzebowania na określone zawody wśród podmiotów gospodarki narodowej, w których liczba zatrudnionych wynosi 1 i więcej osób.

Żalony cel został osiągnięty: w wyniku przeprowadzonego wśród pracodawców badania pozyskano informacje na temat obecnego i przyszłego (w perspektywie rocznej i trzyletniej) zapotrzebowania na zawody z systemu szkolnictwa zawodowego.

Koordinatory badania:
Dominik Śliwicki,

Elżbieta Królikowska

E-mail: e.krolikowska@stat.gov.pl

CEL PRACY

Głównym celem pracy badawczej była analiza uwarunkowań rozwoju oraz efektów działalności wybranych typów spółdzielni uprawnionych do korzystania ze wsparcia publicznego, ze względu na prowadzenie działalności sprzyjającej włączeniu społecznemu i zawodowemu. Zgodnie z założeniami polityki społecznej, spółdzielnie te powinny tworzyć miejsca pracy oraz integrować zawodowo i społecznie osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, korzystając ze wsparcia administracji publicznej.

METODYKA BADANIA

Pracą badawczą objęto trzy rodzaje spółdzielni: spółdzielnie socjalne, spółdzielnie pracy oraz spółdzielnie inwalidów i niewidomych. Zakres terytorialny pracy badawczej objął całe terytorium RP, a zakres czasowy głównie lata 2015-2017, choć niektóre z wybranych źródeł administracyjnych pozwoliły na prezentację danych począwszy od 2010 r. lub 2012 r. Źródłami danych były bazy prowadzone przez jednostki administracji publicznej oraz dane z badań statystyki publicznej. Pozostałe dane do obliczenia wskaźników i zmiennych zostały pozyskane z badania pilotażowego ES-S „Sprawozdanie o działalności spółdzielni: pracy, socjalnych, inwalidów i niewidomych.” Praca badawcza realizowana była w dwóch etapach. W ramach pierwszego etapu zostały rozpoznane zbiory danych administracyjnych i pozaadministracyjnych pod kątem ich jakości i stopnia przydatności na dalszych etapach pracy badawczej. Dokonano przeglądu rozwiązań (krajowych i europejskich) w zakresie monitorowania różnicowanych obszarów funkcjonowania wybranych typów spółdzielni. Następnie zaprojektowano wstępną listę zmiennych i wskaźników określających uwarunkowania rozwojowe oraz efekty funkcjonowania wybranych typów spółdzielni. Określono zakres danych niezbędnych do realizacji celów badania i niedostępnych w przeanalizowanych zbiorach danych ze źródeł administracyjnych i pozaadministracyjnych. Finalnie opracowano projekt metodyki badania spółdzielni.

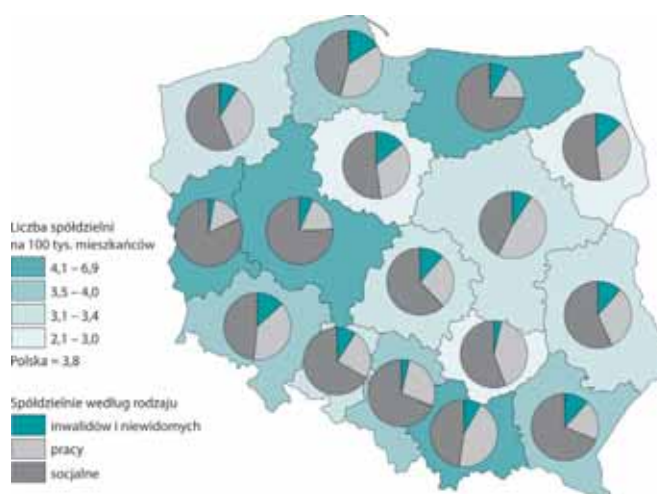
W ramach drugiego etapu przeprowadzono ogólnopolskie badanie pilotażowe wybranych typów spółdzielni oraz do-

konano wstępnego naliczenia wskaźników. Następnie opracowano ostateczną listę zmiennych i wskaźników określających uwarunkowania rozwojowe oraz efekty funkcjonowania wybranych typów spółdzielni. Usystematyzowano ją według dwóch obszarów: majątek i kapitał oraz jobmachine (tworzenie miejsc pracy oraz inwestycje w kapitał ludzki). Każdy z obszarów podzielono na podobszary, do których przyporządkowano odpowiednie zmienne i wskaźniki. Przygotowana została analiza statystyczna przedstawiająca ocenę uwarunkowań wpływających na zdolność do trwałego działania i rozwoju wybranych typów spółdzielni oraz stworzono bazy danych wynikowych.

WYNIKI BADANIA

W 2017 r. aktywną działalność prowadziło 1,4 tys. spółdzielni, w tym 0,9 tys. spółdzielni socjalnych, 0,5 tys. spółdzielni pracy oraz 0,1 tys. spółdzielni inwalidów i niewidomych. Największa część spółdzielni zlokalizowana była w województwach: wielkopolskim (12,7%), mazowieckim (11,9%), śląskim (11,6%) oraz małopolskim (9,9%).

Liczba aktywnych spółdzielni ogółem na 100 tys. mieszkańców według siedziby w 2017 r.

Uwarunkowania wpływające na działalność spółdzielni

Założyciele spółdzielni: Spółdzielnie socjalne wykazywały największe zróżnicowanie ze względu na założycieli: 60,8% z nich została założona przez osoby fizyczne, ok. 25,0% – z udziałem organizacji pozarządowej lub kościelnej, a 20,0% – z udziałem jednostki samorządu terytorialnego. Spośród badanych spółdzielni pracy 72,2% zostało założonych przez osoby fizyczne, zaś 24,7% – przez inne spółdzielnie. Spółdzielnie inwalidów i niewidomych w zdecydowanej przewadze zostały założone przez osoby fizyczne (86,4% spółdzielni) inne spółdzielnie (11,6%) lub NGO (2,7%).

Członkowie spółdzielni: Zarówno w przypadku spółdzielni inwalidów i niewidomych, jak również w spółdzielniach pracy dostrzegalny był nieznaczny spadek liczby członków na przestrzeni lat 2016-2017. Jedynie w przypadku spółdzielni socjalnych widoczny jest wzrost średniej liczby członków z 5 osób w 2016 r. do 6 w 2017 r. Największy udział liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w strukturach członkowskich badanych spółdzielni występuje w spółdzielniach socjalnych (ok. 70,0%).

Styl zarządzania spółdzielnią: Spółdzielnie nie wykazywały dużego zróżnicowania pod względem liczby członków zarządu, wybierając głównie formułę dwuosobowego zarządu, w którym kobiety posiadają podobny udział co mężczyźni. Wśród badanych spółdzielni 46,0% wykorzystywało nieodpłatny charakter pracy w zarządzie. Spółdzielnie pracy oraz spółdzielnie inwalidów i niewidomych w zdecydowanej większości płaciły za pracę członkom zarządu, natomiast w przypadku spółdzielni socjalnych odpłatność występowała w 40,0% badanych spółdzielni. Wybory do władz w 2017 r. przeprowadziło 35,0% ankietowanych spółdzielni. Odsetek członków spółdzielni biorących udział w wyborach wyniósł 68,3%. Wybory do władz w 2017 r. odbyły się przede wszystkim w „młodych” spółdzielniach (50,0%), tj. takich, które prowadzą działalność w okresie nie dłuższym niż 2 lata. Natomiast w spółdzielniach o stażu istnienia dłuższym niż 2 lata wybory w 2017 r. odbyły się w około jednej czwartej podmiotów. Istnieje silna dodatnia korelacja pomiędzy liczbą osób biorących udział w ostatnich wyborach, a liczbą członków spółdzielni zatrudnionych na etat.

W 2017 r. strategię lub inny dokument, określający cele i planowane działania w perspektywie dłuższej niż rok (poza statutem), posiadało tylko 9,0% badanych spółdzielni. Połowa z nich realizowała działania zgodnie ze strategią w 76-100%, pozostałe w mniejszym stopniu. Podmiotami częściej posiadającymi tego typu dokumenty planistyczne oraz działającymi w oparciu o nie były głównie „młodsze” spółdzielnie.

Konsultacje planów działań z interesariuszami wewnętrznymi i zewnętrznymi: Główną grupę spółdzielni stanowiły te, które konsultacje ograniczały do przedstawicieli spółdzielni – członków i pracowników. Tylko 4,8% badanych podmiotów konsultowało plany działań wśród interesariuszy zewnętrznych – odbiorców działań oraz osób i instytucji zewnętrznych. Spółdzielnie pracy oraz inwalidów i niewidomych zdecydowanie częściej konsultowały swe plany wewnątrz struktur organizacyjnych. Najbardziej niejednorodną grupę tworzyły spółdzielnie socjalne, wśród których odsetek podmiotów niekonsultujących planów z nikim oraz konsultujących je ze wszystkimi, był relatywnie największy. „Młode” spółdzielnie częściej korzystały ze wsparcia osób i instytucji z zewnątrz bądź konsultowały plany zarówno z interesariuszami zewnętrznymi, jak i z członkami i pracownikami. Istnieje również istotny statystycznie związek pomiędzy korzystaniem ze wsparcia Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) a otwartością na konsultacje.

Usieciowienie: W 2017 r. 66,0% badanych spółdzielni zadeklarowało, że nie należy do żadnego porozumienia czy sieci spółdzielni. W kategorii zrzeszonych spółdzielni najliczniej występują odpowiedzi świadczące o przynależności do związków rewizyjnych (26,0%). Do zrzeszeń krajowych przynależało 5,0% spółdzielni, a tylko 1,0% do sieci międzynarodowych. Badane spółdzielnie częściej współpracowały z administracją samorządową niż rządową. Z samorządem regularnie kooperowała ponad 1/3 spółdzielni (głównie spółdzielni socjalnych), z administracją rządową współpracowała regularnie co czwarta spółdzielnia (głównie spółdzielnie inwalidów i niewidomych). Nieco lepiej prezentują się dane dotyczące współpracy z przedsiębiorcami – 35,8% współpracowało z biznesem regularnie (głównie spółdziel-

nie inwalidów i niewidomych oraz spółdzielnie pracy). Z innymi spółdzielniami podejmowała współpracę tylko połowa spółdzielni (najrzadziej z innymi spółdzielniami współpracowały spółdzielnie socjalne, najczęściej spółdzielnie inwalidów i niewidomych). Wśród partnerów, z którymi współpracowały badane spółdzielnie najrzadziej wymieniane były podmioty sektora pozarządowego. Badane spółdzielnie w ponad połowie w ogóle nie współpracowały z organizacjami pozarządowymi w 2017 r.

Efekty działalności spółdzielni

Zatrudnienie w spółdzielniach: Przeciętna liczba pracowników zatrudnionych na podstawie stosunku pracy wyniosła w 2017 r. 15 osób przy medianie równej 5. Suma pracowników w 2017 r., w spółdzielniach, które odpowiedziały na to pytanie wyniosła 33,2 tys. osób, w tym 15,4 tys. stanowili członkowie zatrudnieni na podstawie stosunku pracy (45,9%). Najwyższe średnie zatrudnienie na podstawie stosunku pracy występowało w 2017 r. w spółdzielniach inwalidów i niewidomych – 108 osób. W spółdzielniach pracy średnia wyniosła 32, zaś średnia liczba osób zatrudnionych w spółdzielniach socjalnych równa była 7.

Z przeprowadzonego badania wynika, że 94,0% spółdzielni zatrudniało pracowników na podstawie stosunku pracy, a na umowy cywilnoprawne – 60,0%, w tym na umowy cywilnoprawne będące głównym źródłem utrzymania pracownika – 28,0% badanych podmiotów.

Spółdzielnie inwalidów i niewidomych mają 10-krotnie więcej pracowników etatowych niż na umowy cywilnoprawne, spółdzielnie pracy blisko 4-krotnie więcej pracowników na umowach o pracę niż na umowach cywilnoprawnych, a w spółdzielniach socjalnych pracowników „etatowych” jest prawie 2-krotnie więcej.

Zatrudnienie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym: Najliczniejszą kategorię spółdzielni (1/3) stanowiły te, które zatrudniały osoby niepełnosprawne, na drugim miejscu pod względem liczebności znajdują się spółdzielnie zatrudniające osoby długotrwale bezrobotne (ponad 1/4), blisko co dziesiąta spółdzielnia zatrudniała inne osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Ogółem w 2017 r.

w badanych spółdzielniach pracowało 11,9 tys. osób zagrożonych wykluczeniem. W tej grupie 10,1 tys. stanowiły osoby niepełnosprawne, długotrwale bezrobotne – 1,4 tys., a 0,4 tys. osoby należące do innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Pracownicy należący do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym stanowili 35,6% kadry spółdzielni.

Subsydiowane zatrudnienie: W 2017 r. 44,0% spółdzielni korzystało z różnorodnych form subsydiów do kosztów zatrudnienia swoich pracowników. Liczba subsydiowanych miejsc pracy w roku 2017 wynosiła 11,8 tys., co stanowiło 35,3% ogólnej liczby zatrudnionych w spółdzielniach w roku 2017. Z dofinansowań kosztów pracy ze środków publicznych korzystało 91% spółdzielni inwalidów i niewidomych, 13% spółdzielni pracy i 53% spółdzielni socjalnych.

Inwestycje w kapitał ludzki: Prowadzenie działań związanych z organizacją szkoleń dla swoich pracowników zadeklarowało 46,0% spółdzielni. Najkorzystniejsze proporcje osób przeszkolonych do liczby pracowników ogółem miały spółdzielnie socjalne (blisko 29,0% pracowników brało udział w doszkalaniu), następnie spółdzielnie pracy (25,0% przeszkolonych pracowników), a najmniejszy udział szkolenych pracowników wystąpił w spółdzielniach inwalidów i niewidomych (23,0%). W spółdzielniach, które szkoliły pracowników, średnia kwota wydana z funduszy publicznych na jedną osobę wynosiła w 2017 r. 590 zł., zaś ze środków własnych – 2760 zł. Spółdzielnie socjalne korzystały głównie ze środków publicznych, a pozostałe spółdzielnie doszkalaly pracowników głównie ze środków własnych.

Analiza wpływu wybranych czynników na kluczowe wskaźniki mierzące efekty zatrudnieniowe spółdzielni

W zależności od typu spółdzielni można zauważyć wpływ różnych czynników na efekty działalności spółdzielni. W spółdzielniach pracy skala zatrudnienia jest powiązana z obszarem działalności – spółdzielnie pracy, które miały najszerszy zasięg działalności (kraj, zagranica) zatrudniały dużo więcej pracowników niż spółdzielnie pracy działające na terenie gminy, powiatu, województwa. W spółdzielniach

pracy występowała zależność między liczbą pracujących osób wykluczonych społecznie, a obszarem działalności – relatywnie najwięcej pracowników wykluczonych społecznie znajduje się w spółdzielniach działających maksymalnie na terenie województwa oraz kraju. W spółdzielniach inwalidów i niewidomych występuje zależność pomiędzy liczbą osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę a założycielami – osobami fizycznymi. W przypadku umów cywilnoprawnych, zauważalna jest zależność między obszarem działania a liczbą umów (największe średnie liczby osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych występują w spółdzielniach działających na terenie województwa). W spółdzielniach inwalidów i niewidomych występuje również zależność pomiędzy rodzajem założycieli a liczbą osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (osób niepełnosprawnych).

W spółdzielniach socjalnych udział administracji samorządowej w strukturach członkowskich jest związany z większą liczbą pracowników. Ponadto występują istotne statystycznie zależności pomiędzy liczbą osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę a takimi czynnikami jak: korzystanie ze wsparcia OWES, korzystanie ze wsparcia szkoleniowego OWES, wsparcia projektów EFS, korzystania z pomocy publicznej.

W spółdzielniach socjalnych występowała też zależność między strukturą założycielską, a liczbą umów cywilnoprawnych (najwyższe średnie liczby pracowników na umowy cywilnoprawne występowały w spółdzielniach, w których osoby fizyczne założyły spółdzielnie łącznie z innymi typami założycieli (osobami prawnymi). W omawianym typie spółdzielni występuje również zależność między założycielem spółdzielni, a liczbą pracujących osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Udział administracji samorządowej zwiększa średnią liczbę osób długotrwale bezrobotnych oraz wykluczonych z innego powodu blisko 2-krotnie w stosunku do spółdzielni socjalnych założonych tylko przez osoby fizyczne. Ponadto, wpływ na liczbę pracowników należących do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym występuje w przypadku usieciowienia, dominującego źródła środków na rozpoczęcie działalności, demokratycznego

zarządzania, wsparcia z OWES, w tym szkoleń oraz wsparcia z projektów EFS i korzystania z pomocy publicznej.

Na liczbę osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które po opuszczeniu spółdzielni znalazły pracę wpływał fakt korzystania ze wsparcia OWES – w spółdzielniach korzystających z omawianego wsparcia wskaźnik liczby osób wykluczonych, które znalazły zatrudnienie był relatywnie większy niż w spółdzielniach nie korzystających ze wsparcia OWES.

W przypadku spółdzielni socjalnych wpływ na liczbę subsydiowanych miejsc pracy mają takie czynniki jak: rodzaj założyciela, dominujące źródło finansowania w procesie powstawania spółdzielni socjalnej, wsparcie z OWES.

Jedynie zależności, jakie można zaobserwować w przypadku analizy kwot wydatkowanych na stworzenie miejsca pracy dostosowanego do potrzeb osoby niepełnosprawnej, występują w sytuacji wydatkowania środków własnych (brak istotnych zależności w przypadku wydatkowania środków publicznych). W przypadku spółdzielni socjalnych znacznie miał założyciel (organizacja non-profit, administracja samorządowa) oraz poziom usieciowienia.

Koordynator badania: Tomasz Sekuła

E-mail: t.sekula@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było opracowanie metodyki pomiaru gospodarki senioralnej w Polsce (srebrnej gospodarki – ang. *silver economy*) oraz określenie jej wielkości i struktury na podstawie danych pochodzących z różnych źródeł.

Uzasadnieniem realizacji pracy jest rosnący udział osób starszych w ogólnej populacji ludności i konieczność podejmowania działań zmierzających do zaspokojenia potrzeb tej grupy osób. Celowe było zdiagnozowanie rynku wyrobów i usług przeznaczonych dla osób w wieku senioralnym, opisanie dostępności infrastruktury społecznej, jak i określenie wielkości środków publicznych wydatkowanych na zaspokajanie potrzeb osób starszych.

METODYKA BADANIA

Praca badawcza została zrealizowana w dwóch etapach.

W pierwszym etapie wykonano zadania mające na celu zdefiniowanie srebrnej gospodarki i określenie jej części składowych oraz opracowanie metodologii badania ankietowego podmiotów gospodarki narodowej (w klasach PKD wytypowanych do badania ze względu na możliwość produkcji wyrobów i świadczenia usług dla seniorów). W ramach tych prac:

- dokonano przeglądu literatury krajowej i zagranicznej oraz zdefiniowano pojęcie srebrnej gospodarki,
- ustalono zakres podmiotowy i przedmiotowy badania, w tym opracowano ankietę oraz założenia do utworzenia oprogramowania,
- wypracowano metodę badania, a w szczególności ustalono operat losowania, schemat losowania próby i metodę realizacji badania,
- przygotowano definicje podstawowych pojęć wykorzystanych w ankiecie badawczej.

W drugim etapie zrealizowano działania takie jak:

- przeprowadzono badanie ankietowe podmiotów gospodarki narodowej,
- rozpoznano źródła pozastatystyczne możliwe do wykorzystania przy opracowaniu miar do opisu srebrnej gospodarki,

- opracowano zestaw miar z wykorzystaniem danych pochodzących z zasobów statystyki publicznej oraz innych źródeł,
- stworzono bazy danych.

Za gospodarkę senioralną (szerokie ujęcie) przyjęto całościowy kształt zjawisk zachodzących na rynku, związanych z procesem dostosowywania wszelkiej działalności produkcyjnej i usługowej do procesu starzenia się społeczeństwa. Za seniora w ramach pracy badawczej przyjęto osobę, która ukończyła 60 lat niezależnie od płci oraz tego czy pozostaje aktywna zawodowo.

W badaniu podmiotów gospodarki narodowej (strona podażowa) zastosowano pojęcie węższe, traktując gospodarkę senioralną jako część rynku wyrobów i usług wytwarzanych oraz dostarczanych w celu zaspokojenia potrzeb osób w wieku senioralnym. Za potrzeby takie uznano wyłącznie te, które ujawniają się lub dokonuje się ich znacząca zmiana w wyniku biologicznego procesu starzenia się organizmu, zmiany sytuacji osobistej lub aktywności zawodowej seniora.

Na potrzeby pomiaru gospodarki senioralnej rynek wyrobów i usług podzielono na następujące segmenty:

- wyroby poprawiające komfort życia,
- wyroby medyczne i rehabilitacyjne,
- nowe technologie,
- budownictwo,
- usługi transportowe,
- usługi finansowe i ubezpieczeniowe,
- usługi zdrowotne,
- usługi opiekuńcze,
- sport i rekreacja,
- edukacja i kultura,
- inne usługi na rzecz seniorów.

Jednostki badane podzielono na dwie podpopulacje: podmioty niekomercyjne (nienastawione na osiągnięcie zysku) i komercyjne (ukierunkowane na osiągnięcie zysku). Ze względu na liczebność jednostek dobranych do badania, podmioty niekomercyjne oraz komercyjne liczące powyżej 49 pracujących objęte zostały badaniem pełnym, natomiast zaliczone do podmiotów komercyjnych, liczące od 10 do 49 pracujących - badaniem na próbie (ok. 25% zbiorowości).

W ramach drugiego etapu pracy przygotowano również metodologię badania osób starszych w zakresie ich specyficznych potrzeb oraz stopnia ich zaspokojenia (strona popytowa). Opracowano m.in. założenia do losowania jednostek do badania oraz kwestionariusz badawczy.

W ramach przygotowanej metodologii założono, że:

- badaniem ankietowym powinny być objęte wylosowane osoby w wieku 60+ (zakres podmiotowy),
- losowanie należy przeprowadzić w sposób umożliwiający prezentowanie danych w przekroju województw, miast-wsi, płci oraz grup wiekowych,
- populację osób starszych należy podzielić na kilka grup wiekowych odzwierciedlających stopień aktywności tych osób, determinujący zakres ich potrzeb (osoby w wieku 60–74, 75–85, powyżej 85 lat).

W przygotowanym kwestionariuszu badawczym zostały zawarte pytania ogólne (odnoszące się do potrzeb osób starszych, ich zmian w związku z wejściem w wiek senioralny, stopnia ich zaspokojenia) oraz pytania szczegółowe (dotyczące potrzeb mieszkaniowych, dostosowania przestrzeni, zaspokojenia potrzeb zdrowotnych, opiekuńczych, związanych ze spędzaniem wolnego czasu, pozostałych wyrobów i usług senioralnych, jak również zaangażowania osób starszych w wolontariat i pomoc najbliższym).

WYNIKI BADANIA

Opracowany zestaw miar do opisu srebrnej gospodarki wykorzystuje dane pochodzące z zasobów statystyki publicznej, jak również źródeł administracyjnych oraz przeprowadzonego w ramach niniejszej pracy badania reprezentacyjnego podmiotów gospodarki narodowej.

Podstawowe dane charakteryzujące gospodarkę senioralną

Na koniec 2016 r. osoby w wieku 60+ stanowiły w Polsce około 24% ogółu mieszkańców. Wartość wypłaconych w 2016 r. emerytur i rent wyniosła w sumie 210,1 mld zł. Na koniec 2016 r. odsetek osób w wieku 60+ pozostających aktywnymi na rynku pracy wyniósł nieco ponad 18%.

Znaczna część seniorów posiadała zadłużenie. Według danych Biura Informacji Kredytowej, 23,1% osób w wieku 60+ posiadało zobowiązania z tytułu kredytu konsumpcyjnego (najwyższy udział notowano w województwach: lubuskim – 27,5% oraz kujawsko-pomorskim – 26,9%). Przeciętne zadłużenie z tego tytułu przypadające na osobę w wieku 60+ wyniosło nieco ponad 15 tys. złotych. Udział wartości zobowiązań kredytowych seniorów w ogólnej ich wartości stanowił blisko 11% (najwyższy był w województwie śląskim – 14,4%)¹.

Można stwierdzić, że największe zapotrzebowanie na wyroby i usługi dla osób w wieku 60+ dotyczy świadczeń zdrowotnych i usług opiekuńczych. Stacjonarną opiekę zdrowotną w Polsce na koniec 2016 r. zapewniało 957 szpitali ogólnych. W szpitalach tych działało 48 oddziałów geriatrycznych, z łączną liczbą 1122 łóżek.

Na koniec 2016 r. funkcjonowały jedynie 134 poradnie geriatryczne, w których udzielono łącznie 99,6 tys. porad lekarskich. W 2016 r. na jednego lekarza geriatrę w Polsce przypadało blisko 55 tys. osób w wieku 60+. Najgorsza sytuacja wystąpiła w województwach warmińsko-mazurskim (313,3 tys. osób w wieku 60+) i wielkopolskim (191,7 tys.), a najlepsza – w małopolskim (29,9 tys.).

W 2016 r. wydatki na świadczenia opieki zdrowotnej finansowane ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia wyniosły blisko 67 mld zł, z czego na osoby w wieku 60+ przypadało prawie 50% ogółu wydatkowanych środków. Istotną część wydatków publicznych na rzecz osób w wieku 60+ stanowi refundacja leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych, których koszt w całości lub w części pokrywany jest przez NFZ. W 2016 r. całkowity koszt refundacji wyniósł blisko 8,13 mld zł, z czego nieco ponad 4,72 mld zł przeznaczonych było na refundację leków dla osób w wieku 60+. Analizując dane za lata 2010–2016 można zauważyć, że udział wydatków na refundację leków dla seniorów w ogólnej kwocie refundacji wykazywał tendencję wzrostową.

¹ Zobowiązań z tytułu kredytu hipotecznego, konsumpcyjnego, kart kredytowych i limitów debetowych.

Osoby starsze, głównie ze względu na stan zdrowia, często potrzebują stałej pomocy i opieki. Stopień zaspokojenia tych potrzeb jest mniejszy od zgłaszanego zapotrzebowania, o czym świadczy wartość wskaźnika zaspokojenia potrzeb w zakresie miejsc w domach pomocy społecznej, który w 2016 r. wyniósł 62,8%. Od 2010 r. liczba miejsc w placówkach opieki dla seniorów sukcesywnie wzrastała. Analizując jednak dane dotyczące miejsc w tych placówkach w zestawieniu z liczbą osób w wieku senioralnym można stwierdzić, że liczba miejsc w placówkach opieki na 10 tys. ludności w wieku 60+ w ostatnich latach sukcesywnie spada. W 2016 r. największa liczba miejsc w placówkach opieki dotyczyła domów pomocy społecznej i wyniosła średnio 90 na 10 tys. ludności w wieku 60+ (wobec 104 w 2010 r.). Wśród województw największą liczbę miejsc notowano w opolskim i warmińsko-mazurskim (po 125 na 10 tys. ludności w wieku 60+), a najniższą – w śląskim, kujawsko-pomorskim i mazowieckim (poniżej 80).

Oprócz działań zmierzających do zaspokojenia potrzeb zdrowotnych i z zakresu opieki społecznej, organy władzy publicznej podejmowały także liczne inne, odnoszące się do aktywizacji seniorów w sferze kultury, sportu i rekreacji, w tym ruchowej. Na uwagę zasługują zwłaszcza dwa z nich: Program „Senior-WIGOR” i Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych, na których finansowanie w 2016 r. wydatkowano w sumie 48,5 mln zł.

Podstawowe charakterystyki uzyskane w badaniu podmiotów gospodarki senioralnej

W 2016 r. wśród podmiotów należących do klas PKD wybranych do ww. badania reprezentacyjnego, działalność związaną z dostawą wyrobów lub świadczeniem usług senioralnych prowadziło 14,1% podmiotów, przy czym udział ten był wyższy w przypadku podmiotów niekomercyjnych (20,6%), niż komercyjnych (13,6%). Najwięcej podmiotów prowadzących działalność senioralną zlokalizowanych było w województwach: śląskim i mazowieckim, a najmniej – w województwach: lubuskim i podlaskim.

Udział podmiotów prowadzących działalność senioralną według województw w 2016 r. (w %)

Województwo	Ogółem	Podmioty komercyjne	Podmioty niekomercyjne
Dolnośląskie	7,0	7,1	6,2
Kujawsko-pomorskie	4,8	4,9	4,6
Lubelskie	4,4	4,7	0,8
Lubuskie	1,3	1,2	2,8
Łódzkie	6,7	6,4	8,9
Małopolskie	9,2	9,2	9,4
Mazowieckie	11,0	10,7	13,1
Opolskie	3,4	3,5	2,3
Podkarpackie	5,9	6,2	2,8
Podlaskie	1,8	1,9	1,3
Pomorskie	9,5	9,3	11,1
Śląskie	16,4	16,4	16,0
Świętokrzyskie	3,0	2,8	5,1
Warmińsko-mazurskie	2,6	2,5	3,6
Wielkopolskie	9,0	9,3	6,4
Zachodniopomorskie	4,0	3,9	5,6

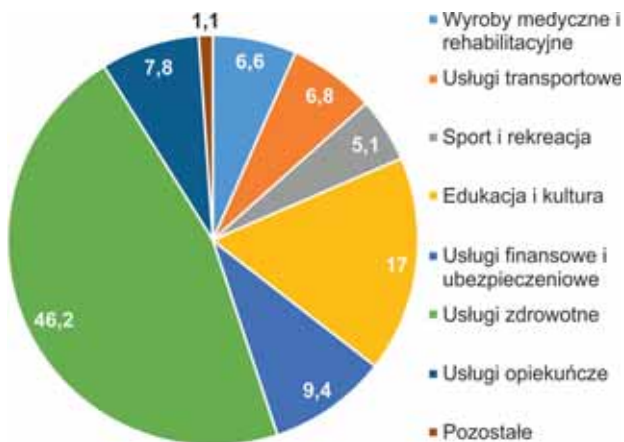
Wśród podmiotów prowadzących działalność senioralną najwięcej jednostek zadeklarowało działalność w zakresie usług zdrowotnych (55,1%), usług opiekuńczych (19,0%) oraz sportu i rekreacji (18,2%). Podmioty niekomercyjne działające na rynku senioralnym najczęściej zajmowały się świadczeniem usług opiekuńczych (48,9%), usług z zakresu sportu i rekreacji oraz kultury i edukacji (po 41,1%), zaś podmioty komercyjne – świadczeniem usług zdrowotnych (57,1%), usług opiekuńczych (16,0%), sportu i rekreacji (15,8%).

Biorąc pod uwagę główny rodzaj działalności podmiotów należy zauważyć, że to w segmencie usług opiekuńczych aż 78,7% podmiotów prowadziło działalność senioralną, zaś w zakresie usług zdrowotnych – nieco ponad 51%. Najmniejszą aktywnością na rynku wyrobów i usług senioralnych charakteryzowały się podmioty zaklasyfikowane do segmentów: budownictwo, wyroby poprawiające komfort życia oraz nowe technologie.

Przedsiębiorstwa komercyjne w 2016 r. osiągnęły przychody z tytułu sprzedaży wyrobów i usług senioralnych w wysokości blisko 7,7 mld zł, z czego ze środków publicznych pochodziło blisko 29% tych przychodów. Głównym źródłem przychodów

publicznych, związanych z gospodarką senioralną (w przypadku jednostek komercyjnych) były kontrakty z NFZ.

Struktura przychodów ze sprzedaży wyrobów i usług senioralnych w jednostkach komercyjnych według segmentów głównego rodzaju działalności (w %)

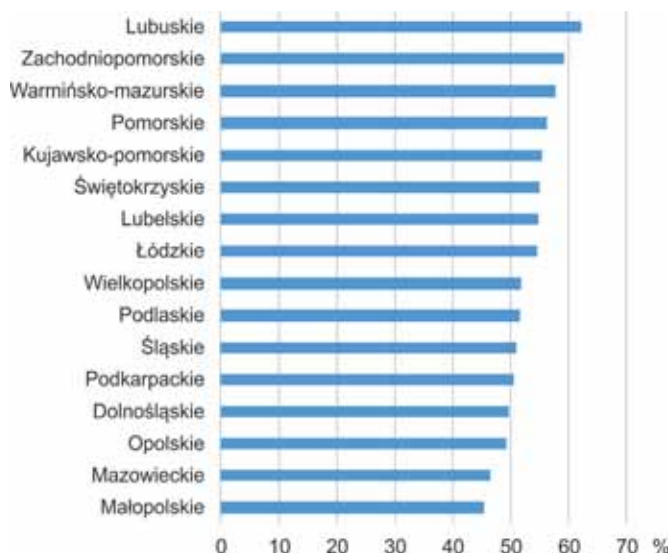
Podmioty niekomercyjne na realizację zadań związanych z dostarczaniem wyrobów i usług senioralnych przeznaczyły nieco ponad 361 mln zł, z czego ze środków publicznych pochodziło blisko 45% tej wartości. Największą część z nich stanowiły dotacje z budżetu jednostek samorządu terytorialnego.

Podmioty najczęściej prowadzą działalność senioralną jako statutową lub ze względu na obserwowany wzrost udziału osób w wieku senioralnym w strukturze ludności. W perspektywie kolejnych trzech lat niespełna 8% podmiotów planuje podjęcie działań zmierzających do zwiększenia udziału lub wejścia na rynek wyrobów i usług senioralnych, a wśród podmiotów już prowadzących działalność senioralną 35,3% deklaruje zwiększenie zakresu działalności na rynku wyrobów i usług senioralnych.

Działalność inwestycyjną w zakresie uruchomienia lub rozwijania produkcji wyrobów lub świadczenia usług senioralnych w latach 2014–2016 zadeklarowało niespełna 1% podmiotów. Prawie 60% podmiotów prowadzących działalność inwestycyjną jako główną przesłankę jej podjęcia wskazało rozwojowy charakter rynku wyrobów i usług senioralnych. Jeszcze niższą aktywność wykazywały w 2016 r. podmioty w zakresie prac badawczo-rozwojowych nad wyrobami lub usługami senioralnymi (0,6% podmiotów).

W 2016 r. z produkcją wyrobów lub świadczeniem usług senioralnych związanych było 44,7 tys. etatów. Nieco ponad 90% z nich występowało w podmiotach komercyjnych. Dodatkowo na rzecz gospodarki senioralnej zatrudniano pracowników na podstawie umów cywilno-prawnych. W sumie przepracowały one ponad 27 mln godzin, co w przeliczeniu na pełen etat stanowiło 13,6 tys. etatów. Blisko 90% z nich przypadało na podmioty komercyjne.

Udział podmiotów zatrudniających osoby w wieku 60+

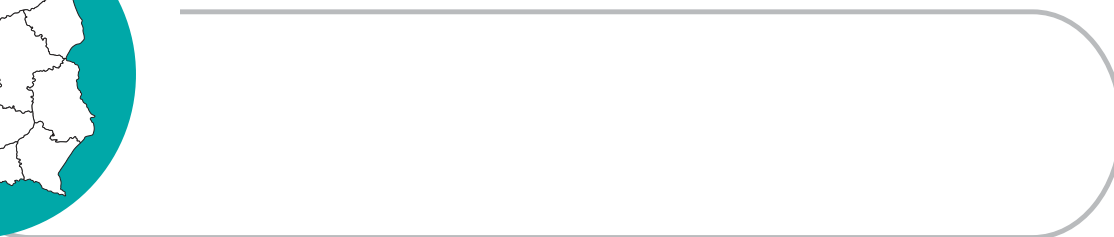
W 2016 r. 51,4% podmiotów, funkcjonujących w zdefiniowanym w ramach badania sektorze srebrnej gospodarki, zatrudniało osoby w wieku 60+. Główną przesłanką zatrudniania tych osób jest posiadana przez nie wiedza i doświadczenie.

W podmiotach niekomercyjnych, oprócz pracujących, różnego rodzaju prace wykonywali także wolontariusze. Wolontariusze w wieku 60+ byli angażowani w blisko 19% podmiotów niekomercyjnych. Wykonywali oni przede wszystkim prace związane z organizacją działalności kulturalno-oświatowej, świadczeniem usług opiekuńczych na rzecz osób chorych i niepełnosprawnych oraz na rzecz dzieci i młodzieży.

Koordynator badania: Dorota Wyszowska
E-mail: d.wyszowska@stat.gov.pl

II

Rachunki narodowe i regionalne

CEL PRACY

Celem zrealizowanej pracy badawczej było utworzenie systemu regionalnych rachunków publicznych sektora instytucji rządowych i samorządowych w zakresie dochodów i wydatków publicznych ogółem, wydatków publicznych według funkcji określonych w klasyfikacji COFOG oraz wykonanie pilotażowych obliczeń.

METODYKA BADANIA

Pierwszym etapem pracy było określenie zakresu systemu informacji o dochodach i wydatkach publicznych, to jest określenie zakresu podmiotowego oraz przedmiotowego regionalnych rachunków publicznych w układzie województw. Przyjęto założenie, że system regionalnych rachunków publicznych powinien być zgodny zakresowo ze statystyką sektora instytucji rządowych i samorządowych prowadzoną według zasad „Europejskiego Systemu Rachunków 2010 (ESA 2010)” wprowadzonego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 549/2013 z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych w Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE L 174 z 26.06.2013, z późn. zm.).

Kierując się zasadą spójności opracowywanych informacji z innymi dziedzinami statystyki publicznej oraz ich zgodności, co do zakresu, pojęć i klasyfikacji, zdecydowano o przyjęciu zakresu podmiotowego regionalnych rachunków publicznych zgodnego z zakresem sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Przyjęto także założenie, że w regionalnych rachunkach publicznych obliczane będą transakcje dochodów i wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych określone w ESA 2010. Przyjęcie takiego zakresu przedmiotowego jest konsekwencją ustalonego wcześniej zakresu podmiotowego.

W następnym kroku przygotowano dane do obliczeń dochodów i wydatków publicznych w układzie województw, w tym danych pozyskanych z systemów informacyjnych i baz danych, w których gromadzone są dane dotyczące transferów środków publicznych i ich beneficjentów, w tym w zakresie pomocy publicznej.

Po analizie i weryfikacji metod regionalizacji poszczególnych rodzajów transakcji dotyczących dochodów i wydatków publicznych w układzie województw dokonano weryfikacji algorytmów z uwzględnieniem zmian wynikających z rewizji

przeprowadzonych w rachunkach narodowych i regionalnych, w tym dotyczących zakresu podmiotowego sektora instytucji rządowych i samorządowych (według stanu po notyfikacji z września 2017 r.).

Kolejnym etapem było opracowanie metodyki zastosowania Klasyfikacji wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych według funkcji (COFOG) do grupowania wydatków na poziomie regionalnym. Zastosowanie klasyfikacji COFOG do zestawienia danych o wydatkach na poziomie województw wymagało przypisania wydatków jednostek zaliczonych do sektora instytucji rządowych i samorządowych do odpowiednich kodów klasyfikacji COFOG (według 10 funkcji COFOG) na poziomie jednostek lokalnych.

Regionalizacja wydatków według klasyfikacji COFOG wymagała wypracowania dodatkowych rozwiązań. Naliczanie danych według funkcji COFOG zostało wykonane w podziale na transakcje dotyczące nakładów brutto na środki trwałe (pełna zbiorowość w sprawozdawczości statystycznej) oraz pozostałe transakcje.

W celu usprawnienia prac utworzono system informatyczno-programistyczny pozwalający na automatyzację poszczególnych etapów obliczeń, w szczególności etapu importowania danych jednostkowych pozyskanych z administracyjnych źródeł danych oraz tworzenia na ich podstawie wskaźników regionalizacji.

Po wykonaniu obliczeń dochodów i wydatków publicznych w przekroju województw, dokonano analizy i oceny uzyskanych wyników obliczeń dochodów i wydatków publicznych w przekroju województw za lata 2013-2014.

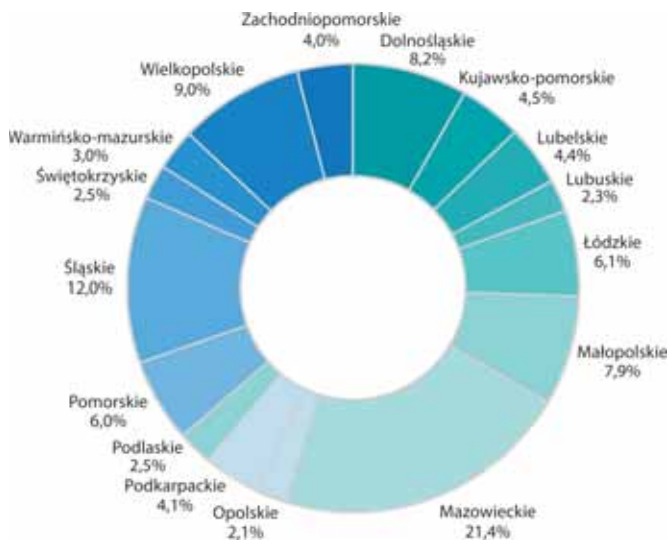
WYNIKI BADANIA

Efektem wykonanej pracy badawczej było opracowanie wyników pilotażowych obliczeń dochodów i wydatków publicznych dotyczące sektora instytucji rządowych i samorządowych w przekroju województw za lata 2013 i 2014.

W 2014 r. dochody publiczne wyniosły 660,2 mld zł. W przekroju województw, podobnie jak w 2013 r., widoczna była koncentracja dochodów publicznych w kilku województwach. Największy udział w pozyskaniu dochodów publicznych miało województwo mazowieckie (21,4%), a najmniejszy województwo opolskie (2,1%). W czterech województwach – mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i dolnośląskim – uzyskano 50,6%

dochodów publicznych. W grupie województw o niskich udziałach (do 3%) w gromadzeniu dochodów publicznych, oprócz województwa opolskiego, znalazły się także województwa: lubuskie, podlaskie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie.

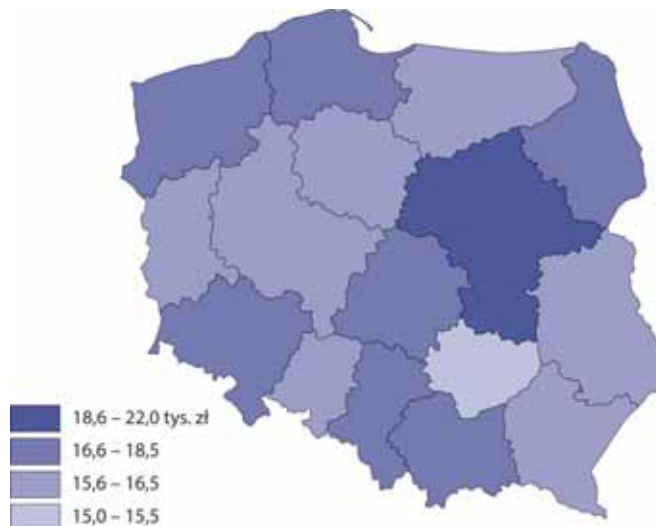
Struktura dochodów publicznych według województw w 2014 r.

Wydatki publiczne w 2014 r. wyniosły 676,9 mld zł. Ich zróżnicowanie w przekroju województw, tak jak w 2013 r., było mniejsze niż dochodów publicznych, a udział województwa mazowieckiego w wydatkach publicznych był na niższym poziomie (16,8%). W grupie województw o wysokich udziałach w wydatkach publicznych, oprócz województwa mazowieckiego, znalazły się również województwa: śląskie, małopolskie i wielkopolskie. We wszystkich pięciu województwach, które miały niskie udziały w dochodów publicznych, odnotowano wyższe udziały w wydatkach publicznych.

Struktura zestawionych po raz pierwszy wydatków publicznych według zadań realizowanych przez sektor instytucji rządowych i samorządowych, określonych zgodnie z Klasyfikacją wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych według funkcji (COFOG), w przekroju województw charakteryzowała się dużym zróżnicowaniem w poszczególnych województwach.

Wydatki publiczne na 1 mieszkańca w 2014 r.

W 2014 r. największe znaczenie w wydatkach publicznych we wszystkich województwach miały wydatki na ochronę społeczną. Ich udział w wydatkach publicznych ogółem kształtował się na poziomie od 35,7% w województwie podlaskim do 48,1% w województwie śląskim (w kraju na poziomie 41,0%). Drugą kategorią wydatków publicznych w większości województw były wydatki na edukację – od 11,7% w województwie lubuskim do 16,9% w województwie małopolskim (w kraju – 13,4%). Kolejną kategorię stanowiły wydatki na sprawy gospodarcze, dla których odnotowano znaczne zróżnicowanie ich udziału w poszczególnych województwach – od 9,8% w województwie świętokrzyskim do 17,7% w województwie podlaskim (w kraju – 12,9%). Udział wydatków na zdrowie kształtował się na poziomie od 10,8% w województwie mazowieckim do 13,3% w województwie świętokrzyskim (w kraju – 11,7%). We wszystkich województwach w grupie wydatków o niskich udziałach w wydatkach publicznych ogółem (poniżej 3%) były wydatki na: ochronę środowiska oraz gospodarkę mieszkaniową i komunalną.

Koordynator badania: Dorota Doniec
E-mail: d.doniec@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem prezentowanej pracy badawczej jest dostarczenie syntetycznego obrazu zróżnicowania regionów w rozbiciu na składowe, różniące się specyfiką możliwej interwencji polityki społeczno-gospodarczej regionu. Ważnym elementem niniejszego Projektu było stworzenie prototypu witryny internetowej syntetyzującej wyniki dekompozycji, pozwalającego na łatwe zapoznanie się jej wynikami i prowadzenie przez użytkowników ich własnych analiz na podstawie tych wyników. Wyniki dekompozycji są prezentowane w postaci intuicyjnych i atrakcyjnych wizualnie wykresów przygotowanych w różnych układach, które umożliwiają łatwe porównania zróżnicowania społeczno-gospodarczego regionu na tle innych regionów, na przestrzeni lat, w ujęciu krótko-, średnio- i długookresowym.

Badanie jest kontynuacją Projektu „Metoda dekompozycji PKB oraz WDB w zastosowaniu do analizy struktury różnic regionalnych” realizowanego w poprzedniej edycji programu „Statystyka dla Polityki Spójności”.

METODYKA BADANIA

Prezentowane są dwie podstawowe metody dekompozycji:

- dekompozycja wzrostu,
- dekompozycja różnic.

W obu dekompozycjach wskaźnik reprezentujący poziom rozwoju gospodarczego regionu ulega rozbiciu na składowe reprezentujące różne obszary polityki społeczno-gospodarczej, tj. sferę „wytwórczą”, rynek pracy oraz demografię.

Dekompozycje różnią się rodzajem wskaźnika ulegającego rozbiciu:

- w przypadku dekompozycji wzrostu jest to dynamika Produktu Krajowego Brutto (PKB) per capita,
- w przypadku dekompozycji różnic jest to różnica w poziomie Wartości Dodanej Brutto (WDB) per capita danego regionu względem średniej dla kraju.

W dekompozycji różnic dokonuje się dodatkowo poddekompozycji różnic poszczególnych składowych celem identyfikacji czynników strukturalnych i tych pozostałych, które łatwiej podlegają interwencji polityk społeczno-gospodarczych, w poszczególnych grupach wykształcenia, wieku lub sekcji działalności gospodarczej.

W celu prezentacji wyników dekompozycji stworzono witrynę internetową. Na stronie tytułowej witryny znajduje się krótki opis Projektu i metod dekompozycji. Użytkownik ma do wyboru trzy zakładki w menu górnym: „Wyniki dekompozycji”, „Metodologia” oraz „Analizy”. Po wybraniu zakładki „Wyniki dekompozycji” pojawia się menu boczne służące do wyboru rodzaju dekompozycji oraz wizualizacji najlepiej dostosowanej do potrzeb użytkownika i rodzaju wykonywanych przez niego analiz porównawczych. Do wyboru są dwa podstawowe rodzaje dekompozycji oraz trzeci, będący uzupełnieniem drugiego:

- Dekompozycja wzrostu:

Obejmuje procentowe zmiany w czasie wskaźników dotyczących danego województwa (wybieranego na mapie). Występuje wyłącznie w układzie dynamicznym, jednak nadaje się do porównań zarówno krótko-, średnio-, jak i długoterminowych.

- Dekompozycja różnic:

Obejmuje procentowe różnice w poziomie wskaźników dla województw względem średniej krajowej. W układzie dynamicznym (o którym mowa poniżej) ta dekompozycja nadaje się do porównań średnio lub długookresowych (tj. na przestrzeni minimum kilku lat).

- Dekompozycja zmian różnic:

Obejmuje zmiany różnic z roku na rok wyrażone w punktach procentowych. Stanowi uzupełnienie dla dekompozycji różnic: służy do porównań krótkookresowych (z roku na rok).

Dla dekompozycji różnic i zmian różnic kliknięcie na dane województwo w danym roku na wykresie lub na mapie skutkuje ukazaniem się wykresów trzech poddekompozycji różnic (lub zmian różnic) dla tego województwa w wybranym roku.

Każdy rodzaj dekompozycji może być prezentowany w dwóch układach (statycznym i dynamicznym) i dla każdego z tych układów w dwóch widokach (podstawowym i zbiorczym). Zatem wyróżniamy cztery opcje:

- Porównanie województw w jednym roku: nadaje się do porównań struktury między województwami;
- Porównanie województw dla wszystkich lat: umożliwia obserwowanie ewolucji w czasie relatywnej pozycji województwa na tle innych województw;
- Ewolucja w czasie dla jednego województwa: nadaje się do analizy dynamiki struktury wzrostu, różnic lub zmian różnic dla danego województwa;
- Ewolucja w czasie dla wszystkich województw: umożliwia porównanie ewolucji struktury różnic pomiędzy województwami.

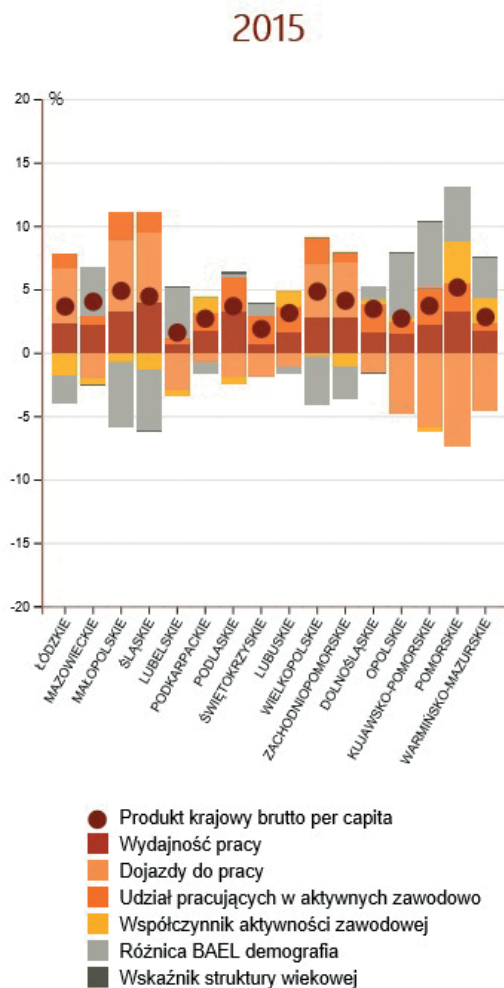
Daje to łącznie 12 możliwych układów – cztery opcje dla każdego z trzech rodzajów dekompozycji. Ostatnim wariantem jest prezentacja wszystkich trzech rodzajów dekompozycji: wzrostu, różnic i zmian różnic na raz. Opcja ta jest dostępna tylko w przypadku widoku indywidualnego, ale zarówno dla układu statycznego (porównanie województw w danym roku), jak i dla układu dynamicznego (ewolucja w czasie dla jednego województwa).

WYNIKI BADANIA

Dekompozycja wzrostu

Dynamika Produktu Krajowego Brutto per capita zostaje rozbita na składowe dynamiki: wydajności pracy, dojazdów do pracy, wskaźnika zatrudnienia w rozbiciu na udział pracujących w aktywnych zawodowo oraz współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnika struktury wiekowej oraz różnice metodologii BAEL i badań demograficznych. Dekompozycja umożliwia wskazanie głównych czynników warunkujących wzrost gospodarczy oraz analizę struktury wzrostu.

Dekompozycja wzrostu Produktu Krajowego Brutto per capita w 2015 r.

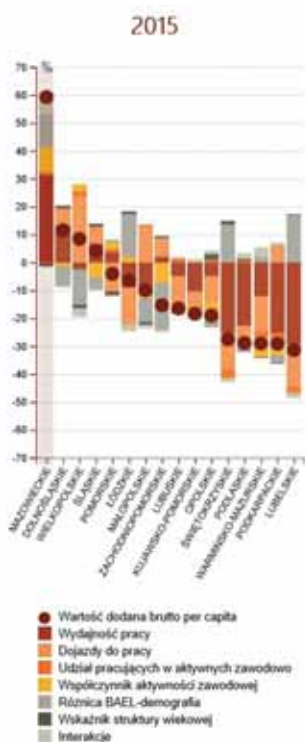
Dekompozycja różnic

Poniżej przedstawione są wyniki przykładowej dekompozycji różnic wraz z poddekompozycjami głównych składowych, tj.:

- różnic w wydajności pracy w rozbiciu na grupy sekcji wg Polskiej Klasyfikacji Działalności,
- różnic w udziale pracujących w aktywnych zawodowo w rozbiciu na grupy wykształcenia,
- różnic we współczynniku aktywności zawodowej w rozbiciu na grupy wiekowe.

Układ wykresów dekompozycji jest podobny do układu na stronie internetowej (z wyłączeniem elementów interaktywnych, mapki oraz geometrycznego rozmieszczenia). Należy zwrócić uwagę, że podczas gdy wykres dekompozycji różnic dotyczy wszystkich województw, wykresy poddekompozycji są prezentowane dla jednego województwa (w tym przypadku mazowieckiego).

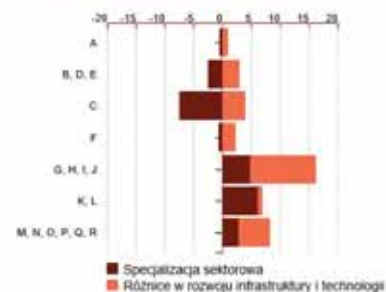
Dekompozycja różnic w poziomie Wartości Dodanej Brutto per capita dla polskich województw w 2015 r. oraz poddekompozycje różnic dla województwa mazowieckiego w 2015 r.

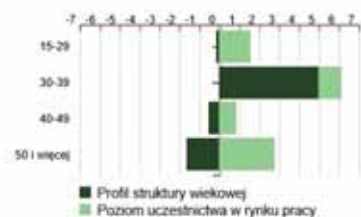
Udział pracujących według grup wykształcenia (w %)

Wydajność pracy według sekcji PKD (w %)

Aktywność zawodowa według grup wiekowych (w %)

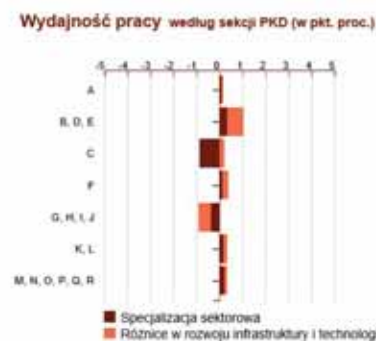
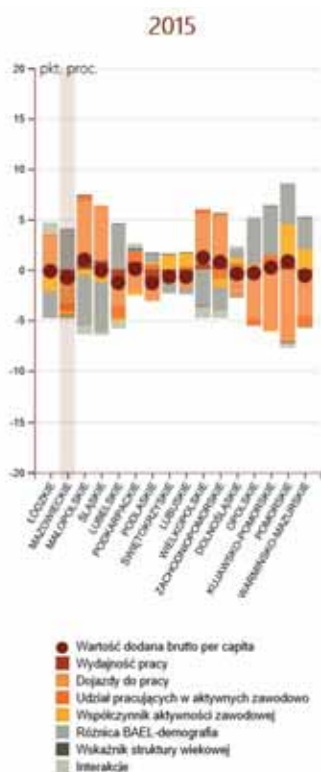

Dekompozycja zmian różnic

Uzupełnieniem dekompozycji różnic służącym do porównań krótkookresowych (z roku na rok) jest dekompozycja zmian różnic. Układ tej dekompozycji jest identyczny jak w przypadku dekompozycji różnic. Wartości podane są w punktach procentowych i stanowią różnicę pomiędzy odpowiadającymi im wartościami procentowymi poziomu różnic (z dekompozycji różnic) dla roku bieżącego (w poniższym przykładzie: rok 2015).

Wartości zmian różnic informują o krótkookresowych trendach i służą wczesnemu wychwytywaniu zmian trwających parę lat z rzędu, a początkowo niewidocznych w układzie różnic.

Dekompozycja zmian różnic w poziomie Wartości Dodanej Brutto per capita dla polskich województw w 2015 r. oraz poddekompozycje zmian różnic dla województwa mazowieckiego w 2015 r.

Koordynator badania: dr Michał Lewandowski
E-mail: m.lewandowski@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było opracowanie metodologii badania pozyskującego informacje na temat eksportu towarów oraz eksportu usług na poziomie podregionów, a następnie na jej podstawie przeprowadzenie badania pilotażowego. Informacje te stanowią uzupełnienie danych dotychczas opracowywanych w ramach regularnych badań statystyki publicznej prowadzonych w obszarze handlu zagranicznego towarami i międzynarodowego handlu usługami.

METODYKA BADANIA

Praca badawcza była realizowana w trzech etapach. Pierwszy etap przeprowadzony został w okresie od kwietnia 2017 r. do września 2017 r. Polegał on na opracowaniu metodologii badania pilotażowego pozyskującego bezpośrednio od podmiotów zaangażowanych w eksport towarów i/lub eksport usług informacji na temat lokalizacji faktycznego producenta eksportowanych towarów, czy usługodawcy. Istotnym elementem było ustalenie zasad metodologicznych badania pilotażowego oraz opracowanie prototypu formularza wykorzystanego do zebrania danych od respondentów. Produktem stanowiącym efekt działań zrealizowanych w ramach pierwszego etapu pracy badawczej był zeszyt metodologiczny „Eksport towarów i usług na poziomie podregionów”, w którym opisane zostały wyszczególnione powyżej elementy zasad metodologiczno-organizacyjnych badania pilotażowego.

Drugi etap prac trwał od października 2017 r. do maja 2018 r. W okresie tym przeprowadzone zostało m.in. badanie pilotażowe zgodnie z zasadami metodologicznymi wypracowanymi w ramach pierwszego etapu prac. Formularz badania pilotażowego został udostępniony jednostkom sprawozdawczym 20 listopada 2017 r., a proces zbierania danych został ostatecznie zamknięty 31 grudnia 2017 r. Analiza uzyskanych wyników wykazała, iż ze względu na niską kompletność badania pilotażowego oraz nierównomierny rozkład odpowiedzi uzyskanych w trakcie badania pilotażowego w układzie regionalnym dane uzyskane w trakcie badania pilotażowego nie mogą być bezpośrednio wykorzystane do opracowania informacji na temat wartości eksportu towarów i usług na poziomie województw,

czy podregionów. Dane te mogą jednak zostać wykorzystane do opracowania informacji na temat eksportu towarów i usług na poziomie województw, czy podregionów przy zastosowaniu odpowiednich metod statystycznych. Zgodnie z wnioskami oraz rekomendacjami odnośnie dalszych kierunków działań podejmowanych w pracy badawczej rozpoczęto prace nad trzecim etapem działań, które przeprowadzono w okresie od czerwca 2018 r. do września 2018 r. Były to głównie prace koncepcyjne związane z weryfikacją założeń metodologiczno-organizacyjnych badania pilotażowego.

WYNIKI BADANIA

W wyniku przeprowadzonej pracy badawczej planowane jest wdrożenie do statystyki publicznej nowego badania, którego celem będzie opracowywanie informacji na temat wartości eksportu towarów oraz wartości eksportu usług na poziomie podregionów. Badanie będzie realizowane zgodnie z zasadami opisanymi w zeszycie metodologicznym „Eksport towarów i usług na poziomie podregionów”, który został opracowany w ramach pracy badawczej.

Zgodnie z koncepcją badania prezentowaną w zeszycie metodologicznym badanie eksportu towarów i usług na poziomie podregionów realizowane byłoby w ramach dwóch odrębnych modułów, z których jeden dedykowany byłby eksportowi towarów, drugi natomiast eksportowi usług.

W ramach każdego z modułów zaplanowana jest realizacja co 5 lat badania cyklicznego pozyskującego bezpośrednio od podmiotów zaangażowanych w wymianę handlową z zagranicą informacji na temat lokalizacji faktycznego producenta eksportowanych towarów, czy lokalizacji siedziby faktycznego usługodawcy.

W przypadku badania cyklicznego poświęconego eksportowi towarów na poziomie podregionów konieczne byłoby wdrożenie do statystyki publicznej nowego badania pozyskującego wymagane dane. Informacje dotyczące wartości eksportu towarów opracowywane są na podstawie danych zbieranych przez służby celne. Dlatego też, uruchomienie nowego badania wymagałoby nawiązania współpracy z grupą respondentów, która dotychczas nie była objęta obowiązkami sprawozdawczymi przez statystykę publiczną.

W celu wdrożenia badania cyklicznego poświęconego eksportowi usług na poziomie podregionów rozszerzeniu uległby zakres przedmiotowy badania - Międzynarodowy handel usługami. Informacje na temat lokalizacji faktycznego usługodawcy byłyby zbierane w ramach odrębnego modułu uzupełniającego ww. badania.

Ponadto, dla lat pomiędzy okresami badawczymi ustalonymi dla badania cyklicznego realizowane byłyby badania wtórne polegające na opracowywaniu informacji na temat wartości eksportu towarów, czy wartości eksportu usług ogółem na poziomie podregionów zgodnie z procedurami wypracowanymi w ramach pracy badawczej.

W przypadku eksportu towarów planowane jest wykorzystanie danych na temat wartości przychodów ze sprzedaży na eksport zbierane w ramach formularza SP (Roczna ankieta przedsiębiorstw), czy też informacje charakteryzujące jednostki sprawozdawcze dostępne w Bazie Jednostek Statystycznych (BJS). W przypadku eksportu usług ogółem na poziomie podregionów rozwiązanie to nie jest natomiast rekomendowane ze względu na niski odsetek wartości usług świadczonych nierezydentom przez inne przedsiębiorstwo niż jednostka sprawozdawcza. Wartość usług dostarczanych nierezydentom na poziomie podregionów powinna być opracowywana poprzez przyporządkowywanie wartości eksportu usług do poszczególnych podregionów zgodnie z lokalizacją siedziby jednostki sprawozdawczej.

Przed przystąpieniem do realizacji badań założenia przyjęte w procedurze naliczania danych na temat wartości eksportu towarów, czy wartości eksportu usług na poziomie podregionów powinny być zweryfikowane w oparciu o wyniki uzyskane w ramach pierwszej edycji badania cyklicznego pozyskującego dane bezpośrednie od respondentów. Następnie założenia te powinny być aktualizowane na podstawie wyników uzyskiwanych w ramach kolejnych edycji badania cyklicznego.

Ponadto, ze względu na nieustannie rosnący udział wartości eksportu towarów realizowanego przez jednostki niebędące podmiotami gospodarki narodowej (tj. nieposiadające numeru REGON) rekomendowane jest cykliczne przeprowadzanie wśród tych jednostek ankiety, której celem będzie pozyskanie informacji, czy towary eksportowane przez te jednostki z tery-

torium kraju zostały wytworzone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a jeśli tak, to w którym podregionie. Działanie to wymaga jednak nawiązanie stałej współpracy z jednostkami, które nie są podmiotami gospodarki narodowej.

Należy jednak uwzględnić, że metodologie badania eksportu towarów na poziomie podregionów oraz badania eksportu usług na poziomie podregionów opisane w poszczególnych modułach zeszytu metodologicznego „Eksport towarów i usług na poziomie podregionów” uwzględniają aktualny stan wiedzy na temat zjawisk zachodzących w wymianie handlowej z zagranicą, a także dostępne obecnie dla statystyki publicznej zasoby informacyjne. Dlatego też, w momencie wdrażania ww. badań do systemu statystyki publicznej opracowane rozwiązania mogą ulec modyfikacji.

Koordynatorzy badania:

Ewa Adach-Stankiewicz

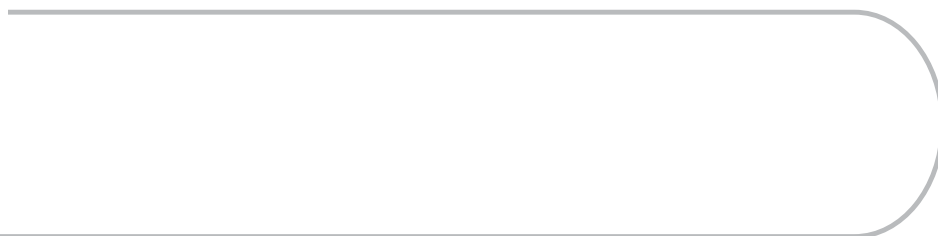
E-mail: e.stankiewicz@stat.gov.pl

Agnieszka Matulska – Bachura

E-mail: a.matulska@stat.gov.pl

III

Monitorowanie efektywności energetycznej

CEL PRACY

Celem pracy było pozyskanie informacji dotyczących energochłonności budynków służby zdrowia, tj. danych o budynkach i ich charakterystyce energetycznej oraz o przeprowadzonych w szczególności w latach 2014-2016 działaniach modernizacyjnych z rozszerzeniem okresu badania od 2004 roku, jak również planowanych na lata 2017-2020 działaniach na rzecz zmniejszenia energochłonności i emisyjności tych budynków.

Opracowane wyniki mogą zostać wykorzystane w monitorowaniu stopnia realizacji ustawowych zobowiązań jednostek sektora finansów publicznych nałożonych art. 10 ustawy o efektywności energetycznej oraz w dokumencie „Polityka Energetyczna Polski do 2030 r.” wskazującym te jednostki do pełnienia wzorcowej roli w oszczędnym gospodarowaniu energią. Podmioty lecznicze wpisują się w znacznym stopniu w realizację tej roli.

Wyniki raportu mogą zostać wykorzystane również do dostosowania krajowych i regionalnych polityk w zakresie efektywnego gospodarowania energią i redukcji emisji CO₂ oraz porównywania skuteczności polityk redukcyjnych.

METODYKA BADANIA

Różnorodność i skomplikowane struktury organizacyjne krajowego systemu opieki zdrowotnej, jak również możliwości organizacyjne objęcia badaniem podmiotów leczniczych, wymagały określenia warunków i przyjęcia założeń w celu wyboru odpowiednich jednostek do badania. Wybrano 5440 podmioty z 21047 znajdujących się w operacie utworzonym z Rejestru Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą (RPWDL) i Bazy Jednostek Statystycznych (BJS).

Zbiorowość podmiotów leczniczych obejmuje jednostki prowadzące działalność w różnych formach organizacyjno-prawnych. Ustawa o działalności leczniczej przewiduje 3-stopniowy podział struktury organizacyjnej podmiotu leczniczego. Podmiot wykonujący działalność leczniczą może w swej strukturze organizacyjnej wyodrębnić: zakłady lecznicze, jednostki i komórki organizacyjne.

Poszczególne placówki lecznicze mogą posiadać różne lokalizacje, działać w różnych warunkach lokalowych, co było istotne z perspektywy zakresu przedmiotowego pracy badawczej.

Wybrana próba była podstawą do uogólnienia wyników na całą populację podmiotów leczniczych. W wyborze kierowano się zapewnieniem reprezentatywności w układzie przestrzennym według województw. Stopień pozyskania danych od respondentów – biorąc pod uwagę trudny obszar objęty badaniem – był zadowalający: większość jednostek dużych, a łącznie ponad połowa podmiotów leczniczych objętych badaniem wzięła w nim udział. Była to więc dobra podstawa do opracowania danych zbiorczych, wskaźników cząstkowych i syntetycznych oraz przeprowadzenia analiz i sformułowania wniosków.

Zakres przedmiotowy badania obejmował podstawowe informacje o budynkach, źródłach i zużyciu energii, w tym energii ze źródeł odnawialnych oraz podjętych działaniach modernizacyjnych w zakresie izolacji termicznej budynków, oświetlenia, klimatyzacji, wentylacji, systemu grzewczego, systemu zarządzania zużyciem energii i źródłach ich finansowania.

Podstawowym narzędziem zbierania danych była „Ankieta o efektywności energetycznej budynków służby zdrowia”. Miała ona charakter spersonalizowanej elektronicznej ankiety, skierowanej do konkretnych podmiotów leczniczych. Dane zbierane były za pomocą Portalu Sprawozdawczego GUS.

W celu oszacowania wielkości oszczędności energii uzyskanych w wyniku działań modernizacyjnych w badaniu zastosowano metody szacowania od szczegółu do ogółu z uwagi na brak możliwości precyzyjnej identyfikacji wielkości i struktury zużycia energii. W trakcie badania dokonano identyfikacji jakościowej i ilościowej przedsięwzięć modernizacyjnych. Dla każdego z poszczególnych rodzajów przedsięwzięć określono metodykę szacowania wielkości oszczędności energii uzyskanych w wyniku realizacji działań. Oddzielnie określono metodykę dla działań polegających na zwiększeniu izolacyjności cieplnej przegród zewnętrznych budynków oraz wymiany/modernizacji stolarki okiennej i oddzielnie dla działań polegających na modernizacji instalacji w budynku (wentylacji, instalacji ogrzewania, instalacji ciepłej wody użytkowej, instalacji oświetleniowej).

Badanie objęło również działania związane z zamianą nośników energii w związku z modernizacją systemów grzewczych.

Dla porównania podejmowanych działań modernizacyjnych i uzyskanych efektów w zmniejszeniu zużycia energii i emisyjności w przekroju terytorialnym według województw opra-

cowano wskaźnik syntetyczny, który umożliwił ocenę stopnia zróżnicowania aktywności jednostek służby zdrowia w podejmowaniu działań na rzecz poprawy efektywności energetycznej zajmowanych budynków.

WYNIKI BADANIA

Badanie dostarczyło podstawowej informacji o liczbie budynków użytkowanych przez podmioty lecznicze.

W 2017 r. było 10470 obiektów, których podmioty lecznicze były właścicielem lub zarządcą. Najwięcej budynków wybudowanych zostało w latach 2000-2013 – 3425 oraz w okresie 1980-1999 i 1960-1979 – odpowiednio 2251 i 2119. Budynków najstarszych, tj. wybudowanych przed 1940 r. było 1562, a oddanych do użytkowania w latach 1940-1959 – 552. W latach 2014-2017 wybudowano 498 budynków należących do służby zdrowia.

Ponad 80% budynków służby zdrowia (8412), posiadało konstrukcję tradycyjną. Konstrukcją monolityczną charakteryzowały się 422 budynki, a wielkopłytkową 344. W technologii szkieletowo/ /stalowej wybudowanych było 154 budynków, a najmniej – w technologii modułowo/ /kontenerowej – 83. Dla 922 budynków rodzaj konstrukcji nie został określony.

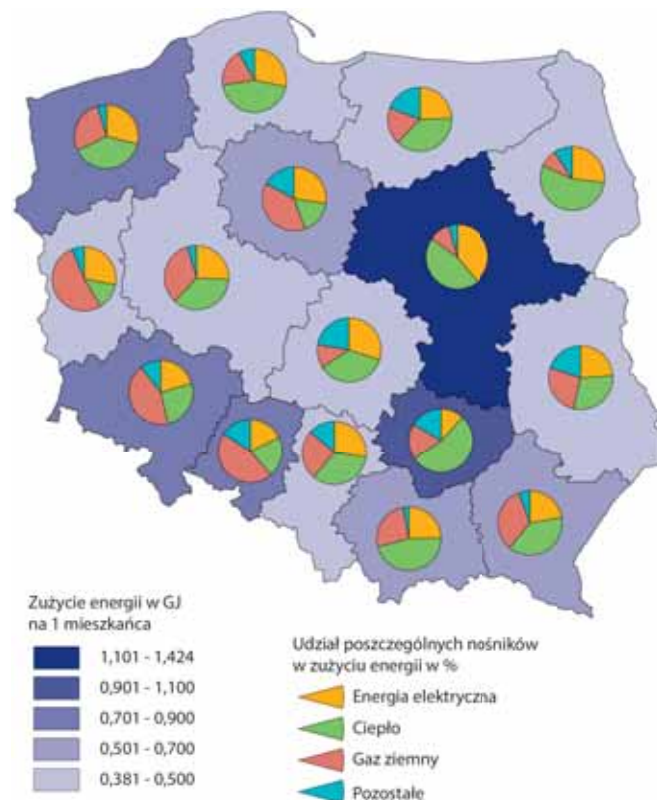
Tylko 31,1% budynków posiadało świadectwo charakterystyki energetycznej. Dotyczyło to zarówno budynków szpitalnych, jak również budynków przeznaczonych na placówki ambulatoryjne i pozostałych stacjonarnych.

W latach 2004-2017 prawie połowa budynków służby zdrowia (46,1%) poddana była zabiegom modernizacyjnym (częstkowym lub kompleksowym) generującym oszczędności w zużyciu energii.

W budynkach zmodernizowanych w latach 2004-2013 dominowały działania modernizacyjne polegające na wymianie okien i drzwi zewnętrznych na energooszczędne (65,4% budynków). W latach 2014-2016 w 44,8% obiektów zmodernizowano systemy grzewcze, a w 39,6% wykonano ocieplenie. Najmniejszy odsetek stanowiły budynki, w których modernizacja polegała na zamianie nośników i źródeł energii na cele centralnego ogrzewania (7,5%). W budynkach zmodernizowanych w 2017 r. największy odsetek (38,1%) stanowiły obiekty, w których zmodernizowano oświetlenie.

Zużycie energii w budynkach służby zdrowia w 2016 r. wyniosło 25532,2 Tj. Podstawowymi nośnikami energii (91% zużycia) były: ciepło (38,4%), energia elektryczna (28,6%) i gaz ziemny (23,7%). Zużycie węgla kamiennego stanowiło 5,1% zużycia, oleju opałowego 2,4%, a pozostałe nośniki łącznie nie przekraczały 2%. Najwięcej zużywanej energii pochłaniało ogrzewanie pomieszczeń – 52,4% ogółu zużytej energii w budynkach służby zdrowia, przygotowanie ciepłej wody użytkowej – 19,6%, oświetlenie i urządzenia elektryczne i elektroniczne – 28,0%. Struktura zużycia nośników energii w znacznym stopniu była efektem dokonanych modernizacji, w tym modernizacji systemów grzewczych oraz zmian nośników energii.

Zużycie energii w budynkach służby zdrowia

Szacuje się, że w wyniku przeprowadzonych modernizacji w latach 2014-2016 oszczędności w zużyciu energii w budynkach służby zdrowia wyniosły około 6,2%, tj. ok. 1 700 TJ/rok. Największe, uzyskano w wyniku redukcji najczęściej zużywanych nośników energii, czyli w zużyciu ciepła z sieci ciepłowniczej – o 866,2 TJ/rok (8,1%) i w zużyciu gazu wysokometanowego – o 371,2 TJ/rok (6,1%).

Bilansowo największe oszczędności przypisano działaniom modernizacyjnym systemów wentylacyjnych – oszczędność 432,7 TJ/rok. Następnym przedsięwzięciem dającym największe oszczędności energii było ocieplenie budynku (dodatkowa izolacja termiczna) – 341,6 TJ/rok, a kolejnymi: modernizacja instalacji ogrzewania – 283,9 TJ/rok, instalacja systemów OZE – 189,1 TJ/rok, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej – 186,7 TJ/rok, modernizacja instalacji ciepłej wody użytkowej – 149,9 TJ/rok i w mniejszej skali wymiana urządzeń elektrycznych/elektronicznych (bez sprzętu i aparatury medycznej) – 68,7 TJ/rok (w energii elektrycznej) oraz modernizacja systemów chłodzenia lub klimatyzacji – 45,9 TJ/rok (w energii elektrycznej). Rozkłady tych oszczędności w poszczególnych działaniach różnią się pomiędzy województwami i nie występują w nich żadne istotne ze statystycznego punktu widzenia prawidłowości.

Szacowanie efektu ekologicznego w wyniku modernizacji jest silnie skorelowane z efektami w postaci ograniczenia zużycia energii. Rozkłady redukcji emisji CO₂ odpowiadają rozkładom redukcji zużycia energii. W wyniku działań modernizacyjnych i zamiany paliw, emisja CO₂ w 2016 r. wyniosła 2926418 MgCO₂/rok i obniżyła się w stosunku do roku 2014 o 141051 MgCO₂/rok, tj. o 4,6%. Za 98,8% całkowitej emisji po modernizacji odpowiada zużycie energii elektrycznej (56%), wykorzystanie ciepła z sieci (31%) i gazu ziemnego (11%). Pozostałe 1,2% emisji to wynik spalania gazu ziemnego zaazotowanego (0,6%), a pozostałe 0,2% emisji przypada na pozostałe nośniki. Uzyskane oszczędności w zużyciu energii o 6,2% i ograniczenie emisji CO₂ o 4,6% obrazują efekt działań podejmowanych przez podmioty służby zdrowia w latach 2014-2016 w zakresie modernizacji budynków i zamiany nośników energii.

Analiza oszczędności zużycia energii i emisyjności budynków jest zagadnieniem bardzo kompleksowym. Aby umożliwić jednoznaczny ocenę sytuacji województw w tym zakresie opracowano wskaźniki syntetyczne scalające informacje pochodzące z różnych źródeł np. w oparciu o wskaźniki cząstkowe w takich zakresach jak zużycie energii przed i po modernizacji, emisja i redukcja CO₂, oszczędność zużycia energii, wykonane modernizacje.

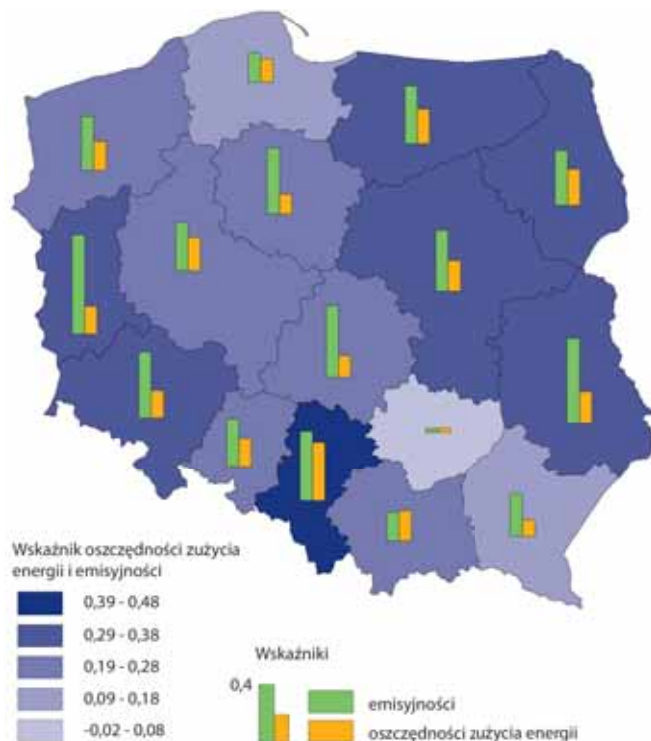
Wskaźniki syntetyczne zostały zastosowane do wyodrębnienia grup województw podobnych, co pozwoliło na wskazanie grupy będącej liderem efektywności energetycznej oraz grupy szczególnie wymagającej aktywnej polityki w zakresie efektywności energetycznej.

Najlepsze wyniki w zakresie wskaźnika syntetycznego oszczędności zużycia energii i emisyjności osiągnęły województwa: śląskie, lubelskie, lubuskie i warmińsko-mazurskie zaś najłabsze świętokrzyskie, pomorskie, podkarpackie i małopolskie.

W czterech przypadkach (opolskie, podkarpackie, śląskie i świętokrzyskie) województwa należały do tej samej grupy w zakresie wskaźnika emisyjności, jak i wskaźnika oszczędności zużycia energii. Województwo łódzkie wykazało sporą polaryzację wyników: najlepsza grupa w zakresie emisyjności, a najłabsza grupa w zakresie oszczędności zużycia energii.

Wskaźnik syntetyczny mógł osiągnąć wartość maksymalną 1 a wartość minimalną -0,249. Porównując wartość wskaźnika syntetycznego z jego maksymalną i minimalną wartością jaką mógł osiągnąć, oceniono stopień bliskości województwa do ideału. Wartość tę wyrażoną w procentach można interpretować jako stopień realizacji celu będącego zbliżeniem się do ideału. W ramach emisyjności najwyższy wynik, tj. 81% osiągnęło województwo lubuskie, a najniższy wynik tj. 9% województwo świętokrzyskie. Najwyższą wartość wskaźnika oszczędności zużycia energii 58% uzyskało województwo śląskie, zaś najniższą 23% ponownie województwo świętokrzyskie. W obu kategoriach łącznie najwyższy wynik, tj. 58%, uzyskało województwo śląskie, a najniższy wynik, tj. 18%, województwo świętokrzyskie.

Wskaźnik oszczędności zużycia energii i emisyjności

Wyodrębnienie składowych wskaźnika oszczędności zużycia energii i emisyjności osobno w postaci wskaźnika oszczędności zużycia energii oraz wskaźnika emisyjności zostało wykonane z uwagi na niezbyt mocną korelację liniową tych dwóch wskaźników (0,47). Województwa, które osiągnęły bardzo dobre rezultaty w zakresie niskiej emisyjności i redukcji emisyjności nie musiały jednocześnie osiągać najlepszych wyników w zakresie oszczędności, np. z uwagi na fakt, że spora część budynków została już zmodernizowana. Z drugiej strony województwa, które poczyniły duże wysiłki na rzecz modernizacji i oszczędności startowały z niższego pułapu – wiele budynków wymagało modernizacji i po dotychczas przeprowadzonych modernizacjach zostało jeszcze sporo do zrobienia. W rezultacie

osiągane wskaźniki cząstkowe emisyjności nie są jeszcze tak dobre jak wskaźniki liderów klasyfikacji.

Do najważniejszych czynników wpływających na podejmowanie działań modernizacyjnych w budynkach służby zdrowia – niezależnie od rodzaju prowadzonej działalności leczniczej – należały względy ekonomiczne (oszczędności), troska o środowisko, konieczność przeprowadzenia modernizacji ze względu na zły stan techniczny budynku oraz możliwość skorzystania z dofinansowania.

Szczegółowe wyniki badania dostarczyły informacji o:

- wpływie modernizacji na zmniejszenie strat energii cieplnej,
- zakresie wykorzystania energooszczędnych urządzeń elektrycznych,
- stopniu wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- źródłach finansowania dokonanych modernizacji.

Koordynatorzy badania:

Wanda Tkaczyk, Marek Cierpiał-Wolan

E-mail: m.cierpial-wolan@stat.gov.pl

CEL PRACY

Głównym celem pracy badawczej było pozyskanie informacji o skali i charakterystyce jakościowej przedsięwzięć termomodernizacyjnych zrealizowanych w latach 2010-2016 w budynkach mieszkalnych wielomieszkaniowych według właścicieli lub zarządców i w dezagregacji terytorialnej oraz skali potrzeb termomodernizacyjnych w latach 2017-2020. Poprzez termomodernizację rozumie się działania, których celem jest zmniejszenie zapotrzebowania budynku na energię dostarczaną na potrzeby ogrzewania i przygotowania ciepłej wody użytkowej oraz poprawa komfortu cieplnego w budynku.

METODYKA BADANIA

Praca badawcza została podzielona na trzy etapy. W pierwszym etapie opracowano metodologię badania, zaprojektowano ankietę w formie elektronicznej wraz z założeniami do kontroli, opracowano kartotekę sprawozdawców oraz przygotowano raport metodologiczny. W drugim etapie w Portalu Sprawozdawczym pozyskano dane, zaprojektowano System Informatyczny Badania do naliczenia tablic wyników, dokonano kontroli pozyskanych danych oraz przygotowano raport oceny jakości i wyników badania. Etap trzeci obejmował analizę i ostateczną weryfikację zebranych danych, naliczenie zaplanowanych wskaźników, przygotowanie raportu końcowego oraz bazy danych w formacie xls.

Podstawowym źródłem danych był opracowany na potrzeby pracy badawczej formularz elektroniczny: „Ankieta o termomodernizacji budynków mieszkalnych wielomieszkaniowych w latach 2010-2016” udostępniony w Portalu Sprawozdawczym GUS. Źródłami pomocniczymi do jego wypełnienia były posiadane przez sprawozdawców dokumenty: opis techniczny projektu budowlanego, świadectwo charakterystyki energetycznej budynku lub części budynku, audyt energetyczny, wskazania ciepłomierzy w budynku lub faktury za ogrzewanie.

Zakres podmiotowy badania obejmował właścicieli lub zarządców budynków wielomieszkaniowych, tj. jednost-

ki komunalne, zakłady pracy, Skarb Państwa, spółdzielnie mieszkaniowe, stowarzyszenia budownictwa społecznego, zarządców wspólnot mieszkaniowych, osoby fizyczne oraz inne jednostki.

Zakres przedmiotowy badania dotyczył:

- budynków, w których termomodernizacja została zakończona w latach 2010-2016 wraz z ich charakterystyką (lokalizacja, rodzaj właściciela, rok oddania do użytkowania, liczba mieszkań, liczba kondygnacji nadziemnych, powierzchnia użytkowa budynku, technologia, w której został wzniesiony budynek, wpis do gminnej ewidencji zabytków) i zrealizowanymi rodzajami termomodernizacji (ocieplenie ścian, dachu/stropodachu/stropu pod nieogrzewanymi poddaszami lub nad przejazdami, stropu nad piwnicą, wymiana drzwi i okien, modernizacja źródła ciepła, węzła cieplnego, wewnętrznej instalacji ogrzewania i ciepłej wody użytkowej, instalacja wentylacji, system oświetlenia, instalacje OZE),
- źródeł finansowania termomodernizacji, udziału inwestycji prowadzonych na podstawie audytu energetycznego (wymaganego przez ustawę o wspieraniu termomodernizacji i remontów),
- budynków, w których termomodernizacja jest wymagana i planowana/rozpoczęta w latach 2017-2020 wraz z planowanymi źródłami finansowania,
- budynków, w których termomodernizacja jest wymagana, ale nie jest planowana wraz z przyczynami niepodjęcia prac,
- budynków, które nie wymagają termomodernizacji (np. ze względu na wysoki standard energetyczny).

Zebrane dane pozwoliły na obliczenie:

- współczynników przenikania ciepła przez przegrody budowlane w $W/(m^2 \cdot K)$ przed i po termomodernizacji dla: ścian zewnętrznych, dachu/stropodachu, stropu piwnicy, okien, drzwi,
- rocznego zapotrzebowania na ciepło do ogrzewania budynku przed/po termomodernizacji w $kWh/(m^2 \cdot rok)$,

- rocznego zmniejszenia zapotrzebowania na energię w wyniku przeprowadzonej termomodernizacji,
- udziału inwestycji termomodernizacyjnych prowadzonych na podstawie audytu energetycznego (wymaganego przez ustawę o wspieraniu termomodernizacji i remontów) w ogólnej liczbie budynków,
- udziału inwestycji termomodernizacyjnych prowadzonych po konsultacjach z właściwymi instytucjami na temat wpływu termomodernizacji na środowisko (np. z ornitologiem w celu ochrony gniazd ptaków w budynkach) w ogólnej liczbie budynków,
- udziału odnawialnych źródeł energii w działaniach termomodernizacyjnych,

a także określenie:

- rodzajów materiałów wykorzystywanych do termomodernizacji,
- źródeł finansowania przeprowadzonej termomodernizacji i zbadanie, w jaki sposób możliwość uzyskania dofinansowania wpłynęła na decyzję o jej podjęciu,
- przyczyn niepodejmowania działań termomodernizacyjnych (finansowe, techniczne, inne).

WYNIKI BADANIA

W badaniu wzięli udział respondenci mający we własności lub zarządzie ponad 189 tys. budynków. Zasób budynków, dla których uzyskano zbiorcze informacje o podejmowanych i planowanych pracach termomodernizacyjnych dotyczył ponad 165 tys. budynków, a szczegółowe informacje o konkretnych pracach termomodernizacyjnych, zrealizowanych w latach 2010-2016, pozyskano dla blisko 12 tys. budynków.

Z danych uzyskanych w badaniu wynika, że:

60,7% budynków nie wymaga termomodernizacji, w tym 29,7% z powodu przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych do 2016 r., a 31,0% ze względu na brak potrzeb termomodernizacyjnych (np. z uwagi na wysoki standard energetyczny budynku).

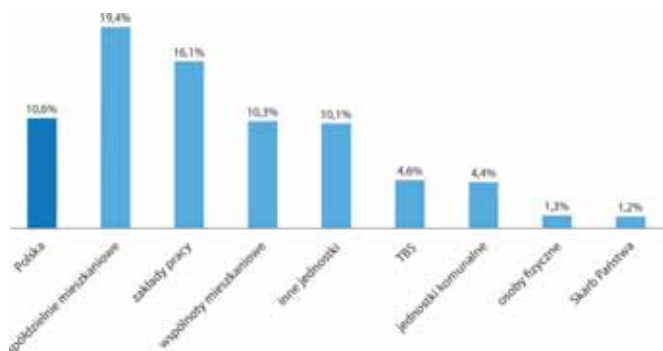
Wśród budynków poddanych termomodernizacji najpopularniejszym źródłem finansowania inwestycji były środki własne. Na to źródło wskazano w przypadku 84,1% budynków, w których termomodernizacja została zakończona w latach 2010-2013 oraz 85,2% budynków, w których termomodernizacja została zakończona w latach 2014-2016. Najpopularniejszym zewnętrznym źródłem finansowania inwestycji termomodernizacyjnych był kredyt z premią termomodernizacyjną lub remontową udzielaną ze środków Funduszu Termomodernizacji i Remontów, chociaż warto odnotować spadek popularności tej formy finansowania pomiędzy latami 2010-2013 (39,4% budynków) i 2014-2016 (34,3% budynków). Kredytami komercyjnymi posiłkowano się w przypadku 14,6% budynków termomodernizowanych w latach 2010-2013 oraz w przypadku 15,8% budynków poddanych termomodernizacji w latach 2014-2016.

Uzyskane wyniki pokazały, że 39,3% budynków wymaga przeprowadzenia termomodernizacji w celu doprowadzenia stanu technicznego do współczesnych standardów energetycznych, w tym dla 9,4% budynków termomodernizacja jest realizowana lub planowana na lata 2017-2020.

Dla 29,9% budynków nie planuje się termomodernizacji, w głównej mierze z powodu problemów związanych z kwestiami sfinansowania inwestycji — brakiem środków własnych.

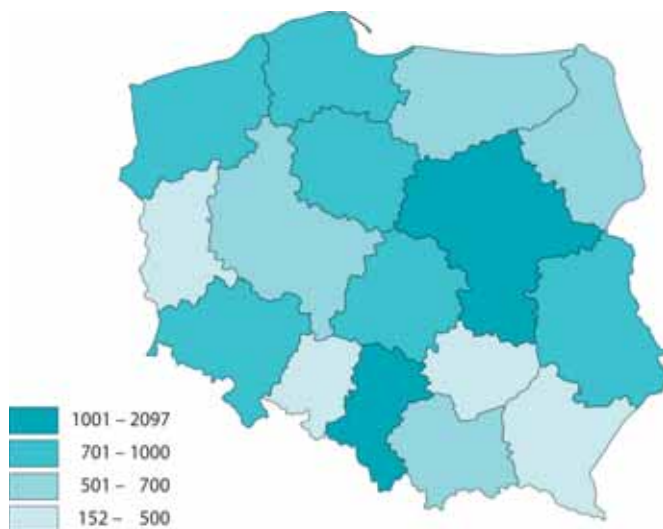
W latach 2010-2016 najaktywniejsze w zakresie prac termomodernizacyjnych były spółdzielnie mieszkaniowe, które przeprowadziły termomodernizację w 19,4% swoich zasobów. Wysoką aktywność wykazywały również zakłady pracy, chociaż należy podkreślić, że zasób ten jest wielokrotnie niższy od zasobu spółdzielczego. Wydaje się, że duże rezerwy, jeżeli chodzi o podejmowanie prac termomodernizacyjnych, tkwią w budynkach należących do Skarbu Państwa i samorządów gminnych. Niska jest natomiast aktywność towarzystw budownictwa społecznego, które powstawały po 1995 r. i dysponują względnie młodym zasobem, niewymagającym prac termomodernizacyjnych, z rzadkimi wyjątkami, kiedy towarzystwa przejęły starszy zasób, przekazany im przez samorządy gminne.

Udział budynków poddanych termomodernizacji w liczbie budynków ogółem będących własnością lub w zarządzie w latach 2010-2016 (dla których wypełniono ankiety)

Najwięcej budynków w liczbach bezwzględnych poddano termomodernizacji w latach 2010-2016 w województwie śląskim, mazowieckim oraz dolnośląskim, a najmniej w województwie opolskim, podkarpackim, świętokrzyskim i lubuskim.

Budynki poddane termomodernizacji w latach 2010-2016 (dla których wypełniono ankietę)

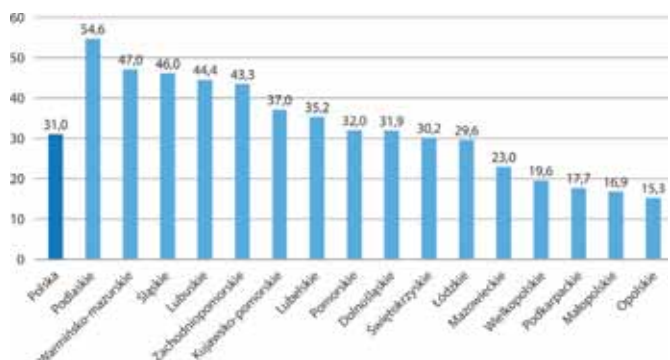

Aktywność inwestorów w poszczególnych województwach można analizować zestawiając liczbę inwestycji termomodernizacyjnych i liczbę mieszkańców danego województwa. W ocenie powyższego wskaźnika należy uwzględnić zróżnicowaną strukturę zasobów mieszkaniowych na danym terenie (udział budownictwa jedno/wielorodzinnego), np. w województwie opolskim przeważają budynki jednorodzinne.

Zestawiając wyniki badania dotyczącego liczby przeprowadzonych termomodernizacji budynków wielorodzinnych w latach 2010-2016 z liczbą mieszkańców danego województwa można zaobserwować, że najaktywniejsze w zakresie działań termomodernizacyjnych były województwa zlokalizowane w Polsce północno-wschodniej: podlaskie i warmińsko-mazurskie.

Aktywność w tym zakresie można łączyć z klimatem, który na tamtym obszarze cechuje się największymi wpływami atmosferycznymi, wyrażającymi się między innymi ilością stopni-dni ogrzewania (najzimniejszymi miastami wojewódzkimi są Olsztyn i Białystok). Mogło to być czynnikiem motywującym właścicieli i zarządców budynków do podejmowania działań zapewniających obniżenie kosztów ogrzewania i zapewnienie komfortu cieplnego mieszkańcom. W badanym okresie najmniej aktywni w działaniach termomodernizacyjnych byli inwestorzy zlokalizowani w Polsce południowej, w województwach: opolskim, małopolskim i podkarpackim.

Budynki poddane termomodernizacji w latach 2010-2016 na 100 tys. mieszkańców (stan w dniu 31.12 2016 r.)

Najpopularniejszym działaniem termomodernizacyjnym było ocieplenie ścian zewnętrznych budynków (niezależnie od rozpatrywanego województwa czy rodzaju własności budynków), które przeprowadzono w 93,0% budynków objętych badaniem (11044 budynki). Udział ten wahał się od 80,5% w województwie małopolskim (568 budynków) i 82,0% w kujawsko-pomorskim (771) do 98,7% w lubuskim (443) i 100% w świętokrzyskim (377 budynków). Ocieplenie ścian zewnętrznych najczęściej było łączone z ocieplaniem dachu, stropu lub stropodachu (60,0% przypadków) oraz wymianą stolarki budowlanej (45,9% — drzwi zewnętrzne, 36,5% — okna lub drzwi balkonowe). Rzadziej wybierane były działania ukierunkowane na wyposażenie techniczne budynków oraz źródło ciepła lub węzeł cieplny (modernizacja lub wymiana źródła ciepła — 12,5%, modernizacja węzła cieplnego — 14,3%, modernizacja wewnętrznej instalacji ogrzewania — 25,2%, modernizacja instalacji ciepłej wody użytkowej — 13,3%, modernizacja lub wymiana instalacji wentylacji — 5,6%, modernizacja systemu oświetlenia w częściach wspólnych budynku — 22,5%).

Rodzaje przeprowadzonych termomodernizacji w % (możliwość wyboru przez respondentów kilku odpowiedzi)

Poprawa jakości izolacyjności cieplnej, powodująca zmniejszenie zapotrzebowania na ciepło lub energię, była także związana z działaniami w zakresie modernizacji instalacji czy źródeł ciepła. Działania te były podejmowane w małej liczbie przypadków. Być może planowane są do realizacji w przyszłości, albowiem działania termomodernizacyjne realizowane są etapami.

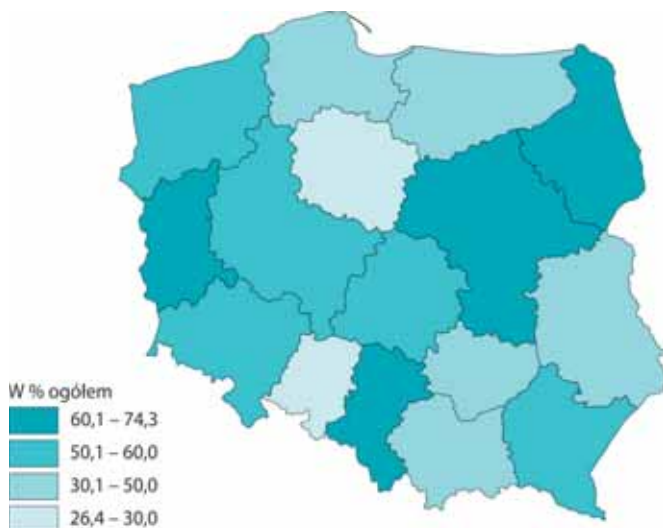
W przypadku przedsięwzięć, których realizacja została poprzedzona analizą techniczną, energetyczną i ekonomiczną w postaci audytu energetycznego można przyjąć, że zostało wybrane przedsięwzięcie optymalne z punktu widzenia oszczędności energii i kosztów oraz efektywności rozwiązań. Audyty energetyczne wykonywane były w 52,5% termomodernizacji.

Najpowszechniejszym materiałem izolacyjnym używanym do ocieplania ścian zewnętrznych był styropian (99,2% budynków objętych badaniem). Z kolei wełna mineralna była stosowana w 28,6% budynków, a inne materiały izolacyjne w 1,4% budynków (respondenci mieli możliwość wskazania więcej niż jednego rodzaju ocieplenia). Podobna tendencja jest widoczna we wszystkich województwach, przy czym w niektórych województwach (opolskie, podkarpackie i podlaskie) nie stosowano innych niż wełna mineralna oraz styropian materiałów izolacyjnych.

Działania termomodernizacyjne obejmujące wymianę lub modernizację źródeł ciepła istotnie wpłynęły na udział poszczególnych źródeł ciepła w badanych budynkach. Przed wymianą lub modernizacją źródła ciepła w rozpatrywanych budynkach najpowszechniejszym źródłem była sieć ciepłownicza, która zasilala 37,0% badanych budynków. Następne w kolejności były źródła opalane paliwem stałym, tj. kotły na węgiel (stosowane w 22,9% budynków) i piece kaflowe (w 22,5%). Znacznie mniejszy udział miały kotły opalane gazem (w 10,0% budynków) oraz inne źródła ciepła (od 3,0% do 0,1%). Natomiast żaden

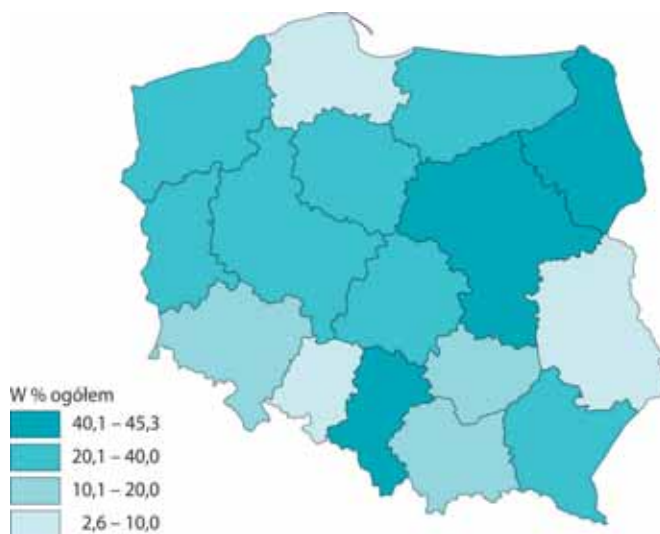
budynek przed termomodernizacją źródła ciepła nie był zasilany pompą ciepła. Po termomodernizacji nadal najpopularniejszym źródłem ciepła była sieć ciepłownicza – jej udział dotyczył 65,9% budynków (wzrost o 28,9 p.proc.). Odbiło się to przy znacznym ograniczeniu wykorzystania kotłów opalanych węglem (udział budynków z tym źródłem ciepła po przeprowadzeniu termomodernizacji wynosił tylko 5,1%, tj. o 17,8 p.proc. mniej) oraz całkowitej rezygnacji z pieców kaflowych (po przeprowadzeniu termomodernizacji żaden z rozpatrywanych budynków nie był już wyposażony w to źródło ciepła). Oprócz tego kotły opalane węglem oraz piece kaflowe były wymieniane w dużym stopniu na kotły opalane gazem, których udział po termomodernizacji źródła ciepła wyniósł 23,7% (w 127 przypadkach modernizacji lub wymiany źródła ciepła, kotły opalane węglem wymieniono na kotły opalane gazem, a w 54 przypadkach piece kaflowe zastąpiono kotłami opalonymi gazem). Należy również zauważyć, że w 42 przypadkach sieć ciepłowniczą zastąpiono kotłami opalonymi gazem, a w 41 przypadkach kotły opalane gazem zastąpiono siecią ciepłowniczą.

Udział budynków poddanych termomodernizacji w latach 2010-2016, dla których przeprowadzono audyty energetyczne

Działania termomodernizacyjne poprzedzono konsultacjami z właściwymi instytucjami dotyczącymi wpływu termomodernizacji na środowisko w ok. 30% budynków. Największą aktywność wykazywali inwestorzy z województwa mazowieckiego, podlaskiego i śląskiego, którzy w ponad 40% przypadków uzyskali opinie środowiskowe.

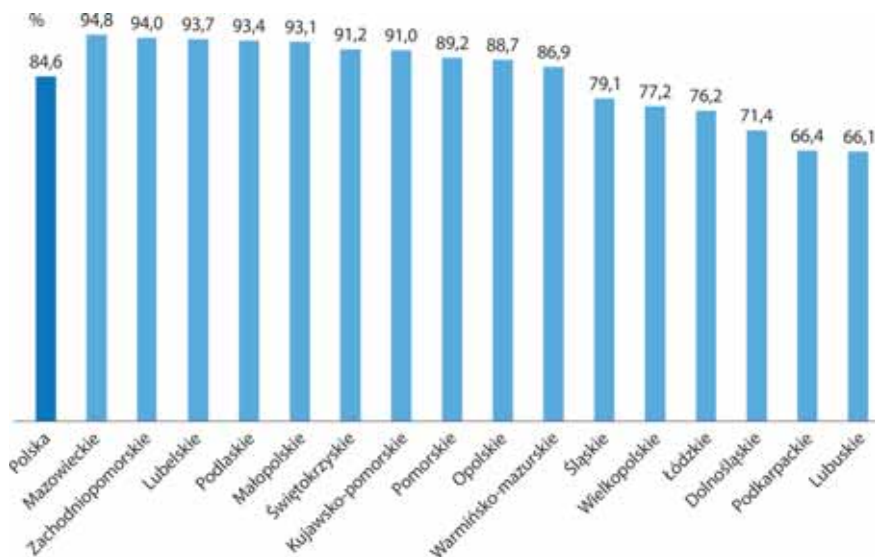
Udział budynków poddanych termomodernizacji w latach 2010-2016, dla których przeprowadzono konsultacje z właściwymi instytucjami dotyczące wpływu termomodernizacji na środowisko

Na podstawie zebranych w trakcie badanie informacji można zauważyć, że:

- biorąc pod uwagę wiek budynków, termomodernizacja dotyczyła głównie zasobu budynków wybudowanych w latach 1961-1990,
- najczęściej wybieranym działaniem termomodernizacyjnym było ocieplenie ścian zewnętrznych, niezależnie od lokalizacji czy rodzaju własności budynków,
- najpopularniejszymi materiałami wykorzystywanymi do

Udział budynków, w których wykorzystano środki własne do ogółu budynków poddanych termomodernizacji w latach 2010-2016

ocieplania ścian był styropian, następnie wełna mineralna, a pianki poliuretanowe oraz włókna celulozy były wykorzystywane w niewielu przypadkach,

- większość uczestników badania wskazała, że głównym źródłem finansowania prac termomodernizacyjnych były środki własne (we wspólnotach mieszkaniowych i spółdzielniach mieszkaniowych najczęściej gromadzone w ramach funduszy remontowych), uzupełniane jednak instrumentami finansowego wsparcia termomodernizacji ze środków krajowych lub unijnych,
- efektem termomodernizacji był znaczny wzrost udziału budynków podłączanych do sieci ciepłowniczej, redukcja wykorzystywania kotłów opalanych węglem oraz całkowita rezygnacja z pieców kaflowych w budynkach objętych badaniem,
- stosowanie odnawialnych źródeł energii w działaniach termomodernizacyjnych było znikome,

– w wyniku działań termomodernizacyjnych nastąpiła poprawa wskaźników EP budynków i obniżenie zapotrzebowania na nieodnawialną energię pierwotną o 37,3%, roczne zużycie energii na potrzeby centralnego ogrzewania zmniejszyło się o 24,8%, a na potrzeby przygotowania ciepłej wody użytkowej o 7,8%,

– spośród budynków objętych badaniem, konsultacje z właściwymi instytucjami na temat wpływu termomodernizacji na środowisko przeprowadzono tylko w ok. 30% budynków,

– główną przyczyną niepodejmowania przez właścicieli/zarządców budynków prac termomodernizacyjnych był brak własnych środków finansowych lub brak zgody właściciela, ewentualnie członków wspólnoty mieszkaniowej lub spółdzielni mieszkaniowej.

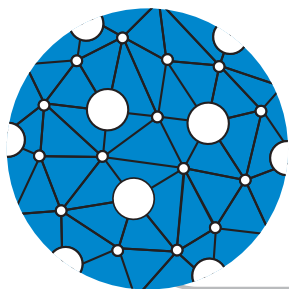
Koordynatorzy badania:

Małgorzata Kowalska, Izabella Włosińska,

E-mail: i.wlosinska@stat.gov.pl

IV

Badanie i rozwój, innowacyjność, społeczeństwo informacyjne

CEL PRACY

W niniejszej pracy badawczej postawiono dwa główne cele:

1. weryfikację (w warunkach polskiej gospodarki) listy rodzajów działalności gospodarczej ze względu na stopień wykorzystywania w procesie produkcyjnym „najnowszej wiedzy”,
2. ocenę konkurencyjności podmiotów gospodarczych, z jednoczesną weryfikacją hipotezy o wpływie stopnia wykorzystania „najnowszej wiedzy” w działalności gospodarczej na wyniki finansowe przedsiębiorstw.

W ostatnich dekadach obserwuje się rozwój koncepcji wyodrębniania branż działalności produkcyjnej i usługowej ze względu na wykorzystanie nowoczesnych osiągnięć naukowo-technicznych. W stosowanych dotychczas w krajach Unii Europejskiej i krajach należących do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju klasyfikacjach rodzajów działalności gospodarczej w pomiarach i analizach według kryterium intensywności technologicznej, zasadniczą wątpliwość wzbudza fakt, że nakłady na działalność B+R w tym samym dziale produkcji różnią się istotnie między poszczególnymi krajami.

METODYKA BADANIA

Przez sektory intensywności prac badawczych i rozwojowych należy rozumieć klasyfikację sektorów według stopnia wykorzystania wyników prac badawczych i rozwojowych w działalności produkcyjnej lub usługowej.

W ramach realizacji celu pierwszego przeprowadzono analizę dokumentów i opracowań oraz fazę eksperymentalną dotyczącą przygotowania metodyki klasyfikacji sektorów intensywności nakładów na prace badawcze i rozwojowe w Polsce, bazując na wynikach badań statystycznych. Działania w obu fazach zmierzały do opracowania autorskiej klasyfikacji rodzajów działalności gospodarczej w warunkach polskich. Klasyfikacja ta wykorzystuje pojęcie intensywności najnowszej wiedzy, która jest mierzona wkładem prac badawczo-naukowych w proces produkcyjny danej działalności gospodarczej.

W fazie eksperymentalnej, która miała na celu opracowanie klasyfikacji, bazującej na koncepcji zaawansowania techniki oraz zaangażowania wiedzy w kontekście sytuacji panującej w Polsce zrealizowano następujące czynności:

- a. pozyskano dane za lata 2014-2016 ze sprawozdań statystycznych dotyczących działalności badawczej i rozwojowej (PNT-01, PNT-01/s, PNT-01/a), innowacji w przemyśle i sektorze usług (PNT-02, PNT-02/u), jak również z rocznej ankiety przedsiębiorstwa (SP);
- b. przeanalizowano i opracowano pozyskane dane;
- c. utworzono pierwszą propozycję klasyfikacji – podejścia klasycznego (w dwóch wariantach) – wykorzystującej nakłady na działalność badawczą i rozwojową oraz przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, w tym:
 - połączono dane dotyczące nakładów wewnętrznych i zewnętrznych zgodnie z rodzajem działalności gospodarczej, a następnie wydzielono 92 zdefiniowane na nowo grupowania,
 - wyodrębniono podmioty o PKD 85.42Z (Szkoły wyższe) i 72 (Badania naukowe i prace rozwojowe) oraz, zgodnie ze wskazaniami respondentów, rozszacowano ich nakłady dedykowane rodzajowi działalności gospodarczej, na rzecz którego wykonana została działalność badawcza i rozwojowa,
 - oszacowano przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów odpowiednio dla wszystkich 92 grupowań,
 - wyznaczono wskaźnik intensywności nakładów na prace badawcze i rozwojowe w każdym z 92 grupowań w dwóch podejściach,
 - wydzielono w dwóch podejściach trzy sektory intensywności prac;
- d. utworzono drugą propozycję klasyfikacji – podejścia wykorzystującego poziom zaangażowania pracowników w prace badawcze i rozwojowe, w tym:
 - połączono dane, dotyczące personelu zaangażowanego w działalność badawczą i rozwojową zgodnie z rodzajem działalności gospodarczej, wyodrębniając 92 grupowania,
 - dokonano odpowiednich doszacowań i wykorzystano różne źródła danych w celu utworzenia wykazu osób pracujących w każdym z 92 grupowań,
 - wyznaczono wskaźnik intensywności zaangażowania personelu w prace badawcze i rozwojowe w każdym z 92 grupowań,
 - wyodrębniono trzy sektory intensywności zaangażowania pracowników w prace badawcze i rozwojowe;
- e. utworzono trzecią propozycję klasyfikacji – podejścia wy-

korzystującego zaangażowanie pracujących z wykształceniem wyższym, w tym:

- opracowano informacje wynikowe, dotyczące pracujących z wykształceniem wyższym, z wykorzystaniem procedury uogólniającej liczbę elementów z wyróżnioną cechą, przy zastosowaniu wag z badania metodą reprezentacyjną,
 - połączono otrzymane dane z wydzieleniem 58 grupowań (odpowiednio do zakresu podmiotowego badania, z którego pochodziły informacje wynikowe),
 - wyznaczono wskaźnik intensywności zaangażowania pracowników z wyższym wykształceniem w prace badawcze i rozwojowe w każdym z 58 grupowań,
 - analogicznie wydzielono trzy sektory intensywności zaangażowania pracowników z wyższym wykształceniem w prace badawcze i rozwojowe;
- f. zintegrowano wszystkie cztery propozycje i wybrano klasyfikację przedsiębiorstw niefinansowych według stopnia intensywności prac badawczych i rozwojowych.

W ramach prac, prowadzących do realizacji celu drugiego, który zakładał weryfikację hipotezy o wpływie stopnia wykorzystania elementu najnowszej wiedzy w działalności gospodarczej na wyniki finansowe podmiotów w Polsce, zrealizowano następujące zadania:

- a. zdefiniowano na nowo populację przedsiębiorstw niefinansowych, poprzez wykluczenie podmiotów, dla których nie było pełnego pokrycia informacyjnego w wykorzystywanych badaniach;
- b. opracowano spójną klasyfikację sektorów intensywności prac badawczych i rozwojowych, poprzedzając to wnikliwą analizą stopnia korelacji opracowanych w fazie eksperymentalnej podejść;
- c. dokonano wyboru i omówienia zmiennych pozwalających na wyliczenie wskaźników i analizę przedsiębiorstw niefinansowych według stopnia intensywności B+R (tj. nasilonej, umiarkowanej i niskiej);
- d. zdefiniowano i oszacowano wskaźniki wykorzystane w analizie i ocenie kondycji tych przedsiębiorstw;
- e. dokonano analizy wskaźnikowej w zależności od stopnia intensywności prac badawczych i rozwojowych, klasy wielkości oraz województwa siedziby głównej przedsiębiorstwa.

WYNIKI BADANIA

Zaproponowana klasyfikacja podmiotów gospodarczych do sektorów intensywności B+R inspirowana jest koncepcją bazy danych OECD, tzw. Analytical Business Enterprise Research and Development (OECD, ANBERD Database). Propozycja klasyfikacji najbardziej zbliżonych w swych założeniach do analizy ANBERD nazwano podejściem klasycznym. Pozostałe propozycje nawiązywały do koncepcji Eurostatu, tzw. wiedzochłonnych dziedzin działalności (Knowledge Intensive Activities, KIA).

Przygotowane eksperymentalnie klasyfikacje przedsiębiorstw niefinansowanych według stopnia intensywności B+R wykazały, że opracowanie trwałej i porównywalnej międzynarodowo klasyfikacji sektorów intensywności B+R nie jest możliwe.

Analiza spójności grupowań PKD sklasyfikowanych do poszczególnych sektorów intensywności B+R w wyniku zastosowania: dwóch wariantów wyliczenia wskaźników intensywności B+R (podejście klasyczne: pierwsze – wyłącznie dla nakładów wewnętrznych łącznie z dedykowanymi, drugie – dla sumy nakładów wewnętrznych łącznie z dedykowanymi, jak i zewnętrznych), wskaźnika zaangażowania personelu B+R oraz wskaźnika zaangażowania pracowników z wykształceniem wyższym dowiodła, że ponad jedna trzecia grupowań występujących we wszystkich podejściach została przypisana do tego samego sektora. Najmniej grupowań zaliczonych do sektora o nasilonej intensywności B+R odnotowano w przypadku pierwszego wariantu podejścia klasycznego, z czego 60% klas sektora o nasilonej intensywności B+R z tego wariantu zaliczono do analogicznego sektora w pozostałych podejściach.

Szczegółowa analiza liniowego układu punktów wykazała wysoką zgodność obu wariantów wskaźnika intensywności B+R podejścia klasycznego. Jednocześnie analogiczne zestawienie wartości wskaźnika wykorzystanego w ostatecznej klasyfikacji (z podejścia klasycznego, uwzględniającego nakłady wewnętrzne, dedykowane i zewnętrzne) oraz wskaźnika dotyczącego zaangażowania personelu B+R wykazało znaczące różnice, szczególnie w grupie o umiarkowanej intensywności B+R. Dlatego uznano, że klasyfikacja ta będzie pełniła funkcję klasyfikacji wspierającej. Natomiast porównanie wybranego wskaźnika klasycznego uwzględniającego nakłady zewnętrzne ze wskaźnikiem zaangażowania pracowników z wyższym

wykształceniem potwierdziło duży stopień niedopasowania podejść, w wyniku których wskaźniki te zostały uzyskane. Tylko w przypadku 35% grup i działów uwzględnionych w ostatecznej klasyfikacji odnotowano dla nich zgodność.

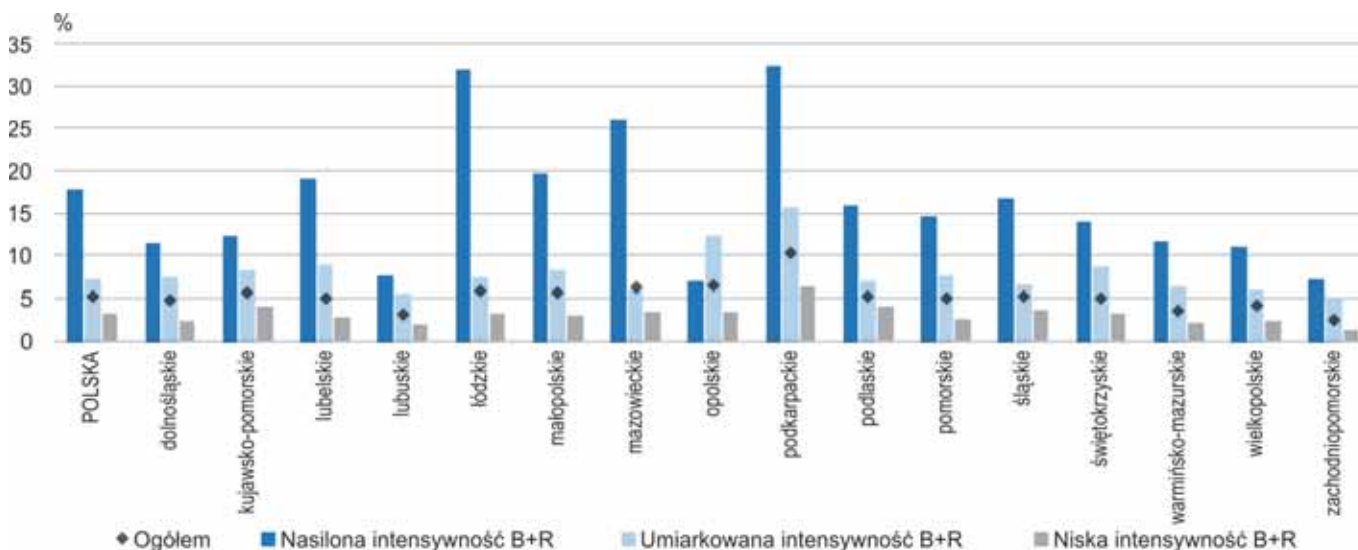
W efekcie pracy badawczej zaprezentowano wyniki finansowe działalności gospodarczej przedsiębiorstw niefinansowych w poszczególnych sektorach intensywności nakładów na prace badawcze i rozwojowe, które zdefiniowano jako stopień zaawansowania techniki i stopień zaawansowania wiedzy w działalności gospodarczej przedsiębiorstw niefinansowych. Zaprezentowano także ocenę, na ile otwartość polskich przedsiębiorstw na nowe pomysły i rozwiązania przekłada się na ich sukces komercyjny. O pozycji przedsiębiorstwa bowiem świadczą wskaźniki, które określają jego kondycję finansową na rynku. W 2016 r. najwyższy udział podmiotów aktywnych badawczo w ogólnej liczbie przedsiębiorstw niefinansowych odnotowano w sektorze nasilonej intensywności B+R (17,6%). Analizowany wskaźnik osiągnął najwyższy poziom również w przypadku przedsiębiorstw usługowych sklasyfikowanych w sektorze nasilonej intensywności (21,2%). Natomiast w przy-

Udział przedsiębiorstw aktywnych badawczo w ogólnej liczbie przedsiębiorstw niefinansowych według sektorów intensywności B+R w 2016 r.

padku przedsiębiorstw produkcyjnych najwyższym udziałem takich podmiotów charakteryzował się sektor umiarkowanej intensywności B+R (14,8%).

Analiza terytorialna sektorów intensywności B+R wykazała, że w 2016 r. największym udziałem procentowym podmiotów aktywnych badawczo w przedsiębiorstwach niefinansowych z sektora nasilonej intensywności B+R charakteryzowały się województwa: podkarpackie, łódzkie i mazowieckie, dla których opisywany wskaźnik przyjął następujące wartości: 32,2%, 31,8% i 25,9%.

W analizowanym roku ponad połowę wszystkich nakładów wewnętrznych na działalność B+R poniosły podmioty z sektora nasilonej intensywności B+R, które wydały na badania naukowe i prace rozwojowe realizowane wewnątrz przedsiębiorstwa ponad 5,0 mld zł. Udział nakładów wewnętrznych na działalność B+R przedsiębiorstw usługowych sklasyfikowanych w tym sektorze stanowił 83,7% nakładów na prace badawcze i rozwojowe przedsiębiorstw zaklasyfikowanych do sektora nasilonej intensywności B+R oraz 73,1% nakładów na działalność B+R wszystkich podmiotów prowadzących działalność usługową.

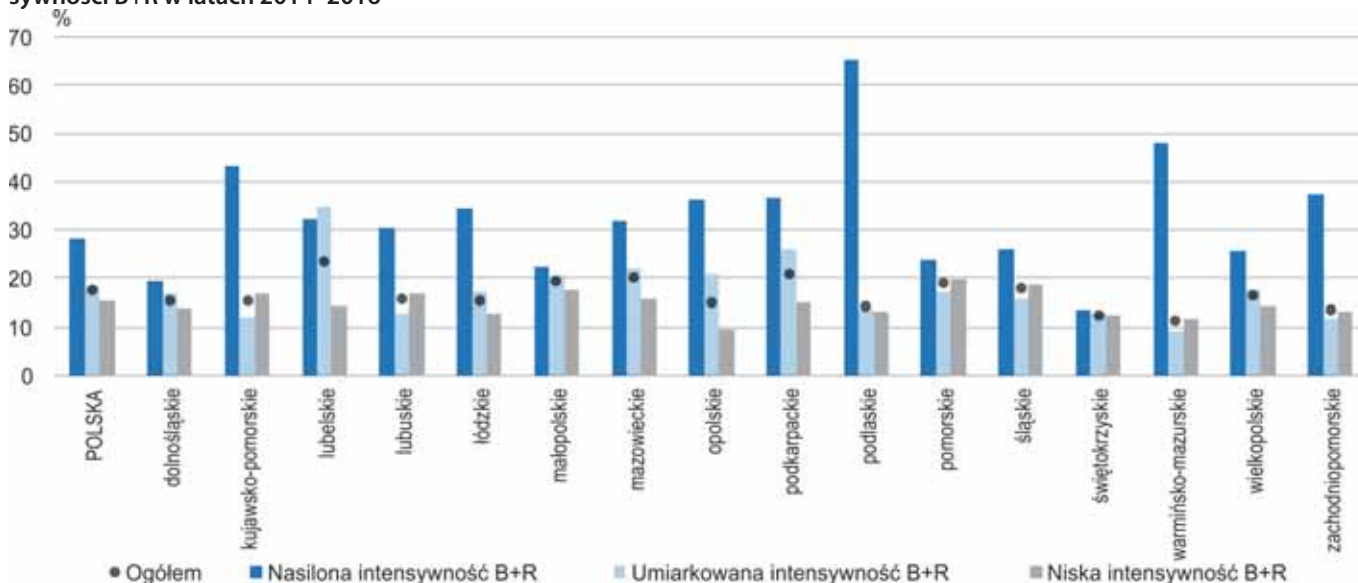

W 2016 r. najwyższą wartość nakładów wewnętrznych na działalność B+R w sektorze nasilonej intensywności B+R zaobserwowano w województwach: mazowieckim – 2,0 mld zł, małopolskim – 0,9 mld zł oraz pomorskim – 0,7 mld zł.

Zarówno przedsiębiorstwa produkcyjne, jak i usługowe, charakteryzujące się nasiloną intensywnością B+R, wykazały wysokie przeciętne nakłady wewnętrzne na działalność B+R w przeliczeniu na 1 przedsiębiorstwo niefinansowe. Najwyższą wartością opisywanego wskaźnika w sektorze nasilonej intensywności B+R charakteryzowały się województwa: pomorskie (2,8 mln zł), małopolskie (2,7 mln zł) oraz mazowieckie (2,6 mln zł).

W 2016 r. w przedsiębiorstwach prowadzących działalność produkcyjną odnotowano wyższe w porównaniu z jednostkami usługowymi, wartości nakładów zewnętrznych na prace badawcze i rozwojowe we wszystkich sektorach intensywności B+R. Najwyższymi nakładami zewnętrznymi na badania naukowe i prace rozwojowe charakteryzowały się przedsiębiorstwa produkcyjne zaklasyfikowane do sektora o umiarkowanej intensywności B+R (1,1 mld zł).

Udział przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie w ogólnej liczbie przedsiębiorstw niefinansowych według sektorów intensywności B+R w latach 2014–2016

WYNIKI FINANSOWE PRZEDSIĘBIORSTW WEDŁUG SEKTORÓW INTENSYWNOŚCI B+R

wanych było w województwie podlaskim (39,1%), a najmniej – w opolskim (3,0%). Najwięcej jednostek wdrażających innowacje organizacyjne w sektorze o nasilonej intensywności B+R odnotowano w województwie zachodniopomorskim (36,0%), a najmniej – w opolskim (3,0%). W przypadku innowacji marketingowych były to odpowiednio województwa zachodniopomorskie (34,7%) i pomorskie (3,7%). W województwie opolskim zjawisko nie wystąpiło.

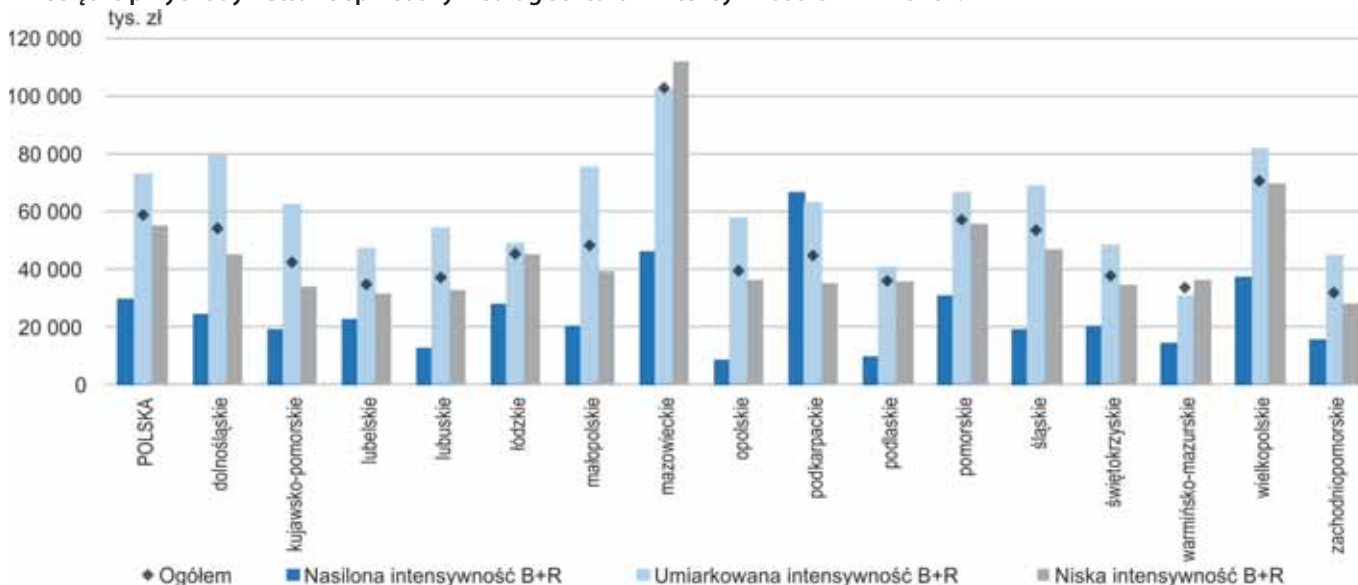
Prawie we wszystkich sektorach intensywności B+R większą wartość nakładów poniesionych przez przedsiębiorstwa na działalność innowacyjną w 2016 r. odnotowano w działalności produkcyjnej niż usługowej. Zależność ta wystąpiła we wszystkich rodzajach badanych nakładów. Analizując rozkład wielkości nakładów innowacyjnych w przedsiębiorstwach w poszczególnych stopniach intensywności B+R należy zauważyć, iż największe nakłady ogółem oraz nakłady inwestycyjne na środki trwałe poniesione zostały w sektorze o niskiej intensywności B+R (odpowiednio 19,0 mld zł i 17,0 mld zł), a w przypadku nakładów pochodzących z własnego źródła finansowania – w sektorze o umiarkowanej intensywności B+R (12,2 mld zł). Biorąc pod uwagę stopnie intensywności B+R oraz zróżnicowa-

nie terytorialne, największe nakłady poniosły przedsiębiorstwa w sektorze o nasilonej intensywności w województwie podkarpackim, o umiarkowanej intensywności – w województwie mazowieckim, natomiast o niskiej intensywności – w województwie łódzkim.

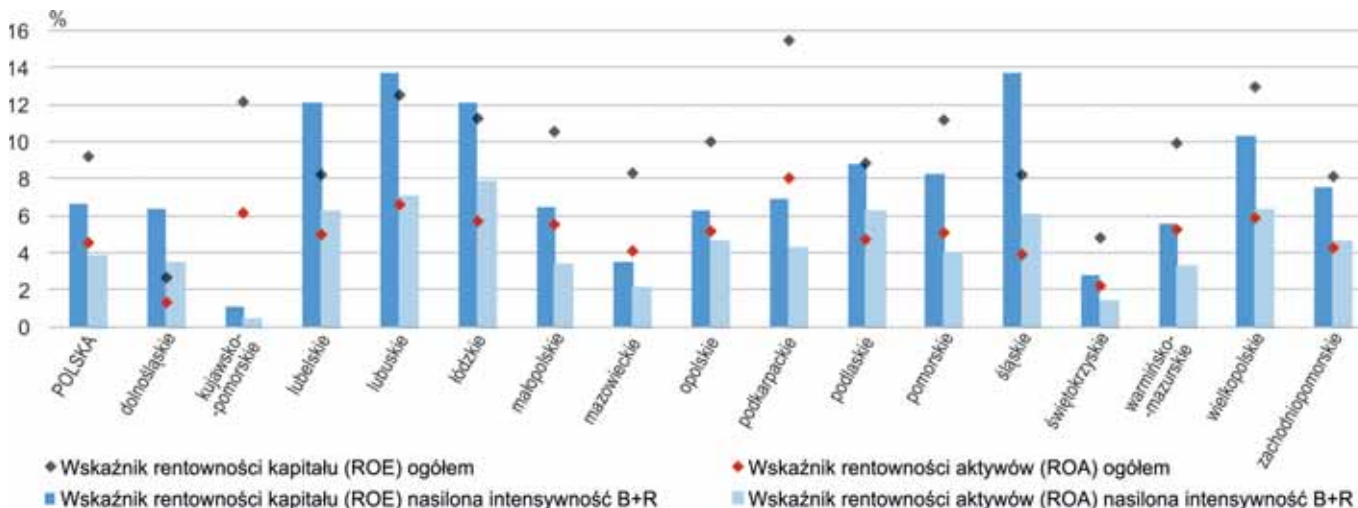
Porównując przychody netto ze sprzedaży przedsiębiorstw niefinansowych można zaobserwować, iż poziom intensywności nakładów na prace badawcze i rozwojowe nie miał znaczącego wpływu na poziom przychodów oraz na wydajność pracy. Najwyższymi przeciętnymi przychodami oraz wydajnością pracy charakteryzowały się bowiem przedsiębiorstwa o umiarkowanej i niskiej intensywności B+R. Ponadto, mimo że przedsiębiorstwa produkcyjne i usługowe różniły się w zakresie wartości tych wskaźników, to w obu przypadkach wysokie nakłady na B+R nie przekładały się na wyższe przeciętne przychody ani na wydajność pracy w tych sektorach.

Mimo, że przedsiębiorstwa o nasilonej intensywności B+R nie charakteryzowały się wyższymi przeciętnymi przychodami i wydajnością pracy niż przedsiębiorstwa działające w pozostałych sektorach intensywności B+R, to osiągnęły wyższą rentowność sprzedaży brutto i netto (odpowiednio 7,6% i 5,3%) oraz

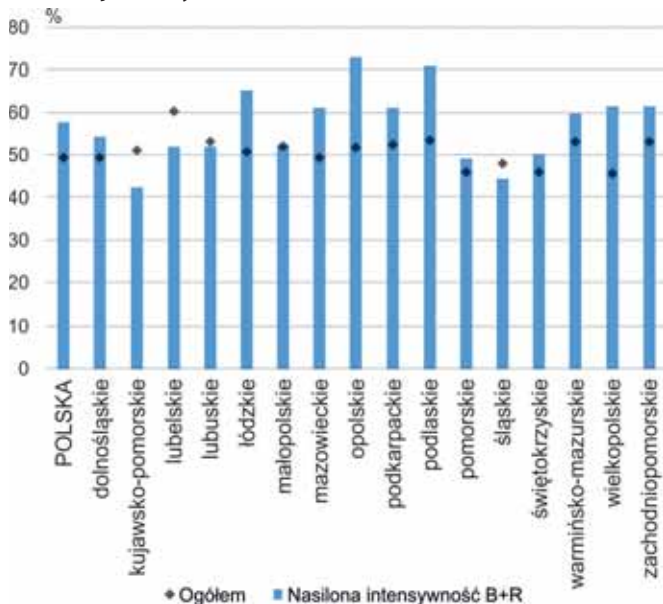
Przeciętne przychody netto ze sprzedaży według sektorów intensywności B+R w 2016 r.

Rentowność kapitału i aktywów przedsiębiorstw ogółem i w sektorze nasilonej intensywności B+R w 2016 r.

Wskaźnik kapitalizacji przedsiębiorstw ogółem i w sektorze nasilonej intensywności B+R w 2016 r.

miały wyższy wskaźnik kapitalizacji (57,7%). Może stanowić to o większej sile kapitałowej tych przedsiębiorstw i możliwościach inwestowania w działalność badawczą i rozwojową. Jednak nie wykorzystwały one w pełni potencjału swojego kapitału i aktywów, bowiem wskaźniki rentowności kapitału i aktywów najwyższe były wśród przedsiębiorstw o umiarkowanej intensywności B+R.

W zakresie rentowności kapitału wśród przedsiębiorstw o nasilonej intensywności B+R, najlepsze wyniki osiągnęły przedsiębiorstwa z województw: śląskiego, lubuskiego, lubelskiego i łódzkiego.

W zakresie rentowności aktywów najlepsze wyniki w sektorze nasilonej intensywności B+R miały przedsiębiorstwa z województw: łódzkiego i lubuskiego.

Najwyższe wartości wskaźnika kapitalizacji dla sektora o nasilonej intensywności B+R odnotowano w województwach: opolskim, podlaskim i łódzkim.

Koordynator badania: Magdalena Mojsiewicz

E-mail: m.mojsiewicz@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było zapewnienie dostępności danych na temat kluczowych obszarów wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) przez gospodarstwa domowe i osoby indywidualne na poziomie obszarów funkcyjnych objętych narzędziem Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT), będących instrumentem ukierunkowanym na zrównoważony rozwój obszarów miejskich. Tym samym, badanie stanowiło odpowiedź na potrzebę dostarczania danych na niższych poziomach terytorialnych.

METODYKA BADANIA

W ramach pracy badawczej dokonano zmiany metodologii doboru próby badania SSI-10 *Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w gospodarstwach domowych*. Zmiana ta objęła zmiany liczebności próby oraz alokacji w celu zapewnienia reprezentatywności danych na poziomie obszarów funkcyjnych objętych narzędziem ZIT.

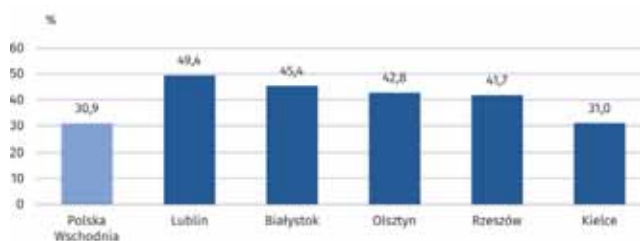
Na podstawie istniejących założeń oraz precyzji wyników, uzyskiwanych w poprzednich edycjach badania, opracowano nową metodologię doboru próby do badania SSI-10, która zakłada losowanie próby o dwukrotnie zwiększonej liczebności. Zgodnie z wykonanymi szacunkami precyzji, dwukrotne zwiększenie próby w badaniu SSI-10 powinno zapewnić reprezentatywność wyników w zakresie ww. wskaźników na poziomie ZIT. Precyzja estymatorów obliczonych dla poszczególnych obszarów Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych powinna być na ogół wystarczająco wysoka (pomimo nielosowego charakteru braków odpowiedzi wpływającego na obciążenie estymatora).

WYNIKI BADANIA

Osoby korzystające z e-administracji

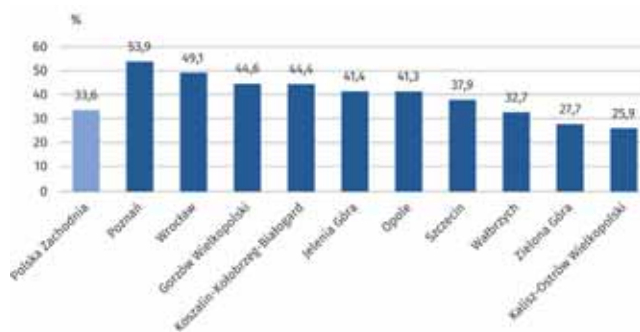
Według Regionów ZIT Polski Wschodniej w 2018 r. największy udział osób korzystających z usług administracji publicznej odnotowano w obszarze Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych miasta Lublin, gdzie prawie co druga osoba korzystała z usług e-administracji, natomiast najmniejszy w ZIT Kielce (31%). W kolejnych trzech z pięciu obszarów ZIT z cyfrowej administracji korzystało ponad 40% osób.

Osoby korzystające z administracji elektronicznej według regionów ZIT na tle Polski Wschodniej w 2018 r.

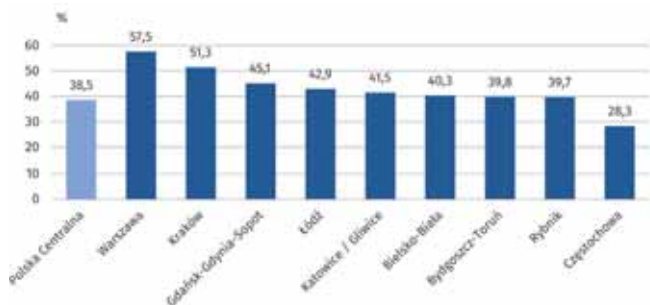
Wśród obszarów Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Polski Zachodniej największy udział osób korzystających z usług administracji elektronicznej cechował ZIT Poznań (53,9%), natomiast najmniejszy odnotowano dla mieszkańców ZIT Kalisz-Ostrów Wielkopolski (25,9%) i ZIT Zielona Góra (27,7%).

Osoby korzystające z administracji elektronicznej według regionów ZIT na tle Polski Zachodniej w 2018 r.

Wśród dziewięciu obszarów Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Polski Centralnej ZIT Warszawa był tym, w którym największa liczba obywateli skorzystała z cyfrowej administracji (57,5%). Najmniejsze zainteresowanie usługami tego rodzaju wykazali mieszkańcy ZIT Częstochowa (28,3%). Różnica pomiędzy ZIT o największej i najmniejszej wartości analizowanego wskaźnika wynosi blisko 30 p.proc.

Osoby korzystające z administracji elektronicznej według regionów ZIT na tle Polski Centralnej w 2018 r.

Osoby regularnie korzystające z Internetu

Zdecydowana większość osób korzystających z Internetu robi to w sposób regularny. W Polsce 81,7% osób w wieku 16-74 lat korzystało z Internetu, natomiast 74,8% osób robiło to regularnie (co najmniej raz w tygodniu).

W regionie Polski Wschodniej 71,2% osób regularnie korzystało z Internetu. Spośród obszarów Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych największy udział osób regularnie korzystających z Internetu dał się zaobserwować w zintegrowanym obszarze miasta Olsztyn (82,2%) oraz Białystok (81,8%), natomiast najmniejszy – w ZIT Kielce (71,2%).

W regionie Polski Zachodniej regularnie korzystało z Internetu 74,7% osób. Spośród obszarów Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych największy udział osób regularnie korzystających z Internetu wystąpił w zintegrowanym obszarze miasta Poznań (87,1%), natomiast najmniejszy – w ZIT Jelenia Góra (69,8%).

W regionie Polski Centralnej regularnie korzystało z Internetu 76,4% osób. Spośród obszarów Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych największy udział osób regularnie korzystających z Internetu wystąpił w zintegrowanym obszarze miasta Warszawa (87,2%), natomiast najmniejszy – w ZIT Częstochowa (68,6%).

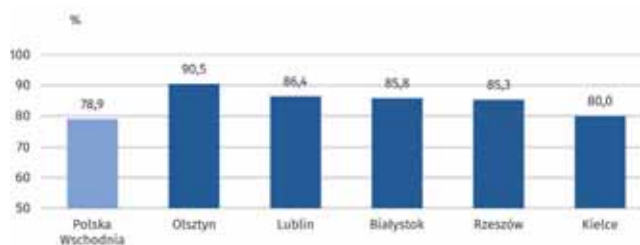
Odsetek osób regularnie korzystających z Internetu jest mocno zróżnicowany. Rozpiętość wartości tego wskaźnika mieści się w przedziale pomiędzy 68,6% (ZIT Częstochowa) a 87,2% (ZIT Warszawa). W 16 z 24 ZIT udział osób regularnie korzystających z Internetu był wyższy niż średni udział tych

osób w danym regionie. Zaobserwowane zjawisko szczególnie dotyczyło Polski Wschodniej, gdzie wszystkie Zintegrowane Inwestycje Terytorialne przybierają wyższe lub równe wartości średniej w regionie.

Osoby korzystające z komputera

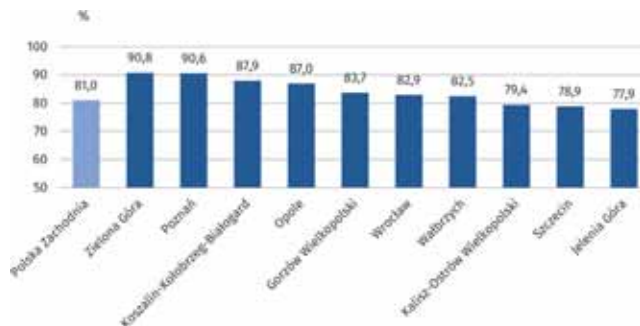
W 2018 r. w czterech obszarach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Polski Wschodniej blisko osiem na dziesięć osób deklarowało korzystanie z komputera. Dominującym pod tym względem był ZIT Olsztyn, w którym wskaźnik osiągnął wartość 90,5%. Najmniejszy udział osób używających komputera odnotowano w ZIT Kielce (80,0%).

Osoby korzystające z komputera według regionów ZIT na tle Polski Wschodniej w 2018 r.

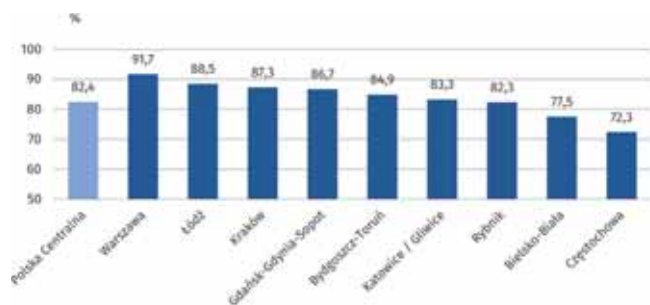
Spośród dziesięciu obszarów Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Polski Zachodniej jedynie w ZIT Zielona Góra i w ZIT Poznań dziewięć na dziesięć osób korzystało z komputera. Najniższy poziom tego wskaźnika wystąpił w ZIT Jelenia Góra (77,9%).

Osoby korzystające z komputera według regionów ZIT na tle Polski Zachodniej w 2018 r.

W 2018 r. obszar Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Warszawa należał do tych, w których deklarowano największy udział osób korzystających z komputera (91,7%). W siedmiu na dziesięć obszarów ZIT Polski Centralnej udział osób używających komputera utrzymywał się wysokim poziomie (powyżej 80%). Najmniejszy odsetek takich osób odnotowano w ZIT Częstochowa (72,3%).

Osoby korzystające z komputera według regionów ZIT na tle Polski Centralnej w 2018 r.

Gospodarstwa domowe posiadające dostęp do Internetu szerokopasmowego

W 2018 r. w trzech ZIT Polski Wschodniej (ZIT Białystok, ZIT Kielce, ZIT Lublin) odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w szerokopasmowe łącze internetowe nie przekroczył 80%. Najwyższy wskaźnik wystąpił w ZIT Rzeszów – 91,3%, najniższy zaś – w ZIT Białystok – 76,3%.

W regionie Polski Zachodniej w żadnym z ZIT wskaźnik nie przekroczył 90%. Najwyższy odsetek osiągnął pod tym względem ZIT Poznań – 89,3%. W dalszej kolejności uplasował się ZIT Kalisz-Ostrów Wielkopolski (86,1%) oraz ZIT Opole (81,0%). W pozostałych siedmiu obszarach ZIT wskaźnik kształtował się poniżej 80%, przy czym najniższą jego wartość osiągnął ZIT Jelenia Góra (74,2%).

W regionie Polski Centralnej jedynym obszarem, na którym odsetek gospodarstw domowych posiadających szeroko-

pasmowy dostęp do Internetu nie przekroczył 75%, był ZIT Częstochowa (73,9%). W czterech ZIT (ZIT Bielsko-Biała, ZIT Katowice-Gliwice, ZIT Łódź, ZIT Rybnik) wskaźnik był wyższy, lecz nie przekroczył 80%. Największe wartości osiągnął on zaś w ZIT Gdańsk-Gdynia-Sopot oraz ZIT Warszawa (odpowiednio 85,1% i 87,5%).

Spośród 24 ZIT wyodrębnionych na terenie całego kraju w trzech z nich (ZIT Częstochowa, ZIT Jelenia Góra, ZIT Koszalin-Kołobrzeg-Białogard) odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w szerokopasmowe łącze internetowe wyniósł mniej niż 75%. Najwyższe wartości rozpatrywanego wskaźnika wystąpiły w ZIT Rzeszów, ZIT Poznań i ZIT Warszawa.

Osoby posiadające podstawowe umiejętności cyfrowe

Odsetek osób posiadających podstawowe umiejętności cyfrowe wyniósł 23,6% w regionach Polski Wschodniej i Polski Zachodniej. W czterech spośród pięciu ZIT Polski Wschodniej wskaźnik wyniósł poniżej 30%. Najniższą wartość wskaźnika w wystąpiła w ZIT Kielce – 22,9%. Najwyższą wartość odnotowano w ZIT Lublin (30,6%).

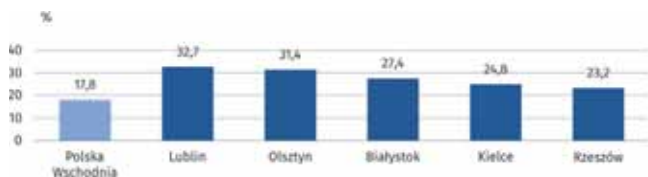
W Polsce Zachodniej najwyższą wartość rozpatrywanego wskaźnika wystąpiła w ZIT Gorzów Wielkopolski (32,8%) oraz ZIT Koszalin-Kołobrzeg-Białogard (32,6%). Wartość powyżej 30% osiągnął także ZIT Opole (30,1%). Wśród pozostałych siedmiu ZIT wskaźnik kształtował się na poziomie poniżej 30%, w tym najniższą wartość wskaźnika odnotowano w ZIT Kalisz-Ostrów Wielkopolski (14,7%).

W Polsce Centralnej omawiany wskaźnik wyniósł 24,6%. Najwyższą wartość wskaźnika reprezentował ZIT Warszawa (28,2%), natomiast najniższą – ZIT Częstochowa (17,8%). Spośród pozostałych siedmiu ZIT wartość wskaźnika mieściła się w zakresie 22,7% – 27,6%.

Osoby posiadające ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe

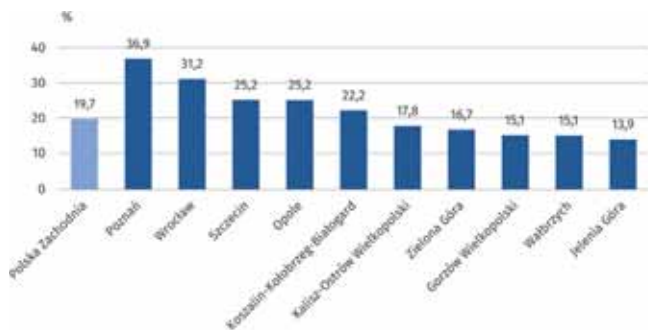
W regionie Polski Wschodniej odsetek osób posiadających ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe wyniósł 17,8%. Najwyższe wartości wskaźnika osiągnięto w ZIT Lublin (32,7%), natomiast najniższe w ZIT Rzeszów (23,2%).

Osoby posiadające ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe według regionów ZIT na tle Polski Wschodniej w 2018 r.

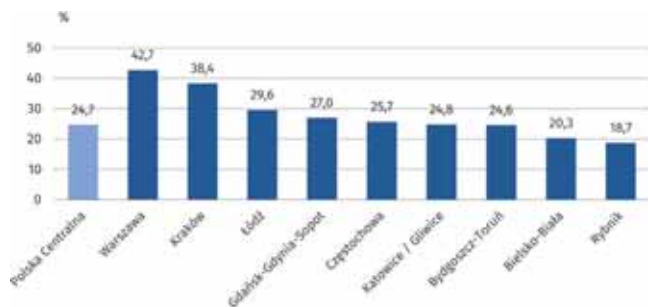
W regionie Polski Zachodniej wartość omawianego wskaźnika wynosiła 19,7% (wykres 8). Spośród dziesięciu ZIT reprezentujących ten obszar najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w ZIT Poznań (36,9%), a najniższą – w ZIT Jelenia Góra (13,9%).

Osoby posiadające ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe według regionów ZIT na tle Polski Zachodniej w 2018 r.

W regionie Polski Centralnej odsetek osób wykazujących ponadpodstawowe umiejętności wyniósł 24,7%. Reprezentantem najwyższej wartości rozpatrywanego wskaźnika był ZIT Warszawa (42,7%). Wysoki poziom wskaźnik osiągnął również w ZIT Kraków (38,4%). Natomiast najniższą jego wartość uzyskał ZIT Rybnik (18,7%). W pozostałych sześciu ZIT wskaźnik kształtował się na poziomie poniżej 30%.

Osoby posiadające ponadpodstawowe umiejętności cyfrowe według regionów ZIT na tle Polski Centralnej w 2018 r.

Koordynator badania: Marzena Jacykowska

E-mail: m.jacykowska@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem pracy badawczej była analiza powszechności wprowadzania czterech rodzajów innowacji, tj. produktowych, procesowych, innowacji w zakresie metod informacji i komunikacji oraz wdrażania polityk i strategii w wybranych jednostkach administracji publicznej w Polsce. Badanie miało również na celu uzyskanie dodatkowych informacji związanych z innowacyjnością – w szczególności na temat efektów, źródeł informacji dla poszczególnych innowacji oraz innowacji uważanych za najbardziej istotne. Ponadto, badanie umożliwiło ocenę działalności jednostek administracji na rzecz tworzenia warunków sprzyjających opracowaniu i wdrażaniu innowacji, tj. identyfikacji metod opracowania innowacji, ich przyczyn, twórców i systemu motywacji.

METODYKA BADANIA

Dla celów badania sektor publiczny określono jako składający się z organizacji, które nie produkują towarów lub usług na sprzedaż po cenach ekonomicznie uzasadnionych¹. Praca badawcza objęła jednostki sektora publicznego uwzględnione w klasyfikacji PKD: w sekcji O, w dziale 84 – *Administracja Publiczna i Obrona Narodowa*. Poza jednostkami administracji rządowej i samorządowej do badania włączono wybrane urzędy centralne. W zakresie wybranych jednostek administracji publicznej badane były poszczególne komórki organizacyjne. Ankiety zostały skierowane głównie do menedżerów wyższego szczebla. Przyjęto bowiem założenie, że pod względem efektywności oraz jakości danych ankiety wypełnione przez osoby zarządzające komórkami organizacyjnymi dostarczą dokładniejszych wyników, ponieważ są one w pełni poinformowane o kierunkach polityki horyzontalnej i oddolnych inicjatywach dotyczących innowacji.

W Podręczniku Oslo² opisującym metodologię badania innowacji, wskazane są korzyści z mierzenia innowacji w sektorze publicznym. Podręcznik ten nie zawiera jednak wytycznych dotyczących sposobu ich pomiaru, które wynikają m.in. z różnic

¹ System of National Accounts 2008

² OECD/Eurostat, Oslo Manual: Guidelines for collecting, reporting and using data on innovation, 4th edition, OECD, Paris, 2018.

w celach polityki i w sposobie tworzenia innowacji w sektorze publicznym i sektorze przedsiębiorstw. Wytyczne zastosowane w pracy badawczej opierały się zatem na doświadczeniach z badań innowacji w sektorze publicznym w Australii i w kilku krajach Unii Europejskiej, realizowanych w latach 2009-2016 oraz przeprowadzonych w tym okresie testach kognitywnych.

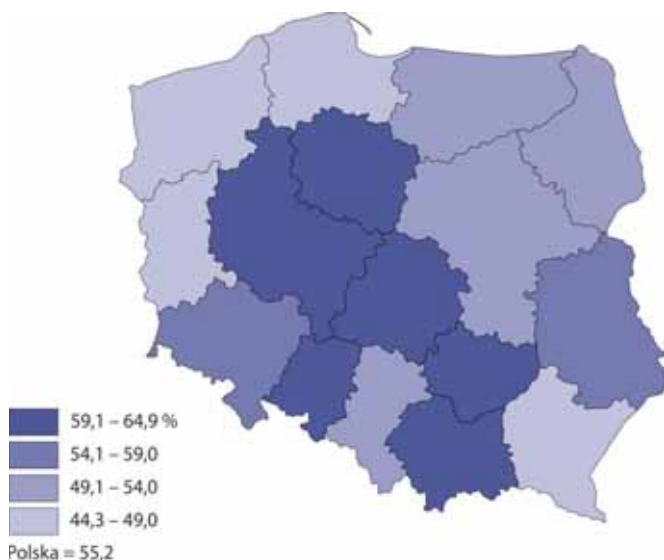
Badanie oparto na takiej samej podstawie metodologicznej, jak badanie przedsiębiorstw Innowacje w przemyśle i Innowacje w sektorze usług, realizowane w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej, tj. na założeniach zawartych w Podręczniku Oslo. Zgodnie z nimi oraz definicją innowacji wprowadzoną w Podręczniku, gdzie innowacje to nowe lub zmodyfikowane produkty lub procesy biznesowe (lub ich kombinacja), które różnią się znacząco od dotychczas stosowanych i zostały wprowadzone na rynek lub tylko w przedsiębiorstwie – zdefiniowano pojęcia innowacji w administracji publicznej. W pracy badawczej wyodrębniono nowy rodzaj innowacji, których nie uwzględnia Podręcznik Oslo, mianowicie innowacje w zakresie informacji i komunikacji. Ich identyfikacja jest pochodną znaczenia promocji działań jednostki administracyjnej w badaniach przedsiębiorstw. Są one swoistym odpowiednikiem innowacji marketingowych. Ponadto, z uwagi na fakt, iż innowacje w budowaniu i realizacji polityk i strategii mogą mieć duże znaczenie dla działalności jednostki administracji publicznej, w pracy badawczej zostały one potraktowane jako kolejny rodzaj innowacji.

Kompletność badania wyniosła 69,7%. Wśród badanych komórek organizacyjnych największą kompletność danych miały urzędy wojewódzkie oraz urzędy miast na prawach powiatu. Znacząco niższą, nie przekraczającą 50,0%, kompletnością danych wyróżniały się jednostki sektora rządowego, zwłaszcza ministerstwa i inne wybrane jednostki administracji centralnej.

WYNIKI BADANIA

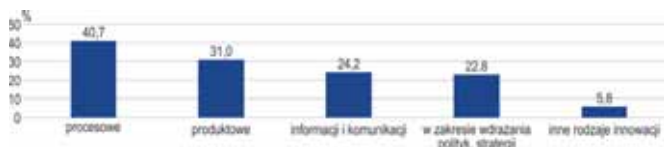
Komórki organizacyjne jednostek administracji publicznej, które były aktywne innowacyjnie i innowacyjne w latach 2016-2017 stanowiły ponad połowę liczby badanych komórek. Jednakże różnie kształtował się ich udział pod względem rodzajów wprowadzonych innowacji, a także w podziale na sektor rządowy i samorządowy oraz w poszczególnych województwach.

Komórki organizacyjne aktywne innowacyjnie w latach 2016-2017

Ponad połowa komórek organizacyjnych w latach 2016-2017 wprowadziła co najmniej jedną innowację. Były to głównie innowacje procesowe (prawie 50,0% komórek organizacyjnych) tj. takie, które służą usprawnieniu metod świadczenia usług.

Komórki organizacyjne, które wprowadziły innowacje w latach 2016-2017 według rodzaju innowacji

Niemniej jednak wszystkie rodzaje innowacji miały pozytywny wpływ na efekty działalności administracji. Innowacje procesowe poprawiły istotnie jakość usług (53,4% komórek organizacyjnych) oraz przyspieszyły obsługę (48,7%). Innowacje produktywne przekładały się zwłaszcza na lepszy dostęp do informacji (54,3% komórek organizacyjnych) i komfort klientów w relacji z administracją publiczną (52,5%). Innowacje w zakresie metod

informacji i komunikacji wsparły istotnie proces dostosowania do obowiązujących regulacji prawnych (48,3% komórek organizacyjnych). Natomiast innowacje w zakresie polityk i strategii pozwoliły zwłaszcza na zwiększenie zdolności realizacji priorytetów i inicjatyw administracji (51,1% komórek organizacyjnych) oraz poprawiły skuteczność ich wdrażania (46,0%).

Wprowadzone innowacje procesowe miały zróżnicowany wpływ na wydatki komórek organizacyjnych. Ponad połowa (54,4%) respondentów nie odnotowała zmian w wydatkach, w 11,2% wydatki wzrosły, natomiast jedynie w 9,2% – wydatki zmniejszyły się.

Komórki organizacyjne, w których wprowadzenie innowacji procesowych miało określony wpływ na ich wydatki.

Podobnie jak w przypadku wprowadzenia innowacji procesowych, wprowadzenie innowacji produktywne nie wpłynęło na wydatki znaczącej części komórek organizacyjnych.

Komórki organizacyjne, w których wprowadzenie innowacji produktywne miało określony wpływ na ich wydatki.

Trudno zatem stwierdzić, iż innowacje w administracji publicznej generują oszczędności. Innowacje produktowe z reguły nie dostarczały również przychodów.

Tylko część opracowanych innowacji nie zostało wdrożonych. Innowacje zostały przerwane, zaniechane lub niedokończone do końca 2017 r. w 11,7% komórek organizacyjnych. Głównymi przyczynami takiej sytuacji był brak odpowiednich funduszy (w 48,2% badanych komórek) i brak wystarczającej współpracy (36,1%).

Jednostki administracji publicznej, aby móc sprawnie realizować projekty innowacyjne, angażowały w ich opracowanie swoich pracowników. W prawie 40% komórek organizacyjnych ponad 25% pracowników uczestniczyło w regularnych spotkaniach grup w celu opracowania i wprowadzenia innowacji. Ponadto, w 61,7% z nich odbywały się dedykowane szkolenia pracowników w tym zakresie. W 34,2% komórek organizacyjnych istniały również czynniki motywujące pracowników do zgłaszania pomysłów innowacyjnych, z których najczęściej stosowano nagrodę finansową (20,1% komórek organizacyjnych). Nieliska część komórek innowacyjnych zatrudniała nowych pracowników na stanowiska związane z opracowaniem lub wprowadzaniem innowacji (11,3%).

Administracja publiczna w niewielkim stopniu otrzymała fundusze na opracowanie lub wprowadzenie innowacji (23,8% komórek organizacyjnych). Wiele z nich natomiast poniosło na ten cel nakłady finansowe (39,4%), w szczególności były to koszty usług zewnętrznych konsultantów lub firm doradczych (21,2%) lub koszty zakupu lub opracowania specjalistycznego oprogramowania lub wyposażenia ICT (17,3%).

Komórki organizacyjne we wdrażaniu innowacji często współpracowały z innymi osobami (ponad 50%). Partnerami we współpracy były głównie inne komórki organizacyjne (w 42,4% komórek). W niewielkim stopniu korzystano z usług firm konsultingowych (17,9%) lub współpracowano z sektorem nauki (8,3%).

Istotne znaczenie (bardzo ważne lub ważne) dla opracowania i wprowadzenia innowacji miały informacje od in-

nych komórek organizacyjnych (67,6%) lub innych jednostek administracji publicznej (59,6%). Rzadziej korzystano ze wsparcia jednostek zagranicznych (12,0%). Inspiracją dla opracowania i wprowadzenia innowacji były również w dużej mierze informacje zwrotne uzyskane od obywateli (53,2% komórek organizacyjnych).

Duże znaczenie dla podjęcia decyzji o opracowaniu lub wdrożeniu innowacji miało wprowadzenie nowego prawa lub regulacji (35,6% komórek organizacyjnych), nowej polityki, strategii lub priorytetów administracji publicznej (33,9%) oraz nowych usług cyfrowych (27,8%).

Administracja publiczna stopniowo kształtuje środowisko sprzyjające wprowadzeniu innowacji w swoich jednostkach. Duża część komórek organizacyjnych (42,0%) potwierdziła, iż przełożeni wyższego szczebla zdecydowanie wspierają próby wdrażania nowych rozwiązań i uczenia się na błędach, 39,0% z nich – że pracownicy są otwarci na wszelkie zmiany i innowacje, 36,0% – że wszyscy pracownicy, którzy zgłaszają pomysły na innowacje otrzymują informację zwrotną w zakresie możliwości ich realizacji, a 30,1% – że określone osoby są dedykowane do pilotowania innowacji od pomysłu do realizacji. Jedynie 11,8% komórek organizacyjnych jest przekonanych, iż posiada odpowiednie zasoby do opracowania innowacji. W niewielkim zakresie innowacje były wynikiem konsultacji z obywatelami. Jedynie w 4,9% komórek organizacyjnych interesanci aktywnie angażowali się w projektowanie lub planowanie nowych lub modyfikowanie istniejących produktów. Efekty wprowadzenia innowacji produktowych nie były weryfikowane. Jedynie w 5,0% komórek organizacyjnych nowe lub zmodyfikowane produkty były niezależnie oceniane po zakończeniu, a wyniki oceny w 13,3% komórek organizacyjnych służyły do doskonalenia praktyk innowacyjnych.

Najbardziej istotne innowacje opracowywano i wprowadzano dość szybko. W ponad 60% komórek organizacyjnych był to okres od 1 miesiąca do 1 roku (w osobo-miesiącach). Tylko w 6,8% komórek organizacyjnych trwało to ponad 2 lata. Najczęściej pomysły na innowacje pochodziły od osób zarządzających daną komórką organizacyjną lub z tego samego szczebla zarządzania (38,0% komórek).

Najbardziej istotne innowacje były efektem współpracy (87,8% komórek organizacyjnych), zwłaszcza z innymi komórkami organizacyjnymi w ramach jednostki administracyjnej (74,1%). Przy takich innowacjach współpracowano również z innymi jednostkami administracji publicznej (34,5%) i/lub z firmą konsultingową, przedsiębiorstwem lub stowarzyszeniem przedsiębiorców (25,8%). Tylko 9,6% komórek organizacyjnych współpracowało ze szkołami wyższymi lub publicznymi jednostkami badawczymi.

Najbardziej istotne innowacje, dla około połowy komórek organizacyjnych, miały na celu poprawę jakości, wprowadzenie nowego i/lub zastąpienie istniejącego procesu, produktu, metod informacji i komunikacji lub wdrażania polityk, strategii. Czynnikiem ograniczającym koszty nie był często kryterium wprowadzenia tych innowacji (jedynie dla 10,6% komórek organizacyjnych). W celu opracowania i wdrożenia najistotniejszej innowacji komórki organizacyjne wyznaczały osoby odpowiedzialne za jej wdrożenie (34,7%) lub tworzyły zespół dedykowany tylko do tego projektu (32,2%). Większa część komórek organizacyjnych korzystała z usług zewnętrznych konsultantów lub firm doradczych (22,8%) niż z usług wewnętrznych zespołów doradztwa projektowego odpowiedzialnych za innowacje (9,8%). Najczęściej zaangażowanymi osobami w projekty najbardziej istotne była kadra zarządzająca wyższego (36,3%) i średniego szczebla (48,6%), pracownicy mający bezpośredni kontakt z klientem (44,1%) oraz eksperci ds. IT lub oprogramowania (35,1%). Niemal w połowie komórek organizacyjnych metoda „burzy mózgów” była stosowana w celu identyfikacji czynników, które wpływają na wyzwania do rozwiązania poprzez tę innowację. Opracowując najistotniejsze innowacje ponad połowa komórek organizacyjnych zbierała w różny sposób informacje dotyczące doświadczeń użytkowników podobnych usług lub procesów; tylko 27,9% wykorzystywała je do weryfikacji celu tej innowacji. Opinie i poglądy potencjalnych użytkowników zbierano najczęściej na wstępnym etapie projektu tj. na etapie generowania pomysłów na rozwiązanie określonych problemów (34,3% komórek organizacyjnych). Oznacza to, że konsultacje społeczne nie były powszechną praktyką w pracy administracji publicznej – 45,8% komórek organizacyjnych nie prowadziła ich na żadnym etapie,

choć w wysokim stopniu przyczyniły się one do lepszego dopasowania usługi do potrzeb użytkownika (w 44,9% komórek organizacyjnych) czy zredukowania ryzyka niepowodzenia (25,3%).

Wyniki pracy badawczej pozwoliły na podsumowanie dotychczasowych osiągnięć w zakresie innowacyjności komórek organizacyjnych jednostek administracji publicznej oraz pozyskanie informacji umożliwiających wyciągnięcie wniosków przez administrację publiczną, w celu poprawy aktywności innowacyjnej tych instytucji, dotyczącej m. in.:

- wzmocnienia zdolności pracowników i kadry zarządzającej do wprowadzania innowacji w jednostkach administracji publicznej;
- korzystania z innowacyjnych technologii, procesów i metod organizacji w celu osiągnięcia komplementarności między instytucjami oraz poprawy współpracy i koordynacji;
- promowania i rozpowszechniania innowacyjnych praktyk w całym sektorze publicznym.

*Koordinator badania: Katarzyna Dmitrowicz-Życka
E-mail: k.dmitrowicz-zycka@stat.gov.pl*

CEL PRACY

Celem pracy badawczej była identyfikacja przedsiębiorstw nieinnowacyjnych oraz wyliczenie wskaźników związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej przez tę grupę podmiotów, tym samym ich charakterystyka.

METODYKA BADANIA

Identyfikacji przedsiębiorstw, które określono jako nieinnowacyjne, tj. takie, które nie były aktywne innowacyjnie oraz nie wprowadziły innowacji organizacyjnych ani marketingowych, dokonano na podstawie *Sprawozdania o innowacjach w przemyśle za lata 2014-2016* (formularz PNT-02) oraz *Sprawozdania o innowacjach w sektorze usług za lata 2014-2016* (PNT-02/u). Wyliczenie wskaźników związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej przez wyodrębnioną grupę przedsiębiorstw nieinnowacyjnych nastąpiło w toku uzupełniającego badania kwestionariuszowego.

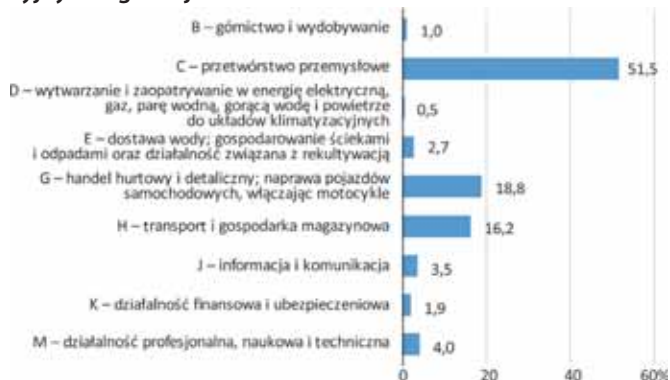
Zakres problematyki objętej badaniem został przygotowany w oparciu o ww. *Sprawozdania*. Badanie oparto zatem na tej samej podstawie metodycznej, mianowicie *Podręczniku Oslo* (publikacja OECD/ Eurostat 2005, polskie wydanie *Podręcznik Oslo – zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*, wydanie trzecie, Warszawa 2008).

Kartoteka badania obejmowała 11786 jednostek, z których 6356 złożyło sprawozdanie. Wskaźnik kompletności badania wyniósł 53,9%.

WYNIKI BADANIA

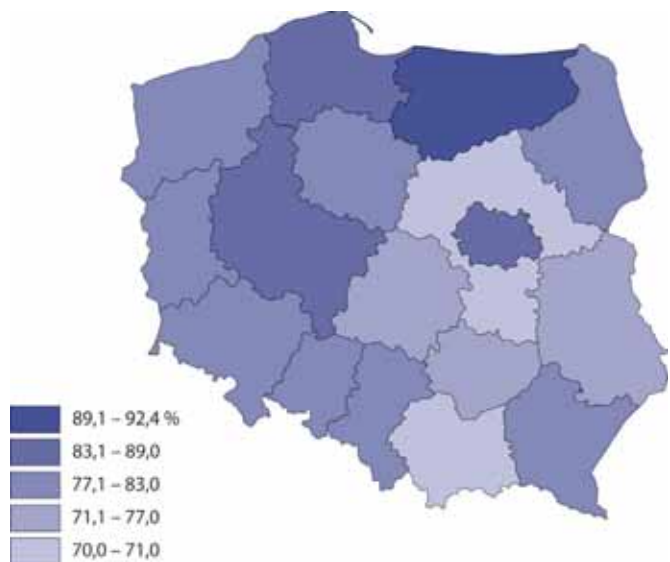
Wśród analizowanych przedsiębiorstw nieinnowacyjnych przeważały przedsiębiorstwa z sektora przemysłowego (55,6%). Pod względem liczebności według sekcji PKD najwięcej przedsiębiorstw nieinnowacyjnych należało do sekcji C – *Przetwórstwo przemysłowe* (51,5%), natomiast najmniej, przedsiębiorstwa zaliczane do sekcji D – *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych* (0,5%).

Struktura badanej zbiorowości przedsiębiorstw nieinnowacyjnych wg sekcji PKD

Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, iż większość przedsiębiorstw nieinnowacyjnych świadczyło przede wszystkim usługi (79,0%), jakkolwiek znaczna ich część produkowała wyroby (52,2%).

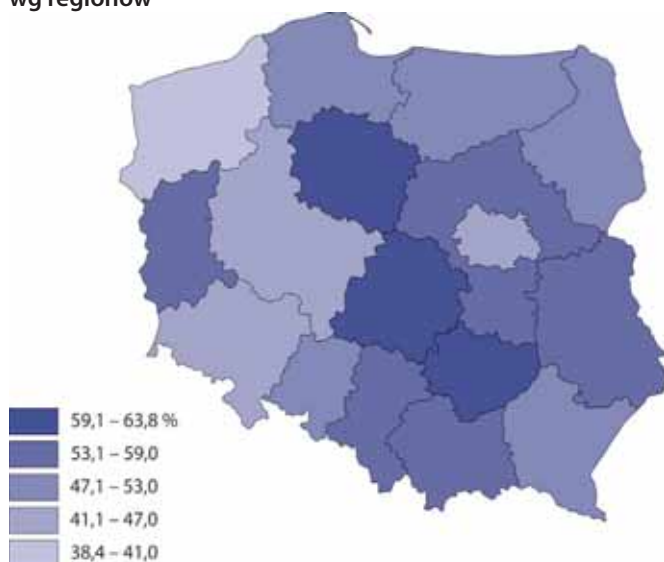
Odsetek przedsiębiorstw nieinnowacyjnych, których podstawową funkcją biznesową w 2016 r. było świadczenie usług wg regionów

W układzie terytorialnym największy odsetek przedsiębiorstw nieinnowacyjnych, dla których podstawową funkcją biznesową było świadczenie usług wystąpił w regionie warmińsko-mazurskim (92,4%), najmniejszy w regionie mazowieckim regionalnym (70,0%) i małopolskim (71,0%).

Największy odsetek przedsiębiorstw nieinnowacyjnych, dla których podstawową funkcją biznesową była produkcja wyrobów wystąpił w regionie łódzkim (63,8%), świętokrzyskim (62,5%) i kujawsko-pomorskim (59,6%).

Odsetek przedsiębiorstw nieinnowacyjnych, których podstawową funkcją biznesową w 2016 r. była produkcja wyrobów wg regionów

Niemal wszystkie przedsiębiorstwa nieinnowacyjne (97,5%) realizowały swoje podstawowe funkcje głównie w Polsce, bez względu na to, czy zajmowały się produkcją, czy świadczyły usługi. Prawie jedna czwarta badanych przedsiębiorstw prowadziła swoją podstawową działalność również za granicą. Tych ostatnich więcej było wśród przedsiębiorstw świadczących usługi (24,5%) niż produkujących wyroby (17,8%).

Największy odsetek przedsiębiorstw nieinnowacyjnych, które realizowały swoje funkcje biznesowe również za granicą wystąpił w regionie warmińsko-mazurskim (32,9%), podlaskim

(30,9%) oraz kujawsko-pomorskim (30,6%). Najmniejszy odsetek takich przedsiębiorstw wystąpił na terenie regionu podkarpackiego (10,1%).

Ponad połowa przedsiębiorstw nieinnowacyjnych, które realizowały swoje funkcje biznesowe również za granicą zaliczana była do sekcji H – *Transport i gospodarka magazynowa* (51,1%). Najmniejszy odsetek takich przedsiębiorstw należał natomiast do sekcji D – *Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych* (0,6%).

Odsetek przedsiębiorstw nieinnowacyjnych, które podstawową funkcją biznesową w 2016 r. realizowały w Polsce i/lub za granicą wg sekcji PKD

Przedsiębiorstwa nieinnowacyjne realizowały podstawowe funkcje biznesowe głównie wewnątrz swojej firmy (83,2%). Jednakże, wysoki odsetek (37,7%) z nich zlecał część funkcji biznesowych do realizacji innym podmiotom.

W zakresie funkcji realizowanych w Polsce, 88,7% nieinnowacyjnych przedsiębiorstw produkujących wyroby realizowało podstawowe funkcje biznesowe wewnątrz firmy, natomiast 18,5% - zlecało je do realizacji na zewnątrz. Siedemdziesiąt trzy procent przedsiębiorstw nieinnowacyjnych świadczących usługi realizowało wspomniane funkcje wewnątrz firmy, a 38,3% zlecało je na zewnątrz. Przedsiębiorstwa nieinnowacyjne zlecające funkcje biznesowe na zewnątrz najczęściej występowały w sekcjach H – *Transport i gospodarka magazynowa* (54,6%)

oraz J – Informacja i komunikacja (49,6%). Najmniejszy odsetek takich przedsiębiorstw odnotowano w sekcji K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (22,1%).

Blisko 25% przedsiębiorstw nieinnowacyjnych planowało zmiany w swojej działalności w latach 2017-2020. Największy odsetek przedsiębiorstw planujących wprowadzenie zmian w swojej działalności wystąpił w sekcji D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (43,7%), najmniejszy odsetek odnotowano zaś w sekcji G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (17,9%).

Odsetek przedsiębiorstw nieinnowacyjnych planujących zmiany w latach 2017–2020 wg sekcji PKD

Przedsiębiorstwa nieinnowacyjne, które zamierzały wprowadzić w swojej działalności zmiany, najczęściej planowały:

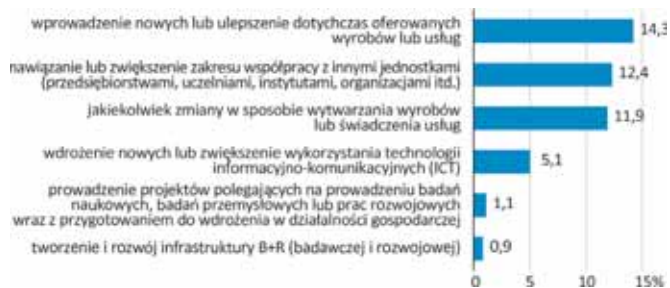
- wprowadzenie nowych lub ulepszenie dotychczas oferowanych wyrobów lub usług – 14,3%,
- wprowadzenie jakichkolwiek zmian w sposobie wytwarzania wyrobów lub świadczenia usług – 11,9%,
- nawiązanie lub zwiększenie zakresu współpracy z innymi jednostkami (przedsiębiorstwami, uczelniami, instytucjami, organizacjami, itd.) – 12,4%.

Powyższe rodzaje planowanych zmian były wskazywane zwłaszcza przez przedsiębiorstwa nieinnowacyjne zaliczane

do sekcji D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych oraz sekcji M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (odsetek takich przedsiębiorstw wyniósł od 20,2% do 26,4%)

Najrzadziej przedsiębiorstwa planowały tworzenie i rozwój infrastruktury B+R (0,9% liczby przedsiębiorstw) oraz prowadzenie projektów polegających na prowadzeniu badań naukowych, przemysłowych i rozwojowych z przygotowaniem do wdrożenia w działalności gospodarczej (1,1%).

Odsetek przedsiębiorstw nieinnowacyjnych wg rodzajów planowanych zmian w działalności przedsiębiorstw w latach 2017–2020

Największy odsetek przedsiębiorstw nieinnowacyjnych otwartych na wprowadzanie w przyszłości nowych lub ulepszenie dotychczas oferowanych wyrobów lub usług odnotowano w regionie warmińsko-mazurskim (31,6%). Natomiast najwyższy odsetek przedsiębiorstw nieinnowacyjnych otwartych na wprowadzenie jakichkolwiek zmian w sposobie wytwarzania wyrobów lub świadczenia usług znajdował się w regionie podkarpackim i pomorskim (odpowiednio 19,0% i 17,1%). Największa część przedsiębiorstw nieinnowacyjnych gotowych do podjęcia w przyszłości współpracy z innymi jednostkami (przedsiębiorstwami, uczelniami, instytucjami, organizacjami, itd.) znajdowała się w regionie lubuskim (28,1%) i pomorskim (23,4%).

Przedsiębiorstwa nieinnowacyjne, aby móc zrealizować planowane zmiany dostrzegały potrzebę wsparcia publicznego. Za najbardziej istotne formy wsparcia uważały (pod-

noszenie kwalifikacji zawodowych pracowników (31,3%), wsparcie inwestycji (19,1%) oraz wsparcie współpracy krajowej, regionalnej, klastrowej (18%).

W odniesieniu do powyższych, najczęściej wskazanych przez przedsiębiorstwa nieinnowacyjne form wsparcia publicznego, istotnych dla realizacji planowanych zmian w latach 2017–2020, na podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników niemalże w równym stopniu wskazały przedsiębiorstwa nieinnowacyjne ze wszystkich sekcji PKD objętych badaniem (od 30,9% do 39,5%), z wyjątkiem sekcji G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, w której odsetek ten wyniósł 24,0%. Z kolei na wsparcie inwestycji, w największym stopniu wskazywały przedsiębiorstwa nieinnowacyjne z sekcji D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (42,5%). Natomiast na wsparcie współpracy krajowej, regionalnej, klastrowej, przedsiębiorstwa z sekcji J – Informacja i komunikacja (21,3%).

Znaczna część przedsiębiorstw nieinnowacyjnych uznała za mało istotne znaczenie wsparcia publicznego w zakresie działalności badawczej i rozwojowej (59,7%), czy współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw (55,3%).

Jakość dóbr i usług oraz dobra opinia o przedsiębiorstwie miały duże znaczenie w strategii osiągnięcia przewag konkurencyjnych dla ponad trzech czwartych przedsiębiorstw nieinnowacyjnych. W każdej z objętych badaniem sekcji PKD ponad połowa przedsiębiorstw wskazała, iż jakość dóbr i usług oraz dobra opinia o przedsiębiorstwie były dla nich bardzo ważne.

By zrealizować wspomniane cele, największa część przedsiębiorstw nieinnowacyjnych skupiała się przede wszystkim na utrzymaniu dotychczasowych klientów (80,9%), a w następnej kolejności – na poszukiwaniu nowych klientów (64,7%). Mniejsza część przedsiębiorstw (31,7%) przykładała dużą wagę do rozwoju zasobów ludzkich. W celu osiągnięcia przewagi konkurencyjnej, dla co drugiego przedsiębiorstwa nieinnowacyjnego kluczowe znaczenie odgrywało ulepszanie istniejących dóbr/usług, dla co trze-

ciego – wprowadzanie nowych dóbr lub usług oraz współpraca z innymi przedsiębiorstwami.

Na ulepszanie istniejących dóbr/usług, jako ważnego elementu długofalowej strategii wskazywały zwłaszcza podmioty z regionu podkarpackiego (68,3%) i warmińsko-mazurskiego (67,3%), na wprowadzanie nowych dóbr lub usług – z regionu warmińsko-mazurskiego (54,1%) i podkarpackiego (48,0%), a na współpracę z innymi przedsiębiorstwami – przede wszystkim przedsiębiorstwa z regionu warmińsko-mazurskiego (55,7%).

Nadużeczenie ulepszania dóbr/usług w perspektywie długookresowej wskazały przede wszystkim przedsiębiorstwa zaliczane do sekcji M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (63,8%) i K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (63,6%).

Na kluczową rolę wprowadzania nowych dóbr lub usług wskazały głównie przedsiębiorstwa należące do sekcji K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (44,9%) oraz J – Informacja i komunikacja (42,7%). Natomiast na współpracę z innymi przedsiębiorstwami – przedsiębiorstwa zaliczane do sekcji H – Transport i gospodarka magazynowa (40,6%) i B – Górnictwo i wydobywanie (40,0%).

Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, iż w latach 2014–2016 niewielka część przedsiębiorstw nieinnowacyjnych stosowała potwierdzone certyfikatem metody zarządzania zgodne z normami ISO. Największa część badanych przedsiębiorstw stosowała normy z rodziny ISO 9000 - Zarządzanie Jakością (12,6%), znacznie mniej normy z rodziny ISO 14000 – Zarządzanie Środowiskowe (3,6%) i normy z rodziny ISO 18000 - Zarządzanie Bezpieczeństwem i Higieną Pracy (3,2%). Każde z pozostałych norm stosowało mniej niż 3,0% przedsiębiorstw.

*Koordinator badania: Urszula Orzechowska
E-mail: u.orzechowska@stat.gov.pl*

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było pozyskanie danych dla lat 2016–2017 dotyczących cyfryzacji jednostek administracji publicznej oraz rodzajów i zakresu usług elektronicznych świadczonych przez te jednostki. Badanie stanowi wstęp do rozszerzenia zakresu danych pozwalających na monitorowanie usług publicznych świadczonych przez jednostki administracji publicznej.

METODYKA BADANIA

Praca badawcza została zrealizowana w dwóch etapach. Pierwszy etap obejmował czynności związane m.in. z przygotowaniem metod, w tym opracowaniem wskaźników oceny wyposażenia i stosowania ICT w jednostkach administracji publicznej oraz dostępności i korzystania z usług e-administracji. W drugim etapie zebrano informacje i przygotowano danew postaci zbioru tablic wynikowych oraz zaprezentowano wyniki badania.

Badaniem objęte zostały jednostki administracji publicznej z wyodrębnieniem administracji państwowej łącznie z organami naczelnymi, centralnymi i terenowymi oraz administracji samorządowej, w tym w podziale na urzędy gmin, urzędy powiatowe i urzędy marszałkowskie. W badaniu została zastosowana metoda pełna. Zakres czasowy badania dotyczył lat 2016 i 2017. Liczba podmiotów wytypowanych do badania wyniosła 2924, z których 2574 wypełniło ankietę. Główną przyczyną niezłożenia sprawozdania była odmowa udziału w badaniu, które było badaniem nieobowiązkowym.

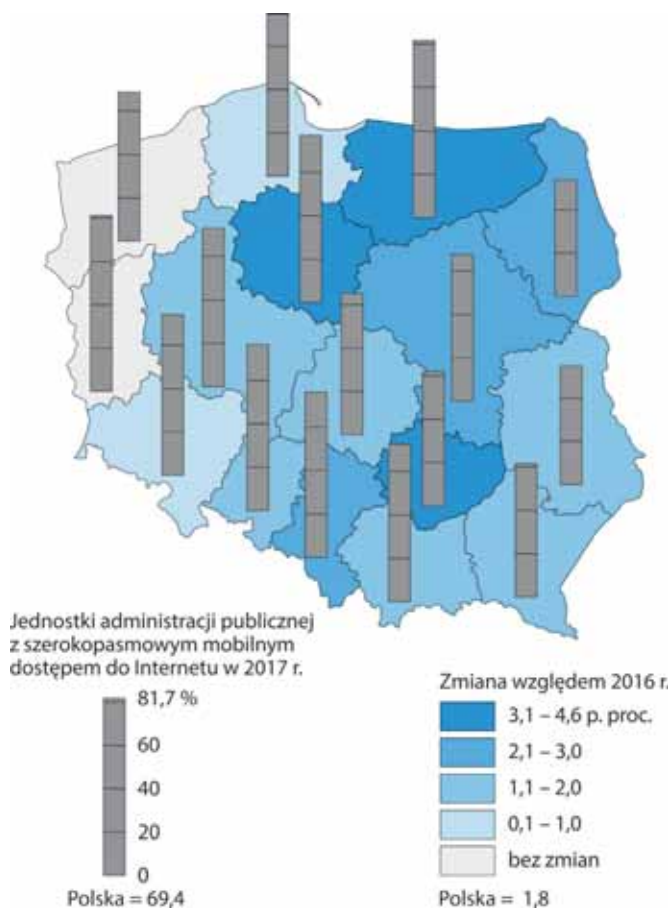
Badanie przeprowadzono za pomocą formularza pt. „Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w jednostkach administracji publicznej w latach 2016 i 2017”, który pozwolił na uzyskanie informacji o rodzaju, dostępności i wykorzystaniu nowoczesnych technologii w jednostkach administracji publicznej oraz ofercie e-usług dostępnych w tych jednostkach. Zbieranie danych odbywało się za pomocą aktywnego formularza off-line. Kontrola logiczno-rachunkowa danych prowadzona była na etapie uzupełniania formularza off-line oraz w Systemie Informatycznym Badania, w oparciu o założenia do kontroli. Pozyskane wskaźniki w przekroju wojewódzkim zostały zaprezentowane według siedziby jednostki głównej.

WYNIKI BADANIA

Ze względu na rozległość zebranych informacji, poniżej zaprezentowano najważniejsze otrzymane wyniki:

Dostęp do Internetu

Jednostki administracji publicznej z szerokopasmowym mobilnym dostępem do Internetu według województw (w % ogółu jednostek)

Szerokopasmowe połączenie jednostek ze światową siecią komputerową jest podstawowym warunkiem istnienia sprawnej e-administracji. W Polsce w latach 2016-2017 najczęściej wykorzystywanym sposobem dostępu do Internetu wśród jednostek administracji publicznej było połączenie za pomocą stałego łącza w technologii DSL (odpowiednio 76,4% i 75,3% liczby tych jednostek), a najrzadziej – połączenie za pomocą mobilnego łącza wąskopasmowego (11,3% i 11,9%). Drugim pod względem odsetka wykorzystania przez jednostki sposobem łączenia się z Internetem było szerokopasmowe połączenie mobilne (67,6% w 2016 r. i 69,4 % w 2017 r.). Wśród województw największy odsetek jednostek łączących się z Internetem za pomocą tego rodzaju łącza wystąpił w województwie lubuskim w 2016 r. (81,3%) i w województwie warmińsko-mazurskim w 2017 r. (81,7%), najmniejszy zaś w województwie podlaskim (odpowiednio 51,2% i 53,7%). W ramach szerokopasmowego połączenia mobilnego jednostki administracji państwowej stosunkowo najczęściej łączyły się z Internetem za pomocą urządzeń przenośnych (98,9% zarówno w 2016 r., jak i w 2017 r.) oraz innego szerokopasmowego łącza stałego (90,1% w 2016 r. i 91,2% w 2017 r.). Rzadziej posiadano dostęp do łącza w technologii DSL (odpowiednio 35,2% i 33,0%). Dostęp do tego ostatniego rodzaju połączenia znacznie częściej miały jednostki administracji samorządowej (odpowiednio 77,9% i 76,8%).

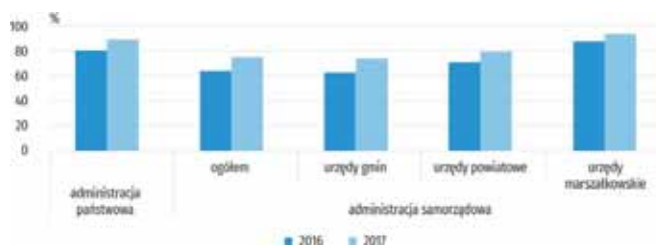
Urządzenia mobilne

W 2016 r. 67,6% jednostek administracji publicznej wyposażało swoich pracowników w urządzenia przenośne pozwalające na mobilne łączenie się z Internetem w celach służbowych (najwięcej w województwie lubuskim – 81,3%). W 2017 r. odsetek ten wyniósł 69,4% (najwyższy odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim – 81,7%). W 2016 r. 16,3% ogółu pracowników badanych jednostek administracji publicznej oraz 17,0% w 2017 r. było wyposażonych – przez urząd – w urządzenia mobilne z dostępem do Internetu. Najniższy odsetek pracowników wyposażonych w urządzenia przenośne był w województwie lubelskim (8,7% w 2016 r. i 9,1% w 2017 r.), natomiast najwyższy w mazowieckim – odpowiednio 26,0% i 27,1%.

Strony internetowe

W 2017 r. 75,3% urzędów administracji publicznej posiadało stronę internetową spełniającą kryteria Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 na poziomie AA, tj. o 10,8 p. proc. więcej niż w roku poprzednim. Zbliżoną wartość i przyrost tego wskaźnika odnotowano wśród jednostek administracji samorządowej (74,8% w 2017 r. wobec 63,9% w 2016 r.). Jednakże wspomniany odsetek był zdecydowanie wyższy w grupie jednostek administracji państwowej. W 2017 r. 89,0% tych urzędów deklarowało zgodność swojej strony internetowej z kryteriami WCAG 2.0 na poziomie AA (o 8,8 p.proc. więcej niż w 2016 r.). W 2017 r. posiadanie mobilnej wersji strony internetowej deklarowało 66,7% jednostek administracji publicznej. Było to znacząco więcej niż w 2016 r. (55,8%). Zbliżone wartości wspomnianego wskaźnika odnotowano w przypadku administracji samorządowej – odpowiednio 65,9% i 54,8%. W administracji państwowej w 2017 r. w porównaniu z 2016 r. udział jednostek posiadających mobilną wersję strony internetowej zwiększył się o 7,7 p.proc. i wyniósł 89,0% (zdecydowanie przewyższało to średnią krajową).

Jednostki administracji publicznej posiadające stronę internetową spełniającą kryteria WCAG 2.0 na poziomie AA według rodzaju jednostek (w % jednostek posiadających stronę)

Coraz więcej jednostek administracji publicznej posiada stronę internetową dostępną także w wersjach obcojęzycznych. W 2017 r. 29,0% urzędów w Polsce zadeklarowało posiadanie takiego udogodnienia, tj. o 1,9 p.proc. więcej niż w roku

poprzednim. W 2017 r. 73,6% (a 72,5% w 2016 r.) jednostek administracji państwowej posiadało obcojęzyczną wersję strony internetowej. W podmiotach administracji samorządowej nieco ponad jedna czwarta jednostek oferowała stronę internetową przystosowaną dla obcokrajowców (odpowiednio 27,4% i 25,4%).

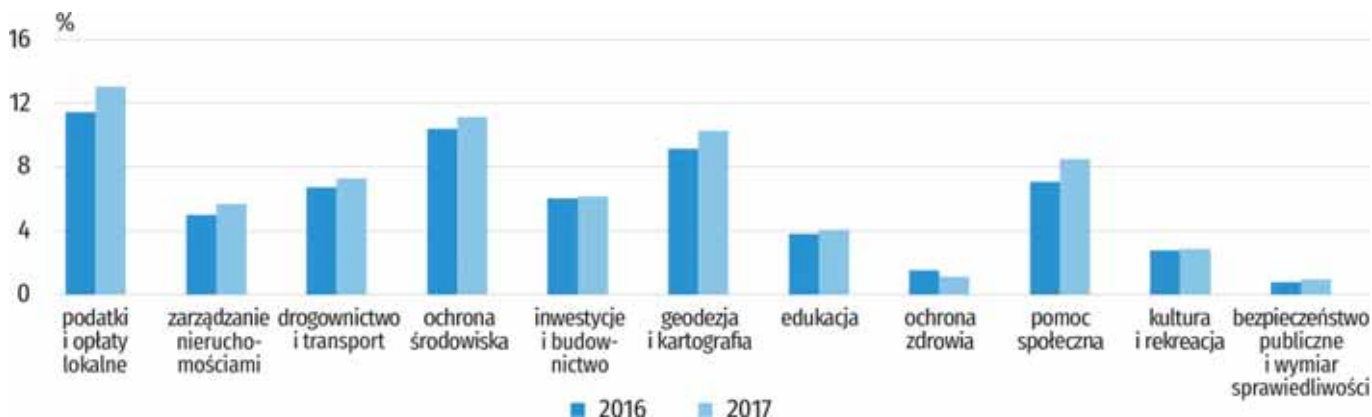
Jednostki administracji publicznej posiadające stronę internetową w wersji obcojęzycznej według rodzaju jednostek (w % jednostek posiadających stronę internetową)

E-usługi

W dobie upowszechniania technologii cyfrowych jednostki administracji publicznej czynią starania, by jak najwięcej spraw urzędowych można było załatwić przez Internet, a więc także bez wychodzenia z domu. W badanych latach ponad osiem na dziesięć urzędów w Polsce oferowało usługi elektroniczne

Jednostki administracji publicznej świadczące usługi elektroniczne przynajmniej na poziomie interakcji dwukierunkowej według obszarów usług (w % jednostek świadczących usługi)

dla obywateli. W administracji państwowej odsetek ten wyniósł 91,2% w 2017 r. i 90,1% w 2016 r., a w administracji samorządowej – odpowiednio 86,4% i 84,9%. Świadczenie usług przez Internet deklarowały wszystkie urzędy marszałkowskie. Największy udział podmiotów administracji publicznej oferujących e-usługi, przynajmniej na poziomie interakcji dwukierunkowej, dotyczył spraw związanych z podatkami i opłatami lokalnymi. W 2017 r. usługę tą oferowało 15,8% tych jednostek, tj. o 1,9 p.proc. więcej niż w 2016 r. Podobnie było wśród jednostek administracji samorządowej. Wśród nich najwyższy odsetek odnotowano również w obszarze podatków i opłat lokalnych (16,3% w 2017 r., tj. o 2,0 p.proc. więcej niż w 2016 r.). Z kolei w administracji państwowej były to sprawy związane z pomocą społeczną (8,4% w 2017 r. i 8,5% w 2016 r.).

Elektroniczna skrzynka podawcza

W procesie realizacji usług elektronicznych niemal wszystkie (98,8% w 2017 r., tj. o 0,2 p.proc. więcej niż w 2016 r.) jednostki administracji publicznej wykorzystywały elektroniczną skrzynkę podawczą dostępną na platformie ePUAP. Ten rodzaj rozwiązania informatycznego stosowano we wszystkich urzędach marszałkowskich. Dostępność elektronicznej skrzynki podawczej na platformie ePUAP nie ogranicza jednostkom administracji publicznej możliwości tworzenia własnych rozwiązań informatycznych w tym zakresie. W badanych latach w skali

całego kraju niespełna 13% jednostek administracji publicznej miało wdrożone własne projekty elektronicznej skrzynki podawczej. Udział dokumentów wysyłanych przez elektroniczną skrzynkę podawczą w ogólnej liczbie dokumentów wysłanych przez wszystkie urzędy w Polsce w 2017 r. wyniósł 18,4%, tj. o 0,8 p.proc. więcej, niż w 2016 r. W badanych latach jednostki administracji państwowej dwie trzecie dokumentów wysyłały przez elektroniczną skrzynkę podawczą; w administracji samorządowej odsetek ten wyniósł 2,5% w 2017 r. i 1,6% w 2016 r.

Elektroniczne Zarządzanie Dokumentami

Duży wybór funkcjonalności począwszy od obsługi kancelaryjnej po obsługę spraw, od składu chronologicznego po archiwum, a także legalizm i prostota to główne atuty, dla których system Elektronicznego Zarządzania Dokumentami (EZD) powinien być wykorzystywany w jednostkach administracji publicznej. Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że w 2016 r. ponad połowa jednostek korzystała z systemu EZD; w 2017 r. odsetek ten wyniósł 59,4%. Niespełna 20% jednostek wskazało wykorzystanie systemu EZD jako podstawowego sposobu dokumentowania. Zebrane dane potwierdzają, że znacznie częściej z systemu Elektronicznego Zarządzania Dokumentami korzystały jednostki administracji państwowej, niż te zaliczane do administracji samorządowej – w 2016 r. 69,2% wobec 54,6%, a w 2017 r. 72,5% wobec 59,0%.

Obsługa informatyczna

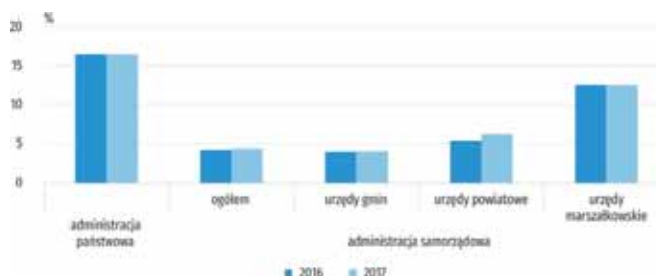
W latach 2016-2017 r. obsługą informatyczną w jednostkach administracji publicznej najczęściej zajmowali się wydziale- ni pracownicy lub komórka organizacyjna jednostki (odpowiednio 62,9% i 62,1%). Rzadziej czynności z tym związane realizowano dwutorowo, tzn. część zadań wykonywanych było przez wydzielonych pracowników lub komórkę organizacyjną, a część - przez podmiot zewnętrzny (24,9% i 25,6%). Obsługę informatyczną wyłącznie przez podmiot zewnętrzny wybrało odpowiednio 12,2% i 12,3% jednostek.

Otwarte dane publiczne

Otwarte dane publiczne to dane instytucji i urzędów, z których każdy może korzystać. Politykę lub strategię Open Data posiadało blisko 17% jednostek administracji państwowej oraz ponad 4% samorządowej. Wśród jednostek administracji sa-

morządowej potencjał w udostępnianiu informacji dla swoich obywateli dostrzegają szczególnie urzędy marszałkowskie.

Jednostki administracji publicznej posiadające politykę lub strategię Open Data według rodzaju jednostki (w % ogółu jednostek)

Wymóg uwierzytelniania w e-usługach

W badanym okresie 75% urzędów marszałkowskich posiadało wymóg uwierzytelniania przynajmniej jednej usługi elektronicznej. Dla urzędów powiatowych wskaźnik ten był niższy i wynosił 64,5% w 2016 r. i 67,5% w 2017 r. W urzędach gmin odsetek ten, choć się zwiększył, to pozostał na najniższym poziomie (58,9% w 2016 r. i 60,5% w 2017 r.).

Podsumowując wyniki przeprowadzonego badania zauważyć można, że jednostki administracji publicznej systematycznie modernizują swoją infrastrukturę sieciową, która znajduje coraz szersze zastosowanie i pozwala na lepsze funkcjonowanie. Ponad połowa z nich organizuje szkolenia dla swoich pracowników w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Podnoszona jest jakość stron internetowych oraz następuje poprawa ich dostępności zarówno dla ogółu społeczeństwa jak i obcokrajowców, czy osób niepełnosprawnych, redukując zjawisko cyfrowego wykluczenia. Poszerzany jest katalog e-usług publicznych oferowanych przez jednostki, które dostrzegają wymierne korzyści w procesie cyfryzacji.

Koordynator badania: Mariola Kwiatkowska

E-mail: m.kwiatkowska@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było przygotowanie metodologii pozyskiwania przez statystykę publiczną nowych danych służących kompleksowej ocenie krajowych i regionalnych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw, głównie w oparciu o opinie przedsiębiorców.

W niniejszej pracy badawczej zwrócono szczególną uwagę na istotne z punktu widzenia przedsiębiorców czynniki rozwoju przedsiębiorczości w wymiarze sukcesu. W szczególności skoncentrowano się na dotychczas nie uwzględnianych w badaniach GUS uwarunkowaniach wewnętrznych (m.in. takich jak: system zarządzania jednostką, orientacja przedsiębiorcza, orientacja rynkowa, działania w zakresie planowania strategicznego, formy i kierunki współpracy z innymi podmiotami), a także na specyficznych uwarunkowaniach otoczenia lokalnego i instytucjonalnego. Takie ujęcie zakresu przedmiotowego badania było przedsięwzięciem nowatorskim dla statystyki publicznej. Na ogół przedmiotem badań z zakresu rozwoju przedsiębiorczości sektora MŚP były uwarunkowania zewnętrzne, w tym głównie bariery i przeszkody działalności przedsiębiorstw.

METODYKA BADANIA

Przy opracowywaniu metodologii badania przyjęto, że pojęcie sukcesu przedsiębiorstwa można scharakteryzować wynikami w zakresie wzrostu, rozwoju, pozycji konkurencyjnej, planów rozwojowych, a także aktualnej równowagi przedsiębiorstwa na rynku. W wyniku przeprowadzonego badania ankietowego w ramach pracy badawczej zebrano dane, które umożliwiły opisanie miar składowych sukcesu w sposób bezpośredni bądź pośredni, przy wykorzystaniu cech ujętych w kwestionariuszu ankiety.

Podmiotem badania były przedsiębiorstwa sektora niefinansowego o liczbie pracujących: 10-49 (tj. przedsiębiorstwa małe) oraz 50-249 pracujących (tj. przedsiębiorstwa średnie), które prowadziły działalność w 2016 r. i złożyły sprawozdanie SP „Roczna ankieta przedsiębiorstwa” z zakresu wyników działalności w 2016 r.) – łącznie blisko 73 tys. podmiotów.

Jednym z narzędzi badawczych były dwa panele eksperckie w formie dyskusji panelowych, tzw. badania fokusowe. Celem zorganizowanych spotkań panelowych było m.in. uszczegółowienie zakresu przedmiotowego badania, doprecyzowanie uwarunkowań przedsiębiorczości, określenie czynników, które mogą być stymulantami wzrostu i rozwoju przedsiębiorstw z grupy MŚP. W trakcie dyskusji panelowej zebrano od ekspertów, posiadających doświadczenie w zarządzaniu przedsiębiorstwem, opinie nt. najważniejszych determinantów rozwoju przedsiębiorstw i osiągnięcia szeroko rozumianego sukcesu oraz inne informacje, istotne z punktu widzenia opracowywania metodologii badania, a w szczególności kwestionariusza ankiety na potrzeby przewidzianego w późniejszym etapie badania ankietowego.

Drugim narzędziem badawczym, które umożliwiło pozyskanie nowych danych było badanie ankietowe (ze statusem badania dobrowolnego) przeprowadzone w skali całego kraju, w okresie od 18.12.2017 r. do 31.01.2018 r. Wśród badanych uwarunkowań sukcesu przedsiębiorstw sektora MŚP wyróżniono:

- czynniki z grupy otoczenia lokalnego oraz wsparcia instytucjonalnego na poziomie lokalnym,
- czynniki z grupy aspektów osobowych i kadrowych funkcjonowania przedsiębiorstw,
- czynniki z grupy zarządzania przedsiębiorstwem, relacjami z rynkiem i otoczeniem bliższym (konkurencyjnym),
- czynniki z grupy obejmującej systemy zarządzania, metody i zarządzania i informatycznego wsparcia działalności.

WYNIKI BADANIA

Analizując uzyskane dane, stwierdzono, że spośród ogólnej liczby respondentów 33,9% deklaruowało prowadzenie przedsiębiorstwa rodzinnego. W przypadku podmiotów, w których liczba pracujących kształtowała się w przedziale 10-49 osób przedsiębiorstwa rodzinne stanowiły 35,4%, a w przypadku większych podmiotów, o liczbie pracujących w przedziale 50-249 osób było to 27,4%. Na 100 podmiotów działających głównie na rynku lokalnym przypadały 32 podmioty rodzinne, natomiast

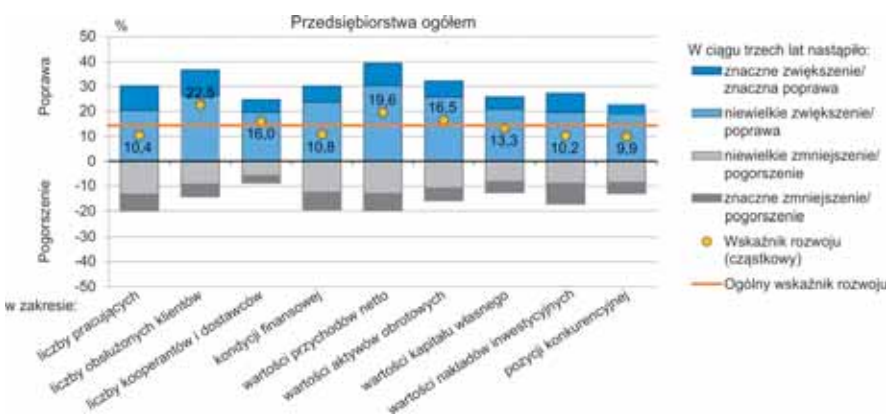
na 100 podmiotów działających głównie na rynku regionalnym – ok. 40 podmiotów rodzinnych.

W przypadku powiązań osobowo-kapitałowych i organizacyjnych z innymi podmiotami, bazując na deklaracjach przedsiębiorców, stwierdzono, iż w ogólnej liczbie badanych przedsiębiorstw dominowały jednostki niezależne, których odsetek kształtował się na poziomie 83,7% (w tym wśród jednostek małych – 87,1%, a wśród jednostek średnich – 69,7%). Wśród pozostałej grupy odnotowano ponad trzykrotnie więcej jednostek powiązanych niż partnerskich (w przypadku przedsiębiorstw średnich – ok. sześciokrotnie więcej).

Przedsiębiorstwa, które działały głównie na terenie gminy lub kilku sąsiednich gmin, w obrębie jednego lub sąsiadujących z miejscem siedziby przedsiębiorstwa powiatów stanowiły ok. 1/3 badanych podmiotów. W przekroju województw odsetek lokalnych przedsiębiorstw kształtował się od 25,6% w województwie mazowieckim do 41,3% w województwie warmińsko-mazurskim. Przedsiębiorstwa, które w sposób zorganizowany i ciągły eksportowały produkty lub usługi poza granice Polski stanowiły 17,2%, w tym 16,5% działało w krajach Unii Europejskiej. W układzie przestrzennym najwyższe odsetki przedsiębiorstw działających na rynku międzynarodowym wystąpiły w województwach zachodnich: lubuskim i zachodniopomorskim (odpowiednio 29,6% i 25,1%), natomiast najmniejsze w województwach wschodnich, szczególnie w lubelskim – 11,9%.

Do składowych nowoczesnego modelu biznesowego przedsiębiorstwa (działań tych bądź zespołów cech działania) należały ujęte w kwestionariuszu zagadnienia: wprowadzanie nowych modeli biznesowych, dążenie do wyższej jakości własnej oferty (produktów i usług), praktyki monitorowania działań konkurencji, wprowadzanie modelu zarządzania zasobami ludzkimi opartego na pracy zespołowej i zaangażowaniu, działanie w ramach sieci współpracy przedsiębiorstw, orientacja przedsiębiorcza, wykorzystanie

Wskaźnik rozwoju przedsiębiorstw według wybranych charakterystyk działalności

technologii informacyjnych oraz narzędzi aktywności gospodarczej w sieci, posługiwanie się narzędziami zarządzania strategicznego, a także nowoczesnymi metodami zarządzania.

W świetle uzyskanych wyników wszystkie badane działania przedsiębiorstw, które można było rozumieć jako składowe nowoczesnego modelu biznesowego przedsiębiorstwa, znaczenia zasobów ludzkich oraz intensywnej rywalizacji konkurencyjnej, wpływały na osiągnięcie wyższych wartości wzrostu oraz rozwoju przedsiębiorstw.

W obszarze relacji pomiędzy doskonaleniem systemu zarządzania przedsiębiorstwem (świadczące o rozwoju) a zmiennymi opisującymi procesy wzrostu przedsiębiorstwa, zwrócić przede wszystkim uwagę fakt, że jedynie niewielka część badanych przedsiębiorstw udoskonaliła w ciągu trzech ostatnich lat swój system zarządzania.

Przy czym okazało się, że wśród przedsiębiorstw, w których były zrealizowane procesy doskonalenia systemu zarządzania w większym stopniu nastąpił wzrost liczby obsługiwanych klientów, wzrost liczby zatrudnianych pracowników oraz wzrost wartości przychodów netto. W nieco mniejszym stopniu doskonalenie systemu zarządzania przekładało się na wartość kapitału własnego, pozycję konkurencyjną przedsiębiorstwa na rynku, a także liczbę kooperantów i dostawców.

Zastosowanie w zarządzaniu przedsiębiorstwami grupy MŚP nowoczesnych rozwiązań, metod oraz idei zarządzania wykazało w badanej grupie przedsiębiorstw zróżnicowanie regionalne. Szczególnie przedsiębiorcy z województwa mazowieckiego w największym stopniu przypisywali duże znaczenie tych czynników dla rozwoju i sukcesu przedsiębiorstwa.

W dobie niedoboru wykwalifikowanych pracowników oraz dużego znaczenia specjalistycznej wiedzy i kompetencji personelu, zgodnie z oczekiwaniem, działania ukierunkowane na budowanie aktywnego, usatysfakcjonowanego i stabilnego zespołu pracowniczego oceniane były przez wielu respondentów jako ważne dla rozwoju przedsiębiorstwa. W szczególności działania takie jak: preferowanie pracy zespołowej, kooperacji, dbałość o budowę zintegrowanego zespołu, modyfikowanie sposobu działania przedsiębiorstwa na podstawie informacji od pracowników, dbałość o bieżącą aktualizację wiedzy specjalistycznej oraz stały przepływ informacji pomiędzy pracownikami a kierownictwem były uznawane za kluczowe, bądź bardzo ważne dla rozwoju i osiąganego przez przedsiębiorstwa sukcesu – dla ponad 80% badanych. Przedsiębiorstwa średniej wielkości w większym stopniu uznały te czynniki za bardziej istotne niż przedsiębiorstwa małe.

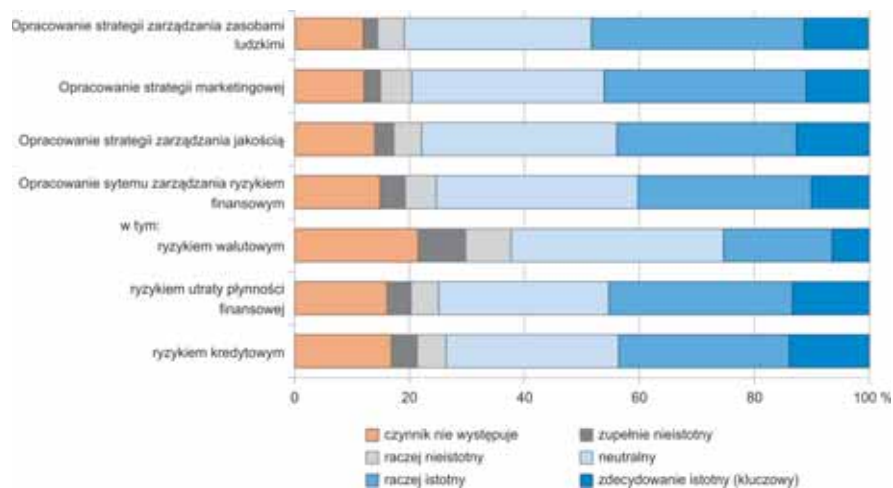
W odpowiedzi na pytanie o występowanie dominującej roli lidera w przedsiębiorstwie uzyskano porównywalne udziały przedsiębiorstw bazujących na takiej roli oraz takich, w których władza ma charakter bardziej rozproszony.

W opinii przedsiębiorców kompetencyjnymi oraz osobowościami determinantami sukcesu rynkowego przedsiębiorstwa były: znajomość rynku, na którym funkcjonuje przedsiębiorstwo, wiara we własne siły, ambicja, pewność siebie, determinacja i konsekwencja, duże doświadczenie w zarządzaniu czy odporność na stresy i poniesione porażki (i przedsiębiorcy stawiali je ponad kompetencjami formal-

nymi, na przykład: ponad formalne wykształcenie, wiedzę teoretyczną, udział w kursach i szkoleniach, a także zdecydowanie ponad znajomość języków obcych).

Z uwagi na, przypisywane w literaturze, duże znaczenie sieciowych układów współpracy przedsiębiorstw, analizie poddano wybrane miary odnoszące się do procesów wzrostu przedsiębiorstw w podziale na przedsiębiorstwa wykazujące występowanie współpracy sieciowej z innymi podmiotami oraz tymi, które takiej współpracy nie realizowały. Przedsiębiorstwa deklarujące współpracę sieciową posiadały wyższy udział takich, które wykazały poprawę wartości miar wzrostu, a także wybranych miar rozwoju, w ciągu trzech ostatnich lat.

Poziom znaczenia dla rozwoju przedsiębiorstwa i osiągnięcia sukcesu wybranych działań w zakresie planowania strategicznego

Za jedną z determinant sukcesu przedsiębiorstw z grupy MŚP uznaje się obecnie tak zwaną orientację przedsiębiorczą – dążenie do wprowadzania w życie innowacyjnych rozwiązań odświeżających i udoskonalających ofertę rynkową, zdolność do podejmowania ryzyka wprowadzania w życie nowych rozwiązań (produktów, usług, działań na nowych rynkach). Jedynie około 10% przedsiębiorców uważało składowe orientacji przedsiębiorczej za kluczowy czynnik

rozwoju własnych przedsiębiorstw, a około 40% badanych przedsiębiorców raczej za istotny czynnik.

Ponad 70% z badanych przedsiębiorstw średnich oraz niemal 70% przedsiębiorstw małych uznało bazowanie na zindywidualizowanych relacjach z klientami za kluczową bądź istotną determinantę sukcesu ich przedsiębiorstw. Świadczyło to o dużym znaczeniu przypisywanym dobrym relacjom z rynkiem, a także o tym, że zarządzanie relacjami z klientami należało do intuicyjnych, uświadamianych przez większość przedsiębiorców narzędzi zarządzania.

Stale kontrolowanie osiągniętych wyników rynkowych i bieżącej sytuacji ekonomicznej przy pomocy systemu wskaźników finansowych oraz podejmowanie w razie potrzeby działań korygujących to czynnik, który został uznany za ważny dla sukcesu ponad 70% przedsiębiorstw średnich oraz ponad 50% przedsiębiorstw małych. Wyższy jest odsetek przedsiębiorców z podmiotów średniej wielkości wskazujących na potrzebę tworzenia systemu mierników pozwalających kontrolować kondycję finansową przedsiębiorstwa. Wraz bowiem z jego wzrostem rośnie złożoność prowadzonych procesów gospodarczych a więc także potrzeba systemowej, uporządkowanej a może nawet formalnej kontroli działań.

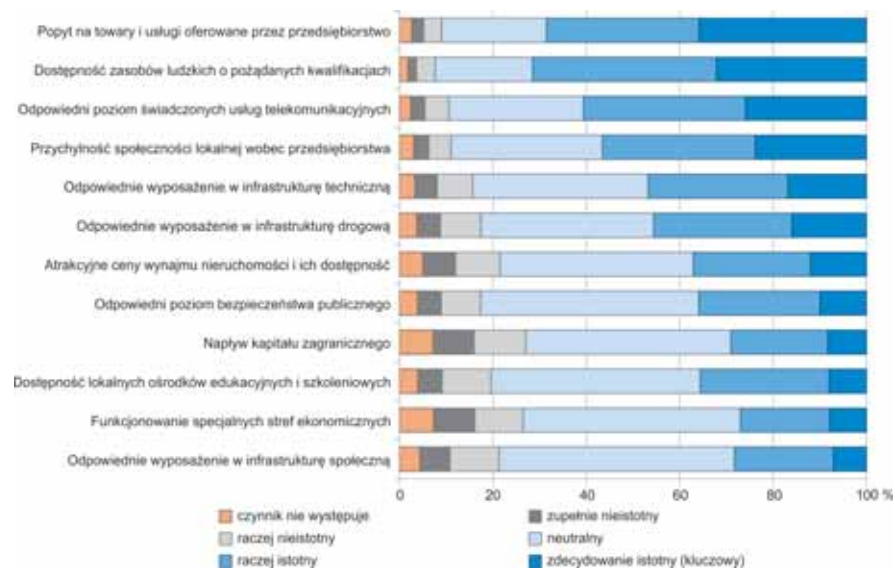
W kwestii stosowanych przez przedsiębiorstwa rozwiązań i systemów informacyjnych stwierdzono, że były one postrzegane jako ważne i bardzo ważne przez 30-40% przedsiębiorców, przy czym w przypadku podmiotów średniej wielkości przedsiębiorcy zdecydowanie częściej postrzegali je jako istotną bądź kluczową determinantę sukcesu niż w przypadku podmiotów małych.

Zestawienie znaczenia stosowanych technologii informacyjnych z miarami wzrostu

i rozwoju przedsiębiorstw pokazało, że łączna liczba przedsiębiorstw deklarujących istotne bądź bardzo istotne (kluczowe) znaczenie rozwiązań informacyjnych oraz jednocześnie silne wzrosty użytych w badaniu miar rozwoju i wzrostu (np. liczby obsłużonych klientów oraz wartości przychodów netto) była zdecydowanie większa niż łączna liczba przedsiębiorstw deklarujących brak znaczenia rozwiązań informatycznych bądź ich marginalne znaczenie oraz jednocześnie wykazujących znaczne zwiększenie i znaczną poprawę miar wzrostu i rozwoju.

W kwestii specyfiki regionalnej uzyskanych danych można stwierdzić, że we wszystkich badanych obszarach znaczenia przypisywanego technologiom informacyjno-komunikacyjnym wyróżniało się województwo mazowieckie. Wysoki odsetek przedsiębiorstw deklarujących brak znaczenia tej grupy zmiennych występuje w regionach: zachodniopomorskim, lubuskim, opolskim.

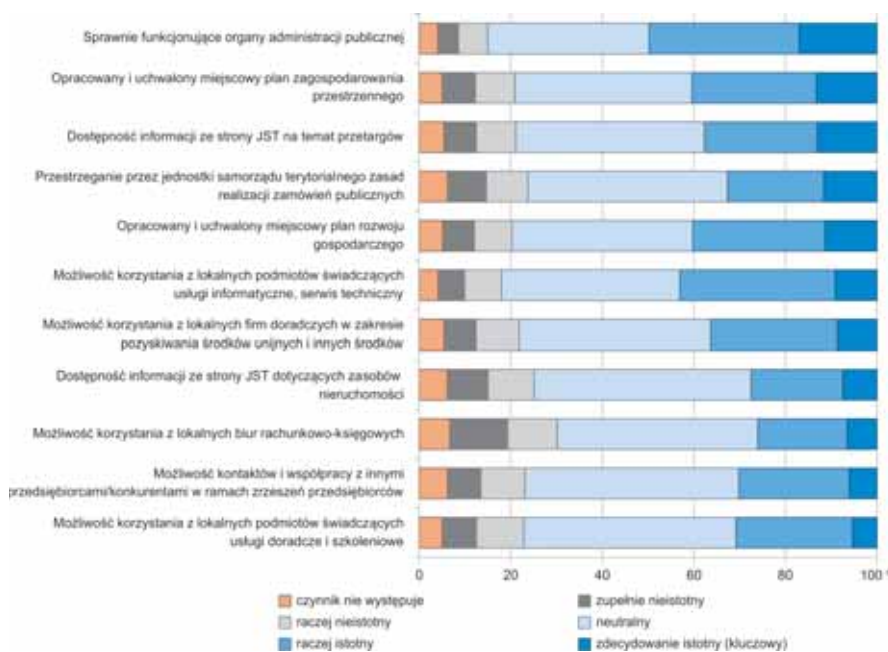
Poziom znaczenia dla rozwoju przedsiębiorstwa i osiągnięcia sukcesu wybranych charakterystyk otoczenia lokalnego (powiatu/gminy/miejscowości)

W grupie czynników otoczenia lokalnego lokalny popyt na towary i usługi, dostępność wykwalifikowanych zasobów kadrowych były w opinii badanych przedsiębiorców kluczowymi determinantami sukcesu ich przedsiębiorstw. Inne czynniki posiadające duże znaczenie to: poziom świadczonych usług telekomunikacyjnych oraz przychylność społeczności lokalnej.

W grupie zmiennych otoczenia instytucjonalnego największe znaczenie z punktu widzenia sukcesu przedsiębiorstw MŚP, ankietowani przypisują sprawnie funkcjonującym podmiotom administracji publicznej - 16,6% podmiotów małych oraz 20,6% podmiotów średnich uznaje ten czynnik za kluczowy dla własnego sukcesu.

Poziom znaczenia dla rozwoju przedsiębiorstwa i osiągnięcia sukcesu wybranych charakterystyk otoczenia instytucjonalnego

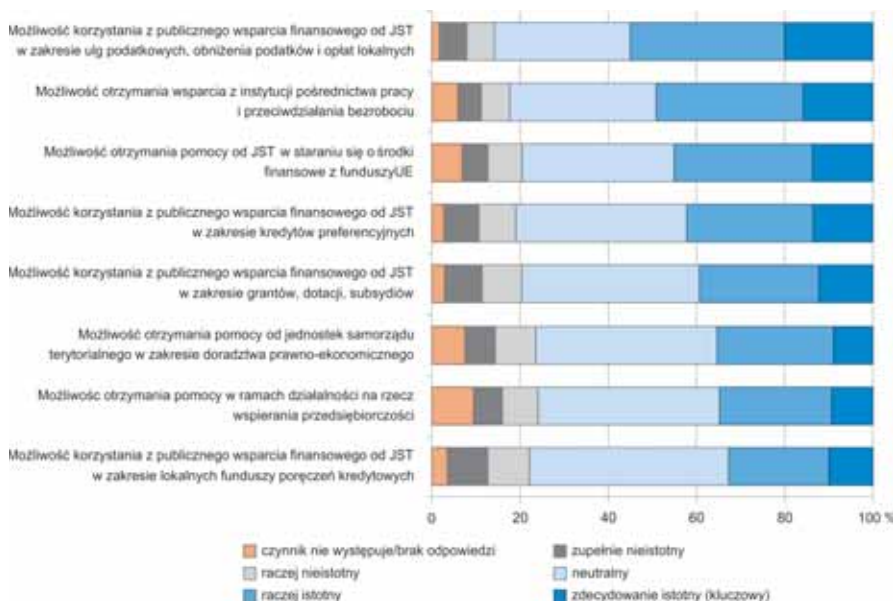
Ma miejsce pewne regionalne zróżnicowanie oczekiwań przedsiębiorców dotyczących otoczenia instytucjonalnego. Na przykład przedsiębiorcy w województwach warmińsko-mazurskim oraz lubelskim w największym stopniu oczekują aktywności różnych instytucji wokół biznesowych w działaniach promocyjnych (ponad 7% przedsiębiorców uznaje dostępność do takich usług za kluczową). Podobnie w tych dwóch województwach ma się rzecz z dostępnością do zrzeseń przedsiębiorców umożliwiających nawiązanie kontaktów i współpracy. Z uwagi na ten czynnik do grupy tej dołącza też województwo świętokrzyskie. W województwach: podkarpackim, podlaskim, warmińsko-mazurskim, świętokrzyskim, lubelskim oraz zachodniopomorskim notujemy także duże zapotrzebowanie dotyczące wsparcia w zakresie pozyskiwania środków pomocowych.

W grupie badanych czynników dotyczących wsparcia instytucjonalnego dla MŚP, najbardziej pożądane były ulgi podatkowe, obniżki podatków i opłat lokalnych. Jako kluczowe dla swoich przedsiębiorstw oceniało je około 20% przedsiębiorców, niezależnie od głównego rynku, na którym działały (lokalnym, regionalnym, krajowym czy międzynarodowym).

Bardzo wysoko oceniane było także znaczenie takiego czynnika, jak możliwość otrzymania wsparcia z instytucji pośrednictwa pracy i przeciwdziałania bezrobociu (od 14,6% do 18,1% badanych przedsiębiorców w zależności od rodzaju obsługiwanej branży). Duże znaczenie przypisywane było również możliwości otrzymania pomocy od jednostek samorządu terytorialnego w staraniu się o środki finansowe z funduszy unijnych.

Najwyższy poziom oczekiwań dotyczących zwolnień z podatków i opłat lokalnych miał miejsce w województwach: podlaskim, warmińsko-mazurskim, lubelskim i podkarpackim.

Poziom znaczenia dla rozwoju przedsiębiorstwa i osiągnięcia sukcesu wybranych możliwości wsparcia instytucjonalnego

Technika modelowania równań strukturalnych (SEM)

Do analizy danych uzyskanych z pracy badawczej wykorzystano technikę modelowania równań strukturalnych (SEM), która pozwala na stwierdzenie występowania pewnej struktury zależności między zmiennymi, w szczególności określenie modelu zależności pomiędzy wybranymi uwarunkowaniami sukcesu przedsiębiorstw z grupy MŚP a zmiennymi zależnymi, określającymi ten sukces.

W wyniku prac zostały opracowane dwa modele.

W oparciu o model 1, udało się stwierdzić, że rozwój przedsiębiorstwa poprzedzał jego wzrost, tj. zwiększanie wartości przychodów ze sprzedaży, liczby obsłużonych klientów, zatrudnionych pracowników oraz kooperantów i dostawców wpływał na modyfikację systemów zarządzania i poprawę parametrów finansowych czy pozycji konkurencyjnej. Z kolei procesy wzrostu pozostały pod wpływem zarówno

zmiennych charakteryzujących otoczenie przedsiębiorstwa, jak i zmiennych związanych z jego zarządzaniem oraz czynnikiem osobowym.

Model nr 2 pokazuje, że dwie zmienne – zarządzanie przedsiębiorstwem oraz aspekty osobowe i kadrowe – były istotnymi zmiennymi determinującymi wzrost przedsiębiorstw, przy czym zarządzanie przedsiębiorstwem było pod wpływem zmiennych otoczenia lokalnego i zmiennych osobowych. Innymi słowy, korzystne warunki otoczenia, np. pomoc publiczna bądź dobre warunki prowadzenia biznesu, a także wysokiej jakości i adekwatne do potrzeb zasoby ludzkie, przyczynią się do wzrostu przedsiębiorstwa a później jego rozwoju lecz tylko wówczas, gdy zmienna, jaką było zarządzanie przedsiębiorstwem, będzie realizowana w adekwatny sposób.

Koordynator badania: Elżbieta Stańczyk

E-mail: e.stanczyk@stat.gov.pl

V

Monitorowanie obszaru usług publicznych oraz transportu

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było uzupełnienie dotychczas prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny pomiaru dostępności, jakości i efektywności usług publicznych w zakresie integracji społeczno-zawodowej grup wykluczonych społecznie, w ramach corocznego badania „Nowe jednostki gospodarki społecznej: centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej.”

Pozyskane w ramach projektu dane posłużyły do testowego naliczenia i weryfikacji wskaźników mierzących dostępność, jakość i efektywność usług z zakresu integracji społeczno-zawodowej grup wykluczonych społecznie, prowadzonych w ramach centrów integracji społecznej (CIS), klubów integracji społecznej (KIS), warsztatów terapii zajęciowej (WTZ) i zakładów aktywności zawodowej (ZAZ).

Placówki integracji społeczno-zawodowej, zwane też innymi jednostkami gospodarki społecznej/ekonomii społecznej, świadczą usługi publiczne, których celem jest poprawa sytuacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami lub innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

METODYKA BADANIA

Pierwszym etapem pracy badawczej było pozyskanie, rozpoznanie i zintegrowanie zbiorów danych jednostkowych od organów administracji rządowej i samorządowej (m.in. Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, wojewodów) na temat funkcjonowania WTZ, ZAZ, CIS i KIS. Następnie przeprowadzono analizę pozyskanych zbiorów administracyjnych pod względem ich jakości, w tym ocenę możliwości wykorzystania poszczególnych zbiorów do dalszych prac.

W ramach pierwszego etapu pracy badawczej podjęto próbę zaprojektowania wstępnego zestawu wskaźników

dostępności, jakości i efektywności usług integracji społecznej i zawodowej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym w CIS, KIS, WTZ oraz ZAZ. Zaproponowano wstępnie 47 wskaźników zgrupowanych w 6 obszarach tematycznych:

- liczba placówek,
- liczba uczestników,
- charakterystyka uczestników,
- środki przeznaczane na integrację społeczno-zawodową przez jednostki samorządu terytorialnego,
- jakość usług reintegracji społeczno-zawodowej,
- efektywność usług reintegracji społeczno-zawodowej.

W ramach drugiego etapu prac testowo naliczono zestaw wskaźników zaprojektowanych w pierwszym etapie.

Na podstawie przeprowadzonej weryfikacji wskaźników oraz przestrzennej analizy danych ustalono, że usługi publiczne w zakresie integracji społeczno-zawodowej grup wykluczonych społecznie nie pokrywają równomiernie wszystkich jednostek terytorialnych, a w części jednostek zjawiska mają charakter marginalny. W efekcie konieczne było dokonanie modyfikacji wcześniej przyjętego założenia, że analiza danych powinna być prowadzona na poziomie powiatów. Dokonano weryfikacji pokrycia wskaźników dla poszczególnych poziomów JST i zaproponowano najbardziej zasadny poziom przestrzennej prezentacji danych. Ze względu na małą liczbę obserwacji zarekomendowano prezentację 32 wskaźników na poziomie co najwyżej województwa, 12 wskaźników na poziomie co najwyżej podregionu i 4 wskaźników na poziomie powiatu.

Efektem tych prac jest baza danych zawierająca naliczone wskaźniki na poziomie powiatów, podregionów i województw. Wszystkie zaprezentowane wskaźniki dotyczą 2016 r.

WYNIKI BADANIA

Liczba placówek

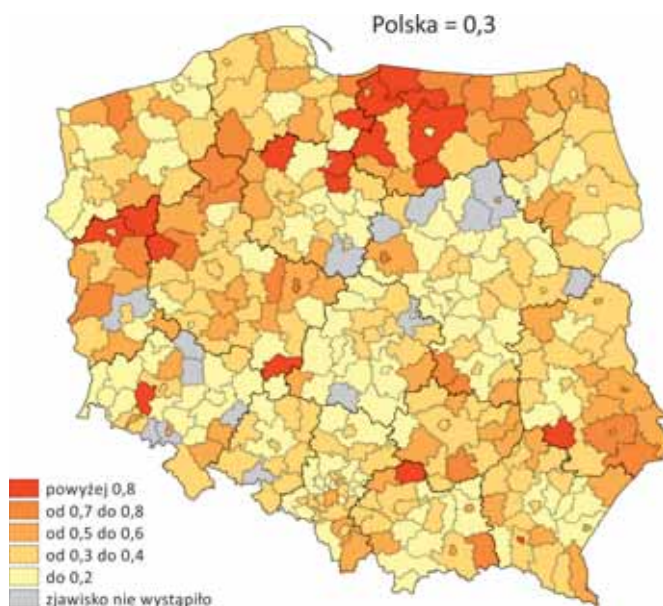
W 2016 r. działalność prowadziło 1187 jednostek reintegracji społeczno-zawodowej. Głównie były to placówki skierowane na aktywizację osób z niepełnosprawnościami

– 708 warsztatów terapii zajęciowej i 103 zakłady aktywności zawodowej, a także jednostki oferujące usługi dla osób z innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym – 159 centrów integracji społecznej i 217 klubów integracji społecznej.

W 2016 r. na 10 tys. mieszkańców przypadały 0,3 różne jednostki reintegracyjne. Największą dostępnością placówek cechowały się województwa: warmińsko-mazurskie (0,6) oraz lubuskie (0,5), a najmniejszą – dolnośląskie, łódzkie oraz mazowieckie (po 0,2).

Na poziomie powiatu przeciętna liczba jednostek reintegracyjnych przypadająca na 10 tys. mieszkańców wyniosła 0,4 jednostki.

Aktywne jednostki świadczące usługi reintegracji społeczno-zawodowej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2016 r.

Biorąc pod uwagę grupę docelową każdego rodzaju placówek, w skali kraju na 10 tys. osób niepełnosprawnych przypadało 1,7 WTZ i ZAZ, a na 10 tys. osób bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy – 2,8 CIS i KIS.

Największą dostępnością usług WTZ i ZAZ charakteryzowały się województwa: wielkopolskie, podlaskie i warmińsko-mazurskie (po 2,2), a także lubelskie i świętokrzyskie (po 2,1), natomiast najniższą – dolnośląskie (1,3), a następnie śląskie i lubuskie (po 1,2).

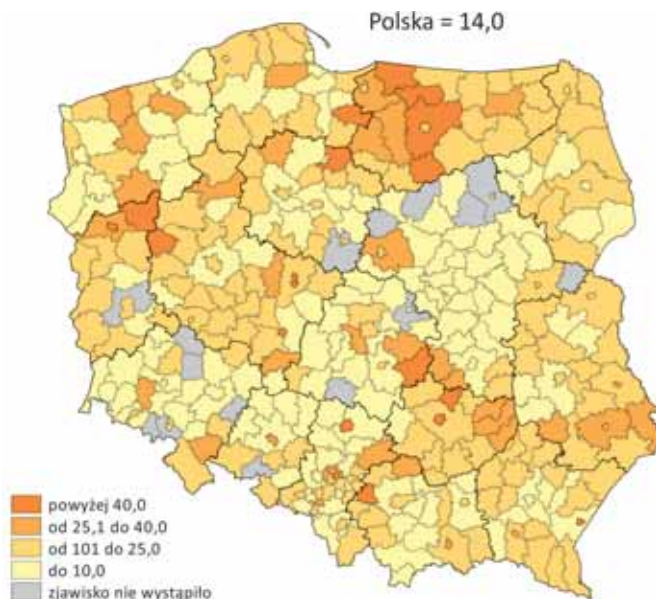
Pod względem dostępności KIS oraz CIS najlepiej wypadło województwo lubuskie, gdzie na 10 tys. osób bezrobotnych przypadało 10,2 centrów i klubów integracji społecznej. Najniższą dostępność KIS oraz CIS odnotowano w województwie mazowieckim – niespełna 1 jednostka na 10 tys. osób bezrobotnych.

Liczba uczestników

W 2016 r. z usług jednostek reintegracyjnych skorzystało ponad 50 tys. osób. W skali kraju na 10 tys. mieszkańców przypadało 14 odbiorców WTZ, ZAZ, CIS i KIS. Najwyższe wartości wskaźnika wystąpiły w województwach: świętokrzyskim (27), warmińsko-mazurskim (25) i lubuskim (22), natomiast najniższe – w dolnośląskim (9) i mazowieckim (6). Na poziomie powiatu przeciętna liczba odbiorców usług jednostek reintegracyjnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wyniosła 16 osób.

W 2016 r. łączna liczba uczestników WTZ oraz niepełnosprawnych pracowników zatrudnionych w ZAZ wyniosła ponad 30 tys. osób. W skali kraju na 10 tys. niepełnosprawnych mieszkańców z usług WTZ bądź ZAZ skorzystało 66 osób. Najwyższą liczbę odbiorców WTZ i ZAZ w przeliczeniu na 10 tys. niepełnosprawnych notowano w województwie świętokrzyskim (92), a następnie w podkarpackim (89) oraz warmińsko-mazurskim (87), natomiast najniższą – w lubuskim (40), łódzkim (48) oraz dolnośląskim (49).

Odbiorcy usług reintegracji społeczno-zawodowej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2016 r.

Aktywne CIS i KIS wykazały w 2016 r. łącznie około 23 tys. uczestników. W skali kraju na 1 tys. osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP przypadało zatem około 17 uczestników centrów lub klubów integracji społecznej. Najwięcej uczestników CIS oraz KIS przypadało na 1 tys. osób bezrobotnych w województwie lubuskim (47 osób), śląskim (35 osób), świętokrzyskim (33 osoby) oraz wielkopolskim (32 osoby). Najmniejszą liczbą uczestników centrów i klubów integracji społecznej w przeliczeniu na 1 tys. osób bezrobotnych charakteryzowało się województwo mazowieckie (2 osoby).

Charakterystyka uczestników

Usługi świadczone przez jednostki reintegracji społecznej i zawodowej ze względu na swoją specyfikę kierowane są do różnych grup odbiorców.

Odbiorcami usług WTZ są dorosłe osoby niepełnosprawne. Udział młodzieży (tj. osób w wieku 16-18 lat) wyniósł w skali kraju niecałe 3% (najwyższy notowano w województwach:

śląskim – 7,7% oraz podkarpackim – 4,8%). Biorąc pod uwagę zróżnicowanie płciowe uczestników, kobiety stanowiły 45% odbiorców usług WTZ (najwięcej w województwach: opolskim – 50% i dolnośląskim – 48%).

Osoby niepełnosprawne stanowiły 75,9% wszystkich osób zatrudnionych w ramach ZAZ. Wśród nich, największą grupę stanowiły osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności – prawie 61% (najwięcej - w województwach: opolskim i lubuskim – po 71,4%). Osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności stanowiły w skali kraju 39% zatrudnionych niepełnosprawnych.

W przypadku uczestników zajęć w CIS dominującą grupę stanowiły osoby długotrwale bezrobotne – 56,2% w skali kraju (najwięcej - w województwie lubelskim – 76,3%). Osoby uzależnione od alkoholu lub środków psychoaktywnych stanowiły 11,5% ogółu uczestników zajęć CIS, a niepełnosprawne – 9,5%.

Wyżej wspomniane trzy grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym stanowiły też kluczowych odbiorców usług klubów integracji społecznej – 44,9% wszystkich uczestników zajęć KIS stanowiły osoby długotrwale bezrobotne, 13,8% - osoby niepełnosprawne, a 13,2% - osoby uzależnione od alkoholu lub środków psychoaktywnych.

Środki przeznaczane na integrację społeczno-zawodową przez jednostki samorządu terytorialnego

Średni udział środków przeznaczonych na integrację społeczno-zawodową w budżetach jst w Polsce kształtuje się na bardzo niskim poziomie – w 2016 r. stanowiły one zaledwie 0,6‰. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w województwie lubuskim (1,5‰), natomiast najniższą – w mazowieckim (0,2‰).

Udział samych środków przeznaczonych na Centra Integracji Społecznej w budżetach jst (rozdział 85232 klasyfikacji budżetowej) wyniósł 0,1‰ (najwyższą jego wartość notowano w województwie lubuskim, najniższą – w łódzkim), a na reintegrację społeczno-zawodową osób niepełnosprawnych (rozdział 85311 klasyfikacji budżetowej) – 0,5‰ (najwyższą jego wartość notowano w województwie podlaskim, najniższą – w mazowieckim).

Jakość usług reintegracji społeczno-zawodowej

Jakość usług świadczonych przez badane jednostki reintegracji społeczno-zawodowej może być mierzona liczbą zatrudnionej kadry (zarządzającej, merytorycznej lub obsługowej). W skali kraju przeciętnie w jednym WTZ zatrudnionych było 14 osób, a w CIS - 7,5 pracowników etatowych. W przypadku centrów i klubów integracji społecznej jakość usług można również oceniać, analizując rodzaje świadczonych usług reintegracji społecznej lub zawodowej. W sprawozdaniu z działalności centrów integracji społecznej za 2016 r. uwzględniono 10 rodzajów świadczonych usług reintegracji społecznej i zawodowej. W 2016 r. w skali kraju przeciętny CIS świadczył 6 usług tego rodzaju. Przeważały przy tym usługi reintegracji zawodowej - ich udział w ogóle usług wyniósł 53,4% w skali kraju.

Kluby integracji społecznej z kolei świadczyły przeciętnie 8 różnych form usług reintegracji społecznej i zawodowej. W przeciwieństwie do CIS, kluby integracji społecznej kierując swoje usługi do osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, skupiają się na reintegracji społecznej (74,4%), a w mniejszym stopniu - na reintegracji zawodowej (25,6%).

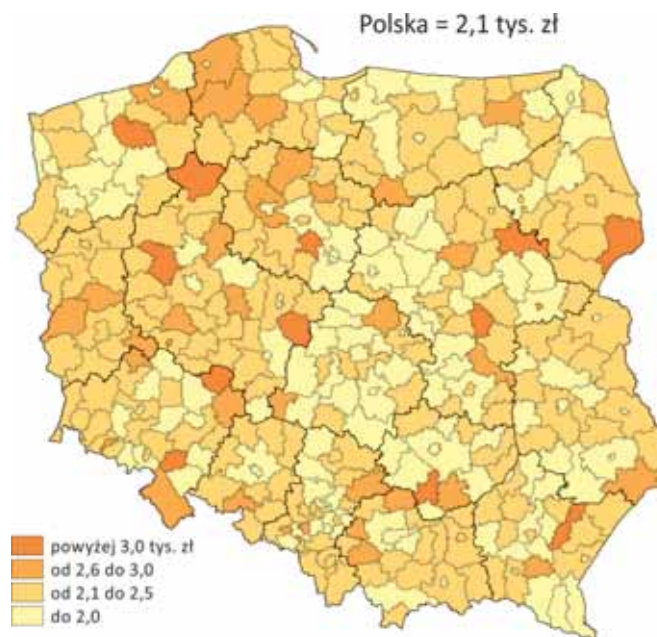
Efektywność usług reintegracji społeczno-zawodowej

W 2016 r. o dofinansowanie do wynagrodzenia osoby niepełnosprawnej ze środków PFRON ubiegało się ponad 28 tys. pracodawców. Łącznie dofinansowaniem objętych zostało 240,5 tys. zatrudnionych. Najwięcej pracowników, których miejsca pracy dofinansowane zostały ze środków PFRON odnotowano w województwach: mazowieckim (31,1 tys.), wielkopolskim (29,3 tys.), dolnośląskim (24,6 tys.) oraz śląskim (24,5 tys.), a najmniej – w opolskim (2,9 tys.), podlaskim (4,0 tys.) oraz zachodniopomorskim (4,3 tys.).

Przeciętne wynagrodzenie osób, których miejsca pracy zostały objęte wsparciem ze środków PFRON w 2016 r. wyniosło 2,1 tys. zł brutto. Najwyższy poziom przeciętnego wynagrodzenia odnotowano w województwach: wielkopolskim, lubuskim i kujawsko-pomorskim (po 2,2 tys. zł). Najniższe wynagrodzenie natomiast otrzymywały osoby niepełnosprawne zatrudnione w województwie łódzkim (1,9 tys. zł). W powiatach przeciętne wynagrodzenie osoby, której sta-

nowisko zostało dofinansowane ze środków PFRON było nieco wyższe niż średnia ogólnopolska i wyniosło 2,2 tys. zł.

Przeciętne wynagrodzenie na 1 etat dofinansowany ze środków PFRON w 2016 r.

Przeciętny roczny koszt działalności WTZ przypadający na 1 uczestnika warsztatu w 2016 r. wyniósł 17,8 tys. zł (najwyższy, tj. powyżej 18 tys. zł, notowano w województwach: opolskim, zachodniopomorskim i lubuskim). W przypadku CIS roczny koszt działalności wyniósł 10,9 tys. zł na 1 uczestnika (najwyższy notowano w województwach: kujawsko-pomorskim – 17,3 tys. zł i podkarpackim – 15,8 tys. zł).

Do ustalenia efektywności usług świadczonych przez KIS można posłużyć się liczbą uczestników, którzy ukończyli zajęcia. Według danych pozyskanych od KIS w 2016 r. zajęcia ukończyła większość uczestników (63,3%).

Koordynator badania: Karolina Goś-Wójcicka
E-mail: k.gos-wojcicka@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem badania było opracowanie wskaźników do oceny dostępności usług publicznych w zakresie ochrony zdrowia.

Cele szczegółowe pracy realizowano w trzech modułach:

- przygotowanie nowego badania dotyczącego diagnostyki medycznej i przeprowadzenie badania pilotażowego,
- podjęcie próby poszerzenia zestawu wskaźników o kolejne obszary usług publicznych w ochronie zdrowia (zasoby pracy w ochronie zdrowia),
- weryfikacja wskaźników opracowanych w 2015 r., będących wynikiem pracy badawczej „Pozyskanie nowych wskaźników z zakresu ochrony zdrowia przydatnych do oceny dostępności i jakości usług publicznych”, zrealizowanej w ramach zadania „Wsparcie systemu monitorowania polityki spójności w perspektywie finansowej 2007-2013 oraz programowania i monitorowania polityki spójności w perspektywie finansowej 2014-2020”.

METODYKA BADANIA

Badanie dotyczące diagnostyki medycznej

Prace obejmowały przygotowanie operatu do badania, opracowanie narzędzi badawczych, przygotowanie aplikacji na portalu sprawozdawczym, wykonanie badania pilotażowego i opracowanie wyników.

Podstawą opracowania operatu do badania były dane o podmiotach leczniczych z Rejestru Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą (RPWDL). Do kartoteki badania pilotażowego (ZD-DIAG), zostały wybrane zakłady lecznicze zarejestrowane w RPWDL działające na koniec 2016 r. W tym momencie jednostki te miały zarejestrowane 24064 komórki organizacyjne. Założono wykonanie badania pełnego, chociaż ze względu na tryb realizacji badania uczestnictwo w nim dla jednostek sprawozdawczych było dobrowolne. Przedmiotem badania była działalność poszczególnych pracowników diagnostycznych oraz wyposażenie placówek w wysokospecjalistyczny sprzęt medyczny. Badanie uwzględnia-

ło rozmieszczenie terytorialne pracowni diagnostycznych.

Podstawową formą przekazania danych przez jednostki sprawozdawcze było wypełnienie formularza ZD-DIAG przygotowanego w formie elektronicznej w Portalu Sprawozdawczym GUS (PS).

W badaniu uczestniczyło 2 937 zakładów leczniczych należących do 2 668 podmiotów leczniczych, co stanowiło około 40% jednostek zaliczonych do kartoteki badania.

Próba poszerzenia zestawu wskaźników o kolejne obszary usług publicznych w ochronie zdrowia

W trakcie prac rozpoznano możliwość wykorzystania różnych zbiorów danych administracyjnych, posiadających w swoich zasobach informacje o pracującej kadrze medycznej. Do realizacji zadań wykorzystano pozyskane przez GUS zbiory takie jak: ZUS, RPWDL, rejestry praktyk medycznych, wykaz podmiotów, z którymi NFZ podpisał umowę. Pozwoliło to na wyodrębnienie podmiotów realizujących usługi zdrowotne finansowane ze środków publicznych. Wykorzystano także rejestry prawa wykonywania zawodów: lekarza, lekarza dentyisty, pielęgniarki i położnej, pozyskane specjalnie na potrzeby pracy.

Weryfikacja wskaźników pracy badawczej „Pozyskanie nowych wskaźników z zakresu ochrony zdrowia przydatnych do oceny dostępności i jakości usług publicznych

Walidacji poddano 74 wskaźniki zaproponowane w 2015 r., w tym 60 policzonych pilotażowo. Pozyskano informacje źródłowe z NFZ, Ministerstwa Zdrowia, NIZP-PZH i GUS. Około 90% wskaźników policzonych pilotażowo uzupełniono danymi za lata 2014–2016. W kilku przypadkach nie było to możliwe ze względu na brak danych lub zmianę metodologii pozyskiwania danych źródłowych. Poszerzono zestaw wskaźników poddanych obserwacji, głównie w zakresie opieki szpitalnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (AOS). Proponowane wskaźniki z tych obszarów opracowano za lata 2015–2016.

Wybrano także wskaźniki, które zdaniem zespołu badawczego, w pierwszej kolejności byłyby pomocne jst do oceny systemu opieki zdrowotnej.

Oceny wskaźników dokonano z uwzględnieniem 6 kryteriów: przydatności dla JST, kompletności, stabilności procedur gromadzenia danych, automatyzacji procesów gromadzenia i przetwarzania danych na potrzeby wskaźnika, porównywalności i popytu.

Oceny dokonano na podstawie opinii ekspertów NFZ, CSIOZ, PZH, GUS. Najwyżej ocenione wskaźniki (15 i więcej punktów na 18 możliwych) znalazły się na liście rekomendowanych do udostępnienia (42 wskaźniki).

WYNIKI BADANIA

Badanie dotyczące diagnostyki medycznej

Doświadczenia zdobyte podczas badania, analiza uwag respondentów, analiza kompletności wypełnionych pól formularza, a także współpraca nawiązana w trakcie realizacji badania z przedstawicielami podmiotów leczniczych prowadzących medyczne laboratoria diagnostyczne zrzeszone w Forum Medycyny Laboratoryjnej przy Pracodawcach RP, utwierdziły autorów pracy o potrzebie wprowadzenia niezbędnych zmian w badaniu, zarówno w zakresie podmiotowym jak i przedmiotowym.

Z uwagi na niepełną i zróżnicowaną na poziomie terytorialnym kompletność przekazanych danych, opracowane wyniki badania pilotażowego nie pozwalają na zaprezentowanie pełnego obrazu poziomu dostępności do tego typu usług i należy traktować je jako szacunki eksperymentalne.

Z zebranych danych wynika, że jedno zbadane laboratorium diagnostyczne w 2016 r. wykonało przeciętnie ponad 141 tys. badań; szacunkowo ok. 80% spośród nich sfinansowane było ze środków publicznych. W punkcie pobrań uczestniczącym w badaniu przyjęto przeciętnie 27 tys. próbek do badania. Zbadane pracownie diagnostyki obrazowej wykonały średnio po niemal 5 tys. badań, w tym ok. 70% sfinansowanych ze środków publicznych. Analiza liczby badań wykonanych na wysokospecjalistycznym sprzęcie medycznym wykazała, że w zbadanych placówkach stosunkowo najczęściej eksploatowane były tomograf komputerowy i rezonans magnetyczny, na których wykonano średnio odpowiednio 4,5 tys. i 3,5 tys. badań w 2016 r.

Próba poszerzenia zestawu wskaźników o kolejne obszary usług publicznych w ochronie zdrowia

Obecnie głównym źródłem informacji o personelu medycznym jest realizowana w ramach statystyki publicznej sprawozdawczość Ministerstwa Zdrowia i spójna z nią sprawozdawczość Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, uzupełniana wynikami badań GUS. Różnorodność form zatrudnienia w ochronie zdrowia, różne rodzaje podmiotów wykonujących działalność leczniczą i warunki sprawozdawczości znacznie ograniczają możliwość określenia liczby personelu pracującego bezpośrednio z pacjentem. W związku z tym tylko podstawowe dane opracowywane w GUS prezentowane są na poziomie województw, a liczba lekarzy i lekarzy dentystów oraz pielęgniarek i położnych - na poziomie powiatów. Zmiana ustawy o statystyce publicznej dała podstawy prawne do pozyskania danych jednostkowych z rejestrów prawa wykonywania zawodu lekarzy i lekarzy dentystów oraz pielęgniarek i położnych, a także ocenę ich jakości pod kątem możliwości wykorzystania na potrzeby statystyki publicznej.

W wyniku prowadzonych analiz uzyskano informacje o liczbie lekarzy i lekarzy dentystów oraz pielęgniarek i położnych pracujących bezpośrednio z pacjentem. Możliwe było wyodrębnienie w poszczególnych zawodach liczby pracujących w podmiotach mających podpisaną umowę z NFZ, a więc świadczących publiczne usługi zdrowotne.

Odsetki lekarzy pracujących w podmiotach, które podpisały umowę z NFZ z ogólnej liczby lekarzy pracujących w poszczególnych województwach różnią się znacznie. Na przykład w województwach lubelskim i świętokrzyskim – odpowiednio 61% i 58%, a w województwie lubuskim – tylko 25% lekarzy pracowało w tej grupie podmiotów leczniczych.

Bardziej miarodajną informacją świadczącą o dostępności publicznych usług lekarskich jest liczba lekarzy pracujących w analizowanej grupie podmiotów leczniczych, w odniesieniu do liczby mieszkańców danego terenu. W tym przypadku zróżnicowanie terytorialne jest jeszcze wyraźniejsze (ponad czterokrotna różnica między najniższą, a najwyższą wartością wskaźnika).

Analogicznie jak w przypadku odsetka lekarzy pracujących w podmiotach świadczących usługi publiczne, najniższym wskaźnikiem wykazało się województwo lubuskie (7,7 na 10 tys. mieszkańców), natomiast najwyższy wskaźnik wystąpił w woj. mazowieckim (32,2 na 10 tys.).

Liczba lekarzy pracujących w podmiotach, które podpisały umowę z NFZ, w 2017 r.

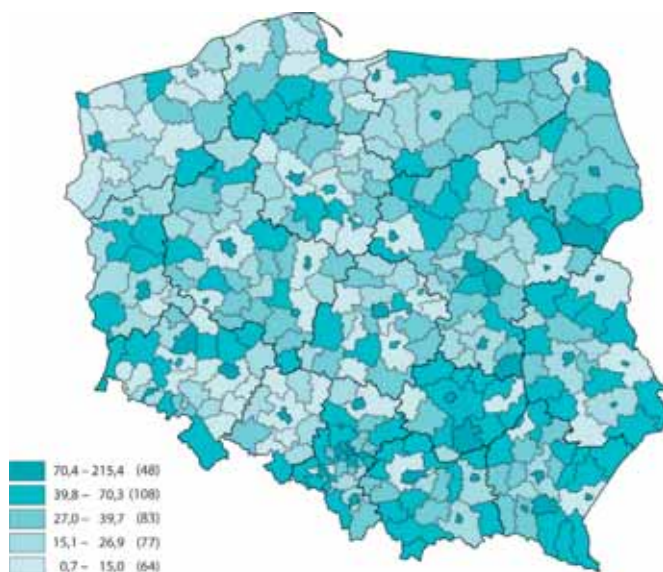
Analiza tego wskaźnika na poziomie powiatów wykazała, że najlepsza dostępność do publicznych usług lekarskich jest w miastach na prawach powiatu, przy czym wyraźnie widać różnicę w wartości wskaźnika pomiędzy dużymi miastami a otaczającymi je powiatami. Mała liczba lekarzy w podmiotach świadczących publiczne usługi zdrowotne w przeliczeniu na ludność oznacza gorszy dostęp do usług lekarskich w mniejszych miejscowościach czy na słabiej rozwiniętych terenach jak również konieczność korzystania przez mieszkańców tych terenów z usług świadczonych przez placówki innych powiatów.

Na obecnym etapie nie było możliwości wyodrębnienia, wśród pozyskanych danych, usług podstawowej opieki zdrowotnej oraz ambulatoryjnej specjalistycznej opieki lekarskiej, co utrudnia wnikliwszą analizę dostępności do usług publicznych na poziomie powiatów.

W odniesieniu do lekarzy dentystów sytuacja przedstawia się nieco inaczej. Tego rodzaju usługi medyczne częściej niż usługi lekarzy są świadczone w ramach środków prywatnych, a więc odsetek lekarzy pracujących w podmiotach świadczących usługi finansowane ze środków publicznych jest ogólnie niższy, inne też jest zróżnicowanie terytorialne. Najwięcej, bo ponad połowa lekarzy dentystów pracuje w podmiotach, które podpisały umowę z NFZ w województwie warmińsko-mazurskim. Na kolejnych miejscach pod tym względem plasują się województwa podkarpackie (ok.45%), lubelskie (ok.44%) i opolskie (ok. 43%).

Personel pielęgniarski stanowi kolejną niezwykle istotną grupę zawodową w systemie opieki zdrowotnej, niezbędną w realizacji świadczeń zdrowotnych. Wnikliwsza analiza dostępu do usług pielęgniarek i położnych okazała się możliwa dzięki pozyskaniu przez GUS danych z rejestru pielęgniarek i położnych. Centralny Rejestr Pielęgniarek i Położnych to zbiór danych osobowych określonych ustawą o zawodach pielęgniarki i położnej prowadzony przez Naczelną Radę Pielęgniarek i Położnych. Rejestr gromadzi aktualne dane dotyczące pielęgniarek i położnych posiadających prawo wykonywania zawodu. Centralny rejestr tworzony jest z danych gromadzonych w Rejestrach Okręgowych przez 45 Okręgowych Izby Pielęgniarek i Położnych. Usługi pielęgniarskie ze względu na swój charakter, znacznie częściej, niż w przypadku zawodów lekarskich są świadczone w ramach środków publicznych, co potwierdzają pozyskane informacje. Odsetek pielęgniarek pracujących w podmiotach, które mają podpisaną umowę z NFZ w stosunku do ogólnej liczby pielęgniarek pracujących z pacjentem jest dość wysoki i wynosi od 48,5% w woj. opolskim do 90,7% w woj. świętokrzyskim. Znacznie wyraźniejsze zróżnicowanie występuje w przeliczeniu na 1 mieszkańca: w woj. opolskim, gdzie liczba pielęgniarek pracujących w zakładach świadczących publiczne usługi zdrowotne w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wyniosła 28, podczas gdy w województwach takich jak lubelskie, małopolskie, mazowieckie, podkarpackie, podlaskie, śląskie, świętokrzyskie, wskaźnik ten był bliski bądź przekroczył 60.

Pielęgniarki pracujące w zakładach mających podpisaną umowę z NFZ w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

Terytorialne rozmieszczenie położnych cechuje się mniejszym zróżnicowaniem, zarówno w ujęciu wojewódzkim jak, i powiatowym. Większość położnych pracujących z pacjentem pracuje w podmiotach mających podpisaną umowę z NFZ, chociaż odsetek ten kształtuje się od 53,6 w woj. opolskim do 93,7 w woj. świętokrzyskim. Biorąc pod uwagę zróżnicowanie wskaźnika położnych działających w ramach środków publicznych w podniesieniu do liczby mieszkańców, waha się ono od 3,5 w woj. opolskim do 7,9 w woj. małopolskim i lubelskim.

W układzie powiatowym zróżnicowanie przedstawia się nieco inaczej niż w przypadku lekarzy i pielęgniarek. Nie wyróżniają się tak wyraźnie miasta na prawach powiatu, a rozkład wydaje się bardziej zrównoważony.

Weryfikacja wskaźników pracy badawczej „Pozyskanie nowych wskaźników z zakresu ochrony zdrowia przydatnych do oceny dostępności i jakości usług publicznych

Do głównych problemów, z którymi zmierzono się podczas procesu walidacji wskaźników, zaliczyć można: zależność zakresu danych źródłowych niezbędnych do budowy wskaźnika od zmian prawnych (np. likwidacja gimnazjów doprowadziła do przerwy w serii w przypadku wskaźników dotyczących opieki nad matką i dzieckiem), czy nieaktualne kody TERYT miejsca zamieszkania pacjenta lub ich brak. Występujące niedogodności, zdaniem zespołu, w większości nie przekreślały wartości wskaźników, więc zdecydowano zaproponować ich udostępnienie.

Analiza dostępności do świadczeń zdrowotnych ma charakter wielowymiarowy. Nie tylko liczba świadczeniodawców czy liczba korzystających ze świadczeń jest istotna przy ocenie dostępności. Ważne są również: zakres świadczonych usług, dogodność i warunki korzystania z nich, struktura demograficzna i związana z nią specyfika potrzeb zdrowotnych.

Koordynator badania: Krystyna Ewa Malesa
E-mail: e.malesa@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem pracy badawczej była identyfikacja mechanizmów finansowania kultury przez jednostki samorządu terytorialnego (jst) oraz diagnoza skali finansowania i realizacji usług publicznych w obszarze kultury przez jst w sposób inny niż poprzez dotowanie instytucji kultury.

METODYKA BADANIA

Badaniem objęto jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, według stanu w dniu 31 XII 2017 r. w zakresie:

- środków wydanych przez jst na zadania publiczne w obszarze kultury;
- form realizacji zadań publicznych w obszarze kultury;
- finansowania/dofinansowania usług publicznych w obszarze kultury.

Badanie miało charakter ogólnopolski, a pozyskane dane dotyczyły 2017 r. Posłużono się metodą ilościową w odniesieniu do pełnej próby jst wszystkich szczebli samorządowych, jednak ze względu na eksperymentalny charakter badania udział w nim miał charakter dobrowolny.

Dane pozyskano przy użyciu zaprojektowanego na potrzeby badania kwestionariusza K-JST Sprawozdanie o usługach publicznych finansowanych przez jst w obszarze kultury.

W trakcie projektu dokonano modyfikacji pod kątem form i zakresu katalogu usług kulturalnych.

WYNIKI BADANIA

Uzyskane wyniki pozwoliły uzupełnić lukę informacyjną dotyczącą finansowania i realizacji usług publicznych w obszarze kultury przez jednostki samorządu terytorialnego. Zidentyfikowano główne miejsca ewidencjonowania środków wydawanych na świadczenie usług publicznych w obszarze kultury w dziale 921 klasyfikacji budżetowej Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (94,4% ogółu wydatków

w obszarze kultury). W pozostałych przypadkach zadania jst z obszaru kultury włączane były w inne działania, m.in. w działach: 854 Edukacyjna opieka wychowawcza, 801 Oświata i wychowanie oraz 750 Administracja publiczna.

Struktura wydatków jst w obszarze kultury ujętych w pozostałych działach klasyfikacji budżetowej (poza działem 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego) w 2017 r.

Analiza wydatków na kulturę pozwala wnioskować, że jednostki samorządu terytorialnego w 80,6% przeznaczały środki na dotacje dla samorządowych i państwowych instytucji kultury. Pozostałe wydatki stanowiły działania własne jst, projekty realizowane we współpracy z organizacjami non-profit, dotacje dla jednostek lub zakładów budżetowych, dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach oraz finansowanie realizacji projektów w ramach budżetu partycypacyjnego, funduszu sołectkiego, funduszu dzielnic. Pod względem liczby realizowanych dotacji/projektów zdecydowanie dominowały projekty własne jst (36,5%), projekty realizowane we współpracy z organizacjami non-profit (15,5%) oraz te z wyodrębnionych funduszy (13,0%), a także patronaty nad wydarzeniami kulturalnymi (12,8%).

Ponad połowa dotacji i projektów realizowana była przez gminy, jednak ich wartość stanowiła tylko 35,7% wartości dotacji i projektów. Natomiast największą część ogółu wartości dotacji/projektów finansowały miasta na prawach powiatu (45,7%).

Struktura wydatków jst w obszarze kultury według szczebli JST w 2017 r.

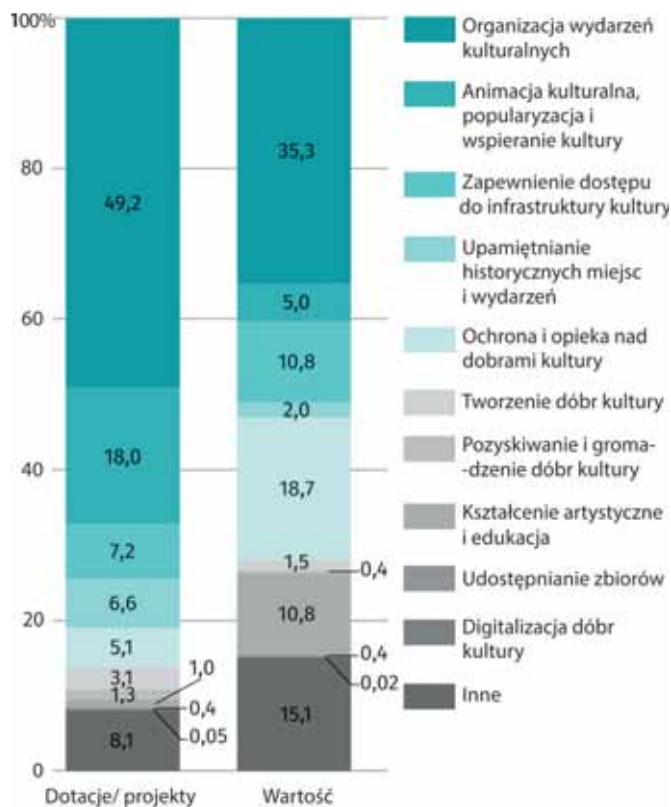

Największą część usług publicznych realizowanych i finansowanych przez samorządy, pod względem wydanych środków finansowych, stanowiła organizacja wydarzeń kulturalnych.

W dalszej kolejności samorządy finansowały ochronę i opiekę nad dobrami kultury oraz kształcenie artystyczne i edukację, a także zapewnienie dostępu do infrastruktury kultury. Obszarami, na które samorządy wydawały relatywnie mniej środków finansowych to: animacja kulturalna, upamiętnianie historycznych miejsc i wydarzeń oraz tworzenie dóbr kultury.

Opracowany kwestionariusz K-JST w ocenie respondentów nie był łatwy do wypełnienia. Mimo tego proponowane badanie jest na razie jedynym możliwym źródłem informacji o wkładzie własnym samorządów w realizację usług kulturalnych. Dane pozyskane w badaniu są spójne z danymi ze sprawozdania Rb-28S, jakie składają jednostki sektora finansów publicznych zarówno pod względem wydatków wyrażonych w złotych, jak i w zakresie stosowanej klasyfikacji budżetowej.

Struktura działań kulturalnych jst według liczby i wartości projektów/dotacji w 2017 r. (innych niż dotacje dla instytucji kultury)

Zrealizowana praca badawcza dostarczyła informacji komplementarnych do zrealizowanego w 2015 r. projektu Wsparcie systemu monitorowania polityki spójności i polityki przestrzennej w obszarze dostępności usług publicznych z zakresu kultury. Autorzy rekomendują kontynuowanie i rozwijanie prac badawczych dotyczących obszaru usług publicznych w kulturze celem wdrożenia kompleksowego badania do programu badań statystycznych statystyki publicznej.

Koordynator badania: Agnieszka Szlubowska
E-mail: a.szlubowska@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było przygotowanie kompleksowych wytycznych do prowadzenia badania w obszarze mobilności transportowej ludności na poziomie lokalnym w formie Poradnika. Może on stanowić podstawę do przygotowywania badań mobilności transportowej ludności gmin, powiatów, województw oraz całego kraju.

Adresatami Poradnika są głównie jednostki samorządu terytorialnego, ale także ministerstwa oraz inne instytucje zajmujące się badaniami mobilności, przedstawiciele środowisk naukowych, jak również firmy wykonujące badania mobilności transportowej ludności.

W Poradniku omówiono metody zbierania danych oraz przedstawiono narzędzia badawcze. Zawarto nie tylko jednolite zasady metodyczne, ale także praktyczne wskazówki zarówno dla organów zamawiających, jak i oceniających realizację przedmiotu zamówienia/umowy dotyczące przeprowadzania badań mobilności transportowej ludności. Poradnik został opracowany w taki sposób, aby zapewnić porównywalność i satysfakcjonującą jakość wyników oraz umożliwić łączenie danych z odrębnie prowadzonych badań na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Poradnik przygotowano w oparciu o optymalne rozwiązania metodologiczne opracowane przy współpracy środowiska naukowego, statystyki publicznej oraz jednostek samorządu terytorialnego. Przygotowaną metodologię badania przetestowano i dokonano dodatkowych uszczegółowień w oparciu o doświadczenia zdobyte w trakcie realizacji pilotażu na terenie województwa podkarpackiego.

METODYKA BADANIA

Pilotażowe badanie mobilności transportowej ludności odbyło się w województwie podkarpackim w dniach od 18 października do 30 listopada 2017 r. – w dwóch fazach – przy zastosowaniu dwóch metod badawczych, tj.:

- poprzez samodzielne wypełnienie przez respondenta kwestionariusza przy użyciu aplikacji (metoda CAII) wyłącznie w dniach 18 – 21 października 2017 r.,

- przy pomocy ankierskiego wywiadu bezpośredniego (przez ankierów) przy wspomaganii komputerowym (metoda CAPI) w terminie od 25 października do 30 listopada 2017 r. (w nieoczekiwanych przypadkach, np. awarii sprzętu, braku zasięgu - metodą PAPI, tj. wywiad bezpośredni z wykorzystaniem kwestionariusza w formie papierowej).

Badanie przeprowadzono dla dnia roboczego (wtorek, środa, czwartek) oraz w weekend wraz z liczbą powtórzeń w miesiacu lub w ciągu ostatnich 3 miesięcy lub w roku (łącznie z wyjazdami na weekend, które mogły rozpoczynać się w piątek od godz. 12:00, a kończyć w poniedziałek do godz. 12:00).

Zastosowano metodę reprezentacyjną z dwustopniowym schematem losowania próby. Jednostkami pierwszego stopnia losowania były obwody spisowe lub grupa obwodów spisowych, a jednostkami drugiego stopnia: mieszkania. Losowanie próby przeprowadzono w sposób warstwowy.

Operat losowania stanowił Operat Badań Społecznych prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny w oparciu o:

- wykaz jednostek podziału administracyjnego kraju;
- wykaz terytorialnych jednostek statystycznych (rejonów statystycznych i obwodów spisowych);
- wykaz mieszkań (z danymi adresowymi) w układzie według poszczególnych rejonów statystycznych i obwodów spisowych;
- dane z rejestru PESEL;
- dane z rejestru Zakładu Ubezpieczeń Społecznych;
- wykaz domów studenckich uczelni wyższych funkcjonujących na terenie województwa podkarpackiego.

Zrealizowana wielkość próby wyniosła 7068 mieszkań, co stanowiło 88,4% wylosowanej próby oraz 10 domów studenckich, w których przeprowadzono wywiad ze studentami zamieszkującymi w 149 pokojach (99,3%).

Przeprowadzono ankiety dla podróży codziennych i na dalekie odległości. Dla obydwu wyszczególniono dzień roboczy i weekend.

Zakres podmiotowy badania obejmował gospodarstwa domowe zamieszkujące pod wylosowanymi adresami, osoby

wchodzące w skład gospodarstw domowych oraz studentów zakwaterowanych w domach studenckich (akademikach) należących do wyższych uczelni. Badaniem objęto osoby w wieku co najmniej 6 lat, a liczba podróżujących dzieci do 6 lat podawana była przez jednego z dorosłych podróżującego wspólnie z dziećmi.

Zakres przedmiotowy badania obejmował podróże, rozumiane jako przemieszczanie się osoby pieszo lub z wykorzystaniem jednego lub więcej przejazdów środkami transportu pomiędzy określonymi miejscami (źródło i cel podróży), z których każdemu miejscu przypisano jedną z wyodrębnionych kategorii motywacji podróży: dom, praca, szkoła, wyższa uczelnia, sprawy służbowe/interesy, zakupy w centrach handlowo-usługowych, inne zakupy, usługi, rekreacja/hobby, odwiedziny, turystyka, podwożenie/odprowadzanie innych osób, potrzeby religijne, cmentarz oraz inne. Podróż mogła zawierać kilka przejazdów różnymi środkami transportu, wraz z dojściem (tj. pieszo) z miejsca początkowego do pierwszego środka transportu oraz z przejściem od ostatniego środka transportu do miejsca docelowego. Pojęcie nie obejmowało: spacerów rekreacyjnych i joggingu, rekreacyjnych przejazdów rowerem, przemieszczeń pieszych na odległość poniżej 100 metrów, np. w celu zrobienia zakupów w najbliższej okolicy zamieszkania lub pracy, przejazdów służbowych osób zajmujących się zawodowo przewozem osób lub rzeczy, np. kierowców samochodów ciężarowych, autobusów i taksówek, kurierów, listonoszy, kontrolerów biletów, konduktorów, pilotów statków powietrznych, tj. podróży w/w osób, które wiążą się z wykonywaniem pracy (z wyjątkiem dojazdów lub dojeżdżać do miejsca rozpoczęcia pracy i powrotów z pracy oraz wszystkich innych podróży prywatnych).

Na potrzeby badania istotny był główny sposób podróżowania, stworzono wykaz wykorzystywanych sposobów podróżowania podczas pojedynczej podróży. Badano czas trwania podróży, czas dojścia do/z przystanku, odległość podróży wyliczaną w km na podstawie współrzędnych geodezyjnych lub innych algorytmów (jako zmienną fakultatywną) oraz informacje o sposobach podróżowania w podziale na sposoby/środki transportu: pieszo (cała podróż), rower prywatny, rower publiczny, motocykl/skuter/motorower, samochód osobowy

(kierowca), samochód osobowy (pasażer), taksówka/Uber, samochód dostawczy, samochód ciężarowy, autobus miejski/podmiejski, pociąg miejski/SKM trolejbus, pociąg osobowy/Regio, pociąg pospieszny/ekspresowy, autobus/autokar/minibus międzymiastowy, autobus/minibus do zakładu pracy/centrum handlowego, samolot, prom/starek oraz inny.

Ankietowe badanie mobilności transportowej ludności w województwie podkarpackim w 2017 r. nawiązywało do tematyki pilotażowego badania zachowań komunikacyjnych ludności w Polsce przeprowadzonego w 2015 r. Analizie i ocenie poddano metodologię wielu badań zachowań transportowych z ostatnich lat realizowanych m.in. przez jednostki samorządowe oraz GUS, w tym również zasady metodyczne opracowane w 2015 r. w ramach Programu Operacyjnego Polecenie Techniczne 2007–2013.

Badania te jednak nie są ze sobą porównywalne ze względu na różny zakres podmiotowy i częściowo przedmiotowy oraz odmienny sposób losowania próby do badania.

WYNIKI BADANIA PILOTAŻOWEGO

Charakterystyka gospodarstw domowych

W badaniu mobilności transportowej ludności w województwie podkarpackim wzięło udział 7,1 tys. gospodarstw domowych, które zamieszkiwało łącznie 18,6 tys. osób w wieku 6 lat i więcej, z których 24,2% odmówiło udzielenia informacji o podróżach wykonanych w dniu roboczym lub/i weekend. Wywiadu udzieliło 14,1 tys. osób.

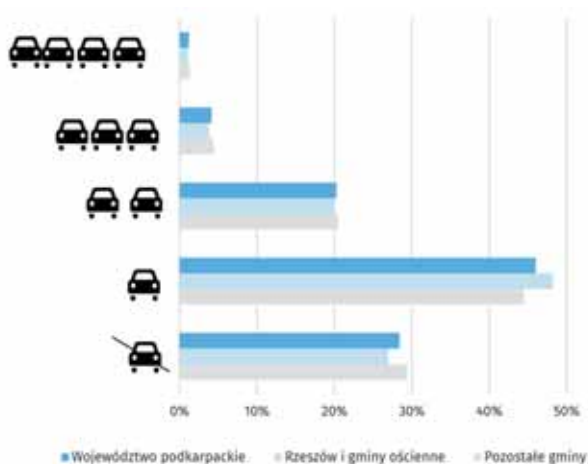
Charakterystyka respondentów

W badaniu wzięło udział 14,3 tys. respondentów (w tym 0,2 tys. studentów zamieszkujących w domach studenckich), z czego 54,3% przypadało na kobiety, a 45,7% na mężczyzn. Najliczniejszą grupą wiekową udzielającą wywiadu były osoby w wieku 65 lat i więcej (25,9%), następnie 50-59 lat (14,5%), 30-39 lat (14,3%) oraz 40-49 lat (14,0%). Pod względem podstawowego zajęcia największą grupę respondentów stanowiły osoby pracujące poza domem oraz emeryci i renciści.

Środki transportu w gospodarstwach domowych

W badaniu zebrano informacje o liczbie gospodarstw wyposażonych w wybrane środki transportu. Liczba gospodarstw domowych posiadających samochody osobowe w województwie podkarpackim wyniosła 5,1 tys., tj. 70,5% ogólnej liczby gospodarstw objętych badaniem. W Rzeszowie i gminach ościennych udział gospodarstw posiadających samochód osobowy był wyższy niż w całym województwie podkarpackim i wyniósł 73,1%. Jednakże więcej gospodarstw niż w województwie wyposażonych było tylko w 1 samochód. Spośród gospodarstw zmotoryzowanych najczęściej posiadało 1 samochód (64,3%), znacząca była również liczba gospodarstw wyposażonych w 2 pojazdy (28,3%). Liczba gospodarstw dysponujących co najmniej 3 samochodami osobowymi wyniosła 7,4%. Łącznie w gospodarstwach tych znajdowało się 7,5 tys. samochodów osobowych. Po uogólnieniu wyników na populację województwa podkarpackiego liczba tych pojazdów wyniosła 653,8 tys. Ponadto ok. 1% gospodarstw domowych objętych badaniem dysponowało również innymi pojazdami – motocyklami, motorowerami oraz samochodami dostawczymi, przy czym 70% spośród tych gospodarstw posiadało także samochód osobowy.

Struktura gospodarstw domowych wg liczby posiadanych samochodów osobowych w 2017 r.

Spośród badanych gospodarstw 64,6% posiadało przynajmniej 1 rower (bez dziecięcych). Łączna liczba rowerów w tych gospodarstwach wyniosła 9 tys., co po uogólnieniu przekłada się na liczbę 807,5 tys. tych pojazdów.

Podróże

Na podstawie wyników badania ustalono, że osoby w wieku 6 lat i więcej wykonują w województwie podkarpackim ok. 3,8 mln podróży w dniu roboczym. Osoby, które w dniu roboczym nie wykonały żadnej podróży stanowiły 18,6% badanej populacji woj. podkarpackiego. Najczęstszą przyczyną był brak potrzeby (50,0%) oraz choroba (30,1%). Na 1 osobę z populacji objętej badaniem przypadało średnio 1,90 podróży dziennie. Największą ruchliwość wykazywały osoby w wieku 30–39 lat (2,23), 40–49 lat (2,12) oraz 25–29 lat (2,03).

Biorąc pod uwagę podstawowe zajęcie ludności najczęściej podróży w dzień roboczy odbywały osoby pracujące w trybie mieszanym (w domu i poza domem) (2,34) oraz pracujący poza domem (2,23). Emeryci i renciści wykonywali 1,42 podróży dziennie, uczniowie szkół ponadpodstawowych 2,01 podróży dziennie, uczniowie szkół podstawowych 1,96, a studenci 1,80 (z uwzględnieniem studentów z domów studenckich – 1,88). W Rzeszowie i gminach ościennych wskaźniki te były nieco wyższe dla studentów (2,09) oraz emerytów i rencistów (1,57). W weekend średnia liczba podróży na osobę wynosiła 0,83. Najwyższa dotyczyła osób w wieku 60–64 lat (0,95) oraz osób w przedziałach wiekowych: 40–49 (0,89) oraz 30–39 i 50–59 (po 0,88). Pod względem aktywności zawodowej najwyższym wskaźnikiem ruchliwości w weekend charakteryzowali się pracujący poza domem (0,91) oraz pracujący w domu (0,89).

Analizując dane o podróżach według motywacji podróży w dzień roboczy największy udział w woj. podkarpackim stanowiły podróże w relacji „pozostałe-dom” (24,5%) oraz „dom-pozostałe” (23,0%), a najczęściej w tych motywacjach było podróży związanych z zakupami/usługami (odpowiednio 13,6% oraz 11,3%). Istotny był również udział podróży w relacjach „dom-praca” (15,0%) oraz „praca-dom” (13,8%). Podróże związane z nauką zarówno w relacji „dom-nauka” jak i „nauka-dom” stanowiły po 7,6% ogólnej liczby podróży. W Rzeszowie i gminach ościennych nieco niższy niż w całym województwie był

udział podróży w relacjach „pozostałe-dom” i „dom-pozostałe”, natomiast wyższy był udział podróży związanych z pracą oraz z nauką.

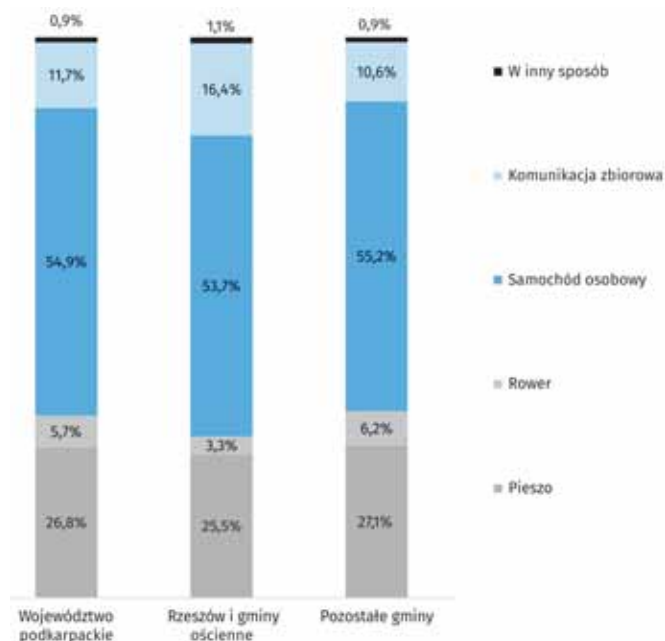
W weekend najwięcej podróży w woj. podkarpackim wykonywano w związku z potrzebami religijnymi („dom–potrzeby religijne” – 23,4%, „potrzeby religijne–dom” – 22,9%). Największy udział – po potrzebach religijnych – stanowiły podróże związane z rekreacją/hobby/odwiedziniami/turystyką („dom-rekreacja” – 10,7%, „rekreacja-dom” – 11,5%). W Rzeszowie i gminach ościennych tendencje były zbliżone, jednakże udział podróży dotyczących zaspokajania potrzeb religijnych był nieco niższy aniżeli w województwie, natomiast wyższy związany z rekreacją/hobby/odwiedziniami/turystyką.

W woj. podkarpackim do przeważającej większości podróży w dzień roboczy wykorzystywano samochód osobowy (54,9%). Pieszkie podróże stanowiły znaczący udział (26,8%). Na komunikację zbiorową przypadało 11,7% podróży, a na podróże rowerem – 5,7% podróży. W Rzeszowie i gminach ościennych tendencje były podobne, jednak w większym stopniu wykorzystywano komunikację zbiorową (16,4%). Podróże piesze stanowiły 25,5% ogólnej liczby podróży, a podróże rowerem – 3,3%.

W weekend wykorzystanie samochodu osobowego w podróżach w woj. podkarpackim było jeszcze wyższe niż w dzień roboczy i wyniosło 64,4% ogólnej liczby podróży. Nieco większy był również udział podróży pieszych (29,5%), natomiast rzadziej, w porównaniu z dniem roboczym, wybierano komunikację zbiorową (2,5%) oraz rower (3,1%). W Rzeszowie i gminach ościennych tendencje te kształtowały się podobnie. Udział samochodów osobowych w podróżach wyniósł 64,6%, podróży pieszych – 27,0%, komunikacji zbiorowej – 5,7%, rowerów – 1,9%.

Po wyeliminowaniu podróży pieszych udział podróży wykonywanych samochodem osobowym w dzień roboczy w woj. podkarpackim był nadal dominujący (75,0%). Komunikacja zbiorowa odgrywała mniejszą rolę w podróżach (15,9%), a na rower przypadało 7,7% podróży niepieszych. W Rzeszowie i gminach ościennych udział samochodu osobowego w podróżach niepieszych był nieco mniejszy (72,1%) na korzyść komunikacji zbiorowej (22,0%).

Struktura podróży w dzień roboczy wg głównego sposobu podróżowania w 2017 r.

Największa liczba podróży (21,9%) w dni powszednie dokonywana była w godzinach 6:00-7:59. Popołudniowy szczyt przypadał na godziny 14:00-15:59 (18,8%) i utrzymywał się jeszcze w godzinach 16:00-17:59 (11,1%).

W Rzeszowie i gminach ościennych tendencje dotyczące czasu rozpoczęcia podróży były zbliżone.

Pod względem czasu trwania podróży w dzień roboczy w woj. podkarpackim najwięcej podróży realizowanych było do 15 minut (51,1%). Znaczący był również udział podróży trwających od 16 do 30 min. (32,4%). W Rzeszowie i gminach ościennych udział podróży do 15 min. był mniejszy niż w całym województwie (40,2%) na korzyść podróży trwających 16-30 min. (37,6%) oraz podróży bardziej czasochłonnych.

Koordynator badania: Dorota Turek
E-mail: d.turek@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było opracowanie metodyki oraz oszacowanie kosztów zewnętrznych emisji zanieczyszczeń do powietrza pochodzących z pojazdów drogowych na poziomie kraju. Koszty te są efektem negatywnego oddziaływania systemu transportowego na środowisko naturalne i zdrowie społeczeństwa, i są płacone przez ogół społeczeństwa, a nie bezpośrednio przez sprawców. Zanieczyszczenie powietrza przez ruch drogowy jest jednym z efektów zewnętrznych transportu; należą do nich również hałas, wypadki, zatory komunikacyjne, zmiany klimatu i zajętość terenu. Wyniki przeprowadzonych obliczeń i dokonane szacunki, pozwalają na ocenę wielkości zanieczyszczeń emitowanych z pojazdów samochodowych, a także na analizę ich wpływu na wysokość kosztów zewnętrznych transportu drogowego.

METODYKA BADANIA

Realizacja pracy badawczej polegała na:

- identyfikacji i inwentaryzacji źródeł danych pod względem dostępności oraz możliwości wykorzystania do szacowania emisji zanieczyszczeń powietrza,
- określeniu rodzajów substancji zanieczyszczających powietrze i ich szkodliwości dla środowiska oraz społeczeństwa,
- przeprowadzeniu obliczeń wielkości emitowanych zanieczyszczeń powietrza z transportu drogowego,
- oszacowaniu kosztów zewnętrznych emitowanych zanieczyszczeń powietrza z transportu drogowego.

Wykorzystane zostały dane zgromadzone w zasobach statystyki publicznej oraz pochodzące ze zidentyfikowanych źródeł administracyjnych, m.in. dane pochodzące z Ministerstwa Cyfryzacji (Centralna Ewidencja Pojazdów), Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad (dane dotyczące ruchu drogowego), Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego (dane o prędkościach pojazdów), Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej (temperatury i wilgotności), Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (absencja chorobowa).

Pozyskane informacje ze źródeł wewnętrznych oraz zewnętrznych były punktem wyjścia do realizacji niniejszej pracy badawczej. Podstawowym zbiorem, z którego korzystano była ewidencja pojazdów samochodowych zarejestrowanych na terenie kraju. Uwzględniono wyniki Generalnego Pomiaru Ruchu na sieci dróg krajowych, wojewódzkich, Krajowy model ruchu dla sieci drogowej opracowany w ramach projektów GDDKiA oraz wielkość pracy przewozowej pochodzącej z badań statystycznych.

Głównymi źródłami zanieczyszczenia powietrza są przede wszystkim: elektrownie węglowe, zakłady przemysłowe, gospodarstwa domowe, a także transport. W obszarach zurbanizowanych szczególnie istotny jest także wpływ ruchu samochodowego na rejestrowane wielkości zanieczyszczeń powietrza.

Spośród substancji szkodliwych pochodzących z pojazdów transportu drogowego występujących w spalinach samochodowych w dużych ilościach, należy wymienić: tlenek węgla (CO), tlenki azotu (NO_x), niemetanowe lotne związki organiczne (NMVOC), cząstki stałe $\text{PM}_{2,5}$ i PM_{10} . Zanieczyszczenia te mają niekorzystny wpływ na zdrowie ludzi i zwierząt. Związki chemiczne odpowiedzialne za zmiany klimatyczne i globalne ocieplenie spowodowane są między innymi działalnością transportu samochodowego, z których należy wymienić: dwutlenek węgla (CO_2), metan (CH_4), podtlenek azotu (N_2O), ozon troposferyczny (O_3).

Szacowanie wielkości zanieczyszczeń powietrza pochodzących z pojazdów samochodowych wymagało przygotowania odpowiednich narzędzi informatycznych i danych statystycznych. Do obliczeń wielkości zanieczyszczeń wykorzystano bazy danych oraz oprogramowanie COPERT 4, używane do obliczania emisji zanieczyszczeń powietrza i gazów cieplarnianych z transportu drogowego.

Do wyceny skutków oddziaływania zanieczyszczeń w skali lokalnej i regionalnej najczęściej używa się jednej z metod pośrednich, metody dawka – skutek. W pierwszym etapie tej wyceny określa się związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy emisją danego związku, a występowaniem konkretnego efektu, w tym przypadku zdrowotnego. Zadanie to nie jest proste, ponieważ wiele zanieczyszczeń może wywoływać więcej niż jedną chorobę, co może spowodować dwukrotne ujęcie tego

samego kosztu zewnętrznego. W kolejnym etapie wykorzystuje się metody bezpośrednio ustalające dla poszczególnych rodzajów związków ich uciążliwość. Wyliczenia najczęściej przeprowadza się dokonując wyceny statystycznego życia – VSL (Value of Statistical Life) w oparciu o metodę skłonności do zapłaty WTP (Willingness to Pay). Koszty obliczane są na podstawie metody obejmującej kolejne sekwencje oddziaływania zanieczyszczeń powietrza.

Koszty zewnętrzne zanieczyszczenia powietrza oszacowano w oparciu o zaktualizowany podręcznik „Update of the Handbook on External Cost of Transport”, w którym przedstawione są metody szacowania kosztów zewnętrznych oraz wielkości poszczególnych współczynników wyrażonych w euro.

Szacowanie zewnętrznych kosztów zmian klimatu częściowo opiera się na metodyce śladu węglowego i jest spójne z planami UE dotyczącymi odchodzenia od paliw kopalnych (Decarbonisation Roadmap 2050).

WYNIKI BADAŃ

Najwięcej zanieczyszczeń emitowanych było przy średniodobowym ruchu pojazdów przekraczającym 15000 i więcej pojazdów na dobę na autostradach i drogach ekspresowych oraz w obszarze miejskim. Wiek pojazdów miał istotny wpływ na wielkość emisji. W 2015 r. ponad połowa samochodów osobowych poruszających się po polskich drogach była w wieku 16 lat i więcej. Starsze pojazdy nie posiadały silników z nowoczesnymi rozwiązaniami technologicznymi, a ustalone dla nich normy spalin były mniej restrykcyjne niż dla obecnie produkowanych. W 2015 r. w Polsce udział samochodów eksploatowanych według norm spalania EURO (norma dopuszczalnej emisji spalin w nowych pojazdach sprzedawanych na terenie Unii Europejskiej: najmniej restrykcyjna – 1, najbardziej restrykcyjna – 6) w ogólnej liczbie samochodów wyniósł odpowiednio: EURO 4 – 17,3%, EURO 5 – 10,1%, a EURO 6 – 1,7%.

Na wielkość emitowanych zanieczyszczeń ze środków transportu drogowego wpływ ma również rodzaj zastosowanego paliwa. Powszechnie stosowane silniki Diesla emitują z rur wydechowych największe ilości zanieczyszczeń. Odpowiadają

one za wydalanie ponad 85% tlenków azotu i pyłów stałych $PM_{2,5}$ i PM_{10} oraz 63% dwutlenku węgla ogólnej emisji z pojazdów samochodowych. Najbardziej przyjaznym środowisku stosowanym paliwem jest gaz płynny – LPG, pomimo, że jego udział w emisji tlenku węgla wynosił 34% i przewyższał w tym zakresie nawet olej napędowy (o 16 p. proc.).

Koszty zanieczyszczeń dla Polski w mln zł w 2015 r.

Zanieczyszczenie		Ilość w tonach	Koszt w mln zł
Metan	CH ₄	2 324,0	4,4
Dwutlenek węgla	CO ₂	57 786 383,5	3 387,1
Podtlenek azotu	N ₂ O	1 775,6	26,8
Tlenki azotu	NO _x	226 239,9	6 880,1
Pył zawieszony 2.5 µm	PM2.5	9 828,2	992,9
Pył zawieszony 10 µm	PM10	11 634,4	1 138,0
Niemetanowe lotne związki organiczne	NM VOC	25 813,4	87,8

Biorąc pod uwagę rozkład zanieczyszczeń powietrza w województwach, można zauważyć, że środki transportowe najczęściej szkodliwych substancji generują w województwie mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i łódzkim. Są to województwa o dużym natężeniu ruchu drogowego, który jest związany z dużą powierzchnią (mazowieckie, wielkopolskie) lub z rozbudowaną siecią dróg (śląskie), na których rozwijane są znaczne prędkości.

Na podstawie uzyskanych wyników wykazano, że najwyższe wartości wskaźnika kosztów zewnętrznych emisji zanieczyszczeń z transportu samochodowego notowane są dla emisji tlenków azotu – 152 tys. zł/km drogi publicznej oraz dwutlenku węgla – 75 tys. zł/km drogi.

Koordynator badania: Justyna Brzezińska
E-mail: j.brzezinska@stat.gov.pl

CEL PRACY

Celem niniejszej pracy było pozyskanie danych dotyczących niskoemisyjnego transportu miejskiego oraz ruchu pieszego i rowerowego, stanowiących kluczową wytyczną pozwalającą na prowadzenie skutecznej i efektywnej polityki regionalnej przy uwzględnieniu indywidualnego potencjału danego obszaru na drodze transformacji w stronę gospodarki niskoemisyjnej.

METODYKA BADANIA

Praca badawcza realizowana była w następujących etapach:

1. opracowanie założeń do badania dedykowanego jednostkom samorządu terytorialnego, wdrażających instrument Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT),
2. analiza dostępności informacji dotyczących jakości taboru wykorzystywanego w pasażerskim transporcie drogowym, w tym taboru wykorzystywanego w ramach komunikacji miejskiej,
3. opracowanie założeń do badania uzupełniającego lukę informacyjną dotyczącą funkcjonowania mikroprzedsiębiorstw świadczących usługi w pasażerskim transporcie drogowym,
4. przeprowadzenie dwóch pilotażowych badań ankietowych:
 - a. TN-S Badanie niskoemisyjnej mobilności miejskiej
 - b. TN-P Badanie niskoemisyjnej mobilności miejskiej,
5. przeprowadzenie analizy wskaźnikowej charakteryzującej niskoemisyjny transport miejski na podstawie badań pilotażowych oraz wyników badania na podstawie formularza T-06 Sprawozdanie o pasażerskim transporcie drogowym.

Badanie TN-S

Pilotażowe badanie niskoemisyjnej mobilności miejskiej zrealizowane na formularzu TN-S prowadzone było na zbiorowości 24 związków ZIT odpowiedzialnych za wdrażanie instrumentu, zrzeszających łącznie 541 gmin, w tym 18 miast

wojewódzkich, wybranych na podstawie doboru celowego według stanu na koniec 2016 r., zlokalizowanych na terenie całego kraju. Badanie polegało na wysłaniu pocztą do podmiotów sprawozdawczych formularza TN-S w wersji papierowej i uzyskaniu informacji zwrotnej. Kwestionariusz składał się z trzech działów zawierających łącznie 55 pytań z czego 25 miało charakter pytań zamkniętych (odpowiedź Tak/Nie), pozostałe natomiast były pytaniami otwartymi. Zawarte w ankiecie pytania dotyczyły informacji według stanu w dniu 31.12.2015 r. i w dniu 31.12.2016 r. oraz za 2015 i 2016 rok.

Przedmiot badania TN-S objął zagadnienia dotyczące:

- rozwiązań zastosowanych w zakresie infrastruktury rowerowej, w tym dotyczących długości dróg dla rowerów, także zmodernizowanych, długości pasów dla rowerów, liczby kładek rowerowych, liczby parkingów rowerowych;
- systemu roweru miejskiego, w tym liczby stacji, liczby i rodzajów rowerów jakie są do dyspozycji dla użytkowników roweru miejskiego, oraz liczby wypożyczeń;
- infrastruktury dedykowanej pieszym: długość chodników, w tym zmodernizowanych, liczba wytyczonych przejść dla pieszych, w tym przejść aktywnych;
- rozwiązań promujących zmiany w sposobie podróżowania na rzecz multimodalnej mobilności miejskiej, ruchu pieszego i rowerowego; rozwiązania te obejmują informacje dotyczące integracji środków transportu, w tym: zintegrowanych węzłów przesiadkowych, obiektów Park&Ride i Bike&Ride, (w tym: ich liczby, liczby miejsc postojowych, którymi dysponują oraz stopnia ich wykorzystania), stref ruchu uspokojonego, stref z wyłączonym ruchem samochodów;
- działań dotyczących poprawy warunków ruchu pieszego i rowerowego, w tym liczbie zastosowanych rozwiązań ułatwiających poruszanie się pieszym i rowerzystom oraz mających wpływ na ich bezpieczeństwo, likwidowanie barier komunikacyjnych i architektonicznych;
- zagadnień związanych z organizacją i zarządzaniem ruchem, w ramach których badane były formy i zakres informacji dedykowanych pasażerom w publicznym transporcie zbiorowym oraz rowerzystom;

- działań promujących publiczny transport zbiorowy, w tym danych dotyczących wysokości wydatków z budżetu na organizację działań promujących publiczny transport zbiorowy oraz ruch pieszy i rowerowy.

Badanie TN-P oraz T-06

Pilotażowe badanie niskoemisyjnej mobilności miejskiej, zrealizowane na formularzu elektronicznym TN-P, prowadzone było na zbiorowości 11 123 podmiotów wybranych z rejestru REGON (według podstawowego rodzaju prowadzonej działalności dla PKD 49.31Z Transport lądowy pasażerski, miejski i podmiejski oraz 49.39Z Pozostały transport lądowy pasażerski) na podstawie doboru celowego, zlokalizowanych na terenie całego kraju, przy wykorzystaniu metody wspomaganego komputerowo wywiadu telefonicznego przeprowadzanego przez teleankietera (metoda CATI).

Badaniem objęto wszystkie podmioty o liczbie pracujących do 9 osób, które w 2016 r. prowadziły działalność związaną z zarobkowym transportem pasażerskim przy wykorzystaniu taboru autobusowego własnego i/lub obcego, eksploatowanego przez jednostkę sprawozdawczą na podstawie umowy leasingu i innych form dzierżawy środka transportu. Badanie polegało na uzyskaniu odpowiedzi na 7 pytań otwartych dotyczących eksploatowanego taboru oraz obsługiwanych linii komunikacyjnych i przewiezionych pasażerów.

Przedmiot badania TN-P objął następujące zagadnienia:

- stan i eksploatacja taboru z wyszczególnieniem taboru nowo zakupionego w 2016 r., w tym: stan ilościowy, liczba miejsc pasażerskich, wiek pojazdów, klasy emisji spalin EURO (norma dopuszczalnej emisji spalin w nowych pojazdach sprzedawanych na terenie Unii Europejskiej), rodzaj stosowanego paliwa z uwzględnieniem średniego zużycia paliwa na 100 km,
- sieć komunikacyjna, w tym: liczba i długość w kilometrach linii komunikacji miejskiej oraz liczba przewiezionych pasażerów w ramach obsługiwanych linii komunikacji miejskiej oraz:
 - liczba i długość linii regularnej komunikacji autobusowej,
 - kierunki przewozów,

- liczba przewiezionych pasażerów w ramach obsługiwanych linii regularnej komunikacji autobusowej z wyszczególnieniem linii miejskich, podmiejskich, regionalnych i dalekobieżnych,
- liczba pasażerów przewiezionych w komunikacji krajowej (międzyzwiązkowej) regularnej i regularnej specjalnej,
- liczba pasażerów przewiezionych w komunikacji międzynarodowej.

Informacje o działalności podmiotów średnich i dużych zostały uzyskane w oparciu o badanie roczne T-06 Sprawozdanie o pasażerskim transporcie drogowym, realizowane na podstawie zapisów w Programie Badań Statystycznych Statystyki Publicznej, skierowane do przewoźników świadczących usługi transportu pasażerskiego oraz zarządców infrastruktury służącej transportowi miejskiemu.

Przedmiot badania dotyczył działalności przewoźników w transporcie drogowym zarobkowym w 2016 r., realizujących przewozy pasażerów taborem autobusowym obejmującym mikrobusy - pojazdy samochodowe przystosowane konstrukcyjnie do przewozu do 9 osób łącznie z kierowcą oraz autobusy - pojazdy samochodowe przystosowane konstrukcyjnie do przewozu od 10 osób łącznie z kierowcą.

WYNIKI PRACY BADAWCZEJ

W analizowanych obszarach funkcjonalnych w Polsce w 2016 roku zlokalizowane były 854 stacje roweru miejskiego. W porównaniu do 2015 r. nastąpił ich wzrost o 38%. Liczba rowerów dostępnych w systemie wyniosła 9,3 tys. co oznacza wzrost w porównaniu do 2015 r. o ponad 2 tys. rowerów. Odnotowano też wzrost liczby miejsc parkingowych w strefach płatnego parkowania o 5,5% w stosunku do 2015 r. Analizie poddano również stosowanie rozwiązań związanych ze zmianą funkcji dróg poprzez wyłączenie ich części z ruchu drogowego. Jest to rozwiązanie, które zastosowane zostało w 2016 r. na łącznej długości 142 km dróg, jednak szerzej stosowane jest tworzenie stref ruchu uspokojonego, które w 2016 r. objęły łącznie ok. 3 tys. km dróg.

Udział autobusów według poszczególnych klas emisji spalin EURO w ogólnej liczbie autobusów w %

Wyszczególnienie	Podmioty o liczbie pracujących									
	powyżej 9 osób					9 osób i mniej				
	razem	z tego w klasie emisji spalin EURO				razem	z tego w klasie emisji spalin EURO			
0,1,2		3	4	5,6	0,1,2		3	4	5,6	
Polska	100,00	58,16	18,83	9,66	13,35	100,00	35,03	29,69	18,21	17,07
Dolnośląskie	100,00	57,87	22,31	9,07	10,75	100,00	28,54	32,64	22,09	16,72
Kujawsko-pomorskie	100,00	71,92	14,33	6,19	7,56	100,00	46,95	32,51	11,79	8,74
Lubelskie	100,00	60,85	17,97	8,05	13,12	100,00	46,44	33,05	10,13	10,37
Lubuskie	100,00	51,04	30,71	10,79	7,47	100,00	40,57	29,25	6,60	23,58
Łódzkie	100,00	75,72	15,04	4,26	4,98	100,00	32,78	27,59	18,10	21,52
Małopolskie	100,00	32,25	32,39	15,77	19,58	100,00	29,99	29,74	21,54	18,73
Mazowieckie	100,00	55,14	14,69	9,41	20,76	100,00	33,39	28,88	20,09	17,64
Opolskie	100,00	41,03	23,59	11,96	23,42	100,00	47,76	25,96	13,78	12,50
Podkarpackie	100,00	57,52	17,02	12,81	12,64	100,00	42,71	32,35	12,47	12,47
Podlaskie	100,00	60,69	16,54	11,08	11,70	100,00	40,69	33,25	16,87	9,18
Pomorskie	100,00	51,45	27,36	9,81	11,38	100,00	31,92	29,09	23,19	15,79
Śląskie	100,00	52,17	17,89	13,54	16,40	100,00	30,58	27,73	14,63	27,07
Świętokrzyskie	100,00	57,28	18,35	11,08	13,29	100,00	38,42	33,58	13,21	14,79
Warmińsko- mazurskie	100,00	48,95	22,37	13,06	15,62	100,00	53,18	26,82	16,36	3,64
Wielkopolskie	100,00	64,19	16,36	8,85	10,60	100,00	44,21	25,93	18,81	11,05
Zachodniopomorskie	100,00	64,74	15,81	7,15	12,30	100,00	29,12	27,28	28,33	15,26

W obszarze integracji transportu w znaczeniu wymogów technicznych, ekonomicznych (taryfowych) oraz dostępności przestrzennej i czasowej badane były zintegrowane węzły przesiadkowe, których liczba wyniosła w 2016 r. niespełna 600, przy czym 65% zlokalizowanych było poza miastami – rdzeniami. Innym przykładem działań podejmowanych w ramach integracji transportowej było wdrażanie i rozwój parkingów Park&Ride oraz Bike&Ride. Według przeprowadzonego badania pilotażowego w 2016 r. liczba parkingów Park&Ride na obszarze objętym instrumentem ZIT wyniosła 62, przy czym największa ich koncentracja wystąpiła na terenie miast – rdzeni. W ramach tego systemu do dyspozycji użytkowników pozostawało w 2016 r. ponad 8,5 tys. miejsc parkingowych (o ponad 2 tys. więcej niż w 2015 r.).

W wyniku przeprowadzonej pracy badawczej pozyskano również dane dotyczące działalności przewoźników świadczących zarobkowo usługi transportu pasażerskiego w ramach komuni-

kacji miejskiej oraz obsługi stref podmiejskich, w tym dane dotyczące infrastruktury na potrzeby niskoemisyjnego transportu zbiorowego, rozumianej jako tabor o alternatywnych systemach napędowych. W 2016 r. liczba autobusów w podmiotach do 9 pracujących wyniosła 15 993 pojazdów, a w podmiotach powyżej 9 pracujących – 35 186 sztuk. Zarówno w przedsiębiorstwach do 9 osób pracujących jak i o liczbie pracujących powyżej 9 osób, udział pojazdów z poszczególnych klas emisji spalin EURO: od EURO 1 (najmniej restrykcyjna) do EURO 6 (najbardziej restrykcyjna) w ogólnej liczbie pojazdów wykorzystywanych do transportu zbiorowego dla Polski największy był w klasie EURO od 0 do 2. Z badań wynika, że posiadany przez przedsiębiorstwa tabor jest przestarzały i w dużej mierze bazuje na silnikach spalinowych zasilanych paliwami pochodzenia naftowego, co przyczynia się do zwiększonej emisji szkodliwych substancji. Wskaźnik zakupu nowych autobusów i mikrobusów dla 2016 r. wyniósł 1,51%.

W ramach przeprowadzonych badań pilotażowych uzyskano następujące wskaźniki:

- Gęstość sieci dróg dla rowerów;
- Udział chodników wyremontowanych w danym roku w ogólnej długości chodników;
- Udział aktywnych przejść dla pieszych w ogólnej liczbie przejść dla pieszych;
- Liczba rowerów w systemie roweru miejskiego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców;
- Liczba wypożyczeń rowerów w systemie roweru miejskiego w przeliczeniu na 1 mieszkańca;
- Liczba zintegrowanych węzłów przesiadkowych według rodzaju w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców;
- Udział dróg publicznych z wyłączonym ruchem samochodów w mieście w ogólnej długości dróg;
- Udział dróg publicznych w ramach stref ruchu uspokojonego w ogólnej długości dróg;
- Udział wydatków na organizację działań promujących publiczny transport zbiorowy, ruch pieszcy i rowerowy w wydatkach z budżetu miasta/gminy;
- Udział wydatków na organizację działań promujących ruch pieszcy i rowerowy w wydatkach na organizację działań promujących publiczny transport zbiorowy, ruch pieszcy i rowerowy z budżetu miasta/gminy;
- Udział wydatków na organizację działań promujących publiczny transport zbiorowy, ruch pieszcy i rowerowy w wydatkach na transport i łączność z budżetu miasta/gminy;
- Udział autobusów według poszczególnych klas emisji spalin EURO w ogólnej liczbie autobusów;
- Udział mikrobusów według poszczególnych klas emisji spalin EURO w ogólnej liczbie mikrobusów;
- Udział autobusów według rodzaju paliwa w ogólnej liczbie autobusów;
- Udział mikrobusów według rodzaju paliwa w ogólnej liczbie mikrobusów;
- Udział autobusów w poszczególnych grupach wieku w ogólnej liczbie autobusów;
- Udział mikrobusów w poszczególnych grupach wieku w ogólnej liczbie mikrobusów;
- Udział nowych autobusów i mikrobusów w ogólnej liczbie autobusów i mikrobusów;
- Udział nowych autobusów w ogólnej liczbie autobusów;
- Liczba pasażerów przewiezionych w ramach komunikacji miejskiej transportem zbiorowym w przeliczeniu na 1 mieszkańca miast;
- Udział pasażerów przewiezionych w komunikacji miejskiej przez podmioty o liczbie pracujących 9 i mniej (mikrobusy i autobusy) w ogólnej liczbie pasażerów przewiezionych w komunikacji miejskiej;
- Liczba pasażerów przewiezionych w ramach komunikacji zamiejskiej transportem zbiorowym w przeliczeniu na 1 mieszkańca;
- Udział pasażerów przewiezionych w komunikacji regularnej krajowej w podmiotach o liczbie pracujących do 9 osób w ogólnej liczbie pasażerów przewiezionych w komunikacji regularnej krajowej w transporcie drogowym;
- Udział linii obsługiwanych przez podmioty o liczbie pracujących 9 osób i mniej w komunikacji miejskiej w ogólnej długości linii w komunikacji miejskiej;
- Udział poszczególnych rodzajów linii regularnej komunikacji autobusowej w ogólnej liczbie linii regularnej komunikacji autobusowej;
- Udział linii regularnej komunikacji autobusowej na terenie kraju według rodzaju linii w ogólnej długości linii regularnej komunikacji autobusowej.

*Koordynator badania: Justyna Brzezińska
E-mail: j.brzezinska@stat.gov.pl*

VI

Monitorowanie obszarów funkcjonalnych oraz dostępności terytorialnej

CEL PRACY

Wiele obszarów miast i wsi dotkniętych jest poważnymi problemami o charakterze społecznym i/lub infrastrukturalnym wymagającymi podjęcia zsynchronizowanych działań na dużą skalę. Skala negatywnych zjawisk, rozległość obszarów, na których występują zjawiska kryzysowe spowodowały, że temat rewitalizacji, jako procesu wyprowadzania obszarów z sytuacji kryzysowej, stał się jednym z wiodących zagadnień na forum lokalnym, krajowym i europejskim.

Działania z zakresu rewitalizacji stanowią jedno z zadań władz lokalnych skierowanych na poprawę stanu zagospodarowania i warunków życia na obszarach będących w sytuacji kryzysowej w gminie. W celu umożliwienia samorządom gmin realizacji tych zadań podjęto na szczeblu centralnym szereg inicjatyw porządkujących tematykę rewitalizacji. Za szczególnie ważny krok należy uznać uchwalenie w 2015 roku ustawy o rewitalizacji, która wprowadziła ustawowe narzędzia pozwalające na skuteczną realizację procesów naprawczych.

Wdrożenie ustawy o rewitalizacji stało się bezpośrednią inspiracją do podjęcia badań w ramach niniejszej pracy. Podstawowym celem pracy badawczej było pozyskanie danych statystycznych z zakresu rewitalizacji niezbędnych do oceny zakresu i skali działań podejmowanych w gminach w latach 2015–2017. Ważnym wymiarem pracy było także opracowanie formularza REW „Rewitalizacja w gminie” stanowiącego narzędzie gromadzenia danych, a także przygotowanie analizy uzyskanych danych, umożliwiającej charakterystykę aktywności gmin w zakresie rewitalizacji w badanym okresie.

METODYKA BADANIA

Badanie statystyczne z zakresu rewitalizacji przeprowadzone wśród wszystkich gmin (2487 jednostek). W wyniku prowadzonych działań pozyskano dane za lata 2015–2017, uzyskując ponad 99% stopę zwrotu odpowiedzi. Badanie przeprowadzone zostało dwukrotnie:

- I edycja miała miejsce w 2017 r. z danymi za lata 2015–2016,
- II edycja miała miejsce w 2018 r. z danymi za 2017 r.

Formularz REW obejmował pytania dotyczące ogólnej aktywności gmin w zakresie rewitalizacji, ustanawiania obszarów zdegradowanych i innych ważnych zagadnień dla realizacji tego procesu. Wszystkie pytania zostały pogrupowane w 10 działów tematycznych:

- I. Aktywność samorządu gminnego w zakresie rewitalizacji,
- II. Partycypacja społeczna z zakresu rewitalizacji,
- III. Obszar zdegradowany,
- IV. Obszar rewitalizacji,
- V. Przedsięwzięcia realizowane z zakresu rewitalizacji,
- VI. Finansowanie przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji,
- VII. Specjalne strefy rewitalizacji,
- VIII. Miejscowe plany rewitalizacji,
- IX. Ocena aktualności programów rewitalizacji,
- X. Monitorowanie procesu rewitalizacji.

Podstawą do formułowania pytań w treści formularza była ustawa o rewitalizacji jako aktualny i docelowy wzorzec przeprowadzania procesów rewitalizacyjnych. Takie podejście sprawiło, że dla gmin realizujących zadania rewitalizacyjne na podstawie innych dokumentów (przed wejściem w życie ustawy o rewitalizacji), niektóre z pytań były niemożliwe do wypełnienia, z uwagi na brak wykorzystania wybranych narzędzi lub niedostępność wymaganych informacji. Ogólnie, w zależności od decyzji władz gminy, procesy rewitalizacji mogły być realizowane według trzech niezależnych ścieżek:

1. Ustawa o rewitalizacji – gminy opracowywały gminny program rewitalizacji na podstawie ustawy o rewitalizacji i wdrażały procesy rewitalizacji z możliwością wykorzystania pełnej gamy narzędzi prawnych dedykowanych temu zagadnieniu.
2. Ustawa o samorządzie gminnym, wariant programowy – gminy przygotowywały program rewitalizacji na podstawie ogólnego umocowania do wdrażania programów rozwojowych i gospodarczych.
3. Ustawa o samorządzie gminnym, wariant uproszczony – część gmin działania z zakresu rewitalizacji prowadziła poza wyspecjalizowanymi programami (nie posiadały samodzielnego programu rewitalizacji). Działania te prowadzone były na podstawie zapisów np. w strategii gminy lub innych dokumentach strategicznych. W takich przy-

padkach możliwość pozyskania porównywalnych danych z innymi gminami była ograniczona.

Korzystanie ze wskazanych ścieżek umocowane jest zapisami ustawy o rewitalizacji, w której czasowo dopuszczono (do końca 2023 roku) prowadzenie działań rewitalizacyjnych w oparciu o inne programy niż gminny program rewitalizacji.

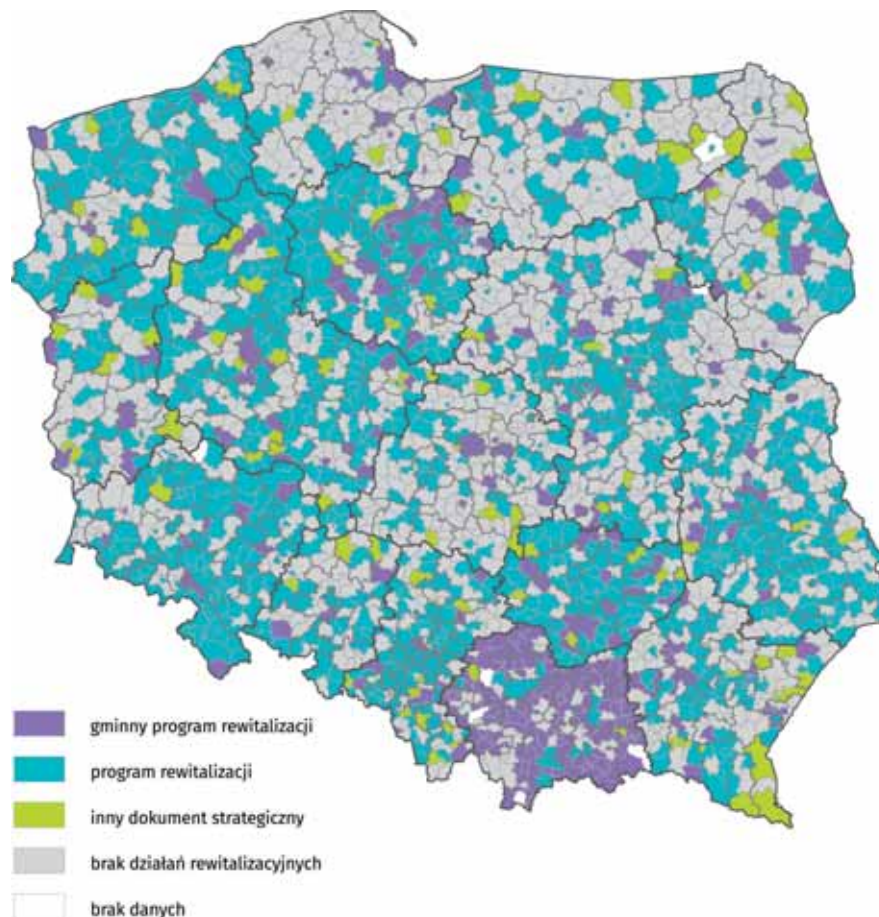
Integralną częścią formularza były „Wytyczne metodologiczne” precyzujące zakres informacyjny poszczególnych pytań. Jako załącznik do wytycznych dołączono zestawienie wybranych wskaźników statystycznych.

WYNIKI BADANIA

Rewitalizacja, jako proces wyprowadzania obszaru ze stanu kryzysowego, może być realizowana przez gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie. W 2017 roku u 53% gmin posiadało samodzielne programy rewitalizacji. W 12% gmin były to gminne programy rewitalizacji na podstawie ustawy o rewitalizacji, zaś 41% gmin posiadało programy rewitalizacji w oparciu o ustawę o samorządzie gminnym. Ponadto prowadzenie rewitalizacji na podstawie innych dokumentów strategicznych zadeklarowało 4% gmin. Łącznie 57% gmin realizowało na swoim obszarze prowadzenie działań z zakresu rewitalizacji.

W 819 gminach obowiązujący program rewitalizacji został uchwalony w 2017 roku, w 417 w 2016 roku oraz w 44 jednostkach w 2015 roku. Oznacza to, że 98% programów rewitalizacji to dokumenty nowe, przyjęte nie wcześniej niż 3 lata temu. W kolejnych latach należy się spodziewać uruchomienia kolejnych programów rewitalizacji – o prowadzeniu prac nad planowanym wdrożeniem rewitalizacji poinformowało 186 gmin.

Aktywność gmin w zakresie rewitalizacji w 2017 r.

Stworzenie warunków dla uczestnictwa mieszkańców w wyborze kierunków działań rewitalizacyjnych poprzez wykorzystanie różnych form konsultacji społecznych jest podstawą skuteczności podjętych działań.

W 2017 roku w gminach, które posiadały samodzielny program rewitalizacji przeprowadzono 3549 procesów konsultacji społecznych dotyczących rewitalizacji. Dodatkowo na rzecz programów obowiązujących w tym roku, w latach wcześniejszych przeprowadzono 3192 procesy konsultacji. Najwięcej konsul-

tacji przeprowadzanych zostało przed uchwaleniem programu rewitalizacji (84% wszystkich procesów). Ustawa o rewitalizacji wymienia 9 form konsultacji. Gminy najchętniej korzystały ze: spotkań, sesji zbierania uwag w formie papierowej lub elektronicznej, a także sesji zbierania ankiet. W 2017 roku w konsultacjach społecznych na rzecz programów rewitalizacji wzięło udział 285 tys. osób; w ramach konsultacji zgłoszono około 45 tys. uwag.

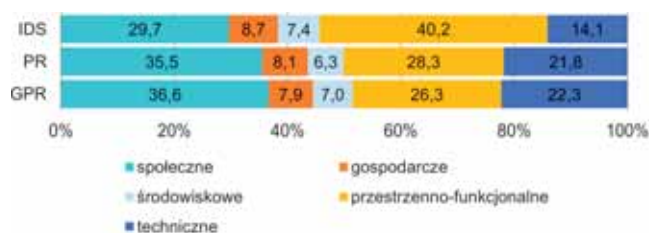
Istotna dla procesu rewitalizacji jest identyfikacja stanu kryzysowego występującego na danym obszarze – czyli wyznaczenie obszaru zdegradowanego. W 2017 roku 1404 gminy podały informacje o wyznaczeniu takiego obszaru. Spośród nich w 1387 podało jego powierzchnię (sumaryczna powierzchnia obszarów zdegradowanych wyniosła 33,5 tys. km²), natomiast liczbę mieszkańców obszaru zdegradowanego podały 1353 gminy (łączna liczba osób zamieszkujących obszar rewitalizacji wyniosła 8853 tys.).

W badaniu z danymi za 2017 rok 1357 gmin poinformowało o wyznaczeniu na ich terenie obszaru rewitalizacji. Łączna powierzchnia uchwalonych obszarów rewitalizacji wyniosła 10,0 tys. km². Liczba ludności zamieszkująca obszary rewitalizacji w 1334 gminach, dla których ustalono taką informację, wyniosła 5522 tys. osób, czyli przeciętnie 20% mieszkańców gminy. Obszar rewitalizacji zajmował średnio 6,3% powierzchni gminy.

W programach rewitalizacji określane są przedsięwzięcia z zakresu rewitalizacji, czyli formy aktywności podmiotów zaangażowanych w procesy rewitalizacji służące realizacji celów rewitalizacji. Przedsięwzięcia te realizowane mogą być przez gminę (jej jednostki organizacyjne) albo inny podmiot publiczny lub prywatny. W programach rewitalizacji obowiązujących w 2017 roku zaplanowane było 32 tys. przedsięwzięć. W strukturze tematycznej przedsięwzięć podstawowych zaplanowanych w samodzielnych programach rewitalizacji dominowały przedsięwzięcia z obszaru społecznego (około 36%), a więc te prowadzone w szczególności w obszarze bezrobocia, ubóstwa, przepięczności, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. W dalszej kolejności liczne interwencje obejmowały działania w obszarze przestrzenno-funkcjonal-

nym (27%) i technicznym (22%). Najmniej przedsięwzięć miało charakter interwencji gospodarczej (8%) i środowiskowej (7%). W programach tych najczęściej jako liderzy przedsięwzięć rewitalizacyjnych (z wyłączeniem gminy i jej jednostek organizacyjnych) wymieniane były wspólnoty mieszkaniowe (ok. 40%) i inne jednostki sektora publicznego (30%). Organizacje pozarządowe odpowiedzialne były za 20% przedsięwzięć rewitalizacyjnych, a liderzy spoza sektora publicznego za ok. 10% przedsięwzięć.

Struktura przedsięwzięć podstawowych zaplanowanych w dokumentach strategicznych dotyczących rewitalizacji w 2017 r. według obszaru interwencji i dokumentu strategicznego

Struktura liderów (wykonawców) przedsięwzięć rewitalizacyjnych (z wyłączeniem gminy i jej jednostek organizacyjnych) w gminach posiadających gminny program rewitalizacji lub program rewitalizacji w 2017 r. według rodzaju gminy

Informacje o środkach finansowych przeznaczonych na przedsięwzięcia rewitalizacyjne zbierane były tylko od gmin posiadających samodzielne programy rewitalizacji. Ogólnie w programach obowiązujących w 2017 roku zaplanowa-

no przedsięwzięcia podstawowe i dopuszczalne na kwotę 73 725,5 mln zł.

W strukturze źródeł finansowania realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych w gminnych programach rewitalizacji dominowały (47,8%) inne środki finansowe (niepochodzące z budżetu UE, ani ze źródeł prywatnych). Gminy zaplanowały pokrycie wydatków ze środków budżetu UE na poziomie 35,7%. Źródła prywatne zostały uwzględnione na poziomie 16,5%. Nieco inaczej wyglądała struktura środków w budżetach programów rewitalizacji przyjętych na podstawie ustawy o samorządzie gminnym, które w dużo większej części zaplanowane były do sfinansowania z budżetu UE (54%), natomiast środki prywatne stanowiły źródło finansowania w mniej niż 10%.

Specjalne strefy rewitalizacji są narzędziem ustanowionym na podstawie art. 25 ustawy o rewitalizacji, z którego mogą korzystać jedynie gminy posiadające gminny program rewitalizacji przyjęty na podstawie tej ustawy. Narzędzie to umożliwi gminom m.in. na pierwokup nieruchomości, zakaz wydawania decyzji o warunkach zabudowy, budowy lub przebudowy budynków służących rozwojowi społecznego budownictwa czynszowego, podwyższenie stawki podatku od nieruchomości niezabudowanych, udzielenie dotacji na wykonanie robót budowlanych lub prac konserwatorskich i prac restauratorskich w budynkach nieobjętych wpisem do rejestru zabytków. Z pierwszych dwóch możliwości gminy mogą korzystać już w momencie podjęcia uchwały w sprawie wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji (przez okres maksymalnie dwóch lat lub do czasu ustanowienia specjalnej strefy rewitalizacji). Do końca 2017 roku jedynie dwa miasta na prawach powiatu wprowadziły specjalne strefy rewitalizacji – Płock i Łódź. Więcej gmin (15) wskazało, że planuje do 2019 roku ustanowić na obszarze rewitalizacji takie strefy. W 2017 r. 15 gmin wskazało, iż skorzystało z ustanowienia prawa pierwokupu na obszarze rewitalizacji, zaś 93 gminy wprowadziły zakaz wydawania decyzji o warunkach zabudowy.

Miejscowe plany rewitalizacji są specjalnym narzędziem planistycznym możliwym do wykorzystania przez gminy posiadające gminny program rewitalizacji. Zgodnie z założeniami mają być one podstawowym narzędziem planistycznym uży-

wanym w procesie rewitalizacji. W 2017 roku żadna gmina nie uchwaliła miejscowego planu rewitalizacji, natomiast 17 gmin poinformowało o planach ich przyjęcia.

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji, gminy posiadające gminny program rewitalizacji powinny dokonać oceny aktualności i stopnia jego realizacji co najmniej raz na 3 lata. W przypadku 60% gmin posiadających ten program zadeklarowana częstotliwość aktualności wynosiła właśnie 3 lata. Około 26% gmin podało coroczny okres oceny aktualności. Niewielki odsetek gmin (3%) nie zadeklarował częstotliwości prac aktualizacyjnych.

Istotne jest także monitorowanie procesu rewitalizacji. Przeciętnie na 1 program rewitalizacji do delimitacji obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji wykorzystanych było 17 wskaźników, przy czym 25 gmin podało, że wykorzystano ponad 50 cech statystycznych. Nieco mniej wskazano ich przy monitorowaniu rezultatów programów rewitalizacji – przeciętnie 13 wskaźników, a w 11 gminach liczba wykorzystanych wskaźników w programie przekroczyła 50. Biorąc pod uwagę 5 obszarów interwencji, najwięcej wskaźników wykorzystywanych było w obszarze społecznym. W dalszej kolejności były to wskaźniki z obszaru przestrzenno-funkcjonalnego, gospodarczego, technicznego i środowiskowego. Do najbardziej popularnych zmiennych wykorzystywanych do budowy wskaźników należały:

- liczba osób korzystających z pomocy społecznej,
- liczba zarejestrowanych bezrobotnych,
- liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON,
- liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej,
- liczba mieszkań w zasobach komunalnych.

Badanie potwierdziło istotność podjętego problemu badawczego, o czym świadczy coraz większa liczba gmin wprowadzających rewitalizację na swoim obszarze. O ile, w pierwszym roku objętym badaniem odsetek gmin realizujących procesy rewitalizacyjne wynosił jedynie około 3%, to w ostatnim roku badania wzrósł do 57%.

*Koordynatorzy badania: Beata Bal-Domańska, Robert Buciak
E-mail: b.bal-domanska@stat.gov.pl*

CEL PRACY

Celami badania było ustalenie wartości wybranych wskaźników oceny skuteczności i efektywności usług w gospodarce odpadami komunalnymi, rozpoznanie źródeł pozyskania informacji niezbędnych do obliczenia tego typu wskaźników oraz ich wyliczenie dla gmin i Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi (RGOK). Celem pobocznym była ocena możliwości wdrożenia w statystyce publicznej opracowanej metodologii obliczania wskaźników w gospodarce odpadami komunalnymi.

METODYKA BADANIA

Podstawą opracowania nowych wskaźników i metodologii pogłębianych badań statystycznych było przygotowanie i przeprowadzenie badania ankietowego. W tym celu do wszystkich gmin w kraju wystosowano ankietę dotyczącą jakości i kompletności ewidencji odpadów komunalnych. Na podstawie otrzymanych wyników przeprowadzono analizę gminnych ewidencji: kosztów odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych, ilości odebranych odpadów z nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych, selekcji odpadów oraz ich recyklingu w podziale na frakcje.

Od gmin pozyskano również rzeczywiste dane dotyczące odpadów komunalnych, na podstawie których stworzono bazy danych zawierające informacje niezbędne do wyliczenia zaproponowanych wskaźników. Do obliczenia wskaźnika świadczenia usług w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi z nieruchomości zamieszkałych oraz wskaźnika świadczenia usług odpadów komunalnych z nieruchomości niezamieszkałych, wykorzystano również dane ze źródeł statystycznych.

Zgromadzone dane uporządkowano i poddano analizom przy wykorzystaniu metod i technik statystycznych oraz kartograficznych, które dotyczyły struktury oraz zmienności w czasie i przestrzeni.

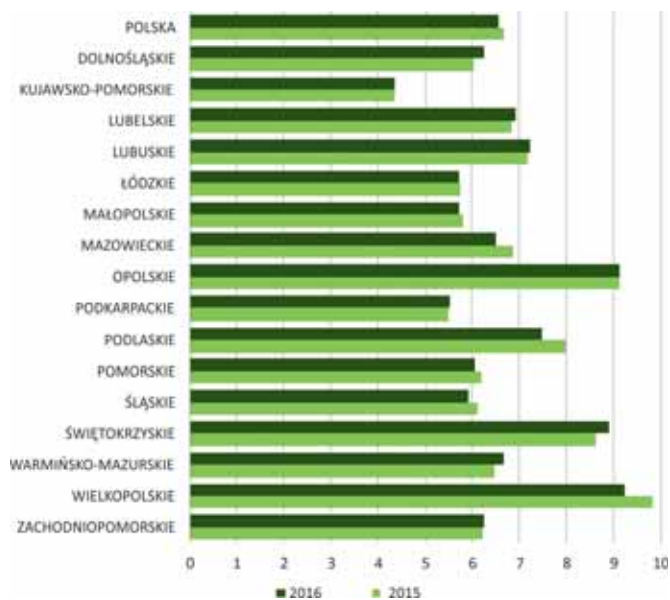
WYNIKI BADANIA

Podmioty odpowiedzialne za odbiór odpadów

W 2016 roku, w Polsce, spośród 25,2 tys. przedsiębiorstw wpisanych do rejestru działalności regulowanej w zakresie odbioru odpadów komunalnych odbiór zmieszanych odpadów komu-

nalnych z nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych realizowało 2,2 tys. podmiotów, a z nieruchomości zamieszkałych 4,1 tys. W większości gmin wiejskich, miejsko-wiejskich oraz małych miast liczących poniżej 5 tys. mieszkańców, usługę odbierania odpadów komunalnych świadczył jeden podmiot bądź dwa podmioty. W dużych miastach, liczących powyżej 200 tys. mieszkańców i w miastach średniej wielkości, odbieraniem odpadów komunalnych zajmowało się od kilku do nawet 40 podmiotów – Warszawie (2015 r.).

Przedsiębiorstwo wpisane do rejestru działalności regulowanej w zakresie odbioru odpadów komunalnych na 10 tys. mieszkańców

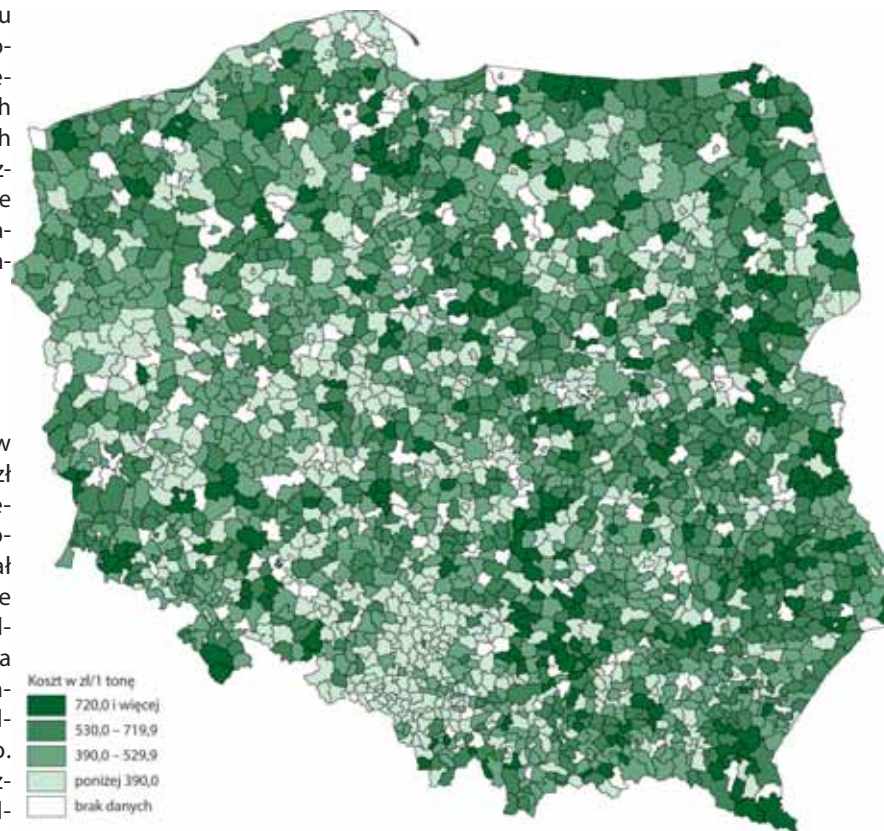

Odbiór odpadów

W 2015 r. i 2016 r. większość odpadów komunalnych odebrano z nieruchomości zamieszkałych – odpowiednio 80,0% i 79,7% ogółu odpadów. W 2016 roku udział odpadów odebranych z nieruchomości niezamieszkałych zwią-

szły się, najwięcej w województwie świętokrzyskim (o 2,9 p.proc.), oraz w pomorskim (o 2,3 p.proc.). Największy spadek udziału odpadów zebranych z tej kategorii nieruchomości (o 2,9 p.proc.) odnotowano w województwie lubelskim. W gminach wiejskich niewielkie zmiany w strukturze odebranych odpadów według nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych, były związane z czynnikami losowymi, zwłaszcza z jednorazowymi działaniami mającymi na celu poprawę czystości gmin.

Wskaźnik efektywności kosztowej usług odbioru, zbierania i zagospodarowania odpadów komunalnych w 2015 r.

Efektywność kosztowa

W 2015 r. w Polsce koszt odbioru odpadów komunalnych ogółem, który wyniósł 421 zł na 1 tonę był bardzo zróżnicowany przestrzennie. W województwie śląskim, w którym stanowił 80% średniej krajowej, okazał się najniższy, podczas gdy w województwie dolnośląskim był aż o 31% wyższy od średniej. Wartości powyżej średniej, które na ogół nie przekraczały jej o 8%, odnotowano dla województw: lubelskiego, małopolskiego, podkarpackiego i wielkopolskiego. W 2016 roku wskaźnik efektywności kosztowej usług odbierania odpadów komunalnych ogółem, rozumiany jako koszt usług w przeliczeniu na 1 tonę zebranych tego rodzaju odpadów, zwiększył się o 4% i wyniósł 438,1 zł.

Na efektywność kosztową usługi odbierania odpadów komunalnych wpływ miały m.in.:

- stopień koncentracji zabudowy,
- struktura zamieszkałych nieruchomości,
- struktura ludności zamieszkującej nieruchomości,
- koszty obsługi administracyjnej systemu odbierania odpadów,

- koszty transportu,
- koszty selektywnego zbierania odpadów komunalnych,
- sposoby, a więc i koszty zagospodarowania i utylizacji odpadów.

Efektywność funkcjonowania systemu

Pod względem efektywności funkcjonowania systemu odbioru odpadów komunalnych, porównano jednostki terytorialne w podziale na kategorie – duże miasta, miasta średniej wielkości, gminy miejsko-wiejskie, gminy wiejskie podlegające suburbanizacji dużych miast czy peryferyjne gminy wiejskie.

Wyżej wymienione zmienne, które oddziałują na efektywność odbioru odpadów komunalnych ogółem wykazywały różnicowanie w poszczególnych kategoriach jednostek sieci osadniczej. Wśród dużych miast, podobnie jak w miastach średniej wielkości, a także w małych miastach i gminach wiejskich, efektywność usług odbierania odpadów komunalnych okazała się silnie zróżnicowana. W 2016 roku wśród dużych miast, we Wrocławiu koszt odebrania 1 tony odpadów komunalnych ogółem wynosił ok. 700 zł, w Bydgoszczy powyżej 600 zł, a Krakowie i Poznaniu przekraczał 500 zł, podczas gdy w Łodzi, Warszawie, Lublinie, Białymstoku mieścił się w przedziale 400-450 zł, a w Katowicach nie przekraczał 350 zł.

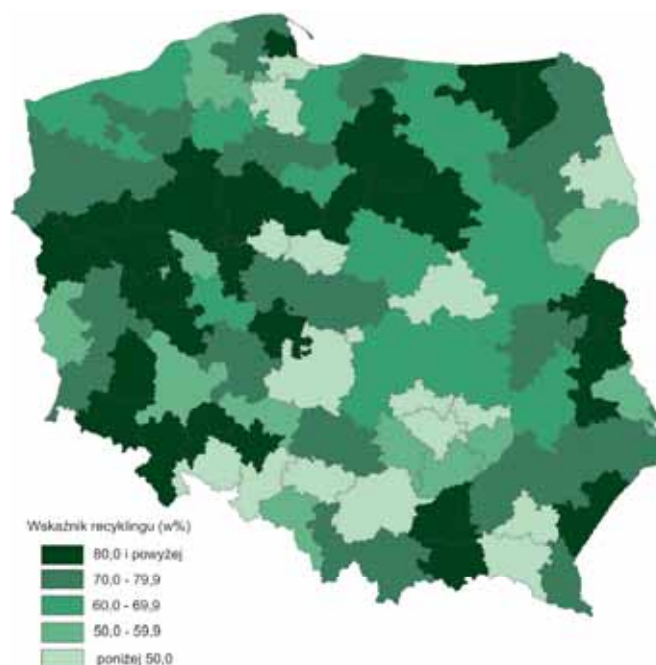
Wskaźnik Recyklingu odpadów

W 2015 roku, w Polsce spośród ogółu odpadów zebranych selektywnie odzyskano i przekazano do ponownego wykorzystania jako surowiec wtórny 59,9%, a w 2016 roku o 1,5 p. proc. więcej. Stopień odzysku odebranych/zebranych selektywnie odpadów komunalnych ogółem był wyraźnie zróżnicowany przestrzennie. W badanych latach bardzo niskie wskaźniki odnotowano w województwie świętokrzyskim, gdzie aż w czterech spośród sześciu Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi (RGOK) tego rodzaju wskaźnik nie przekraczał średniej dla Polski, przy czym w dwóch osiągnął odpowiednio wartość: 23,7% i 38,6%. W 2016 roku w województwie opolskim dwa regiony (z czterech istniejących) odznaczały się bardzo niskim wskaźnikiem recyklingu odebranych/zebranych odpadów komunalnych ogółem (w regionie południowo-zachodnim wskaźnik wynosił 38,6%, a południowo-wschodnim 48,4%), w śląskim dwa (z czterech), w podkarpackim dwa (z sześciu), a w pomorskim także dwa (na siedem istniejących). Niskie wskaźniki recyklingu odpadów zebranych selektywnie charakteryzowały zatem regiony położone zwłaszcza w południowej Polsce. Bardzo wysokie wskaźniki odzysku odebranych/zebranych selektywnie odpadów komunalnych, wyraźnie przekraczające wartość 90%, odnotowano głównie w województwach zachodnich:

dolnośląskim (regiony południowy, środkowowschodni, wschodni), lubuskim (centralny, północny) i wielkopolskim (siódmy) a wskaźniki wynoszące 100% osiągnięto w RGOK: wschodnim w województwie warmińsko-mazurskim oraz piątym w województwie wielkopolskim.

Najwyższy wskaźnik recyklingu odnosił się do odpadów szkła, do dalszego przetwarzania przekazano bowiem aż 92,6% zebranych tego typu odpadów. Nieznacznie niższy, o 1,2 p. proc., wskaźnik recyklingu dotyczył metali. Odzyskowi i dalszemu przetwarzaniu poddano zaś tylko 88,3% odebranych/zebranych selektywnie odpadów z papieru, ponad trzy czwarte zebranych odpadów tworzyw sztucznych oraz blisko dwie trzecie odpadów biodegradowalnych. W 2016 roku ogólny wskaźnik recyklingu odpadów był wyższy o 1,5 p. proc. (61,4%), przy czym

Wskaźnik recyklingu odpadów ogółem według Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi w 2015 r.

najwyższy postęp odnotowano w zakresie recyklingu metali (wzrost wskaźnika o 3,7 p. proc.), nieco mniejszy w zakresie odpadów biodegradowalnych (2,8 p. proc.) i papieru (2,4 p. proc.). Wskaźniki recyklingu poszczególnych frakcji odpadów komunalnych odebranych/zebranych selektywnie wykazywały znaczące zróżnicowanie według Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi. W roku 2016 w województwach małopolskim i opolskim, w trzech czwartych RGOK odzyskano i przekazano do przetworzenia powyżej 90% odpadów frakcji szkła, metali, papieru i tworzyw sztucznych, które zebrano selektywnie.

W województwach dolnośląskim, śląskim i zachodniopomorskim w połowie RGOK odzyskano ponad 90% z selektywnie zebranych frakcji szkła, metali, papieru i tworzyw sztucznych. W województwach kujawsko-pomorskim, łódzkim, podkarpackim, pomorskim i świętokrzyskim, w żadnym z regionów cztery wskaźniki recyklingu zebranych selektywnie frakcji odpadów (szkła, metali, papieru i tworzyw sztucznych) nie przekroczyły 90%. W województwie świętokrzyskim w trzech spośród sześciu regionów odzyskano mniej niż 80% zebranych selektywnie odpadów szkła, mniej niż 80% zebranych selektywnie odpadów metali, mniej niż 80% zebranych selektywnie odpadów papieru i mniej niż 80% zebranych selektywnie odpadów tworzyw sztucznych. Stosunkowo niski wskaźnik odzysku odpadów z papieru wiązał się z nieprofesjonalną selekcją odpadów frakcji suchej, wśród której zbierano butelki, opakowania z kartonu i puszki po napojach czy alkoholach. Wyciekające z opakowań resztki płynów, podobnie jak deszcz, powodowały zamakanie odpadów z papieru, które jako mokre nie nadawały się do odzysku. Podobny problem dotyczył odpadów biodegradowalnych, które gnijąc zmniejszały swoją objętość i masę. Z kolei niskie wskaźniki recyklingu odpadów z tworzyw sztucznych wiązały się z faktem, że w latach 2015-2016 nastąpiła w Polsce rozbudowa spalarni. Znaczna część odpadów z tworzyw sztucznych, które charakteryzują się dużą kalorycznością zamiast do recyklingu została poddana przekształceniu termicznemu.

Możliwość wdrożenia badania w statystyce publicznej

W ramach badania stworzono ujednoliconą metodologię obliczania wskaźników usług odbioru odpadów komunalnych oraz wskaźników efektywności kosztowej i recyklingu w gospodarce odpadami komunalnymi, opartych na (w pełni) porównywalnych, dostępnych źródłach danych. Umożliwia to wypełnienie istniejących luk informacyjnych dotyczących monitorowania, kontroli i oceny efektywności i skuteczności gospodarki odpadami komunalnymi w Polsce. Pozyskiwane w ramach badania informacje mogą zostać wykorzystane m.in. do: dostosowania krajowych i regionalnych polityk do uwarunkowań i wyzwań związanych z poprawą jakości środowiska przyrodniczego, ładem przestrzennym i zrównoważonym rozwojem,

- określenia potrzeb inwestycyjnych i możliwości regionów w zakresie środków finansowych na inwestycje, tak by osiągnąć wysoki poziom unieszkodliwiania, selektywnej zbiórki i recyklingu odpadów komunalnych,
- analizy danych historycznych – szeregów czasowych wskaźników w poszczególnych województwach.

*Koordynator badania: Andrzej Matacz
E-mail: a.matacz@stat.gov.pl*

CEL PRACY

Głównym celem pracy badawczej było pozyskanie, na poziomie gmin, szczegółowych danych statystycznych dotyczących pozwoleń na budowę i zgłoszeń budowy nowych budynków mieszkalnych lokowanych na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (MPZP) lub decyzji o warunkach zabudowy (WZ), a także zebranie oraz analiza informacji służących ocenie ruchu budowlanego na miejskich obszarach funkcjonalnych objętych Zintegrowanymi Inwestycjami Terytorialnymi (ZIT). Dane te odgrywają istotną rolę w procesach monitorowania rozwoju układów osadniczych, racjonalnej gospodarki gruntami oraz przeciwdziałania chaotycznej urbanizacji.

METODYKA BADANIA

Praca została zrealizowana trzyetapowo. Pierwszy etap dotyczył badania pozwoleń na budowę i zgłoszeń budowy budynków mieszkalnych na poziomie gmin. W tej części zespół badawczy najpierw określił sposób pozyskania przedmiotowych informacji. Ustalono, że głównym źródłem danych będzie badanie kwestionariuszowe, a pomocniczo do weryfikacji lub uzupełnienia danych zebranych od sprawozdawców zostanie wykorzystany Rejestr Wniosków, Decyzji i Zgłoszeń (RWDZ), należący do zasobów Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego. Założono, że badanie ma dotyczyć liczby wydanych w 2016 r. decyzji o pozwoleniu na budowę oraz dokonanych w 2016 r. zgłoszeń z projektem budowlanym budowy nowych budynków mieszkalnych, do których nie wniesiono sprzeciwu w drodze decyzji, jak również liczby budynków objętych tymi decyzjami lub zgłoszeniami. Uwzględniono też pozyskanie informacji o liczbie pozwoleń (zgłoszeń) oraz objętych nimi budynków lokowanych na podstawie obowiązujących MPZP. Przeprowadzono badanie pełne, którym objęto wszystkie gminy w kraju (2478) oraz dzielnice Warszawy (18). W badaniu posługiwano się formularzem elektronicznym (CAWI) udostępnionym w Portalu Sprawozdawczym GUS, jedynie w szczególnych przypadkach dane pozyskiwano za pomocą formularza papierowego. Ostatecznie uzyskano pełną kompletność

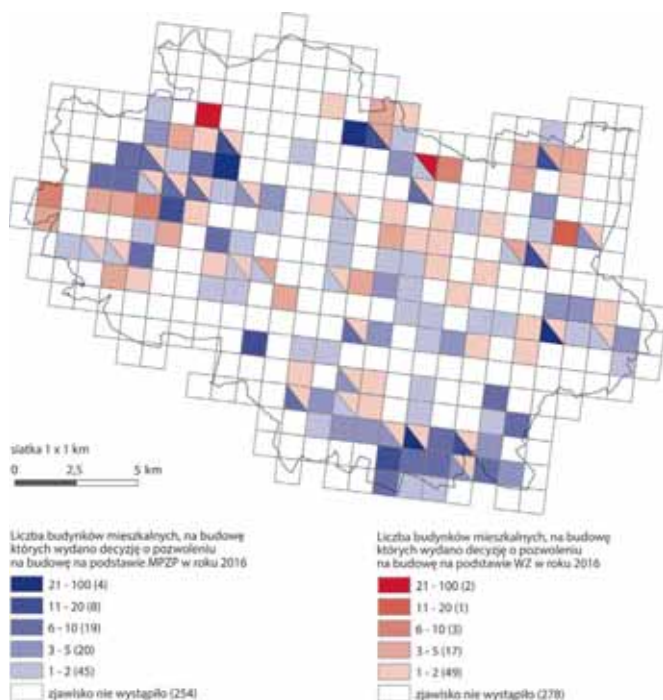
badania, a na podstawie zebranych danych opracowano tablice wynikowe. Było to pierwsze badanie, które dostarczyło przedmiotowych informacji na tak niskim poziomie terytorialnym. W ramach drugiego etapu pracy badawczej dla wybranych obszarów opracowano mapy ukazujące planowane do realizacji budynki mieszkalne, według prawnych podstaw ich lokalizacji (MPZP lub WZ). W tym celu pozyskano odpowiednie dane od właściwych organów administracji architektoniczno-budowlanej i na ich podstawie opracowano robocze zestawienia tabelaryczne. Następnie, po wypracowaniu metodologii tworzenia agregatów w siatce kwadratów, sporządzono mapy, na których dane zaprezentowano za pomocą kartogramu z siatką kwadratów o boku 1 km jako polem odniesienia. W ramach trzeciego etapu pracy, poświęconego pogłębionym badaniom ruchu budowlanego na miejskich obszarach funkcjonalnych objętych ZIT, opracowano metodologię wyliczania wskaźników opisujących rozwój budownictwa mieszkaniowego, wskaźników służących monitorowaniu budownictwa budynków niemieszkalnych, w tym zwłaszcza budownictwa usługowego, wskaźników łączących dane z zakresu budownictwa mieszkaniowego i usługowego oraz wskaźników kontekstowych. Na tej podstawie dokonano naliczenia, ze szczegółowością do poziomu gmin, wartości ww. wskaźników za poszczególne lata okresu 2012–2016 (w niektórych przypadkach tylko za 2016 r.) dla aktualnego na dzień rozpoczęcia badania zasięgu terytorialnego obszarów objętych ZIT. Wartości te zamieszczono w tablicach wynikowych, co umożliwiło wykonanie szczegółowej analizy ruchu budowlanego na badanych terenach. Ponadto opracowano i naliczono (na poziomie obszarów funkcjonalnych) wskaźnik syntetyczny, służący wielowymiarowej analizie porównawczej rozwoju budownictwa na obszarach ZIT w latach 2012–2016. Dodatkową czynnością wykonaną w ramach trzeciego etapu pracy było opracowanie dla wszystkich miejskich obszarów funkcjonalnych objętych ZIT map ukazujących nowo powstałą zabudowę mieszkaniową i niemieszkalną (wybrane grupy i klasy PKOB), w tym dla wybranych obszarów – map prezentujących powstałą w badanym okresie nową zabudowę mieszkaniową na planie gmin podzielonym siatką kwadratów o boku 1 km.

WYNIKI BADANIA

W ramach pierwszego etapu pracy zebrano i poddano analizie dane dotyczące pozwoleń na budowę oraz zgłoszeń budowy z projektem budowlanym nowych budynków mieszkalnych w roku 2016. Sprawdzono, czy pozwolenie lub zgłoszenie dotyczyło obiektów, których usytuowanie określono według MPZP, czy na podstawie WZ. Wyniki z tego etapu przedstawiają się następująco: w 2016 r. na terenie kraju wydano łącznie 80,7 tys. pozwoleń na budowę (lub przyjęto zgłoszeń budowy) nowych budynków mieszkalnych. Największa ich część przypadła na województwo mazowieckie (15,1% ogółu). Największym natężeniem przestrzennym planowanej do realizacji zabudowy mieszkaniowej charakteryzowało się województwo śląskie (72,8 budynków na 100 km²), zaś najmniejszym – warmińsko-mazurskie (10,3). Bardzo duże zróżnicowanie między regionami zaobserwowano dla liczby planowanych do realizacji budynków mieszkalnych przypadającej na 10 tys. ludności – od 5,8 w województwie świętokrzyskim do 88,2 w mazowieckim. Na poziomie gmin zróżnicowanie było jeszcze większe. W niektórych gminach leżących w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy, Poznania, Krakowa, Katowic, Gdańska i Wrocławia notowano w 2016 r. powyżej 300 planowanych budynków na 100 km², z kolei natężenie najmniejsze (poniżej 25 budynków na 100 km²) obserwowano głównie w gminach położonych peryferyjnie w stosunku do dużych aglomeracji miejskich. Na podstawie MPZP podjęto decyzje o budowie 55,2% obiektów. Największy udział takich budynków odnotowano w województwie dolnośląskim (79,9%), a najmniejszy w podkarpackim (17,4%). Wśród gmin, w tym miast na prawach powiatu, w 1109 jednostkach MPZP stanowiły podstawę lokalizacji więcej niż połowy budynków mieszkalnych, na których budowę zezwolono w 2016 r., w tym w 724 gminach wszystkie budynki lokowano zgodnie z MPZP. Dla odmiany w 592 gminach wszystkie objęte badaniem pozwolenia na budowę i zgłoszenia budowy dotyczyły obiektów lokowanych na podstawie WZ. Celem określenia, jak bardzo natę-

żenie planowanego do realizacji budownictwa mieszkaniowego zależy od jego oparcia o MPZP, zastosowano metodę analizy wielowymiarowej. Zaobserwowano, że w skali kraju wzrostowi udziału zabudowy mieszkaniowej planowanej w oparciu o MPZP towarzyszy wzrost jej natężenia w stosunku do powierzchni geodezyjnej gminy. W grupie jednostek charakteryzujących się dużą intensywnością planowanej zabudowy – ponad połowę stanowiły gminy, w których udział budynków mieszkalnych lokowanych na podstawie MPZP był na bardzo wysokim poziomie. Były to przede wszystkim gminy sąsiadujące z największymi miastami (m.in. Warszawą, Krakowem, Wrocławiem, Gdańskiem). Na tej podstawie prawdopodobny wydaje się wniosek, że procesy planowania zabudowy zachodzą właściwie. Żeby przekonać się, czy wewnątrz gmin nie ma obszarów, na których powstaje dużo budynków na podstawie innych dokumentów niż MPZP, dla wybranych gmin opracowano mapy ukazujące rozmieszczenie planowanych budynków mieszkalnych w polach siatki kwadratów o boku 1 km. Mapy przygotowano dla 14 gmin powiatu biłgorajskiego oraz Gdańska, Lublina, Poznania i Wrocławia. Zaobserwowano obszary nasilonego ruchu budowlanego. Możliwe było nawet wskazanie szlaków komunikacyjnych, wzdłuż których planowana jest znaczna liczba budynków. Jednoznacznie można też było wskazać tereny nasilonego rozwoju budownictwa mieszkaniowego, dla którego podstawę stanowią dokumenty inne niż MPZP (tj. decyzje o warunkach zabudowy – WZ). W Gdańsku na terenie dzielnicy Kokoszki notowano do ponad 29 takich obiektów na 1 km². W południowo-wschodnich dzielnicach Lublina badana zabudowa była lokowana prawie wyłącznie na podstawie decyzji WZ, a w Poznaniu największe zagęszczenie opartych o WZ zamierzeń budowlanych (32 obiekty na 1 km²) zauważono na południowym skraju osiedla Fabianowo-Kotowo. Z kolei we Wrocławiu pola siatki kilometrowej o największym (49 obiektów na 1 km²) zagęszczeniu mających powstać budynków lokowanych na podstawie WZ występowały w północnej części miasta. Wyniki te wskazują na dużą praktyczną użyteczność opracowanej przez zespół badawczy metody.

Budynki mieszkalne, na budowę których wydano decyzje o pozwoleniu na budowę (lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym) na podstawie MPZP lub decyzji WZ we Wrocławiu w 2016 r.

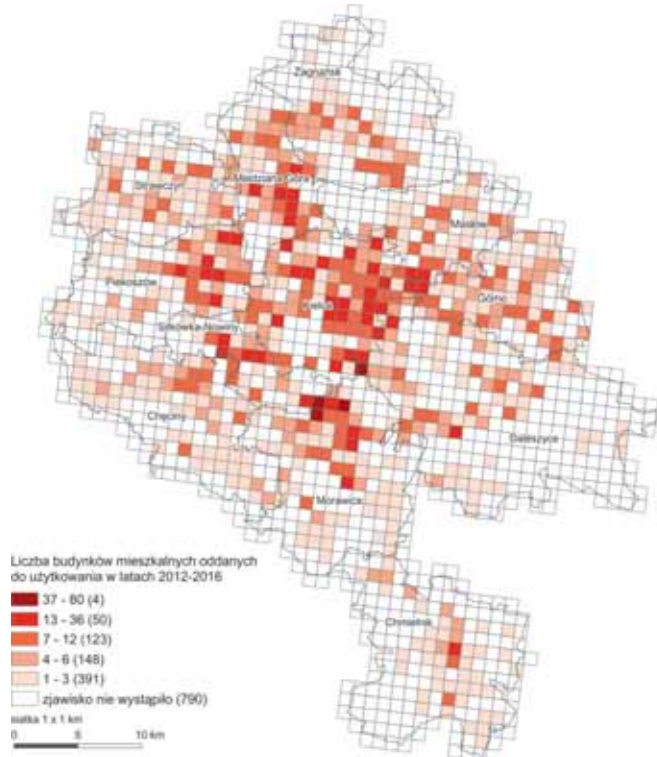

Kolejną część pracy badawczej poświęcono badaniom ruchu budowlanego w latach 2012–2016 na terenie 24 miejskich obszarów funkcjonalnych objętych ZIT. W analizie wykorzystano obszerny zestaw opracowanych i obliczonych wskaźników budownictwa mieszkaniowego oraz niemieszkalnego, w tym usługowego. Przeprowadzono też wielowymiarową analizę porównawczą rozwoju budownictwa na obszarach ZIT opartą o wskaźnik syntetyczny. Rozmieszczenie powstałej na obszarach ZIT w latach 2012–2016 nowej zabudowy mieszkaniowej przedstawiono na mapach w polach siatki kwadratów o boku 1 km. Wśród uwarunkowań rozwoju budownictwa na badanych obszarach funkcjonalnych szczególną uwagę zwrócono na czynniki

demograficzne, m.in. zmiany liczby ludności, gęstość zaludnienia i odsetek ludności w wieku produkcyjnym. Inną niezwykle ważną badaną sferą uwarunkowań rozwoju budownictwa na obszarach ZIT były też kwestie przestrzenno-infrastrukturalne, w tym stopień pokrycia terenu obowiązującymi MPZP, który wykazywał silne zróżnicowanie – przyjmując w 2016 r. poziom od 7,4% dla obszaru ZIT Rzeszowa do 86,3% dla obszaru ZIT Subregionu Południowego Województwa Śląskiego. W tej grupie zagadnień zwrócono również uwagę na dostępność urządzeń sieciowych (kanalizacja, gazociąg). Spośród szeregu uwarunkowań społeczno-gospodarczych uznano za istotne m.in. udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej, dochody gmin z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych (PIT) oraz podatku dochodowym od osób prawnych (CIT), liczbę podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON oraz udział sektora usługowego (tj. sekcji G–U klasyfikacji PKD 2007) w ogólnej liczbie tych podmiotów. W ramach pogłębionych badań budownictwa mieszkaniowego na obszarach ZIT analizowano m.in. jego efekty rzeczowe, czyli w szczególności liczbę budynków mieszkalnych i mieszkań oddanych do użytkowania, zarówno w ujęciu bezwzględnym, jak i w stosunku do cech demograficznych oraz powierzchni badanych obszarów. Analizowano także cechy jakościowe efektów rzeczowych budownictwa mieszkaniowego, takie jak średnia wielkość oddawanych do eksploatacji mieszkań i ich wyposażenie w instalacje techniczno-sanitarne, strukturę ww. efektów według rodzajów budynków i form budownictwa oraz podstawy prawne lokalizacji planowanych do realizacji budynków mieszkalnych (MPZP lub WZ). Odnotowano m.in. następujące wyniki: w latach 2012–2016 na miejskich obszarach funkcjonalnych objętych ZIT oddano do użytkowania łącznie 485,6 tys. mieszkań, co stanowiło większość (64,4%) mieszkań przekazanych w tym okresie do eksploatacji w kraju. Średnioroczna dynamika liczby mieszkań oddawanych do użytkowania w latach 2013–2016 (przy bazie 2012=100) na obszarach ZIT wyniosła 102,8 i była wyższa od dynamiki dla całego kraju. W latach 2012–2016 na obszarach ZIT na 1 tys. ludności przypadało rocznie średnio 5,3 mieszkania oddanego do użytkowania (wobec 3,9 mieszkania w Polsce). Wśród 24 badanych obszarów funkcjonalnych średnia roczna powierzchnia użytkowa mieszkań oddawanych do użytkowania w latach 2012–2016

przypadająca 1 km² powierzchni geodezyjnej ogółem wynosiła od 37,1 m²/km² na obszarze ZIT Jeleniej Góry do 619,5 m²/km² na obszarze ZIT Warszawy. Na obszarach ZIT przeważało w badanym okresie budownictwo wielorodzinne, na które przypadało 62,1% ogólnej liczby zrealizowanych mieszkań. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do eksploatacji w latach 2012–2016 na badanych obszarach funkcjonalnych wynosiła 89,3 m². Spośród mieszkań oddanych do użytkowania w latach 2012–2016 na obszarach ZIT ogółem 87,7% posiadało kanalizację z odprowadzeniem do sieci (w kraju 79,1%). Ograniczona dostępność sieci gazowej, przy upowszechnianiu się alternatywnych źródeł energii dla gospodarstw domowych, przekładała się natomiast na niezbyt wysoki i malejący w analizowanym okresie odsetek mieszkań oddawanych do użytkowania wyposażonych w gaz z sieci. Na obszarach ZIT mieszkania wyposażone w gaz z sieci stanowiły 47,7% ogółu mieszkań przekazanych do eksploatacji w latach 2012–2016 (wobec 41,2% w kraju). Oprócz analizy budownictwa mieszkaniowego wykonano badania rozwoju budownictwa budynków niemieszkalnych, ze szczególnym uwzględnieniem budynków usługowych. Spośród uzyskanych wyników poniżej przytoczono podstawowe wartości. Za zasadniczy miernik efektów rzeczowych budownictwa budynków niemieszkalnych, w tym usługowych, przyjęto przekazaną do eksploatacji powierzchnię użytkową budynków (zarówno nowych, jak i rozbudowanych). Oddana do użytkowania w latach 2012–2016 na obszarach ZIT powierzchnia użytkowa budynków niemieszkalnych ogółem wyniosła 36,4 mln m², natomiast oddana powierzchnia użytkowa budynków usługowych wyniosła 12,6 mln m². W badanym okresie na 1 km² powierzchni ogółem obszarów ZIT oddawano do użytkowania rocznie średnio 128,2 m² powierzchni użytkowej budynków niemieszkalnych, w tym 44,5 m² budynków usługowych. Najwyższym natężeniem przestrzennym budownictwa budynków niemieszkalnych wyróżniały się obszary ZIT Warszawy (383,5 m²/km²) oraz Krakowa (352,4 m²/km²). One też cechowały się największym natężeniem budownictwa usługowego. W ramach pogłębionych badań ruchu budowlanego na obszarach funkcjonalnych objętych ZIT, sklasyfikowano te obszary według ogólnego poziomu rozwoju budownictwa. W tym celu zastosowano metodę wielowymiarowej statystycznej analizy porównawczej, opartej o syntetyczny wskaźnik rozwoju budownictwa w latach 2012–2016.

Liczba budynków mieszkalnych oddanych do użytkowania w latach 2012–2016 w ZIT Kielce

Wskaźnik ten łączył w sobie wartości wskaźników rozwoju budownictwa mieszkaniowego i niemieszkalnego, w tym usługowego. W rezultacie, w poszczególnych latach, przyporządkowano każdy z 24 badanych obszarów do jednej z czterech grup charakteryzujących ogólny poziom rozwoju budownictwa. Pozwoliło to na wskazanie stopnia rozwoju budownictwa oraz jego zmian w czasie. Część obszarów ZIT w całym okresie badania utrzymywała się na tym samym poziomie co wskazuje na dużą stabilność rozwoju budownictwa, a dla części obszarów następowały okresowe zmiany ww. poziomu. Głębsza analiza opracowanych w badaniu danych może być wykorzystana do programowania rozwoju budownictwa w powiązaniu z uwarunkowaniami społeczno-gospodarczymi.

Koordynator badania: Zofia Kurlej
E-mail: z.kurlej@stat.gov.pl

CEL PRACY

Ważnym powodem realizacji badania była potrzeba spełnienia oczekiwań krajowych, regionalnych i lokalnych odbiorców informacji, zgłaszających od wielu lat zapotrzebowanie na informacje o dostępności mieszkańców do usług publicznych według jednolitej metodologii. Dotychczas służby statystyki publicznej nie realizowały kompleksowego badania dostarczającego miarodajnych danych w tym zakresie, udostępniając cyklicznie wskaźniki de facto a-przestrzenne, nieuwzględniające ani różnicowań wewnątrz danej jednostki administracyjnej, ani sytuacji w sąsiednich jednostkach. Dostęp do wielu źródeł danych administracyjnych oraz doświadczenie w ich przetwarzaniu pozwoliło na podjęcie próby realizacji pracy badawczej.

Celem pracy było opracowanie metody szacunku zasobów ludności w grupach wiekowych, dla których dedykowane są wybrane usługi publiczne oraz wypracowanie metody pomiaru dostępności przestrzennej i czasowej do obiektów użyteczności publicznej dla tych grup, przy wykorzystaniu wielu administracyjnych i statystycznych źródeł danych. Praca miała umożliwić identyfikację przestrzennego różnicowania poziomu dostępności do różnego typu usług publicznych w Polsce i opracowanie wyników na poziomie gmin, z uwzględnieniem obszarów miejskich i wiejskich.

Ponadto w wyznaczonych celach zawarto opracowanie metody wyliczenia wskaźników dostępności terytorialnej mieszkańców Polski do wybranych usług publicznych umożliwiającej powtarzalność badania w przyszłości. Analiza wyników powinna dostarczyć informacji o różnicowaniu dostępności do wybranych obiektów użyteczności publicznej na poziomie gmin, z uwzględnieniem obszarów o najsłabszym stopniu dostępności. Prezentacja wyników w przestrzeni (na mapach) oraz w tablicach miała stanowić uzupełnienie materiałów publikacyjnych statystyki publicznej o informacje dotychczas niepublikowane.

METODYKA BADANIA

Badanie dostępności przestrzennej wymagało z jednej strony zidentyfikowania lokalizacji obiektów świadczących usługi publiczne, z drugiej zaś zidentyfikowania rozmieszczenia

potencjalnych świadczeniobiorców. Do obliczenia dystansu dzielącego ludność od danej usługi oraz czasu potrzebnego do jego pokonania, wykorzystano przebieg sieci drogowej oraz średnie czasy poruszania się po drogach. Pracę badawczą, obejmującą swym zasięgiem ludność zamieszkałą na terenie całego kraju oraz kilkanaście rodzajów obiektów świadczących usługi publiczne, wykonano w kilku etapach. W pierwszym z nich, we współpracy z Ministerstwem Inwestycji i Rozwoju, w ramach 6 obszarów działania: edukacji i wychowania, bezpieczeństwa, kultury, ochrony zdrowia, administracji lokalnej i wymiaru sprawiedliwości, wytypowano następujące obiekty:

- przedszkola,
- szkoły podstawowe,
- szkoły ponadgimnazjalne,
- jednostki Policji,
- jednostki straży pożarnej,
- biblioteki,
- domy kultury,
- przychodnie zdrowia świadczące usługi podstawowej opieki zdrowotnej,
- szpitale kliniczne,
- stacje pogotowia ratunkowego,
- szpitalne oddziały ratunkowe,
- centra urazowe,
- urzędy administracji gminnej,
- urzędy administracji powiatowej,
- sądy rejonowe.

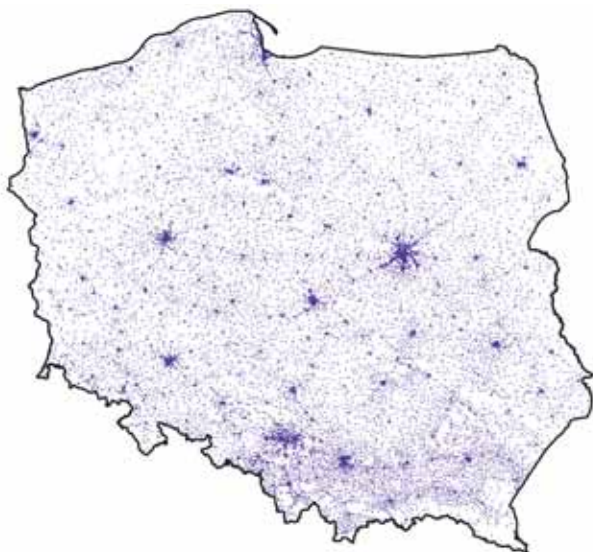
Stworzone zostały dwa operaty – operat wytypowanych obiektów użyteczności publicznej oraz operat osób. Powstały one na podstawie rejestrów administracyjnych pozyskanych przez resort statystyki zgodnie z Programem Badań Statystycznych Statystyki Publicznej, ogólnodostępnych danych z portalu Danepubliczne.gov.pl prowadzonego przez Ministerstwo Cyfryzacji oraz (w niektórych przypadkach) na podstawie danych pozyskanych bezpośrednio od gestorów poszczególnych rejestrów.

Zarówno miejscom zamieszkania osób (budynkom), jak i wytypowanym obiektom usługowym przypisano współrzędne geograficzne, co umożliwiło obliczenie dystansu z miejsca zamieszkania do danej usługi wg przebiegu sieci drogowej.

Lokalizacja punktów adresowych operatu osób.

Lokalizacja obiektów użyteczności publicznej.

W efekcie tych prac możliwe było określenie liczby osób (wg adresu zamieszkania) w zasięgu oddziaływania wybranych obiektów użyteczności publicznej. Dodatkowo pomiaru dostępności dokonano z uwzględnieniem grup wieku ludności (potencjalnych świadczeniobiorców danej usługi), np. dostępność do szkół podstawowych zbadano dla dzieci w wieku 7–12 lat.

Pierwotnie zakładano, że pomiar będzie dokonany pomiędzy wszystkimi punktami adresowymi miejsc zamieszkania ludności w danej grupie wieku a najbliższymi lokalizacjami obiektów, świadczących wybrane usługi publiczne. Pomiar ten miał być prowadzony po możliwie najdokładniejszej sieci drogowej, z uwzględnieniem dwóch rodzajów dystansu – odległości i czasu. Konieczne jednak okazało się opracowanie metody pomiaru, która mogłaby zostać wykorzystana do kolejnych edycji tego badania lub w innych analizach przestrzennych bez angażowania dodatkowych zasobów. W tym celu dokonano następujących uproszczeń, które miały ograniczony wpływ na precyzję i dokładność pomiaru:

- na podstawie sieci drogowej ustalono ekwidystanty dzielące przestrzeń Polski na bufor o tych samych przedziałach odległości do wybranego obiektu użyteczności publicznej;
- na podstawie współrzędnych geograficznych przypisano punkty adresowe miejsc zamieszkania do odpowiednich buforów oraz „kosztów”¹ wejścia i wyjścia do sieci drogowej;
- dokonano generalizacji średnich czasów poruszania się po sieci drogowej w zależności od rodzaju drogi;
- wskaźniki dostępności dla gmin przeliczono wykorzystując wartość średnią (gdzie punkty adresowe w przedziałach mają przypisaną wartość środka danego przedziału), a nie wartość rzeczywistą odległości i czasu; analogicznie dokonano pomiaru dostępności dla pola podstawowego siatki 5-kilometrowej.

¹ Kosztami wejścia i wyjścia jest najkrótsza odległość dzieląca punkt adresowy miejsca zamieszkania od sieci drogowej oraz od sieci drogowej do obiektu użyteczności publicznej. Odległości te liczone są w linii prostej.

Trudności związane z brakiem specjalistycznych narzędzi rozwiązano stosując oprogramowanie open source QGIS oraz samodzielnie napisane aplikacje. Wielość gestorów i brak, w kilku przypadkach, możliwości dokładnej weryfikacji udostępnianych przez nich danych, wymusiła zastosowanie metod manualnych wykorzystanych szczególnie przy geokodowaniu położenia obiektów użyteczności publicznej i jej weryfikacji.

Na podstawie przyjętej metody i obliczonej w przedziałach odległości między miejscami zamieszkania ludności a lokalizacjami usług publicznych dla każdej gminy obliczono wskaźnik dostępności przestrzennej i wskaźnik dostępności czasowej do danej usługi. Wskaźniki dostępności posłużyły do wyznaczenia wskaźników syntetycznych, które umożliwiły wskazywanie gmin o niskim poziomie dostępności przestrzennej i czasowej do usług.

Dla każdego rodzaju usługi wyniki przeprowadzonego badania zaprezentowano na mapach i wykresach. Na mapach przedstawiono rozmieszczenie obiektów świadczących usługi publiczne, miejsce zamieszkania potencjalnych świadczeniobiorców usługi według kryterium odległości i czasu, przeciętną odległość i przeciętny czas dojazdu do usługi według gmin, a także przeciętną odległość do usługi w siatce kwadratów 5x5 km. Na wykresach przedstawiono rozkład ludności miejskiej i wiejskiej według odległości i czasu dojazdu do usługi. Zgromadzone dane można również prezentować w dowolnych przekrojach terytorialnych i z zastosowaniem różnych metod, dostosowanych do potrzeb odbiorców.

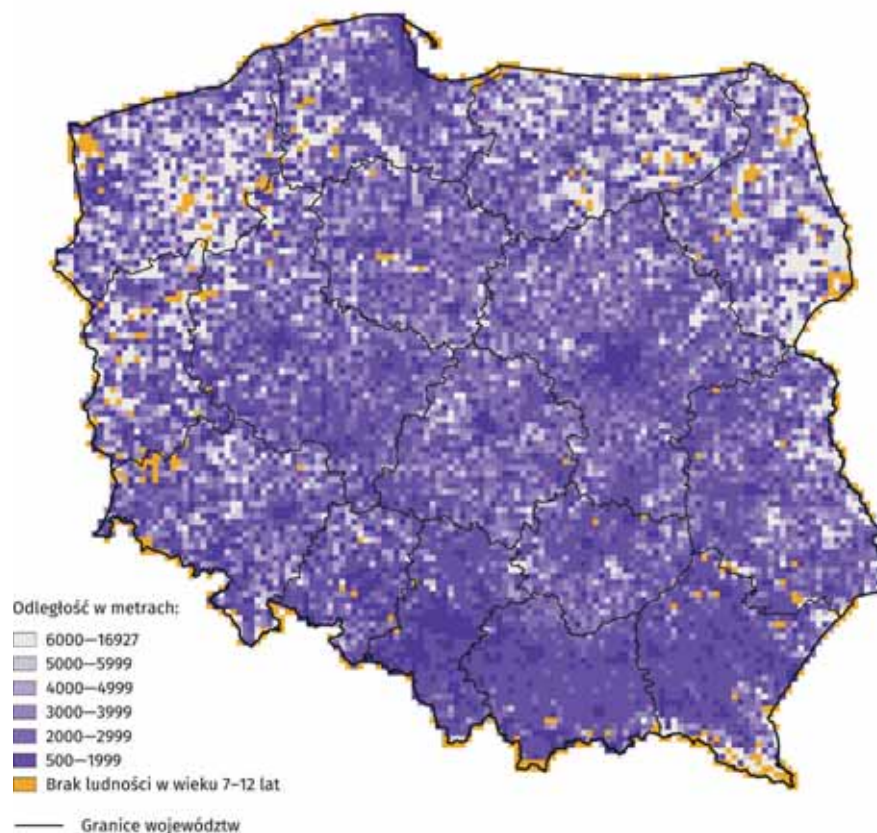
Wszystkie informacje zawarte w zbiorach administracyjnych wykorzystane do określenia populacji ludności Polski

zawierały dane aktualne na 31 grudnia 2016 r. Dla większość obiektów użyteczności publicznej zebrano informacje o danych adresowych według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r., z wyjątkiem danych o placówkach edukacyjnych ze względu na ich specyfikę działalności (rok szkolny) pozyskanych według stanu na 30 września 2016 r.

WYNIKI BADAŃ

Dla każdego z poszczególnych rodzajów obiektów oraz grup wiekowych osób, ze względu na dedykowany im rodzaj usługi świadczonej w obiektach użyteczności publicz-

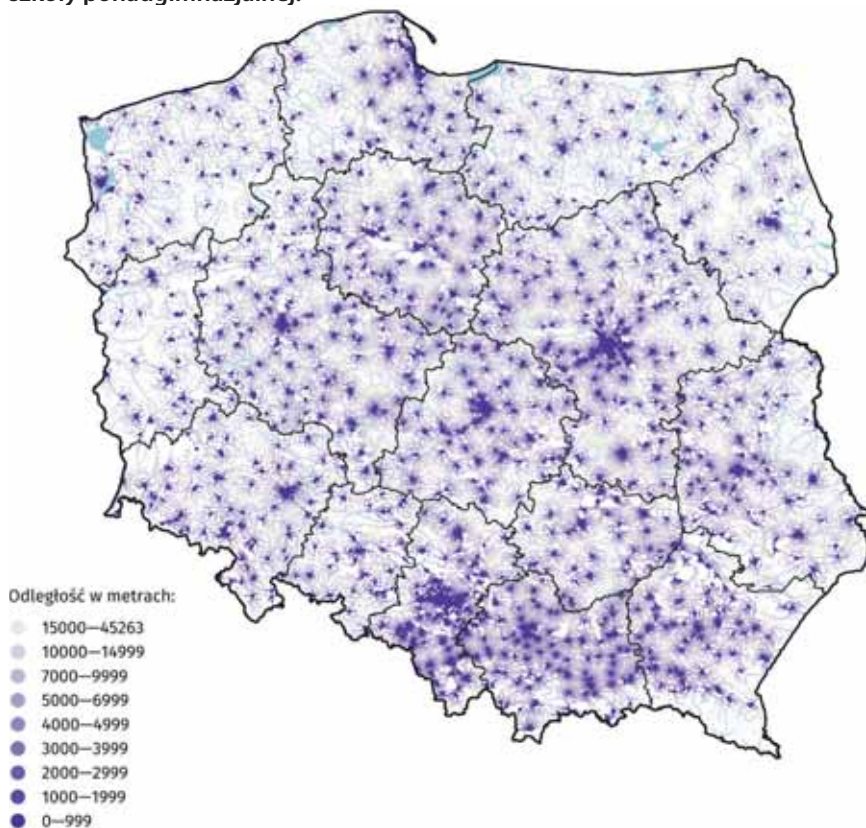
Wskaźnik dostępności przestrzennej dzieci w wieku 7–12 lat do najbliższej szkoły podstawowej w siatce 5x5 km.

nej, określono dostępność przestrzenną i czasową.

Przeciętna odległość w kraju do najbliższej placówki wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3–5 lat wynosi 1,8 km, a dla dzieci sześciolatków 1,2 km. Stosunkowo najbliżej mają dzieci w województwie śląskim, a najdalej w województwie warmińsko-mazurskim. Przeciętny czas dojazdu do najbliższej placówki wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3–5 lat wynosi 4:14 min, a dla dzieci sześciolatków 3:25 min. Najkrótszy średni czas dojazdu jest w województwie śląskim, a najdłuższy w województwie podlaskim i województwie warmińsko-mazurskim. Lepsza dostępność do placówek

Odległość z miejsca zamieszkania młodzieży w wieku 16–18 lat do najbliższej szkoły ponadgimnazjalnej.

wychowania przedszkolnego dzieci w wieku 6 lat wynika z faktu, że sześciolatkowie – oprócz możliwości uczęszczania do przedszkoli, zespołów wychowania przedszkolnego i punktów przedszkolnych – mogą również uczęszczać do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych.

W odniesieniu do szkół podstawowych na poziomie województw przeciętna odległość do najbliższej szkoły wynosi od 0,9 km w województwie śląskim do 1,8 km w województwie warmińsko-mazurskim, przy średniej krajowej 1,4 km. Natomiast przeciętny czas dojazdu do najbliższej szkoły podstawowej wynosi od 2:53 min w województwie śląskim do 4:34 min w województwie podlaskim, przy średniej krajowej 3:33 min.

Dla szkół ponadgimnazjalnych na poziomie województw przeciętna odległość do najbliższej placówki wynosi od 3,2 km w województwie śląskim do 5,7 km w województwie świętokrzyskim, przy średniej krajowej 4,5 km, zaś przeciętny czas dojazdu do najbliższej szkoły wynosi od 6:15 min w województwie śląskim do 9:29 min w województwie podkarpackim, przy średniej krajowej 7:57 min.

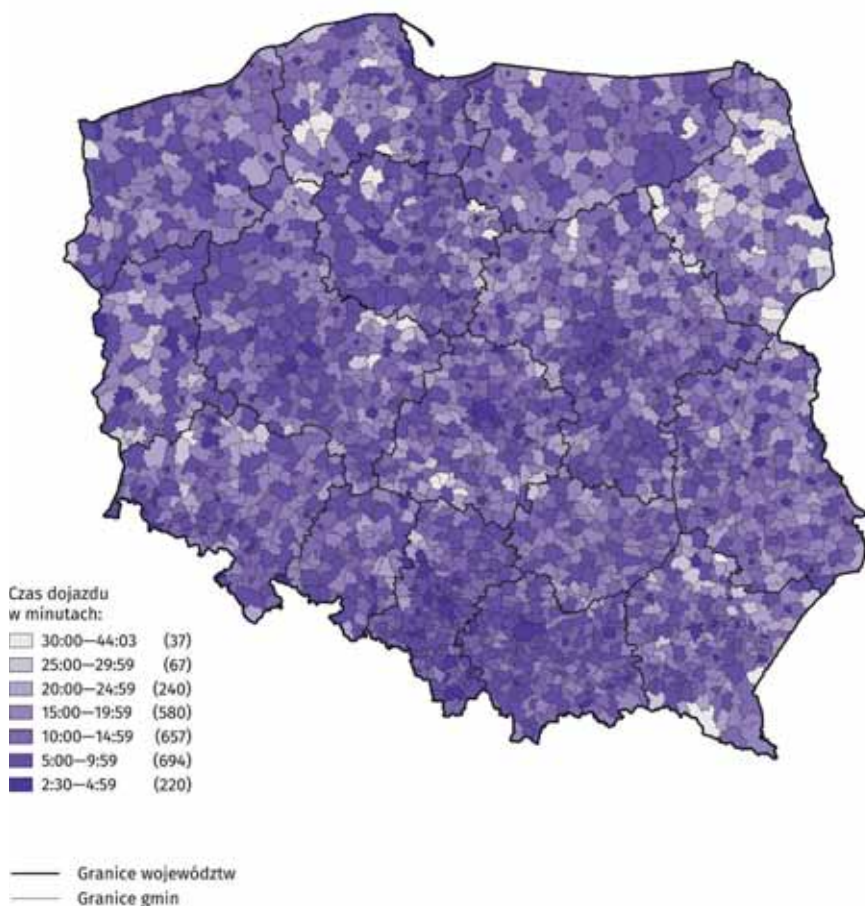
Rozmieszczenie jednostek Policji nawiązuje do układu sieci osadniczej – gęściejszą siecią charakteryzuje się województwo śląskie i środkowa część mazowieckiego, a stosunkowo rzadszą: województwa warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, lubuskie, świętokrzyskie i zachodniopomorskie. Na poziomie województw przeciętna odległość do najbliższej jednostki Policji wynosi od 1,7 km w województwie śląskim do 2,8 km w województwie lubelskim, przy średniej krajowej 2,3 km, natomiast przeciętny czas dojazdu do jednostki Policji wynosi od 6:09 min w województwie śląskim do 9:03 min w województwie świętokrzyskim, przy średniej krajowej 7:31 min.

Przestrzenny rozkład dostępności z miejsca zamieszkania do najbliższej jednostki straży pożarnej wynika z rozmieszczenia tych jednostek. Przeciętna odległość do najbliższej jednostki straży pożarnej wynosi od 2,3 km w województwie śląskim do 3,3 km

w lubelskim, przy średniej krajowej 2,7 km, natomiast przeciętny czas dojazdu straży pożarnej wynosi od 4:43 min w łódzkim do 6:15 min w podlaskim, przy średniej krajowej 5:19 min.

Badaniem dostępności do bibliotek objęto jedynie biblioteki publiczne. Przeciętna odległość w kraju do najbliższej placówki bibliotecznej wynosi 1,9 km dla dzieci (0–16 lat), a dla osób dorosłych 1,7 km (tu brano pod uwagę biblioteki pu-

Wskaźnik dostępności czasowej ludności do najbliższej stacji pogotowia ratunkowego w gminach.

bliczne lub ich filie niebędące filiami dla dzieci). Stosunkowo najbliżej do biblioteki ma ludność w województwie śląskim, a najdalej w podlaskim, świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim. W kraju przeciętny czas dojazdu do najbliższej biblioteki wynosi 4:14 min dla dzieci i 4:00 min dla osób dorosłych. Najkrótszy średni czas dojazdu jest w województwie śląskim, a najdłuższy w podlaskim.

Domy kultury rozmieszczone są dość rzadko, a średnia odległość w kraju do najbliższej takiej placówki wynosi 3,1 km – od 2,4 km w województwie śląskim do 4,1 km w świętokrzyskim. Przeciętny czas dojazdu do domu kultury wynosi od 4:52 min w śląskim do 6:42 min w świętokrzyskim i warmińsko-mazurskim, przy średniej krajowej 5:53 min.

Rozmieszczenie poradni podstawowej opieki zdrowotnej wynika z sieci osadniczej; widoczna jest zdecydowana koncentracja w miastach wojewódzkich. Przeciętna odległość w kraju do najbliższej poradni wynosi 2,0 km dla dzieci i 1,8 km dla osób dorosłych (w tym przypadku pod uwagę brano poradnie POZ niebędące poradniami dziecięcymi). Stosunkowo najbliżej ma ludność województwa śląskiego, a najdalej warmińsko-mazurskiego (bez względu na wiek). Dla dzieci przeciętny czas dojazdu do najbliższej poradni zdrowia wynosi 4:23 min, a dla osób dorosłych 4:08 min. Najkrótszy średni czas dojazdu jest w województwie śląskim, a najdłuższy w podlaskim i warmińsko-mazurskim.

Przyjęte do badania szpitale kliniczne (40) zlokalizowane są niemal wyłącznie w miastach wojewódzkich. W czterech województwach (lubuskim, opolskim, podkarpackim i świętokrzyskim) nie ma żadnego szpitala klinicznego. Przeciętna odległość w kraju do najbliższego takiego szpitala wynosi 60 km dla dzieci i 59 km dla

osób dorosłych. Stosunkowo najbliższą mają osoby w województwie śląskim (odpowiednio 33 km i 31 km), a najdalej w podkarpackim (147 km i 149 km). Przeciętny czas dojazdu do najbliższego szpitala klinicznego wynosi 1 godz. i 8 min (bez względu na badaną zbiorowość). Najkrótszy średni czas dojazdu jest w województwie małopolskim i łódzkim, a najdłuższy w podkarpackim i świętokrzyskim.

Na poziomie województw przeciętna odległość do najbliższej stacji pogotowia ratunkowego wynosi od 4,2 km w śląskim do 7,6 km w świętokrzyskim, przy średniej krajowej 5,6 km. Przeciętny czas dojazdu pogotowia ratunkowego wynosi natomiast od 7:37 min w śląskim do 11:29 min w podlaskim, przy średniej krajowej 8:48 min.

Przeciętna odległość w kraju do najbliższego szpitalnego oddziału ratunkowego (SOR) wynosi 13,8 km dla dzieci i 13,4 km dla osób dorosłych. Stosunkowo najbliższą mają mieszkańcy województwa łódzkiego, a najdalej zachodniopomorskiego. Dla dzieci przeciętny czas dojazdu do najbliższego SOR-u wynosi 21:08 min, a dla osób dorosłych 20:33 min. Najkrótszy średni czas dojazdu jest w województwie łódzkim i małopolskim, a najdłuższy w zachodniopomorskim, przy czym zarówno dzieci, jak i dorośli mieszkający w miastach do najbliższego SOR-u mają średnio niespełna 16 min, a na wsi 28–29 min. Co drugi mieszkaniec miasta (bez względu na wiek) ma SOR w zasięgu 10 min. Na wsi tak dobrą dostępność ma mniej niż 5% osób, zaś co trzeci mieszkaniec wsi znajduje się w zasięgu 30 min i więcej od tej usługi.

W Polsce działa 14 centrów urazowych, po jednym w województwie z wyjątkiem świętokrzyskiego i zachodniopomorskiego. Przeciętna odległość w kraju do najbliższego centrum urazowego wynosi 60 km. Stosunkowo najbliższą mają do nich mieszkańcy województw opolskiego i łódzkiego (po 39 km), a najdalej zachodniopomorskiego (175 km). Przeciętny czas dojazdu do centrum urazowego wynosi 1 godz. i 12 min. Najkrótszym czasem charakteryzują się województwa: łódzkie (45 min), opolskie (49 min) i małopolskie (54 min), a najdłuższym – zachodniopomorskie (3 godziny i 12 minut) i świętokrzyskie (2 godziny i 5 minut).

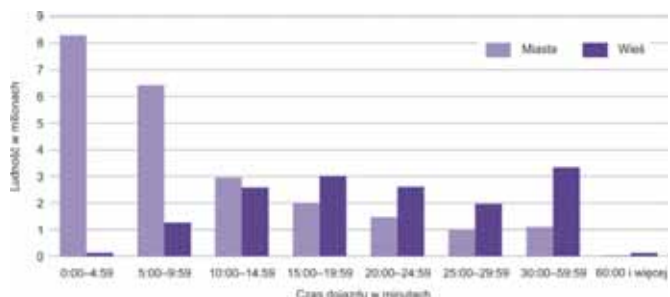
Lokalizacja urzędów administracji gminnej (urzędy gmin, urzędy miast, urzędy miejskie, urzędy dzielnic m.st. Warsza-

wy) odzwierciedla podział terytorialny kraju. Na poziomie województw przeciętna odległość do właściwego urzędu wynosi od 3,2 km w mazowieckim do 4,6 km w małopolskim, przy średniej krajowej 3,9 km. Przeciętny czas dojazdu do urzędu wynosi od 6:05 min w mazowieckim do 8:34 min w pomorskim i podlaskim, przy średniej krajowej 7:13 min.

Lokalizacja urzędów administracji powiatowej (starostwa powiatowe, urzędy miast w miastach na prawach powiatu, urzędy dzielnic m.st. Warszawy) odzwierciedla podział terytorialny kraju, przy czym na ogół w miastach na prawach powiatu zlokalizowane są dwa urzędy – jeden obsługujący powiat grodzki i jeden obsługujący powiat ziemski. Przeciętna odległość do właściwego urzędu administracji powiatowej wynosi od 6,7 km w województwie śląskim do 11,6 km w lubelskim, przy średniej krajowej 9,4 km, natomiast przeciętny czas dojazdu do urzędu wynosi od 11:52 min w województwie śląskim do 18:27 min w lubuskim, przy średniej krajowej 14:47 min.

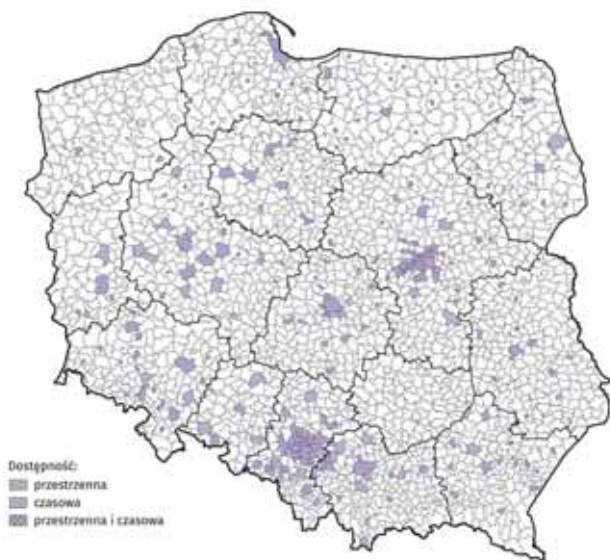
Lokalizacja sądów rejonowych określana jest rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości. Na poziomie województw przeciętna odległość do właściwego sądu rejonowego wynosi od 7,4 km w śląskim do 15,2 km w podlaskim, przy średniej krajowej 10,7 km, a przeciętny czas dojazdu do sądu rejonowego wynosi od 12:33 min w śląskim do 22:34 min w podlaskim, przy średniej krajowej 16:05 min.

Ludność według czasu dojazdu do właściwego miejscowo sądu rejonowego.

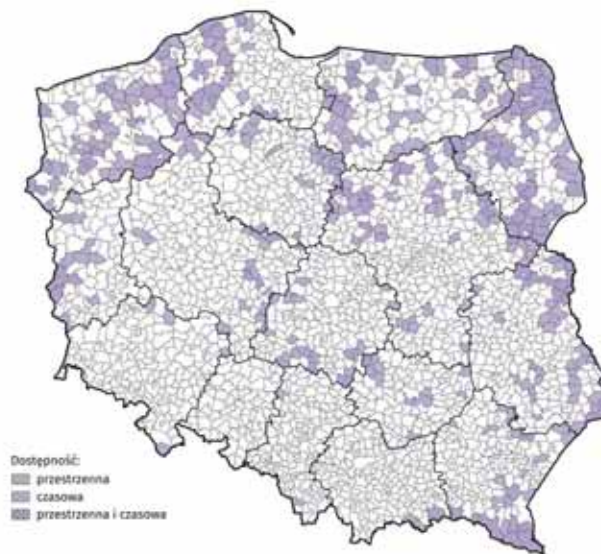

Analiza sumarycznych wyników badania wskazuje, że w ujęciu terytorialnym lepszą dostępnością do większości usług publicznych charakteryzują się obszary południowej i centralnej Polski. Rozmieszczenie gmin o najlepszej dostępności potwierdzają niskie wartości zarówno cząstkowych wskaźników dostępności, jak i dwóch wskaźników syntetycznych. Spośród 10% (249) gmin o najlepszej dostępności zdecydowana większość to gminy miejskie – 220 w przypadku dostępności przestrzennej i 193 w przypadku dostępności czasowej. Tylko odpowiednio 5 i 15 gmin ma status gminy wiejskiej. Gminy o najlepszej dostępności przestrzennej i czasowej do usług publicznych na ogół zlokalizowane są w województwie mazowieckim (odpowiednio 52 i 53) oraz śląskim (43 i 33). W tej grupie gmin nie znalazła się żadna z województwa świętokrzyskiego i tylko jedna z województwa zachodniopomorskiego.

10% gmin o najlepszej dostępności przestrzennej i czasowej.

10% gmin o najłabszej dostępności przestrzennej i czasowej.

W gminach o najlepszej dostępności (10% ogółu) mieszka około 16 mln osób, tj. ponad 40% mieszkańców Polski. Osoby te zamieszkują przede wszystkim województwo śląskie i mazowieckie – odpowiednio 20,1% i 16,7% (dostępność przestrzenna) oraz po 17,0% (dostępność czasowa). Największy odsetek ludności z dobrą dostępnością przestrzenną i czasową jest w województwie śląskim – odpowiednio 72,5% i 58,2%.

Słabszą dostępnością do większości usług publicznych charakteryzują się obszary północno-zachodniej, północno-wschodniej i wschodniej Polski. Zdecydowana większość gmin o najłabszej dostępności (10% ogółu) ma status gminy wiejskiej – 228 w przypadku dostępności przestrzennej i 211 w przypadku dostępności czasowej. Najwięcej takich gmin jest w województwie podlaskim, mazowieckim, zachodniopomorskim i warmińsko-mazurskim (od 46 do 23) oraz w lubelskim (38 i 14). Jedyne w województwie opolskim nie było

gmin ze złą dostępnością przestrzenną i czasową, a w województwie małopolskim i śląskim nie było gmin ze złą dostępnością przestrzenną.

W gminach o najsłabszej dostępności przestrzennej mieszka 1,1 mln osób, tj. 2,9% ogółu mieszkańców kraju. Osoby te zamieszkują przede wszystkim województwo zachodniopomorskie i mazowieckie – odpowiednio 17,8% i 15,8%. Największy odsetek ludności ze złą dostępnością przestrzenną jest w województwie podlaskim oraz zachodniopomorskim – 13,7% i 11,6%. Mieszkańcy gmin o najsłabszej dostępności czasowej (1,3 mln) stanowią 3,3% ludności Polski. Najwięcej takich osób mieszka w województwie podlaskim – 15,7% i stanowią one 16,7% ogółu ludności tego województwa.

Wyniki badania wskazują, że ludność miejska ma znacznie lepszą dostępność do usług publicznych niż mieszkańcy wsi. Lepsza dostępność przestrzenna i czasowa jest konsekwencją liczby obiektów, do których wykonywany jest pomiar, oraz gęstości sieci drogowej, po której mierzony jest dystans.

Ostatnim etapem badania było sprawdzenie (na przykładzie 4 wytypowanych gmin) czy uwzględnienie sieci ciągów pieszych ma wpływ na dostępność przestrzenną i czasową. Stwierdzono, że można je uwzględniać wyłącznie w badaniach obszarów miejskich; dla obszarów wiejskich uwzględnienie ciągów pieszych nie wpływa na wynik badania.

*Koordynator badania: Agnieszka Ajdyn
E-mail: a.ajdyn@stat.gov.pl*

CEL PRACY

Celem pracy badawczej było dostarczenie informacji nt. dojazdów uczniów do szkół zlokalizowanych w miastach wojewódzkich oraz kierunków powiązań funkcjonalnych miast wojewódzkich z otoczeniem w tym zakresie. Dojazdy uczniów do szkół oraz dojazdy ludności do pracy są odzwierciedleniem istniejących powiązań przestrzennych i stanowią jeden z głównych mierników wykorzystywanych w delimitacji obszarów funkcjonalnych, co zostało potwierdzone w krajowych dokumentach strategicznych (takich jak Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK), Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) czy Krajowa Polityka Miejska (KPM)). Zagadnienie dostępności transportowej do szkół dzieci i młodzieży, szczególnie w bezpośrednim otoczeniu miast, a zwłaszcza uczniów mieszkających na wsi, zostało również zdiagnozowane i opisane w strategiach rozwoju województw. Zarówno odległość, czas, jak i koszt dojazdów stanowią barierę, która ogranicza dostęp do pełnej oferty edukacyjnej. Aby zapewnić możliwie najlepszą dostępność do usług edukacyjnych niezbędne jest posiadanie informacji o natężeniu i kierunkach przepływów związanych z tym typem usług publicznych (edukacja). Warto podkreślić, że zapotrzebowanie na takie informacje zgłaszane było ze strony samorządów lokalnych. Ze względu na brak odpowiednich danych w statystyce publicznej, zlecane były przez organy samorządowe badania w ramach ekspertyz.

METODYKA BADANIA

Badaniem objęto uczniów rozpatrywanych pod kątem ich miejsca zamieszkania i miejsca pobierania nauki w roku szkolnym 2017/2018. Dane ujęto w przekroju gminnym, tj. według gminy zamieszkania ucznia i gminy miejsca pobierania przez niego nauki. W klasyfikacji szkół uwzględniono podział na szkoły dla dzieci i młodzieży (podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne) oraz szkoły dla dorosłych. Podstawowe źródło danych stanowiła Baza Systemu Informacji Oświatowej (SIO) należąca do Ministerstwa Edukacji Narodowej wg stanu w czerwcu 2018 r. W pierwszym etapie przygotowania

badania wybrano dane, które były niezbędne do budowy zbioru referencyjnego. Drugi etap przygotowania zbioru danych polegał na deduplikacji rekordów – eliminowaniu powtarzających się elementów w zbiorze danych. W rezultacie tych działań otrzymano unikatową zbiorowość uczniów. Trzecim etapem pracy w przygotowaniu bazy wynikowej była imputacja braków dotyczących miejsca zamieszkania ucznia przy wykorzystaniu zbioru SIO wg stanu w marcu 2017 r. Uzupełnianie brakujących danych (łączenie danych) odbywało się według unikatowego klucza – identyfikatora ucznia. Przyjęto założenie, że uczniowie o tych samych identyfikatorach w obu bazach danych to te same osoby, które nie zmieniły swojego miejsca zamieszkania i wciąż uczęszczają do tych samych placówek oświatowych. Ponadto, założono, że w badaniu nie będą brane pod uwagę szkoły przy areszcie śledczym, zakładzie karnym w domu pomocy społecznej, w podmiocie leczniczym, w schronisku dla nieletnich i w zakładzie poprawczym. Ze zbioru rekordów odrzucono również te zawierające informacje o uczniach uczęszczających do oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych. Kolejnym etapem ustalenia populacji uczniów było ich przypisanie w oparciu o typ szkoły i kategorię ucznia do szkół dla dzieci i młodzieży (podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne) oraz dla dorosłych. W ten sposób przygotowano warstwę wynikową stanowiącą bazę danych, z której wyodrębniono uczniów miast wojewódzkich, a następnie uczniów przyjeżdżających do szkół zlokalizowanych w miastach wojewódzkich, tzn. uczniów mieszkających w gminie innej niż ta, w której znajdowała się szkoła, do której uczęszczali, z wyjątkiem korzystających z internatu.

WYNIKI BADANIA

Badaniem dojazdów uczniów do szkół objęto ośrodki wojewódzkie ze względu na ich metropolitarne lub krajowe znaczenie (rangę) zapisane w KPZK 2030. W dokumencie tym ośrodki wojewódzkie zostały zobligowane do delimitacji ich obszarów funkcjonalnych, a jednym ze wskaźników (z grupy funkcjonalno-przestrzennych), oprócz dojazdów do pracy, są dojazdy do szkół.

Przyjeżdżający do szkół przeznaczonych dla dzieci i młodzieży w miastach wojewódzkich w 2018 r.

Miasto wojewódzkie	Przyjeżdżający do szkół			
	ogółem	podstawowych	gimnazjalnych	ponadgimnazjalnych
OGÓŁEM	140 708	26 959	10 585	103 164
Warszawa	22 278	3 996	1 600	16 682
Białystok	8 029	1 495	632	5 902
Bydgoszcz	6 246	945	434	4 867
Gdańsk	5 402	1 100	451	3 851
Gorzów Wlkp.	2 552	534	198	1 820
Katowice	3 870	785	162	2 923
Kielce	8 141	1 047	355	6 739
Kraków	13 896	2 859	1 160	9 877
Lublin	10 987	2 318	615	8 054
Łódź	6 837	1 586	595	4 656
Olsztyn	4 801	1 168	367	3 266
Opole	5 004	660	203	4 141
Poznań	10 195	3 031	895	6 269
Rzeszów	9 981	1 120	724	8 137
Szczecin	5 536	1 129	656	3 751
Toruń	5 480	881	326	4 273
Wrocław	8 074	1 774	951	5 349
Zielona Góra	3 399	531	261	2 607

Zachowano jednolitą formę prezentacji danych w postaci tablic i kartogramów, co stwarza dogodne warunki prowadzenia analiz porównawczych. Wizualizację na kartogramach (ze względu na zwiększenie czytelności), ograniczono do ujęcia wojewódzkiego. Dla danego typu szkół zostały zastosowane jednakowe przedziały kwartylowe umożliwiające porównanie zjawiska w przestrzeni. Uwzględnione w tablicach kody terytorialne umożliwiają identyfikację i przyporządkowanie gmin do właściwego województwa.

Przyjeżdżający do szkół dla dorosłych w miastach wojewódzkich w 2018 r.

Miasto wojewódzkie	W liczbach bezwzględnych	Ogółem = 100
OGÓŁEM	23 521	100,0
Warszawa	2 674	11,4
Białystok	2 077	8,8
Bydgoszcz	729	3,1
Gdańsk	817	3,5
Gorzów Wlkp.	282	1,2
Katowice	1 349	5,7
Kielce	1 192	5,1
Kraków	2 153	9,2
Lublin	1 722	7,3
Łódź	1 535	6,5
Olsztyn	388	1,6
Opole	1 275	5,4
Poznań	1 472	6,3
Rzeszów	1 279	5,4
Szczecin	1 155	4,9
Toruń	558	2,4
Wrocław	1 934	8,2
Zielona Góra	930	4,0

Dojazdy do szkół dla dzieci i młodzieży (uwzględniające wyłącznie przepływy powyżej 9 osób) zaprezentowano dla każdego miasta wojewódzkiego w podziale na typy szkół: podstawowe, gimnazjalne, ponadgimnazjalne, a dojazdy do szkół dla dorosłych wyłącznie w ujęciu zbiorczym. Ze względu na niezadowalające wskaźniki jakości, wyniki otrzymane dla populacji uczniów szkół dla dorosłych należy traktować z ostrożnością.

Warszawa

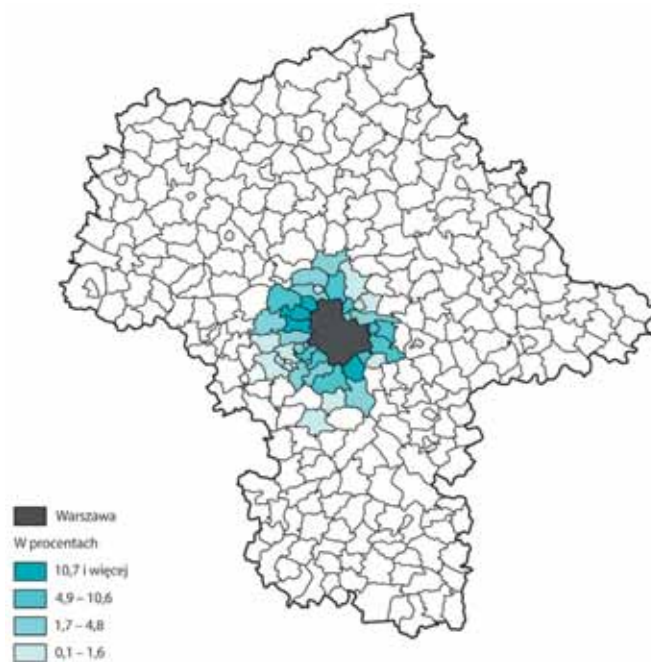
W roku szkolnym 2017/2018 (stan w czerwcu 2018 r.) do warszawskich szkół dla dzieci i młodzieży łącznie przyjeżdżało 22 278 uczniów mieszkających poza stolicą kraju. Uczniowie spoza województwa mazowieckiego stanowili 3,3% ogólnej liczby przyjeżdżających do szkół zlokalizowanych w Warszawie. Zdecydowanie najwięcej dzieci i młodzieży przyjeżdżających do Warszawy miało swoje miejsce zamieszkania w województwie mazowieckim. Z gmin tego województwa przyjeżdżało do szkół warszawskich 21 544 uczniów. Dostępność przestrzenna placówek szkolnych jest zróżnicowana w zależności od ich typu, co bezpośrednio wiąże się z systemem zarządzania szkolnictwem w Polsce.

Do szkół podstawowych w Warszawie przyjeżdżało z innych gmin w kraju łącznie 3 996 uczniów. Warszawa „przyciągała” głównie uczniów, których miejsce zamieszkania znajdowało się w gminach województwa mazowieckiego. W zbiorowości przyjeżdżających do szkół podstawowych w Warszawie najliczniejszą grupę stanowili mieszkańcy gminy Piaseczno (12,3% ogółu przyjeżdżających). Znaczna liczba uczniów przyjeżdżała również z gmin: Łomianki (11,2%), Stare Babice (5,9%) i Marki (5,5%). Ustalono również, jaki jest udział uczniów przyjeżdżających do szkół w Warszawie w liczbie ludności w wieku 7-13 lat w gminach, w których znajdowało się ich miejsce zamieszkania. Najwyższe wartości tego wskaźnika (ponad 10%) wystąpiły w gminach: Łomianki (18,2%), Izabelin (14,5%), Stare Babice (12,8%) i Konstancin-Jeziorna (11,2%). Są to gminy bezpośrednio graniczące z Warszawą.

Do szkół gimnazjalnych zlokalizowanych w Warszawie przyjeżdżało z innych gmin kraju 1 600 uczniów. Uczniowie, których miejsce zamieszkania znajdowało się w gminach województwa mazowieckiego, stanowili 95,9% przyjeżdżających do gimnazjów w stolicy.

W zbiorowości przyjeżdżających do warszawskich gimnazjów najliczniejszą grupę stanowili mieszkańcy gminy Piaseczno (8,9% ogólnej liczby przyjeżdżających). Przepływy powyżej 100 osób odnotowano także z gminy Łomianki (8,8%) i gminy Marki (8,0%).

Udział przyjeżdżających do szkół podstawowych w Warszawie w liczbie ludności w wieku 7-13 lat w gminie zamieszkania (w skali województwa mazowieckiego) w 2018 r.

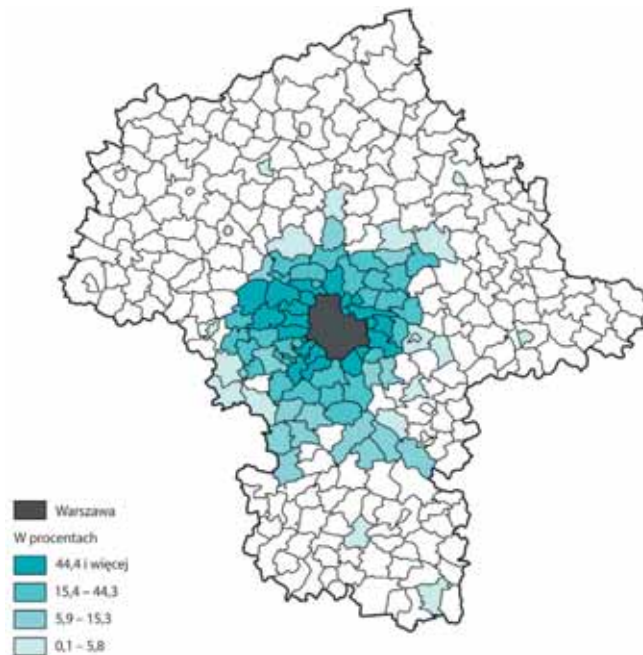
Najwyższe wartości udziału uczniów przyjeżdżających do Warszawy w liczbie ludności w wieku 14-15 lat w gminach, w których znajdowało się ich miejsce zamieszkania, wystąpiły w gminie Izabelin (28,7%), gminie Łomianki (24,0%) i gminie Stare Babice (21,6%). Wysokie wartości omawianego wskaźnika wystąpiły także w gminie Marki (17,3%) i gminie Raszyn (16,7%).

Udział przyjeżdżających do gimnazjów w Warszawie w liczbie ludności w wieku 14-15 lat w gminie zamieszkania (w skali województwa mazowieckiego) w 2018 r.

Do szkół ponadgimnazjalnych mających swoją siedzibę w Warszawie przyjeżdżało 16 682 uczniów z innych gmin w kraju. Ponad 96% osób przyjeżdżających do Warszawy miało miejsce zamieszkania w województwie mazowieckim. W zbiorowości przyjeżdżających do szkół ponadgimnazjalnych w Warszawie najliczniejszą grupę stanowili mieszkańcy gminy Piaseczno (5,5%). Znaczna liczba uczniów przyjeżdżała również z gminy Żąbki (5,2%) i gminy Łomianki (4,4%). Udział uczniów przyjeżdżających do szkół ponadgimnazjalnych w Warszawie w liczbie ludności w wieku 16-18 lat w gminach, w których znajdowało się ich miejsce zamieszkania, w czterech przypadkach przekracza 80%. Tak wysoki wskaźnik wystąpił w gminach: Iżabelin (87,4%), Żąbki (82,1%), Łomianki (82,0%) i Raszyn (80,5%). Są to gminy graniczące bezpośrednio z Warszawą.

Udział przyjeżdżających do szkół ponadgimnazjalnych w Warszawie w liczbie ludności w wieku 16-18 lat w gminie zamieszkania (w skali województwa mazowieckiego) w 2018 r.

W 2018 r. do Warszawy do wszystkich szkół kształcących dorosłych przyjeżdżały 2 674 osoby. Uczniowie mieszkający poza województwem mazowieckim stanowili 26% ogólnej liczby przyjeżdżających do szkół w stolicy. Zdecydowanie najwięcej osób (1 978) miało miejsce zamieszkania w gminach województwa mazowieckiego. Najliczniejsze strumienie płynęły z gminy Piaseczno (85 osób).

Koordynator badania: Sylwia Filas-Przybył

E-mail: s.filas@stat.gov.pl

Ważniejsze skróty

tys. – tysiąc

mln – milion

mld – miliard

zł – złoty

ok. – około

p.proc. – punkty procentowe

r. – rok

woj. – województwo

km – kilometr

km² – kilometr kwadratowy

m² – metr kwadratowy

min. – minuta

godz. – godzina

K – kelwin

Mg – megagram (tona)

TJ – teradzul

W – wat

poz. – pozycja

Dz. U. – Dziennik Ustaw

BAEL – Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności

B+R – działalność badawcza i rozwojowa

BJS – Baza Jednostek Statystycznych

CATI – metoda zbierania informacji od respondentów w wywiadzie telefonicznym wspomaganym komputerowo prowadzonym przez teleankietera z użyciem formularza elektronicznego

CAWI/CAII – metoda zbierania informacji od respondentów poprzez samodzielne wypełnienie formularzy elektronicznych za pośrednictwem Internetu

CAPI – metoda zbierania informacji od respondentów w wywiadzie bezpośrednim wspomaganym komputerowo prowadzonym przez ankietera z użyciem formularza elektronicznego

PAPI – metoda zbierania informacji od respondentów w wywiadzie bezpośrednim prowadzonym przez ankietera z wykorzystaniem kwestionariusza w formie papierowej

CIT – podatek dochodowy od osób prawnych

CRP KEP – Centralny Rejestr Podmiotów – Krajowa Ewidencja Podatników

EFS – Europejski Fundusz Spójności

EFTA – Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu

GDDKiA – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

ICT – technologie informacyjne i komunikacyjne

ISO – Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna

jst – jednostki samorządu terytorialnego

KZSZ – Klasyfikacja Zawodów Szkolnictwa Zawodowego

MRPiPS – Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Spójności

MŚP – małe i średnie przedsiębiorstwa

NFZ – Narodowy Fundusz Zdrowia

NGO – organizacje pozarządowe

NSP 2011 – Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011

OECD – Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju

OWES – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

OZE – odnawialne źródła energii

PESEL – Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

PIT – podatek dochodowy od osób fizycznych

PKB – produkt krajowy brutto

PKD – Polska Klasyfikacja Działalności

REGON – Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej

RGOK – Regiony Gospodarki Odpadami Komunalnymi

RPWDL – Rejestr Podmiotów Wykonujących Działalność Leczniczą

SIO – System Informacji Oświatowej

TERYT – krajowy rejestr urzędowy podziału terytorialnego kraju

UE – Unia Europejska

WDB – wartość dodana brutto

ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Opracował zespół w składzie

Joanna Hausman-Czerwińska, Jarosław Kalski, Katarzyna Medolińska, Barbara Misiak, Dominika Nowak, Michał Orleański, Marek Pieniążek, Aleksandra Pytalska, Kamila Sankowska, Małgorzata Stawikowska, Katarzyna Wróbel, Maciej Zych

pod kierunkiem

Dominiki Rogalińskiej, Dyrektora Departamentu Badań Przestrzennych i Środowiska GUS

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Fundusz Spójności

